

บทลคร เรื่อง อิเหนา

พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

เล่ม ๓

พระนางเจ้าสุขุมาลมารศรีพระราชเทวี โปรดให้พิมพ์

ในงานฉลองพระชัณษาซายิด

เมื่อปีระกา พ.ศ. ๒๔๖๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ถนนรองเมือง

บทลครเรื่องอิเหนา

พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เล่ม ๓

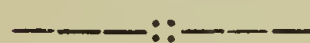
Inao

A PLAY COMPOSED

BY

KING RAMA II.

VOL. III.

B. E. 2464.

บทลคร เรื่อง อิเหนา

พระราชนิพนธ์ พระบาทสมเด็จ ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

เล่ม ๓

พระนางเจ้าสุขุมาลมารศรีพระราชเทวี โปรดให้พิมพ์

ในงานฉลองพระชัณษาซายิด

เมื่อปีระกา พ. ศ. ๒๔๖๔

พิมพ์ที่โรงพิมพ์ไทย ถนนรองเมือง

สารบานอิเหนาเล่ม ๓

ขึ้นเล่ม ๒๕ น่า ๑

ท้าวดาหาให้ทำพิธีโสกันต์สียะตรา .. ๑
สียะตราปรารภจะตามนางบุษยากับอิเหนา .. ๙
สียะตราทูลลาไปเที่ยวป่า .. ๑๐
สียะตราแปลงเปนย่าหรันขึ้นจุเหร็จ .. ๑๓
องค์ปะตาระกาหลาแปลงเปนนกยูงมาล่อย่าหรัน .. ๑๕
ย่าหรันตามนกยูงไปถึงเมืองกาหลัง .. ๑๖
ย่าหรันเข้าเฝ้าท้าวกาหลัง .. ๑๘
ท้าวกาหลังชวนย่าหรันให้อยู่ด้วย .. ๒๕
ย่าหรันพบกับขึ้นหยี .. ๒๖

ขึ้นเล่ม ๒๖ .. ๒๗

สังคามาระตารู้ว่าสียะตราแปลงเปนย่าหรัน .. ๒๗
นางเกนหลงชมสวน .. ๒๘
สังคามาระตาพาย่าหรันมาหาขึ้นหยี .. ๒๙
ย่าหรันเห็นนางเกนหลง .. ๒๙
ขึ้นหยีให้ย่าหรันรู้จักกับนางเกนหลง .. ๓๐
ขึ้นหยีเลี้ยงย่าหรัน .. ๓๒
ย่าหรันลอบหยอกนางเกนหลง .. ๓๓

ย่าหรันอุบายเขียนผ้าห่มเกี้ยวนางเกนหลง น่า ๓๕
ย่าหรันเอาผ้าห่มไปให้นางเกนหลง .. ๓๖
ปั่นหยีโกรธขับไล่ย่าหรัน .. ๓๘
สังคามาระตาเป่นใจให้ย่าหรันลักนางเกนหลง .. ๔๐
ปั่นหยีไปพยายามขึ้นหานางสการะหนึ่งหรัด .. ๔๓
สังคามาระตาบอกย่าหรันให้มาลักนางเกนหลง .. ๔๕
ย่าหรันลักนางเกนหลง .. ๔๗
นางเกนหลงโกรธย่าหรัน .. ๔๙
สังคามาระตาตามไปบอกปั่นหยี .. ๕๐
ปั่นหยียกพลตามไปวังย่าหรัน .. ๕๓
ปั่นหยีรบย่าหรัน .. ๕๘
ท้าวกาหลังไปห้ามปั่นหยี .. ๖๐
ปั่นหยีกลับจากวังย่าหรัน .. ๖๒
สังคามาระตาขอกฤชย่าหรันมาให้ปั่นหยีดู .. ๖๔
อิเหนากับสียะตราต่างรู้จักกัน .. ๖๗
ปั่นหยีไปยกนางเกนหลงให้ย่าหรัน .. ๗๑
ย่าหรันเข้าห้องนางเกนหลง .. ๗๒
ขึ้นเล่ม ๒๗ .. ๗๘
ระตูมะงาดาคิดหามเหสีให้อนุชา .. ๗๘
เสนาทูลยกย่องราชธิดากาหลังแต่กิดปั่นหยี .. ๗๘

ระตูมะงาดาใช้ให้นักโทษไปลักขุนหยี น่า ๗๙
นักโทษสกดลักย่าหรันไปผิดตัว .. ๘๑
ระตูมะงาดาให้เอาย่าหรันจำตรุไว้ .. ๘๓
นางดะราหวันลูกระตูมะงาดารักย่าหรัน .. ๘๖
นางดะราหวันลอบไปหาย่าหรัน .. ๙๐
นางเกนหลงรู้ว่าย่าหรันหายไป .. ๙๕
ขุนหยีให้เที่ยวตามหาย่าหรัน .. ๙๗

ขุนเล่ม ๒๘ .. ๙๙

กล่าวถึงนางบุษบาบวชเปนแอหนังอยู่ที่เขาตะหลากัน .. ๙๙
ประสันตาตามย่าหรันไปพบนางแอหนัง .. ๑๐๐
นางแอหนังพยากรณ์ให้ไปตามย่าหรัน .. ๑๐๒
ประสันตาบอกขุนหยีเรื่องนางแอหนัง .. ๑๐๓
ขุนหยีไปเขาตะหลากัน .. ๑๐๕
ขุนหยีปลอมเปนเทวดาลวงนางแอหนังว่าจะไปส่งสวรรค์ .. ๑๐๗
ขุนหยีพานางแอหนังมาเมืองกาหลัง .. ๑๐๙
พี่เลี้ยงตามไปพบย่าหรันที่เมืองมะงาดา .. ๑๒๑
ย่าหรันพานางดะราหวันหนีกลับมาเมืองกาหลัง .. ๑๒๕

ขุนเล่ม ๒๙ .. ๑๒๙

ขุนหยีลักกฤชนางแอหนัง .. ๑๒๙
ขุนหยีสำคัญว่านางแอหนังเปนเมียอุณากรรณ .. ๑๓๒

ประสันตาคิดให้เล่นหนังทดลองนางแอหนัง น่า ๑๓๕
นางแอหนังเตรียมตัวจะตาย .. ๑๓๖
ประสันตาเล่นหนัง .. ๑๓๘
ประสันตากับนางยาหยันต่างจำกันได้ .. ๑๔๖
ปั่นหยีรู้ว่านางบุษบาเปนแอหนัง .. ๑๔๗
สึกชี .. ๑๔๘
ระเด่นทั้งสี่พบกัน .. ๑๕๗
ขึ้นเล่ม ๓๐ .. ๑๖๒
พวกเมืองมะงาดารู้ว่าย่าหรันพานางดะราหวันหนีไป .. ๑๖๒
ระตูมะงาดายกทัพตามย่าหรัน .. ๑๖๔
ระตูมะงาดาบอกให้ท้าวกาหลังส่งย่าหรันปั่นหยี .. ๑๖๖
ท้าวกาหลังเตรียมต่อสู้ระตูมะงาดา .. ๑๖๘
ปั่นหยีย่าหรันรับอาสารบระตูมะงาดา .. ๑๖๙
ปั่นหยีย่าหรันยกทัพ .. ๑๗๑
ย่าหรันรบจับท้าวมะงาดาได้ .. ๑๗๓
ปั่นหยีย่าหรันลงสรง .. ๑๗๗
ปั่นหยีย่าหรันเฝ้าท้าวกาหลัง .. ๑๗๙
ท้าวกาหลังสั่งให้ฆ่าระตูมะงาดา .. ๑๗๙
ย่าหรันทูลขอโทษระตูมะงาดา .. ๑๘๑
ระตูมะงาดายอมออกแก่ย่าหรัน .. ๑๘๗

ขุนเล่ม ๓๑ น่า ๑๙๐
ท้าวล่าสำกับระตูทั้งห้ายกทัพไปเมืองประมอตัน .. ๑๙๐
ท้าวล่าสำสั่งให้ท้าวประมอตันคืนบุตรธิดาที่เปนเชลย อุณากรรณ .. ๑๙๑
ท้าวประมอตันตอบว่าอุณากรรณให้เชลยแก่ยิ่นหยี .. ๑๙๒
ท้าวประมอตันให้ตำมะหงงไปบอกข่าวศึกแก่ยิ่นหยี .. ๑๙๓
ท้าวล่าสำตีเมืองประมอตัน .. ๑๙๓
ตำมะหงงประมอตันไปพบนางบุษบา .. ๑๙๕
ยิ่นหยีให้สังคามาระตายกทัพไปช่วยท้าวประมอตัน .. ๒๐๒
กองทัพสังคามาระตารบทัพท้าวล่าสำ .. ๒๐๖
ท้าวประมอตันแต่งกองทัพออกตีกระหนาบ .. ๒๐๘
ท้าวล่าสำกับระตูทั้งห้ายอมแพ้ท้าวประมอตัน .. ๒๑๑
ตำมะหงงทูลท้าวประมอตันเรื่องพบนางบุษบา .. ๒๑๔
สังคามาระตาเข้าเฝ้าท้าวประมอตัน .. ๒๑๖
ท้าวประมอตันให้สังคามาระตาพาเชลยอุณากรรณ กลับไป .. ๒๑๙
ยิ่นหยียกนางกุสุมาให้สังคามาระตา .. ๒๒๑
สังคามาระตาเข้าห้องนางกุสุมา .. ๒๒๓
ขุนเล่ม ๓๒ .. ๒๒๙
ย่าหรันมีสารทูลท้าวกุเรปันท้าวดาหา .. ๒๒๙

ท้าวกุเรปั่นเตรียมไปเมืองกาหลัง น่า ๒๓๑
ท้าวดาหายกไปคอยท้าวกุเรปั่น .. ๒๓๓
ท้าวกุเรปั่นยกออกจากเมือง .. ๒๓๗
ท้าวกุเรปั่นท้าวดาหาถึงเมืองกาหลัง .. ๒๔๐
ท้าวกาหลังออกไปรับพระเชษฐา .. ๒๔๐
ระเด่นทั้งสามปลอบปั่นหยีให้ออกไปเฝ้าสองกระษัตริย์ .. ๒๔๑
ท้าวกาหลังกับระเด่นทั้งสี่เข้าเฝ้าสองกระษัตริย์ .. ๒๔๗
สองกระษัตริย์พบกับระเด่นทั้งสี่ .. ๒๔๗
สองกระษัตริย์ต่อว่าท้าวกาหลัง .. ๒๔๘
สองกระษัตริย์ถามอิเหนา .. ๒๕๐
อิเหนาเล่าเรื่องถวาย .. ๒๕๑
บุษบาเล่าเรื่องถวาย .. ๒๕๒
สียะตราเล่าเรื่องถวาย .. ๒๕๒
ขึ้นเล่ม ๓๓ .. ๒๕๔
ท้าวกาหลังเชิญสองกระษัตริย์เข้าเมือง .. ๒๕๔
สามกระษัตริย์ปฤกษาจะทำการวิวาห์ .. ๒๕๖
สามกระษัตริย์ให้เชิญท้าวสิงหัดส่าหรี .. ๒๕๘
ท้าวสิงหัดส่าหรียกไปเมืองกาหลัง .. ๒๖๑
ท้าวกุเรปั่นปฤกษาเรื่องนางจินตะหรา .. ๒๖๓
สี่กระษัตริย์ให้ไปเชิญท้าวหมันหยาแลท้าวประมอตัน .. ๒๖๔

ท้าวหมันหยารับราชสาร น่า ๒๖๕
ท้าวหมันหยาปล่อยนางจินตะหรา .. ๒๖๙
นางจินตะหราครวญกับนางมาหยารัศมีนางสการะวาตี .. ๒๗๑
ท้าวหมันหยายกจากเมือง .. ๒๗๕
อิเหนาออกไปรับท้าวหมันหยา .. ๒๗๗
อิเหนาพบกับนางจินตะหรา .. ๒๘๐
ท้าวหมันหยาเข้าเฝ้าสี่กระษัตริย์ .. ๒๘๒
นางจินตะหราพบกับนางบุษบา .. ๒๘๕
ขึ้นเล่ม ๓๔ .. ๒๘๘
ท้าวประมอตันรับราชสาร .. ๒๘๘
ท้าวประมอตันยกออกจากเมือง .. ๒๙๕
ท้าวประมอตันเข้าเฝ้าสี่กระษัตริย์ .. ๒๙๗
นางบุษบาพบกับท้าวประมอตัน .. ๒๙๙
สี่กระษัตริย์ปฤกษาตำแหน่งมเหษีสี่พระนคร .. ๓๐๓
สี่กระษัตริย์สั่งให้เตรียมการอภิเศก .. ๓๐๕
พวกระตูเมืองขึ้นอุณากรรณขึ้นหยิไปช่วยงาน .. ๓๐๙
อภิเศกอิเหนาแลราชบุตรราชธิดาสี่พระนคร .. ๓๑๕
ขึ้นเล่ม ๓๕ .. ๓๒๒
อิเหนาไปหานางจินตะหรา .. ๓๒๒
นางจินตะหราไม่ยอมดีกับอิเหนา .. ๓๒๔

นางประไหมสุหรีดาหาต่อว่านางบุษบาเรื่องนางจินตะหราน่า ๓๒๕
นางประไหมสุหรีดาหาต่อว่าอิเหนาเรื่องนางจินตะหรา .. ๓๒๗
อิเหนาไปหานางจินตะหราหนที่สอง .. ๓๒๘
นางจินตะหราไม่ยอมดีด้วยอีก .. ๓๓๐
ระตูเมืองขึ้นทูลลากลับไปเมือง .. ๓๓๑
ท้าวกาหลังเชิญสามกระษัตริย์ไปประพาศเขาปั้นจะหรา .. ๓๓๓
อิเหนานำกระษัตริย์ประพาศทเลทราย .. ๓๔๓
ใช้บลที่เขาปั้นจะหรา .. ๓๔๔
ขับรำบวงสรวงที่เขาปั้นจะหรา .. ๓๔๘
สี่กระษัตริย์กลับเมืองกาหลัง .. ๓๕๐
ขึ้นเล่ม ๓๖ .. ๓๕๒
นางประไหมสุหรีดาหากักนางบุษบาไว้ในวัง .. ๓๕๒
นางวิยะดาไปเยี่ยมอิเหนา .. ๓๕๖
นางวิยะดาไปอยู่เสียในวัง .. ๓๕๙
สียะตราตามนางวิยะดา .. ๓๖๐
นางประไหมสุหรีดาหาไปเยี่ยมสียะตรา .. ๓๖๓
นางประไหมสุหรีดาหาต่อว่านางวิยะดา .. ๓๖๖
นางประไหมสุหรีกุเรปั่นต่อว่านางประไหมสุหรีดาหา .. ๓๖๖
นางประไหมสุหรีดาหาปล่อยนางบุษบากลับไปวัง .. ๓๖๘
นางวิยะดากลับไปวัง .. ๓๗๒

ท้าวหมันหยาเรียกนางจินตะหราไปสั่งสอน น่า ๓๗๔
อิเหนาดีกับนางจินตะหรา .. ๓๗๗
นางจินตะหราให้สองนางไปเฝ้านางบุษบา .. ๓๘๔
นางบุษบาให้หกนางไปเฝ้านางจินตะหรา .. ๓๘๕
นางจินตะหราไปหานางบุษบา .. ๓๘๘
ขึ้นเล่ม ๓๗ .. ๓๙๐
ท้าวหมันหยากับท้าวประมอตันทูลลากลับเมือง .. ๓๙๐
นางบุษบากับนางจินตะหราไปส่งสองระตู .. ๓๙๓
สองระตูยกออกจากเมืองกาหลัง .. ๓๙๕
สามกระษัตริย์กลับจากเมืองกาหลัง .. ๓๙๘
สามกระษัตริย์แยกกันไปพระนคร .. ๔๐๑
ขึ้นเล่ม ๓๘ .. ๔๐๓
อิเหนาครองเมือง .. ๔๐๓
อิเหนาให้สังคามาระตากลับไปครองเมืองปั้กมาหงัน .. ๔๐๓
นางกุสุมาไปทูลลานางบุษบา .. ๔๐๖
นางกุสุมาไปทูลลานางจินตะหรา .. ๔๐๙
นางจินตะหราให้นางมาหยารัศมีนางสการะวาตีไปส่งสังคามาระตา .. ๔๑๐
สองนางครวญสั่งสังคามาระตา .. ๔๑๓
สังคามาระตายกไปจากเมืองกุเรปั้น .. ๔๑๕

สังคามาระตาเข้าเฝ้าท้าวปั่นมาหงัน น่า ๔๑๘
ท้าวปั่นมาหงันให้เชิญท้าวปั่นจะรากันกับท้าวล่าสำ .. ๔๑๘
ท้าวปั่นจะรากันยกจากเมือง .. ๔๒๐
ท้าวล่าสำยกจากเมือง .. ๔๒๕
ท้าวปั่นมาหงันไปรับท้าวปั่นจะรากันท้าวล่าสำเข้าเมือง .. ๔๒๙
เตรียมการอภิเศกสังคามาระตา .. ๔๓๑
อภิเศกสังคามาระตา .. ๔๓๒
ท้าวปั่นมาหงันมอบราชสมบัติให้สังคามาระตา .. ๔๓๖
ท้าวปั่นจะรากันท้าวล่าสำกลับไปเมือง .. ๔๓๗
อิเหนาตั้งระเด่นเจ็ดคนไปครองเมือง .. ๔๓๗
เพลงยาวท้ายบทลคร .. ๔๓๘

สารบานรูปภาพ

รูปย่าหรันตามบุหรง	น่า ๑๖
รูปย่าหรันลักนางเกนหลง	.. ๕๗
รูปนางแอหนังชมสวน	.. ๑๐๐
รูปยั่นหยิปลอมเปนเทวดา	.. ๑๐๗
รูปยั่นหยิพานางแอหนังไปเมืองกาหลัง	.. ๑๑๑
รูปย่าหรันพานางดะราหวันหนิจากเมืองมะงาดา	.. ๑๒๖
รูปประสันตาเล่นหนัง	.. ๑๔๒

บทลครพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนา

เล่ม ๒๕

๏ ช้า มาจะกล่าวบทไป ถึงพระองค์ทรงพิภพดาหา
ตั้งแต่ระเด่นบุษบา ธิดาดวงสวาดินิราศไป
พระอาดูรภลเทวศถวิลถึง เช้าค่ำคำนึงแล้วโหยไห้
เห็นแต่สียะตรายาใจ ยิ่งทวีอาไลยถึงบุตรี
พระพลางเชยชมลูกรัก พิศภักตร์ลักขณาราษี
ชัณษาล่วงได้สิบห้าปี เพราะเริศร้างพิธีโสกันต์มา
จำจะทำให้ทันตาเห็น แล้วจะเศกให้เปนฝ่ายน่า
คิดแล้วภูวนัยก็ไคลคลา ออกมายังท้องพระโรงคัล

๚ ๘ คำ ๚ เสมอ

๏ ร่าย จึงมีพระราชบรรหาร สั่งโหราจารย์คนขยัน
เร่งหาฤกษ์พาเวลาวัน จะตั้งการโสกันต์สียะตรา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ขุนโหรรับสั่งใส่เกษา
หยิบเอากระดานชะนวนมา ควณคูณหารหาฤกษ์พลัน
เสร็จแล้วอภิวาทบาทยงสุ์ ทูลองค์พระผู้ผ่านไอสวรรย์
เดือนสี่ขึ้นสามค่ำวันจันทร์ พระฤกษ์นั้นดีนักภูวนัย

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　พระยื่นยักนัคเรศเปนใหญ่
จึงตรัสสั่งเสนาปรึชาไวย　　เร่งยัตรหมายไปอย่าได้ช้า
การนี้เราจะทำให้ปรากฎ　　เกียรติยศเยี่ยงอย่างไปข้างน่า
ตามจารีตวงศ์เทวา　　จงเร่งรัดโยธาให้ทำการ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　อำมาตย์รับราชบรรหาร
ก้มเกล้าประนตยทมาลย์　　ออกมาจากสถานพระโรงคัล

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ จึงให้กรมวังสั่งเวร　　กำหนดการกะเกณฑ์กันกวดขัน
หมายสั่งข้างในเข้าไปพลัน　　ข้างนอกบอกกันทุกกรม

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เหล่าทหารพลเรือนทุกหมู่หมวด　　แปดตำรวจนอกในใหญ่สนม
ที่เข้าเวรออกเวรเกณฑ์ระดม　　ทั้งไพร่หลวงเลกสมให้รับการ
บ้างรีบเร่งรัดจัดแจง　　ตกแต่งปราสาทราชฐาน
ทอดราชาอาศน์ดาดเพดาน　　ผูกม่านสุวรรณบรรจง
ตั้งเตียงพิธีที่ข้างน่า　　วางเครื่องมุรธาภิเศกสรง
ราชครูจับด้ายสายสิญจน์วง　　ตามอย่างมงคลพิธีการ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ ยานี อันสี่มหาอำมาตย์　　ทำเขาไกรลาศคนละด้าน
สาระวัดนายหมวดตรวจงาน　　ท่านผู้อำนวยการคอยติเตียน

ให้เอาฟางพันผูกเปนลูกเขา　ปิดกระดาษเงินเข้าแล้ววาดเขียน
แกล้งประดิษฐ์คิดใส่บันไดเวียน　ที่ขึ้นลงลาดเลี่ยนเหมือนศิลา
ช่องชวากเวิ้งว่างไว้อ่างแก้ว　บนเนินแนวนั้นปลูกพฤกษา
รายรูปสิงห์สัตว์นานา　โคกิเลนเลียงผาจามรี
แท่นที่สรงน้ำก็ทำไว้　น้ำไหลจากปากสัตวทั้งสี่
ปลูกทั้งพลับพลาทองรูจี　สำหรับที่จะได้เปลื้องเครื่องทรง
แล้วให้แต่งถนนหนทาง　แผ้วถางเตียนสอาดกวาดผง
ตั้งตาริ้ววราชวัตรฉัตรวง　บรรจงจัดแจงแต่งไว้

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย
๏ ประชุมเหล่าโหราราชครู　พราหมณ์ชีปีกูน้อยใหญ่
กระบวนแห่แตรสังข์ฆ้องไชย　เตรียมไว้เสร็จถ้วนทุกประการ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　ท้าวนางต่างคนอลหม่าน
เลือกสรรกำนัลนงคราญ　ทั้งอยู่งานคนรำมโหรี
ที่งามรูปงามทรงส่งสัณฐาน　ให้หัดเชิญเครื่องอานพานพระศรี
ซึ่งจะเชิญพระแสงแลพัชนี　จัดนารีรุ่นแรกจำเริญไวย
อันนางสระกะเกณฑ์ไว้สองร้อย　ล้วนแน่งน้อยนวลลอองผ่องใส
ครั้นเสร็จสั่งกันทันใด　แต่บ่ายหน่อยหนึ่งให้พร้อมกัน

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　ฝ่ายฝูงสนมนางสาวสรรค์
แต่พอบ่ายชายแสงสุริยันต์　ต่างแต่งประกวดกันเปนโกลา

ข้างวานผู้สันทัดตัดผมให้ ถอนไรจุกเก็บกันหน้า
เร่งให้แล้วโดยด่วนจวนเวลา ฉุกช้าไปกลัวเจ้าขรัวนาย
ที่พานอัตคัดขัดสน อุส่าห์สู้ซ่อนจนขวนขวาย
ขายผ้าเอาหน้าไว้รอดอาย เปนการประกวดกายกันทั้งที
ข้างทำยาฟอกขัดให้กัดผ้า แล้วเรียกข้าเอาขมิ้นมาขัดสี
ไม่ถึงทันใจเอาไม้ตี อีเหล่านี้เคยตัวไม่กลัวกัน
ข้างอาบน้ำทาแป้งแต่งตัว ส่องกระจกหวีหัวยิกยั่น
ติดขี้ผึ้งสีนตลับแล้วจับควัน สำลีพันไม้เช็ดที่รอยไร
ได้แป้งนวนชวนเพื่อนกันผัดหน้า เขียนคิ้วสุดตาแล้วแต้มไฝ
ข้างสอดแหวนรังแตนเพ็ชรเจียรไน สวมกำไลใส่สร้อยลูกมะยม
นุ่งยกแต่ละอย่างต่างสีกัน รัวสุวรรณตาดดอกเอาออกห่ม
คาดเข็มขัดรัดรอบเอวกลม ใส่กรอบหน้าถมราชาวดี
มานั่งพรั่งพร้อมโดยกระบวน ตรวจตราเตรียมถ้วนตามที่
ข้างถือมยุรฉัตรพัชนี คอยเสด็จจรลีพร้อมกัน

ฯ ๑๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มดีหวีมีศักดิ์เฉิดฉัน
กับพระพี่เลี้ยงทั้งสี่นั้น ช่วยกันแต่งองค์พระกุมาร

ฯ ๒ คำ ฯ

ชมตลาด ๏ ขัดสีมลทินวารินรด น้ำดอกไม้ใสสดสรงสนาน
ลูบไล้เครื่องต้นสุคนธ์ธาร นางอยู่งานรำเพยพัชนี

มติหวีเข้าผัดพระภักตร์ให้ นวลลอองอำไพผ่องศรี
กันกวดกระหมวดมุ่นเมาลี ใส่เกี้ยวแก้วมณีเนาวรัตน์
ให้สอดสนับเพลาเพริศพราย เชิงงอนงามลายปลายสบัด
ทรงภูษาพื้นขาวโขมพัตร พี่เลี้ยงช่วยจีบจัดโจงผจง
สร้อยนวมตาบประดับยานพับเพ็ชร สังวาลแววแก้วเก็จก่องกง
ทองกรเก้ารอบรูปภุชงค์ ธำมรงค์เพ็ชรเรืองรูจี

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ ครั้นใกล้ศุภฤกษ์สถาวร ยังอรองค์ประไหมสุหรี
กุมกรลูกรักจรลี มาส่งยังที่เกยพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ให้ทรงพระที่นั่งราชยาน พนักงานพระกลดกางกั้น
เสียงประโคมดนตรีนี่นัน สังข์แตรแซ่สนั่นอึงอล
อันเหล่าเสนากิดาหยัน พร้อมกันกรายงามสามหน
ปลายเชือกชักเดินดำเนินพล แห่แหนแน่นสถลมารคมา
อภิรุมชุมสายรายเรียง อินทร์พรหมเดินเคียงซ้ายขวา
เสด็จโดยทางราชรัถยา ไปมหาปราสาทพิธี

ฯ ๖ คำ ฯ กลองโยน

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวดาหาเรืองศรี
ครั้นราชยานประทับเกยมณี ภูมีจูงกรสียะตรา
นางรับหัตถ์คัดจริตงามงอน เข้ารับกรต่อพระหัตถ์ท้าวดาหา
นางชำระบาทล้างบาทา ในถาดทองถมยาราชาวดี

ครั้นเสร็จเชิญเสด็จจรจรัล ขึ้นยังสุวรรณปราสาทศรี
ทรงถอดเครื่องพลันทันที แล้วออกไปอัญชลีพระอาจารย์
นั่งเหนือผ้าลาดบรรจง ผันภักตร์ไปตรงทิศอิสาณ
ชาวภูษามาลามากรายกราน เอางานแล้วแบ่งพระเกษพลัน
จึงหยิบหญ้าแพรกพระชำมรงค์ ผจงผูกทั้งสามกระหมวดมั่น
ขุนโหรลั่นฆ้องสำคัญ ประโคมขึ้นนี่นันสนั่นไป
พระองค์ทรงภพดาหา ทรงหยิบกรรไกรมาตัดเกษให้
ฝ่ายสังปะลิเหงะทั้งสี่ไซ้ ก็อ่านเวทอวยไชยมงคล
แล้วหยิบกรรบิดพระแสงทรง เปลี่ยนปลงเกษเล่มละสามหน
ประน้ำซ้ำอ่านเวทมนต์ ให้จำเริญมงคลพระกุมาร

ฯ ๑๔ คำ ฯ สาธุการ

๏ แล้วเสร็จทรงเสลี่ยงเคียงมา ยังภูผาไกรลาศสรงสนาน
ให้ทรงนั่งบนบัลลังก์โอฬาร พนักงานไขสหัสธารา
น้ำพุจากปากโคราชสีห์ วารีหอมตระหลบอบบุหงา
บ้างออกจากปากช้างแลอาชา ตกต้องกายาเย็นสบาย

ฯ ๔ คำ ฯ ลงสรง

๏ บัดนั้น พราหมณ์ชีชีบิกูทั้งหลาย
ต่างคนเคารพนบนอบกาย แล้วร่ายพระเวทอันฤทธิ
บ้างถวายน้ำสังข์น้ำกรด รินรดมุรธาภิเศกศรี
อวยไชยให้พรสวัสดี โดยคัมภีร์ไสยสาตรสมควร

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บรมวงศ์ซึ่งเปนองค์พระอิศวร
จึงจูงกรสียะตราพาชวน เชิญเสด็จโดยด่วนดำเนินมา

ฯ ๒ คำ ฯ

ชมตลาด
๏ ครั้นถึงบุษบกบนยอดเขา จึงให้ทรงสนับเพลาภูษา
ฉลององค์อินทร์ธนูรจนา ชาวภูษามาลาช่วยสอดทรง
บ้างใส่ดุมกุดั่นกระสันรัด บ้างจีบจัดไว้วางหางหงษ์
บ้างถวายชายแครงแต่งพระองค์ ธำมรงค์พาหุรัดจำรัสเรือง
พระวงศาใส่มหามงกุฎให้ แล้วผัดภักตร์อำไพผิวเหลือง
กรรเจียกจรจินดาค่าเมือง ทรงเครื่องอย่างกระษัตริย์ครบครัน

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย
๏ แล้วพาลงจากเขาไกรลาศ ให้ทรงยานมาศเฉิดฉัน
เสนาก็ถวายยังคมคัล ประโคมขึ้นพร้อมกันโกลา
คู่แห่เปลี่ยนคู่ชมพูแห่ เวียนแต่เบื้องซ้ายไปขวา
โดยเสด็จเจ็ดรอบไค่ลคลา พรั่งพร้อมเสนากำนัลใน

ฯ ๔ คำ ฯ กลองโยน

๏ เมื่อนั้น พระผู้ผ่านดาหากรุงใหญ่
กุมกรโอรสยศไกร พาไปท้องพระโรงรูจี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ให้อะหนะนั่งเหนือบัลลังก์รัตน์ ภายใต้เสวตรฉัตรเฉลิมศรี
พร้อมพระวงศ์พงศาเสนี ต่างถวายอัญชลีพร้อมกัน

ฯ ๒ คำ ฯ

สระบุหร่ง ๏ ได้ฤกษ์ พระโหรให้เบิกบายศรีขวัญ
ลั่นฆ้องเข้าเปนสำคัญ สังข์แตรแซ่สนั่นโกลา
ตำมะหงงคลานเข้าไปจุดเทียน ติดแว่นแล้วเวียนไปเบื้องขวา
เวียนวงส่งรับอันดับมา รอบมหามณฑลพิธี
โห่สนั่นครั่นครึกกึกก้อง เสียงระนาดพาทย์ฆ้องอึงมี่
ฝ่ายพวกขับไม้มโหรี ก็บรรสานดีดสีมี่ไป

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ ครั้นครบเจ็ดรอบตามตำหรับ จึงดับเทียนโบกควันให้
เอาจุณเจิมเฉลิมภักตร์พระดไนย แซ่ซ้องอวยไชยพร้อมกัน
อันองค์พระชนกชนนี ทั้งมติหวีเฉิดฉัน
เหล่าราชสุริวงศ์พงศ์พันธุ์ ต่างถวายของขวัญพระกุมาร
เสร็จแล้วอำนวยอวยพร ให้สถิตย์สถาวรเกษมสานต์
ทุกข์โศกโรคไภยอย่าพ้องพาน จงจำเริญชนมานหมื่นปี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สียะตราหนึ่งหรัดเรืองศรี
รับพรพระชนกชนนี ด้วยใจยินดีปรีดา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น พระบิตุรงค์ทรงพิภพดาหา
ครั้นเสร็จสมโภชพระลูกยา พอเวลาบังควรจวนสายัณห์
จึงพาสียะตราโอรสราช ย่างเยื้องยุรยาตรผาดผัน
มาทรงราชยานคานสุวรรณ พรั่งพร้อมกิดาหยันโยธา

แห่แหนแน่นนันต์คับคั่ง น่าหลังเรียงรายซ้ายขวา
เสียงประโคมครึกครั่นสนั่นมา ไคลคลาเข้ายังวังพลัน

ฯ ๖ คำ ฯ กลองโยน เชิด

ช้า
๏ เมื่อนั้น สียะตราหนึ่งหรัดรังสรรค์
ตั้งแต่เสร็จการโสกันต์ ให้ผูกพันถวิลจินดา
คิดถึงพระพี่นางโฉมยง กับองค์อิเหนาเชษฐา
แต่พลัดพรากจากสถานนานมา อนิจจาจะเป่นประการใด
อกเอ๋ยทำไฉนจะได้แจ้ง ว่าเสด็จอยู่แห่งหนไหน
คิดพลางรันทดสลดใจ โหยหาอาไลยทุกเวลา

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย
๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงทั้งสี่ซึ่งรักษา
ครั้นเห็นระเด่นสียะตรา ผิวภักตร์โรยราปลาดใจ
ทั้งสี่พี่เลี้ยงจึงทูลถาม พระโฉมงามประชวรเป่นไฉน
ฤๅขุ่นเคืองบทมาลย์ประการใด ข้าน้อยสงไสยมาหลายวัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สียะตราหนึ่งหรัดเฉิดฉัน
จึงแถลงแจ้งความพี่เลี้ยงพลัน โรคันต์ขัดแค้นก็ไม่มี
น้องคิดถึงพี่นางกับพี่ยา ทั้งระเด่นวิยะดามารศรี
สามกระษัตริย์พลัดพรายไปหลายปี ให้ทวีอาวรณ์ร้อนรน

แต่ฟังข่าวราวเรื่องก็สูญหาย จะเปนตายไม่แจ้งเหตุผล
สุดจิตรที่จะคิดผ่อนปรน จึงทุกข์ทนไม่สบายวิญญา

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงบังคมเหนือเกษา
จึงทูลปลอบตอบองค์สิยะตรา พระอย่าเคืองข้องหมองใจ
ซึ่งจะโศกศัลย์อยู่ในบุรี ใช่จะพบพระพี่ก็หาไม่
เชิญเสด็จลีลาคลาไคล ไปเฝ้าท้าวไททั้งสององค์
แม้นว่าได้ช่องจงทูลลา ไปล่าไล่มฤคาแลบหรง
จะได้เที่ยวตามสามสุริวงศ์ พระจงคิดอ่านการนี้

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สิยะตราได้ฟังเกษมศรี
จึงว่าพี่คิดความนี้งามดี เห็นทีจะสมดังจินดา
ตรัสพลางทางเข้าที่สรง สำอางองค์ทรงเครื่องโอ่อ่า
กิดาหยันตามเสด็จไคลคลา ขึ้นเฝ้าพระบิดาทันใด

๚ ๔ คำ ๚ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงจึงถวายอภิวาท กราบบาทสองกระษัตริย์เปนใหญ่
ทูลว่าลูกไม่สบายใจ จะลาไปเที่ยวเล่นพนาวา

๚ ๒ คำ ๚

ช้า
๏ เมื่อนั้น พระองค์ทรงภพดาหา
ทั้งประไหมสุหรีศรีโสภา ฟังโอรสลาไปเล่นไพร

สองพระองค์ทรงแสนพิศวาศ　　มิใคร่จะให้คลาศคลาได้
ครั้นจะทานทัดขัดไว้　　จะเศร้าสร้อยน้อยใจจาบัลย์
จำเปนจึ่งจำอนุญาต　　เจ้าจะไปประพาศไพรสัณฑ์
อย่าช้านักแต่สักสามวัน　　แล้วรีบจรจรัลกลับมา

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　สิยะตราหนึ่งหรัดโอรสา
ชื่นชมยินดีปรีดา　　ถวายบังคมลาจรลี

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงที่อยู่ภูวไนย　　จึ่งสั่งให้พี่เลี้ยงทั้งสี่
จัดพลโยธาพาชี　　แต่ในขัดนี้ฉับพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　ทั้งสี่พี่เลี้ยงคนขยัน
รับสั่งแล้วบังคมคัล　　พากันมาจัดโยธา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

ยานี ๏ จัดพลพาชีที่สันทัด　　เกณฑ์หัดม้าแซงซ้ายขวา
เคยขับเคี่ยวเที่ยวไล่มฤคา　　ทั้งแกล้วกล้าสามารถทุกตัวคน
อันพวกเสนากีดาหยัน　　ก็เกณฑ์กันอลหม่านสับสน
ครบกระบวนพาชีรี้พล　　แต่งตนตามขนาดประพาศไพร
ให้ผูกสินธพชาติอาจอง　　ที่เคยทรงไปป่าล่าไล่
พร้อมพรั่งยังน่าพระลานไชย　　คอยเสด็จภูวไนยจะจรลี

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

ร่าย ◎ เมื่อนั้น สียะตราหนึ่งหรัดเรืองศรี
ครั้นอุไทยไขส่องธาตรี ก็เข้าที่สรงสนานสำราญรมย์

๚ ๒ คำ ๚

โทน ◎ บรรจงทรงสำอางโอ่อ่า พระหัตถ์ขวากรีดกรายปลายผม
ใส่สนับเพลาขี้กเทพประนม ไหมถมทองทับสลับลาย
ทรงภูษายกกระหนกกระหนาย ฉลององค์เข้มขาบของถวาย
เจียรบาดตาดสุวรรณพรรณราย ปั้นเหน่งสายบานพับประดับพลอย
พาหุรัดรจนาจินดาดวง ตาบประดับทับทรวงสายสร้อย
ธำมรงค์ซ้ายขวาค่านับร้อย มงกุฎกรรเจียกห้อยสร้อยสนทรง

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ◎ ถือเช็ดหน้าเหน็บกฤชฤทธิรอน กรายกรยุรยาตรดังราชหงษ์
มาทรงสินธพชาติอาจอง ให้เดินพลจัตุรงค์ชงเทียว

๚ ๒ คำ ๚ กราวนอก เชิด

โทน ◎ ม้าเอยม้าเทศ สูงสามศอกเศษสีเขียว
พ่วงพีผีเท้ารัดเรียว เคยขับเคี่ยวเลี้ยวไล่มฤคา
เยื้องอกยกย่องคล่องคล้อย สบัดย่างใหญ่น้อยเริงร่า
หกหันยั้นป่วนกิริยา เผ่นโผนโจนมากลางพล
ผูกเครื่องกุดั่นดาวมรกฎ เขียวสดสีจับกับสีขน
สองหูภู่ห้อยจงกล เบาะยนหลังอานตระการตา

ม้าพี่เลี้ยงเคียงข้างม้าที่นั่ง คับคั่งม้าทหารแห่น่า
ม้ากีดาหยันแซงแข่งมา ริบเร่งอาชาคลาไคล

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ชมดง ๏ เดินเอยเดินทาง ตามหว่างอรัญวาป่าใหญ่
มรคาริ่นรายดังปรายไว้ เหมือนทางที่คลาไคลไปใช้บน
พิศพรรณรุกขชาติที่เชิงผา ดายดาดอกดวงพวงผล
เห็นกล้วยไม้ใกล้ทางเสด็จดล ดอกโรยร่วงหล่นลงบนทราย
คัดเค้าสาวหยุดย้อยระย้า เหมือนเมื่อประสันตาเอามาถวาย
หอมกลิ่นสุกรมเมื่อลมชาย คล้ายคล้ายพระเชษฐาพาชมดง
ครวญพลางทางนึกคนึงใน เปลี่ยวเปล่าเศร้าใจตลึงหลง
ให้คิดถึงทั้งสามสุริวงศ์ พระดั้นดัดลัดดงเดินมา

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย ๏ แต่แรมร้อนมาในพนาเวศ จนพ้นเขตรแว่นแคว้นแดนดาหา
จึงให้หยุดประทับโยธา เสด็จขึ้นพลับพลาพนาลี

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ แล้วมิ่มธุรศพจนาตถ์ ตรัสประภาษแก่พี่เลี้ยงทั้งสี่
เราทูลลามาจากธานี ครั้งนี้สมจิตรที่คิดไว้
จะเที่ยวสืบแสวงหวังพึ่งความ ให้พบสามสุริวงศ์จงได้
จะแปลงนามตามชาวพงไพร มิให้ใครรู้จักศักดิ์เทวัญ

ให้อาลักษณ์ปฤกษาหารือ　　เปลี่ยนชื่อเสนากิดาหยัน
สำเหนียกเรียกนามกำหนดกัน　สำคัญอย่าให้หลงจงดี

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　พระพี่เลี้ยงรับสั่งใส่เกษี
ให้อาลักษณ์คิดชื่อใส่บาญชี　　แล้วกราบทูลภูมีด้วยปรีดา
นามกรพระองค์ผู้ทรงฤทธิ์　　ชื่อย่าหรันวิลิศมาหรา
อันพระพี่เลี้ยงประสันตา　　ชื่อลำบูปะโตหราร่วมใจ
ยะรุเดะพี่เลี้ยงพระโฉมตรู　　ชื่อลำบูมะงาหรัดผลัดใหม่
อันกะระตาหลานั้นไซ้　　ได้ชื่อลำบูสุหรันตา
ปูนตาชื่อลำบูมะงาหรง　　เปลี่ยนนามตามจำนงเหมือนชาวป่า
จัดแจงแปลงเสร็จดังบัญชา　　พระผ่านฟ้าจงทราบบาทบงสุ์

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันชื่นชมสมประสงค์
ครั้นสิ้นแสงสุริยาอัษฎงคต์　　เสียงบุหรงเรือยร้องหารัง

ฯ ๒ คำ ฯ

แขกมอญ ๏ พระเสด็จเข้าที่ไสยาศน์ เอนอาศน์อาวรณ์ถวิลหวัง
จะติดตามสามกระษัตริย์โดยลำพัง สุดกำลังที่จะคิดผ่อนปรน
ของจงองค์พระไอยกา　　มาช่วยชิ้มรคาพนาสณฑ์
แต่นิ่งนึกตริกตรองหมองกระมล ทุกข์ทนจนหลับกับไสยา

ฯ ๔ คำ ฯ ตระ

ยานี
๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงองค์ปะตาระกาหลา
ทิพอาศน์เคยอ่อนแต่ก่อนมา กระด้างดังศิลาประหลาดใจ
จึงเล็งดูรู้แจ้งประจักษ์ ว่าสี่ยะตราหลานรักพิศมัย
บัดนี้อาวรณ์ร้อนฤๅไทย จะเที่ยวไปตามสามสุริวงศ์
อย่าเลยจะช่วยนำจรลี ให้ทั้งสี่พานพบสบประสงค์
คิดแล้วสุราฤทธิ์นิมิตรองค์ เปนบุหรงมยุเรศร่อนมา

๚ ๖ คำ ๚ ตระ

ร่าย
๏ ครั้นถึงริมทางกลางดง ก็โผลงจับอยู่ที่เชิงผา
ทำท่าทำนองท่วงทีกิริยา เหมือนอย่างมยุราพนาลี

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
ครั้นอุไทยไขส่องธาตรี ก็เข้าที่สระสรงคงคา
ทรงเครื่องประดับสรรพเสร็จ แต่งอย่างบั้นจุเหร็จโจรบ้า
มาทรงสินธพอาชา ให้ยกโยธาคลาไคล

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ พระพิศพรรณปักษาในป่าสูง เห็นนกยูงลำยองผ่องใส
รูปร่างปลาดระวาดระไว ผิดนกที่ในพนาลี
ปีกหางงามรับสลับลาย วงแวววแพรวพรายหลายสี
พระรักจะใคร่ได้สกุณี ไปเลี้ยงไว้เปนศรีภารา

คิดพลางทางมีบัญชาการ สั่งทหารไพร่นายซ้ายขวา
จงแยกย้ายรายกันระดมดา จับบุหรงมยุราบัดนี้

๚ ๖ คำ ๚.

๏ บัดนั้น เสนารับสั่งใส่เกล้า
จึงไล่คนเข้าล้อมสกุณี เป็นหน้าที่ทุกหมวดตรวจตรา
ข้างขัดแร้วแล้วลงข่วงราย ขึงข่ายคอยดักปักษา
พวกเกณฑ์หัดสันทัดอาชา โห่ร้องก้องป่าพนาลัย

๚ ๔ คำ ๚ เจรจา

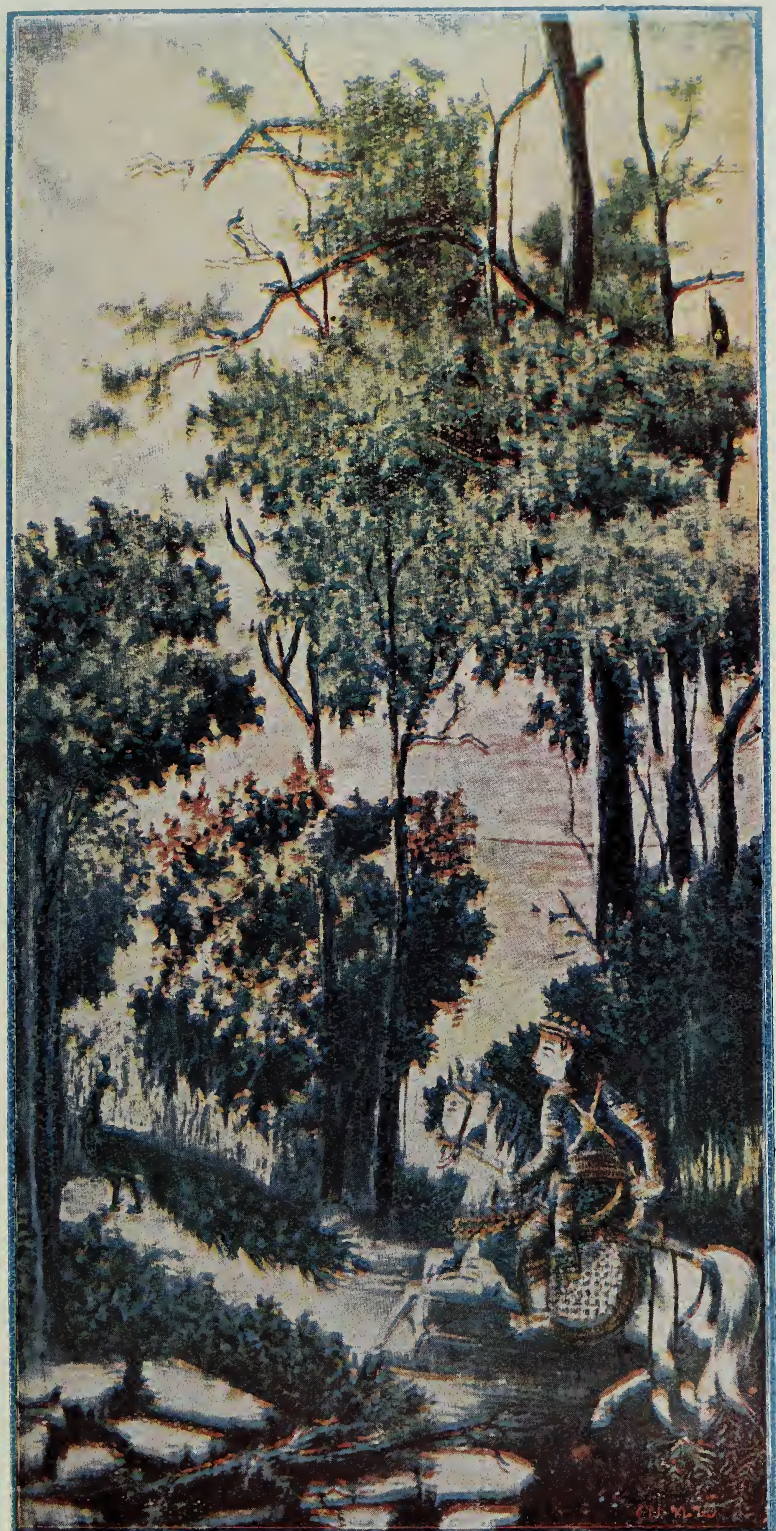
๏ เมื่อนั้น นกยูงทองเทวาอัชฌาไศรย
เห็นพวกพหลพลไกร ล้อมไว้มากมายหลายชั้น
แกล้งทำโผผินบินหนีมา จำเภาะผ่านหน้าม้าย่าหรัน
เดินร่ายชายไปในไพรวัน แล้วผินผันทำยืนหยุดพัก

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันสุริวงศ์ทรงศักดิ์
ให้คิดรักใคร่ในนกนัก พระจึงชักอาชาตามไป
พี่เลี้ยงเสนาก็ดาหยัน ใครจะติดตามทันก็หาไม่
แต่องค์เดียวเคี่ยวขับอาชาไนย เลี้ยวไล่บุหรงในพงพี

๚ ๔ คำ ๚ เชิดฉิ่ง

๏ เมื่อนั้น บุหรงสุรารักษ์ปักษี
เห็นย่าหรันดั้นดัดพนาลี ขับควบพาชีกระชั้นมา

เมื่อนั้น ย่าหรันสุริวงศ์ทรงศักดิ์
ให้คิดรักใคร่ในนกนัก พระจึงชักอาชาตามไป

น่า ๑๖

จึงโผผินบินไปให้ห่าง แล้วย่องย่างหยุดยืนคอยท่า
ฟ้อนรำทำทีกิริยา ยั่กยาแกล้งล่อรอรั้ง
ด้วยเดชเทวัญบันดาล วันเดียวถึงด่านเมืองกาหลัง
ก็เลียวลับคลับคล้ายกายกำบัง คืนยังกระยาหงันชั้นฟ้า

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
เห็นนกหายไปกับไนยนา พระจินดาดูปลาดหลากใจ
ชรอยองค์ไอยกาสุราฤทธิ์ แกล้งนิมิตรเปนบุหรงให้หลงไล่
เหมือนช่วยนำมรคาพนาไลย หวังจะให้พบสามกระษัตรา
คิดแล้วลงจากม้าที่นั่ง เข้าหยุดยังร่มไทรใบหนา
เสด็จนั่งเหนือแผ่นศิลา คอยท่าพวกพลมนตรี

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ฝ่ายพระพี่เลี้ยงทั้งสี่
พวกสกรรจ์สันทัดพาชี รีบตีม้าตามเสด็จไป
ต่างคนควบขับเต็มกำลัง จะทันม้าที่นั่งก็หาไม่
บ้างล้าเลื่อยเหนื่อยนอนอ่อนใจ เข้าหยุดอยู่ร่มไม้ก็มากมาย
บ้างเลียบเนินเดินไปในไพรพฤกษ์ พบหนองน้ำฦกต้องลงว่าย
บ้างกลัวเสือสิงสัตว์จะกัดตาย บ่าวนายท่อยทีไม่หนีกัน
บ้างเข้าดงหลงทางค้างอยู่ ตะโกนกู่ได้เพื่อนแล้วผายผัน
ครั้นเห็นรอยม้าทรงเปนสำคัญ ก็รีบลัดตัดดั้นตามไป

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นมาพบองค์พระภูมิ　　จึ่งเข้าไปอัญชลีประนมไหว้
แล้วเร่งให้ทำพลับพลาไชย　　อิงไปทั้งป่าพนาวัน

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
จึ่งเสด็จย่างเยื้องจรจรัล　　ขึ้นยังสุวรรณพลับพลา

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ บัดนั้น　　เสนีตรีตรึกปฤกษา
พร้อมกันกราบทูลมิทันช้า　　แต่เสด็จออกมาประพาศไพร
กำหนดนับได้เจ็ดวันวาร　　จนถึงด่านกาหลังกรุงใหญ่
ขอเชิญเสด็จกลับไป　　ยังพิไชยดาหาธานี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　พระโฉมยงองค์ย่าหรันเรืองศรี
ได้ฟังเสนาทูลคดี　　จึ่งมีพจนาตถ์ตอบไป
บัดนี้ได้มาถึงกาหลัง　　ก็สมดังจินดาอัชฌาไศรย
ควรเราจะแวะเข้าไป　　บังคมไหว้ใต้เบื้องบทมาลย์
ว่าแล้วสั่งปะหรัดกะติกา　　จงไปแจ้งกิจจาแก่ขุนด่าน
บอกเขาว่าเราชาวดงดาล　　มาสู่สมภารพระผ่านฟ้า

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น　　ปะหรัดกะติกาใจกล้า
รับสั่งแล้วบังคมลา　　มาขึ้นม้าควบขับไปฉับไว

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงเข้าไปแจ้งการ แก่ขุนหมื่นชาวด่านนายใหญ่
บัดนี้ย่าหรันชาวไพร จะเข้าไปเฝ้าองค์พระทรงธรรม์

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ขุนด่านนายใหญ่คนขยัน
ซักไซ้ได้ความทุกสิ่งอัน ก็ขึ้นม้าพากันเข้าธานี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงศาลาลูกขุนใน จึงบอกเวรมหาดไทยถ้วนถี่
นายรองเรียนความตามคดี ขอท่านเสนีจงแจ้งใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ตะหมังตำมะหงงไม่สงไสย
จึงเข้ามากราบทูลทันใด ตามในอนุสนธิ์แต่ต้นมา
ว่ามีขุนเหรี่ยงผู้หนึ่งนั้น ชื่อย่าหรันวิลิศมาหรา
มีใจสามิภักดิ์สมัคมา จะเปนข้าใต้เบื้องบทมาลย์

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกาหลังได้ฟังสาร
จึงตรัสสั่งตะหมังให้เกณฑ์การ กำชับชาวพนักงานให้จงดี
ซึ่งจะแต่งไปรับย่าหรัน ให้เหมือนครั้งอุณากรรณขึ้นหยี
ตามอย่างทางราชไมตรี อย่าให้เสียประเวณีแต่ก่อนมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ตะหมังรับสั่งใส่เกษา
บังคมภูวไนยแล้วไคลคลา ออกไปศาลาลูกขุนพลัน

สั่งทุกพนักงานเสร็จสรรพ　　จงแต่งออกไปรับย่าหรัน
เหมือนครั้งขุนหยิอุณากรรณ　　ให้ทันแต่รุ่งพรุ่งนี้

๏ ๔ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น　　พนักงานอลหม่านอึงมี่
นายอำเภอป่าวร้องเอาฆ้องตี　　พรุ่งนี้แขกเมืองจะเข้ามา
แต่บรรดาชาวบ้านร้านตลาด　　แต่งตัวให้สอาดโอ่อ่า
จงจัดของดีดีมีราคา　　เอามานั่งขายทุกร้านรวง
รกเรี้ยวตรงไหนก็ให้ถาง　　ตามทางทุกตำบลถนนหลวง
ที่ปรักหักพังทั้งปวง　　เอาคนพวงพม่ามาทำการ

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น　　หญิงชายรู้สิ้นทุกถิ่นฐาน
เร่งรัดจัดแจงแต่งร้าน　　น่าบ้านแผ้วกวาดสอาดตา
บ้างฉาบปูนหลังคาฝาผนัง　　กระจกลับแลตั้งบังฝา
แต่บรรดาร้านริมรัถยา　　ห้อยพวงบุหงาอบอาย
บ้างปูพรมผูกม่านกั้นฉาก　　สิ่งของหลายหลากออกเรียงขาย
แต่งตัวเพราพริ้งทุกหญิงชาย　　นุ่งห่มสมกายประกวดกัน

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น　　ทั้งสองเสนาคนขยัน
พนักงานรับแขกเมืองนั้น　　จึงนำพวกพลขันธ์คลาไคล

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงปลายด่านกาหลัง ก็ไปยังพี่เลี้ยงผู้ใหญ่
บอกว่าพระองค์ทรงเวียงไชย สั่งให้มารับเข้าบุรี

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงแจ้งความถ้วนถี่
จึงไปทูลย่าหรันทันที ตามที่ถ้อยคำเสนา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ได้ฟังชื่นชมภิรมยา เสด็จมาสรงชลบนเตียงทอง

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

โทน ๏ เย็นฉ่ำน้ำดอกไม้ไขสุหร่าย วารีโรยโปรยปรายตกต้อง
ทรงเครื่องสุคนธารใส่พานรอง กระแจะเจือเนื้อทองชมพูนุท
สอดใส่สนับเพลาพื้นตาด ปักรูปสีหราชผาดผุด
ภูษายกพื้นแดงแย่งครุฑ ทรงเข้าบิณฑ์ลายบุษบาบาน
ฉลององค์ทรงอย่างขึ้นจุเหร็จ ขัดเหน่งเพ็ชรพรรณรายสายประสาน
ตาบประดับทับทรวงสังวาล ทองกรแก้วประพาฬพาหุรัด
เฟื่องห้อยสร้อยสุวรรณบรรจง ธำมรงค์เพ็ชรน้ำตะกั่วตัด
เหน็บกฤชฤทธิไกรดอกไม้ทัด แล้วมาทรงกัณฐ์ศวอัศดร

๚ ๘ คำ ๚ เชิดฉิ่ง

โทน ๏ ม้าเอยม้าที่นั่ง พ่วงพีมีกำลังไม่ย่อหย่อน
ย่องย่ำทำพยศยทจร ปากอ่อนหันหกยกสองท้าว

ผูกเครื่องหมอนยี่กหักทองขวาง ซองหางบังเหียนหูขาว
ตายหน้าใบโพธิห้อยพร้อยพราว ประดับดาวสุวรรณกุดันดวง
ม้าพี่เลี้ยงเคียงข้างซ้ายขวา ไว้หน้าขับขี่เปนที่ท่วง
ม้าแห่น่าหลังทั้งปวง ดังดาวล้อมดวงจันทรา
เสนากาหลังเวียงไชย นำพลสกลไกรไปน่า
ฆ้องกลองก้องกึกโกลา เข้าในนัคราธานี

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย ๏ บัดนั้น ฝ่ายฝูงประชาชาวกรุงศรี
นั่งแน่นสองข้างทางจรลี ชายหญิงชิงที่เทลาะกัน
ผัวเมียใหม่ใหม่อยู่ในหอ ชะเง้อคอคอยดูย่าหรัน
เห็นพลน่าแห่แหนแน่นนันต์ เปนหลั่นหลั่นล้วนขี่ม้ามา
ธงเทียวเขียวเหลืองแลสลับ สีจับกับสีเสื้อผ้า
ครั้นเห็นย่าหรันเพียงขวัญตา หนุ่มน้อยโสภาลาวรรณ
ลางคนย่นว่าเปนน่ารัก พิศภักตร์ผ่องเพียงดวงบุหลัน
งามคล้ายละม้ายเหมือนอุณากรรณ แต่ย่าหรันงามสมเปนทรงชาย
บ้างว่าละกลกันกับบั่นหยี ท่วงทีแลลอดสอดส่าย
ที่สาวสาวชาวบ้านร้านราย รักย่าหรันมั่นหมายทุกนารี
บ้างเปรมปริ่มยิ้มย่องต้องใจ คิดจะใคร่หย่าผัวเอาตัวหนี
กลัวจะไม่ได้สมสีเสียที แต่รี่รี่รวนรวนป่วนใจ
ที่สาวใหญ่ใส่จริตติดบั้นยิ่ง ทำประหนึ่งหาเปนเช่นนั้นไม่
ครั้นย่าหรันผันแปรแลไป สบตาต้องใจก็ทำอาย

ข้างสกิดเพื่อนกันจำนรรจา พูดพลางหางตาชะม้อยม่าย
ให้คิดรักใคร่อยู่ไม่รู้วาย หญิงชายนิยมยินดี

๏ ๑๒ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
เหลือบเห็นสาวสาวชาวธานี ก็เข้าใจในทีกิริยา
พระพลางแย้มยิ้มพริ้มพราย ประปรายชายเนตรชำเลืองหา
เห็นหน้าไหนผุดผาดปลาดตา ก็ชักม้าเหนี่ยวหน่วงเปนท่วงที
ดูพลางทางกระซิบบอกพี่เลี้ยง เดินเคียงเห็นอะไรฤๅไม่พี่
จะสนใจไว้ข้างก็ไม่มี ทำทีนิ่งได้เหมือนไม่เคย

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น ปูนตาพี่เลี้ยงทูลเฉลย
จะหมายมั่งก็ระวังจะเกินเลย จึงทำเฉยกลัวจะพ้องที่ต้องการ
เห็นคิ้วตาประปรายเปนหลายหน ตามถนนเนื่องมาทุกน่าบ้าน
ต่อเหลือออกนอกเกณฑ์เปนเคนซาน จึงจะคอยขอประทานสักครั้งคน
พอสมกับชาวป่าพนาลี ไม่เคยเข้าธานีแต่สักหน
ทูลพลางทางทำแยบยนต์ ยิ้มแย้มแกมกลไปมา

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ยิ้มพลางทางตอบวาจา แม้นสมหมายเหมือนว่าเปนไรมี

เสียแรงได้เดินป่ามาด้วยกัน จำจะต้องแบ่งปันให้พี่
ว่าแล้วกระระตะพาชี ชำเลืองดูนารีทุกร้านมา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงศาลาใหญ่ใกล้ประตู ให้โยธีหยุดอยู่พร้อมหน้า
เสด็จลงพาชีแล้วลีลา เสนานำเข้าไปในวัง

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงท้องพระโรงที่ข้างน่า จึงถวายวันทาท้าวกาหลัง
น้อมองค์ลงคำนับยับยั้ง คอยฟังพระราชบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ

ช้า ๏ เมื่อนั้น พระองค์ทรงพิภพนาถา
สถิตย์เหนือแท่นแก้วแววฟ้า พร้อมหมู่มาตยาเสนาใน
ครั้นเห็นย่าหรันมาอัญชลี จึงมีพจนาปราไส
เจ้าอยู่นัคเรศประเทศใด มีธุระสิ่งไรจึงไคลคลา
ดูจริตกิริยามารยาตร เห็นมิใช่เชื้อชาติชาวป่า
น่าจะเปนสุริวงศ์กระษัตรา พิศภักตร์โสภาดังดวงเดือน
ฤๅเปนอนุชาอุณากรรณ ผิวพรรณงามคล้ายละม้ายเหมือน
แต่หากปลอมแปลงแกล้งบิดเบือน อย่าอำเอือนจงแจ้งแต่จริงไป

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ย่าหรันบังคมแถลงไข
พระอย่ากินแหนงแคลงฤทัย ข้ามิได้เปนน้องอุณากรรณ

จะรู้จักตระหนักนามก็ไม่มี ข้อนี้ใช่จะแสร้งเศกสรร
ข้าเปนชาวป่าพนาวัน เที่ยวอยู่ในอรัญกันดาร
แจ้งว่าพระองค์วงศ์เทเวศร์ มงกุฎเกษกาหลังราชฐาน
ขจรเดชเดชากฤษฎาการ จึงมาเฝ้าบทมาลย์พระผ่านฟ้า
หวังจะเอาพระเดชปกเกษเกล้า ให้บันเทาทุกข์ไภยไปภายน่า
ข้าไซ้ใช่เชื้อกระษัตรา ซึ่งตรัสว่าเกินศักดิ์ไม่สมควร

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังได้ฟังก็แย้มสรวล
เห็นท่วงทีถ้อยคำอำยวน ไม่ควรกวนซักไซ้ไล่เลียง
คิดพลางทางมีพจนาตถ์ ตรัสประภาษโน้มน้าวกล่าวเกลี้ยง
เจ้าจงอยู่ในกาหลังวังเวียง พ่อจะเลี้ยงเปนบุตรบุญธรรม์

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันเพราเพริศเฉิดฉัน
ก้มเกล้าเคารพอภิวันท์ ทูลสนองพระบัญชาไป
ซึ่งทรงพระเมตตาการุญ พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
จะขออยู่เปนข้าช่วงใช้ ตามแต่ภูวไนยจะเมตตา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น พระสุริวงศ์องค์ศรีบัตหรา
ฟังสนองต้องในวิญญา ยิ่งแสนเสนหาพันทวี
จึงประทานเครื่องยศย่าหรัน ตามตำแหน่งเหมือนกันกับบันหยี
ให้อยู่วังดาหาปาตี แทนที่มิสาอุณากรรณ

ตรัสพลางอำนวยอวยพร　　จงสถิตย์สถาวรเกษมสันต์
สั่งเสร็จพระเสด็จจรจรัล　　ขึ้นปราสาทสุวรรณพรรณราย

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　　ขุนหยิเพราเพริศเฉิดฉาย
เห็นรูปร่างย่าหรันนั้นละม้าย　　คล้ายคล้ายยาหยิสิยะตรา
ให้มีมิตรจิตรคิดรักใคร่　　จึ่งปราไสด้วยความเสนหา
ดีแล้วที่เจ้าเข้ามา　　เปนข้าบาทยงสุ์พระทรงธรรม์
พี่ก็เปนแขกเมืองเหมือนเจ้า　　สิ่งไรเราอย่ารังเกียจเดียดฉัน
จะได้เปนเพื่อนราชการกัน　　ผูกพันเปนมิตรไมตรี

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันได้ฟังขุนหยิ
ยิ้มพลางทางตอบวาที　　ข้านี้เปนชาวดงดอน
ไม่เข้าใจที่ในราชกิจ　　ถ้าแม้นผิดพลาดพลั้งช่วยสั่งสอน
เปนคนใหม่ไม่เคยเข้านคร　　พี่มาอยู่ก่อนอย่าสูญใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ขุนหยิยิ้มพลางแถลงไข
ถึงตัวพี่ก็มิใช่ชาวใน　　แต่สิ่งไรรู้บ้างจะบอกกัน
ตรัสพลางต่างองค์ก็ลีลา　　มาขึ้นอาชาผายผัน
ขุนหยิไปยั้นจะรากัน　　ย่าหรันไปคาหาปาติ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

อิเหนาเล่ม ๒๖

๏ เมื่อนั้น　สังคามาระตาเรืองศรี
แต่ได้เห็นย่าหรันฤทธิ　ก็ยินดีจำได้ว่าสียะตรา
คิดจะใคร่ทูลองค์พระทรงศักดิ์　ให้รู้จักแจ้งว่าขนิษฐา
แล้วกลัวเกลือกจะพะวงสงกา　เคลือบแคลงวาจาไม่เชื่อฟัง
จะไปดูสำคัญให้มั่นก่อน　จึงจะทูลภูธรต่อทีหลัง
ตริเสร็จแล้วเสด็จออกจากวัง　ไปยังย่าหรันทันใด

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น　ย่าหรันครั้นเห็นก็ปราไส
มานั่งนี่ด้วยกันอย่าเกรงใจ　เจ้าชื่อไรไปไหนมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　สังคามาระตาจึงตอบว่า
เราชื่อจะหรังวิสังกา　อนุชาปันหยีชาญไชย
เห็นน้องก็เปนน่าเอนดู　พึ่งมาอยู่ในเมืองใหม่ใหม่
ไม่มีที่ร่วมรักรู้จักใคร　พี่จึงตั้งใจจำนงมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　ย่าหรันวิลิศมาหรา
ยิ้มพลางทางกล่าววาจา　ขอบใจเชษฐาเปนพ้นนัก

เมตตาอุส่าห์มาเยี่ยมเยือน ดูเหมือนหนึ่งคนเคยรู้จัก
บุญของน้องแล้วได้พบภักตร์ จะผูกพันร่วมรักกันสืบไป
ตรัสพลางสรวลสันต์หรรษา ชวนเล่นเจรจาปราไส
ต่างแสนเสนหาอาไลย รักใคร่สนิทติดพัน

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น โฉมยงหลงหนึ่งหรัดสาวสวรรค์
ครั้นย่ายชายศีรรวิวรรณ เคยไปประพาศพรรณมาลี
จึงชวนนวลนางอรสา กับระเด่นกันจะหนามารศรี
พร้อมฝงกำนัลนารี จรลีมาสวนดอกไม้

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

สมิงทอง ๏ นางเสด็จลดเลี้ยวเที่ยวประพาศ รุกขชาตช่อทรามงามไสว
พิกุลดกดอกตกเต็มไป กำนัลในไล่เก็บชิงกัน
พื้นเตียนเลี่ยนลาดศิลาลาย พฤกษารายรอบพลับพลาสตาหมัน
สาวหยุดพุดทิชาดมลิวัน เลื้อยพันกำแพงแก้วเปนแถวทิว
ล่างนางบ้างเก็บลูกบานเย็น มาผัดหน้าทาเล่นไม่เปนสิว
ที่สันทัดดัดจริตบิดพลิ้ว ถือมะกรูดกรีดนิ้วเดินดม
เกนหลงทรงเด็ดดอกจำปา ประทานนางอรสาแซมผม
นางกำนัลน้อยน้อยสอยสุกรม เก็บใส่สไบห่มห่อมา
บ้างเก็บดอกรักซ้อนทำซ่อนเงื่อน ให้เพื่อนที่สนิทเปนปฤษณา
บ้างเย้มสรวลชวนชมมาลา หยอกกันหรรษาสำราญ

ฯ ๑๐ คำ ฯ เพลงฉิ่ง

ร่าย
๏ แล้วเสด็จหยุดยั้งนั่งเล่น ในตำหนักที่นั่งเย็นเกษมสานต์
ร้อยกรองบุบผาสุมามาลย์ กับพี่เลี้ยงนงคราญกำนัล

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉิดฉัน
ครั้นบ่ายชายแสงสุริยันต์ จึงว่าแก่ย่าหรันอนุชา
วันนี้พี่จะพาจรลี ไปหาขั้นหยีสุกาหรา
ตรัสพลางทางชวนกันลีลา ออกจากวังดาหาปาตี

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
ครั้นมาใกล้สวนมาลี ได้ยินเสียงสัตรีนั้นนั้น
จึงเหลือบเหลียวแลลอดสอดดู ตามช่องประตูสะตาหมัน
เห็นสามอรไทยวิไลยวรรณ นั่งอยู่ด้วยกันบนพลับพลา
ให้คิดปดิพัทธพิศวง ในอนงค์น้อยนั้นหนักหนา
พระองค์อ่อนละไมไปมา แล้วจินดานิ่งนึกคนึงใน
อันนางนฤมลคนนี้ จะเปนเมียขั้นหยีฤๅมิใช่
ช่างงามจริงพริ้งพร้อมละม่อมละไม ดูพลางเพลินไปไม่ไคลคลา

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาจึงร้องว่า
หยุดอยู่นั่นไยยังไม่มา เห็นอะไรต้องตาฤๅว่าไร

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
สคุ้งจิตรคิดตอบคำไป หนามอะไรมายอกน้องนี้
แล้วแสร้งแกล้งยกยาทา อนิจาเคราะห์ร้ายไม่พอที่
ทำผูกภักตร์ชักหนามแล้วพาที อย่าเพ่อไปก่อนพี่อยู่ท่ากัน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาตอบย่าหรัน
หนามนี้เจ้ากรรมสำคัญ ให้กวาดทุกวันก็มีมา
เหมือนแกล้งชักนำมาจำเภาะ ซรอยสบคราวเคราะห์ขนิษฐา
เห็นจะปวดรวดเร้าถึงอุรา นิ่กนิ่กก็เปนน่าปลาดใจ
แต่หนามนิดเท่านี้สิยังเจ็บ ถ้าถูกต้องลองเล็บจะเปนไฉน
ตรัสพลางแย้มสรวลชวนคลาไคล เข้าในวังบั่นจะรากัน

๚ ๖ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงตำหนักที่ข้างน่า จึงไปหาบั่นหยีเฉิดฉัน
สังคามาระตาบังคมคัล แต่ย่าหรันนั้นไม่อัญชลี

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น บั่นหยีปรีดิ์เปรมเกษมศรี
จึงตรัสเรียกย่าหรันทันที มานั่งถึงน้อนุชา
ทั้งสองสนทนาปราไส มิได้เดียดฉันหรรษา
แล้วตรัสสั่งกำนัลกัลยา ไปหาหลงหนึ่งหรัดมาบัดนี้

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　　นวลนา:กำนัลสาวศรี
รับสั่งบังคมแล้วจรลี　　　　ไปยังที่ตำหนักนางโฉมยง

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ แจ้งว่าเสด็จอยู่สวนดอกไม้　จึ่งตามไปกราบทูลนางเกนหลง
ว่าพระเชษฐาสุริวงศ์　　　　ให้เชิญองค์อรไทยไคลคลา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　เกนหลงแจ้งใจว่าให้หา
จึ่งเสด็จจากสวนมาลา　　　ไปเฝ้าพระเชษฐาธิบดี

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทบงสุ์　โฉมยงองค์มิสารบั่นหยี
เหลือบเห็นย่าหรันทันที　　เทวีขวยเขินสเทินใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　บั่นหยีไม่พะวงสงไสย
จึ่งว่าแก่ขนิษฐาทันใด　　　เจ้ารู้จักกันไว้กับพี่ยา
ทั้งสองอย่ารังเกียจเดียดฉันท์　จงเปนพี่น้องกันไปภายน่า
แล้วตรัสสั่งสาวสรรค์กัลยา　ให้ยกเครื่องโภชนามาบัดนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　　　　　　　นางกำนัลรับสั่งใส่เกษี
จึ่งเชิญเครื่องโภชนาสาลี　　ตั้งถวายบั่นหยีด้วยปรีดา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　มิสาระปิ่นหยิสุกาหรา
จึงตรัสเรียกย่าหรันกับกัลยา　　เจ้ามากินโภชนาด้วยกัน
ไหนไหนก็เปนน้องของพี่　　มารศรีอย่ารังเกียจเดียดฉัน
จงสนิทคิดเหมือนว่าร่วมครรภ์　　จะทำถือเชิงชั้นไม่ชอบใจ

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　เกนหลงหนึ่งหรัดศรีใส
ทั้งอายทั้งกลัวภูวไนย　　จึงจำใจเสวยโภชนา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันวิลิศมาหรา
เห็นเกนหลงทรงโฉมโสภา　　ลักขณาเลิศล้ำนารี
ให้คิดพิศมัยใจปอง　　ด้วยรู้แน่ว่าเปนน้องของปิ่นหยี
เสวยพลางทางดูเทวี　　ทำทีแยบคายชายตา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　ฝ่ายฝูงนางบำเรอถ้วนหน้า
ครั้นเข้าที่เสวยเคยเวลา　　ต่างถวายวันทาพร้อมกัน

๚ ๒ คำ ๚

เบ้าหลุด ๏ จึงรำฟ้อนอ่อนระทวยนวยนาด　　ยุรยาตรเยื้องกรายผายผัน
แล้วตีวงลดเลี้ยวเกี่ยวพัน　　รอเรียงเคียงกันเปนแยบคาย
ทำทวนทบตระหลบหลีกเลี่ยง　　นางจำเรียงจับระบำรำถวาย
หันเหียนเปลี่ยนแซกไปข้างซ้าย　　แล้วย้ายมาขวาทำท่าทาง

ซ้อนจังหวะประเท้าเคล่าคล่อง เปนท่านองมยุเรศฟ้อนหาง
เวียนระวันหันวงอยู่ตรงกลาง กำนัลนางนารีปรีดา

๚ ๖ คำ ๚ เพลง

ร่าย ◎ เมื่อนั้น ย่าหรันเร่งแสนเสนหา
ดูนางพลางชำเลืองไนยนา ระวังเนตรเชษฐาเทวี
เห็นบุษบาเมินไปดูฟ้อนรำ พระลำลำจะใคร่โลมนางโฉมศรี
แกล้งขยับกลับกายเปนหลายที เห็นเทวีไม่เหลียวเหลียวมา
จึ่งค่อยลอบเลียมลองต้องพระหัตถ์ นางสบัดแหวนหลุดลงตรงหน้า
พระแย้มยิ้มพริ้มพรายชายตา กัลยากลุ้มกลัดขัดใจ
ครั้นบุษบาเหลือบแลมาตรง จึ่งหยิบธำมรงค์นั้นส่งให้
ทำเปนกล่าวแกล้งแสร้งใส่ไคล้ ว่าแหวนของทรามไวยตกลง

๚ ๘ คำ ๚

◎ เมื่อนั้น บุษบามีศักดิ์สูงส่ง
เชื่อคำย่าหรันเปนมั่นคง พระองค์เคืองขัดแล้วตรัสมา
เกนหลงหนึ่งหรัดนี้เปนไร จิตรใจเพลิดเพลินนักหนา
แหวนหลุดจากนิ้วเคลื่อนคลา จะรู้สึกกายาก็ไม่มี

๚ ๔ คำ ๚

◎ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดมารศรี
กลุ้มกลัดขัดแค้นแสนทวี ครั้นจะแจ้งคดีก็อายใจ

นางนั่งกุมภักตร์แล้วชักหน้า จะเสวยโภชนาก็หาไม่
ยังคมลาเชษฐาทันใด กระทืบเท้าเข้าไปที่ไสยา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ครั้นเสร็จเสวยโภชนา ก็อำลาบุ้นหยิจรลี

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ เดินพลางทางคิดพิศวง ให้คนึงถึงองค์นางโฉมศรี
ครั้นถึงวังดาหาปาตี ตรงเข้าสู่ที่บรรธมใน

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

ช้า
๏ ท้อดองค์ลงเหนือบรรจฐรณ์ แน่นอนอ่อนจิตรพิศมัย
ยกกรก่ายพาดวิลาศไว้ พลางสะท้อนถอนใจไปมา

๏ ๒ คำ ๏

ร่าย
๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงสงไสยเปนหนักหนา
เห็นย่าหรันสร้อยเศร้าภักตรา กิริยาวิปริตผิดไป
จึงเข้าใกล้บาทมูลแล้วทูลถาม พระมีความเคืองแค้นเปนไฉน
ฤๅไปหาบุ้นหยิวันนี้ไซ้ หยาบช้าว่าไรให้โกรธา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
จึงแจ้งความตามจริงในวิญญา บุ้นหยิมิได้ว่าอะไรน้อง

น้องเห็นขนิษฐาของบั่นหยี | ความงามไม่มีเสมอสอง
ทำไฉนจะได้เป็นคู่ครอง | จะตริตรองคิดอ่านประการใด

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น | พระพี่เลี้ยงกราบทูลแถลงไข
แม้สอดสนหาคนชิดใช้ | ที่ไว้เนื้อเชื่อใจกัลยา
แล้วผูกรักให้ช่วยชักสื่อสาร | เห็นการก็จะสมปรารถนา
นี่ขัดสนจนใจด้วยปลอมมา | ไม่รู้ที่จะพึ่งพาผู้ใด

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น | ย่าหรันได้ฟังก็หม่นไหม้
ยิ่งมีความเสนหาอาลัย | ถวิลถึงอรไทยเทวี
พระคิดจะใคร่ไปหา | ให้พบภักตรานางโฉมศรี
ครั้นจะไปตรงตรงก็ไม่ดี | บั่นหยีจะพะวงสงกา
พระจึงคิดเขียนผ้าคลุมผธม | เรื่องอุณรุทสมนางอุสา
แต้มลายเขญจรงค์ลงน้ำยา | รจนาเส้นสุวรรณบรรจง
อันรูปทรงองค์นางอุสา | ไม่ผิดเพี้ยนภักตราเกนหลง
ส่วนรูปอุณรุทที่เขียนลง | เหมือนรูปพระองค์ดังวาดไว้
ครั้นเสร็จเสด็จย่างเยื้อง | จะแต่งองค์ทรงเครื่องก็หาไม่
ให้พี่เลี้ยงถือผ้าตามไป | พระทรงอาชาไนยจรลี

๏ ๑๐ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงขุนจรากันติกาหรัง　นิเวศน์วังมิสาระขุนหยี
จึงเสด็จลงจากพาชี　เข้าไปนั่งยังที่ตำหนักใน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　ขุนหยีผู้มีอัชฌาไศรย
จึงตรัสถามย่าหรันทันใด　ผ้าอะไรนั่นเจ้าเอามา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　ย่าหรันวิลิศมาหรา
ว่าผ้าผืนนี้น้องรจนา　เอามาให้ขนิษฐายาใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　มิสาระขุนหยีศรีใส
หยิบผ้ามาคลี่ดูทันใด　ภูวไนยไม่ทันสงกา
จึงว่าเจ้ายังเยาว์อยู่เพียงนี้　ฉลาดเขียนได้ดีเปนหนักหนา
แล้วว่าเปนไฉนอนุชา　จึงไม่ทัดบุหงามาลี
ธรรมเนียมแรกรุ่นจำเริญไวย　ย่อมตกแต่งตัวไว้ให้มีศรี
ไม่ทัดดอกไม้ก็ไม่ดี　นารีไม่จงเจตนา
ตรัสพลางสำรวลสรวลสันต์　ย่าหรันยิ้มเยื้อนแล้วเบือนหน้า
ขุนหยีจึงมีวาจา　ตรัสสั่งกัลยากำนัลใน
จงไปบอกหลงหนึ่งหรัดบัดนี้　ว่าพี่เอาผ้ามาให้
วันนี้เห็นแตระดอกไม้　ยังอยู่ฤๅไรให้เอามา

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　　　นวลนางกำนัลเสนหา
คำนับรับราชบัญชา　　　　ถวายบังคมลาแล้วลุกไป

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ครั้นถึงห้องแก้วเกนหลง　　　　นางกำนัลนั่งลงบังคมไหว้
ทูลความตามคำภูวนัย　　　　ขอเชิญเสด็จไปอย่าช้า

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　เกนหลงหนึ่งหรัดขนิษฐา
จึงสั่งบาหยันกัลยา　　　　จงเอาบุหงาไปบัดนี้
ตรัสพลางย่างเยื้องจรจรัล　　　　ออกจากห้องสุวรรณเรืองศรี
บาหยันถือพานมาลี　　　　ตามเสด็จเทวีลีลา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทเรศ　　　　พระผู้วงศ์เทเวศร์เชษฐา
แล้วรับเอาพานมาลา　　　　วางไว้ตรงหน้าเยาวมาลย์

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　บุนหยีปรีดิ์เปรมเกษมสานต์
จึงหยิบดอกไม้ที่ในพาน　　　　มาประทานย่าหรันอนุชา
แล้วเอาผ้านั้นมายื่นให้　　　　แก่องค์อรไทยขนิษฐา
เจ้าจงพินิจพิจารณา　　　　จะชอบใจฤๅว่าไม่ชอบใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　เกนหลงหนึ่งหรัดศรีใส
คลี่ผ้าออกดูทันใด　　　　เห็นรูปอรไทยอยู่ในนั้น

อันทรวดทรงอุณรุทรูปเขียน ไม่ผิดเพี้ยนภักตราย่าหรัน
นางแค้นขัดขึ่ดผ้าเสียพลัน อภิวันท์ขึ้นหยีแล้วลุกมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ขึ้นหยีเคืองขัดแล้วตรัสว่า
น่าชังมั่งฤๅไม่อนุชา ขึ่ดผ้าเสียแล้วก็ลุกไป
ชั่วดีมิได้บอกออกอรรถ แค้นขัดใครมาฤๅไฉน
ใจคอพอดีไปเมื่อไร แต่เปนเช่นนี้ไปอัตรา
พี่ก็มิรู้ที่จะถือโทษ เจ้าก็อย่าได้โกรธขนิษฐา
ว่าพลางทางหยิบผ้ามา เพ่งพิจารณาดูไป
เห็นรูปทรงองค์อุณรุทนั้น จะผิดเพี้ยนย่าหรันก็หาไม่
รูปอุสานาริที่เขียนไว้ เหมือนเกนหลงกะไรไม่คลาศคลาย
พระพิโรธโกรธกริ้วคือไฟฟ้า ในยนาดังแสงสุริฉาย
ดูดู๋คนคดประทษร้าย เหย่อยิ่งหยาบคายเปนพ้นนัก
แสนมหาแต่ยตรระตู ยังเกรงกลัวกูไม่หาญหัก
นี่เปนกะไรมาจึ่งฮึกฮัก อ้ายอัปลักษณ์ลูกชาวพนาวา
จะอวดหาญแก่กูนี้ฤๅไร หากเกรงภูวไนยอยู่หนักหนา
แต่วันนี้ไปแม้นมึงมา จะให้ข้ากูไล่ตีอไป

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันก้มหน้าน้ำตาไหล
ได้อายอัปรยศอดสูใจ ไม่โต้ตอบสิ่งไรก็ลุกมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เดินพลางทางยืนหยุดยั้ง ถวิลหวังถึงองค์ขนิษฐา
พอพยาจะหรังวิสังกา จึงว่าก่อยอย่าจะลาไป
ไหนพี่ว่าจะไปหาข้า ยังวังดาหาทอาไศรย
เมื่อไรเล่าพี่จึงจะคลาไคล เอนดูน้องอย่าให้เนิ่นนาน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สังคามารตาจึงว่าขาน
วันนี้มิธุระมาพะพาน ถ้าว่างงานพรุ่งนี้จะคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
จึงเสด็จมาทรงอาชาไนย คลาไคลคืนกลับไปฉับพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากพาชี ไปยังที่พลับพลาสะตาหมัน
หอมกลิ่นบุหงาระคนกัน ยิ่งคนึงถึงขวัญเนตรนัก

ฯ ๒ คำ ฯ

พระยาโศก
๏ ทอดองค์ลงกับที่บรรจฐรณ์ ให้อาวรณ์วิตกเพียงอกหัก
พระกรก่ายวิลาศพาดภักตร์ ถวิลถึงนงลักษณ์แล้วถอนใจ
จะทำไฉนดีฉนอกเอ๋ย จะได้เชยชมชิดพิศมัย
จนจิตรสุดคิดไม่เห็นใคร จะช่วยให้ได้สมดังจินดา
เอาอุบะขึ้นวางไว้กลางทรวง นึกว่าพุ่มพวงดวงยิหวา
พระเชยชมดมดอกไม้กัลยา หอมซาบนาสายิ่งจาบัลย์

แต่พลิกกลับสับสนทนเทวศ จะนิ่งนอนหลับเนตรก็ไม่ฝั่น
แสนสวาดิมาดหมายผูกพัน มิได้บรรธมหลับในราตรี

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย
๏ ครั้นรุ่งรางส่างแสงสุริยง ก็อ่าองค์ทรงเครื่องเรืองศรี
เสด็จไปพลับพลาสวนมาลี ภูมีให้คนิงถึงกัลยา
จึงหยิบกระดาษมาวาดเล่น แล้วบรรจงลงเส้นเลขา
เขียนรูปทศภักตร์ลักสีดา พระตรึกตราจะลักนางเหมือนอย่างนั้น

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายสังคามารตาเฉิดฉัน
ให้เร่าร้อนฤไทยดั่งไฟกัลป์ สงสารย่าหรันเปนพ้นไป
มาเกิดการร้าวฉานกันดังนี้ เพราะว่าบุษบาไม่จำได้
จะช่วยก็ขัดสนจนใจ เหมือนทูลไว้เมื่อครั้งอุณากรรณ
แต่กำลังรักใคร่ยังไม่เห็น นี่ปะเปนคราวแค้นแสนศัลย์
ถึงผิดก็ไม่เสียพงศ์พันธุ์ ด้วยได้ตุนาหงันกันมา
จะช่วยให้เสร็จสมอารมณ์คิด จะซอบผิดกะไรนักหนา
คิดแล้วมาทรงอาชา ไปวังดาหาปาตี

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงถามกิดาหยัน แจ้งว่าย่าหรันอยู่สวนศรี
จึงเสด็จลงจากพาชี ตามไปยังที่สวนดอกไม้

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
เห็นจะหรังวิสังกามาแต่ไกล จึ่งซ่อนกระดาษไว้เสียใต้เพลา
แล้วมีวาจาปราไส น้องคิดว่าจะไม่มาเล่า
เห็นหน้าพี่ที่ทุกข์ค่อยบันเทา เชิญเข้ามานั่งสั่งสนทนา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามารตาได้ฟังว่า
จึ่งตอบย่าหรันมิทันช้า พี่ไม่เคยมุสาพาที
เจ้าอย่าได้พะวงสงไสย นานไปจึ่งจะเห็นจริงพี่
ดูน้องก็น่าปรานี ผ่ายผอมดังมีโรคา
แม้นว่าเปนโรคอื่นไกล จะไม่พอเปนไรนักหนา
อันไข้ใจนี้สุดปัญญา ที่จะรักษาพยาบาล
จะแก้ไขให้บ้างก็เหลือรู้ จนใจด้วยอยู่ในมือท่าน
เห็นเจ้าทนทุกข์ทรมาน พี่พลอยรำคาญเปนพ้นไป

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันตอบคำแถลงไข
แต่น้อยมาจนจำเริญไวย จะเคยไข้เช่นนี้ห่อนมี
ถ้าพี่มิช่วยพยาบาล ไม่นานก็จะได้เผาผี
แม้นว่าเมตตาน้องครานี้ เห็นที่จะรอดชีวาไลย

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉลยไข
จะช่วยอนุกูลไม่สูญใจ แต่สิ่งใดอย่าได้พรางเรา

เมื่อกี้พี่เหลือบแลดู เห็นกระดาษประหลาดอยู่ในมือเจ้า
ไยจึ่งซ่อนใส่ไว้ใต้เพลา จงบอกเราให้แจ้งแต่จริงไป

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
จะแจ้งความตามจริงก็อายใจ จึ่งแก้ไขบ่ายเบี่ยงเลี่ยงเจรจา
กระดาษเปล่าดอกพี่ที่มือน้อง เอามาว่าจะลองเลขา
ยังไม่ทันลงเส้นเห็นพี่มา ก็วางไว้กลัวว่าจะปลิวไป

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาแถลงไข
ซึ่งว่ากระดาษเปล่าก็เข้าใจ อยู่ไหนส่งมาจะขอดู
มาพรางที่ปฤกษาเปนน่าสรวล อนิจาไม่ควรจะอดสู
นี่ฤๅรักร่วมใจมิให้รู้ จะอุปถัมภ์ค้ำชูไปอย่างไร
ด้วยพี่นี้เหมือนหมอยา จะพิทักษ์รักษาคนไข้
ไม่บอกโรคให้แจ้งมาแฝงไว้ ก็เปนไม่รู้ที่จะเยียวยา

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ดีใจในคำจำนรรจา จึ่งหยิบกระดาษมาให้ดูพลัน

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉิดฉัน
คลี่กระดาษดูลายเลขานั้น เห็นรูปทศกรรฐ์ลักสีดา

จึ่งว่าถ้าเจ้าหาญเหมือนเขียนนี้ เห็นทีจะสมปราถนา
อันจะคุนาหงันกัลยา ที่ไหนเชษฐาจะปลงใจ

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันจึ่งกล่าวสนองไข
น้องคิดมีคมลเป่นพ้นไป อุปไมยเหมือนผงเข้าตา
พี่เอนดูด้วยช่วยคิดให้ เอาไว้เป่นเพื่อนไปภายน่า
แม้นมีทุกข์ไภยสิ่งไรมา น้องจะทอดกายาอาสาไป
อันทุกข์อนุชาคราวนี้ จะคิดแก่ชีวีนั้นหาไม่
ชี้ช่องเถิดน้องจะคลาไคล จะเป่นไรก็ตามแต่เวรา

ๆ ๖ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาใจกล้า
จึ่งว่าเจ้าจงฟังพี่ยา อุส่าห์กินโภชนาสาลี
อย่าขาดเฝ้าองค์ศรีปัตหรา อย่าโกรธตอบมิสาระปั่นหยี
จงฟังคำเราแต่เท่านี้ เห็นทีจะสมจิตรที่คิดไว้
แม้นว่าได้ช่องชอบกล จึ่งจะนำยุบลมาบอกให้
ว่าแล้วก็ลาคลาไคล ขึ้นอาชาไนยกลับมา

ๆ ๖ คำ ๆ เชิด

ทะแย ๏ เมื่อนั้น มิสาระปั่นหยีสุกาหรา
พระไทยรำฦกตรึกตรา ถึงสะการะหนึ่งหรัดโฉมยง

แต่ให้สารสื่อสวนชวนชิด ยังไม่ได้สมคิดจิตรประสงค์
เช้าค่ำร่ำครวญถึงนวลอนงค์ ผ่นไฝ่ไหลหลงทุกเวลา
ครั้นสิ้นแสงสุริยาสายัณห์ ดวงบุหลันส่องแสงในแหล่งหล้า
ดูเดือนเหมือนภักตร์พระธิดา ยิ่งทวีถวิลหาอาไลย

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย
๏ จึ่งตรัสสั่งสังคามาระตา เจ้าอยู่รักษาที่อาไศรย
วันนี้พี่จะลอบเข้าไป หาองค์อรไทยเทวี
สั่งเสร็จพระเสด็จเข้าที่สรง สำอางองค์ทรงเครื่องเรืองศรี
พระกรกุมกฤชฤทธิ์ จรลีไปกับประสันตา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงปราการกั้นชั้นใน เห็นนั่งยามตามไฟอยู่พร้อมหน้า
จึ่งเดินเวียนแวดชายไปมา ดูท่าทางที่จะเข้าไป

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดศรีใส
ครั้นราตรีเดือนหงายสบายใจ อรไทยสำอางอ่าองค์
แล้วชวนโฉมนางอรสา กับระเด่นกันจะหนานวลหง
ออกจากห้องสุวรรณบรรจง เสด็จลงไปเล่นที่ซาลา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลงช้า

พระทอง
๏ ลีลาศประพาศชมแสงบุหลัน เหล่าเชลยกำนัลหรรษา
นั่งล้อมพร้อมฝูงกัลยา เล่นคุลาซ่อนลูกลอยดี

ข้างเล่นงูกินหางหันเหียน　　วงเวียนไล่เลี้ยวหลีกหนี
ข้างนั่งเรียงเคียงแข่งนาวี　　ท่อยทีทายแน่ไม่แพ้กัน
นางชวนพวกระเด่นเล่นซักส้าว　แย่งยุดฉุดฉาวทุกสาวสรรค์
แล้วเล่นไล่ไขว่คว้าพัลวัน　　แสนสนุกทุกกำนัลนารี

๑ ๖ คำ ๑ เพลงฉิ่ง

ร่าย ๏ บัดนั้น　　ขาหยันพี่เลี้ยงสาวศรี
ครั้นล่วงปฐมยามราตรี　　ก็ร้องเตือนเทวีให้ไสยา

๑ ๒ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น　　สังคามาระตาจึงแกล้งว่า
ปั้นหยียังไม่นิทรา　　ให้กัลยาอยู่เล่นสำราญใจ
ว่าแล้วกระซิบสั่งกิดาหยัน　　เร่งไปบอกย่าหรันจงได้
วันนี้ซอยกลเปนพ้นไป　　จะมาก็ให้รีบมา

๑ ๔ คำ ๑

๏ บัดนั้น　　กิดาหยันรับสั่งใส่เกษา
ถวายบังคมคัลวันทา　　แล้วรีบไปดาหาปาตี

๑ ๒ คำ ๑ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงคลานเข้าไปใกล้　กรายไหว้ย่าหรันเรืองศรี
แจ้งความตามสั่งสิ้นคดี　　แล้วลาจรลีกลับไป

๑ ๒ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันรัศมีศรีใส
ชื่นชมโสมนัศหฤไทย　　ดังได้เสวยสวรรค์ชั้นฟ้า

จึ่งสั่งพี่เลี้ยงทั้งสี่ อันเปนที่สนิทเสนหา
แม้นน้องม้วยมุดสุดชีวา พี่พากันกลับไปธานี
จงทูลแก่ท้าวไททั้งสอง ว่าน้องบังคมลาบทศรี
อันจะครองชีวิตรไว้นี้ พ้นที่จะทนเวทนา
แม้นพบพระพี่นางโฉมยง กับองค์ภูวเรศเชษฐา
พี่อย่าได้ทูลกิจจา ให้สองกระษัตราแจ้งใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงกราบทูลแถลงไข
พระจงหยุดยั้งชั่งฤไทย เกลือกจะเกิดเหตุใหญ่วุ่นวาย
ปั้นหยีก็มีอานุภาพ เคยปราบระตูมามากหลาย
ทั้งทหารใจบาปหยาบคาย มากมายมีผู้มือระบือฤทธิ
พวกเราเจ้าข้ามาเท่านี้ พ้นที่จะรอต่อติด
ใช่ข้าจะอาไลยแก่ชีวิตร แต่พระคิดตริกตรองให้จงนัก
อันระเด่นวิยะดาตุนาหงัน สมกันทั้งรูปทรงยศศักดิ์
พระจะมาเสียองค์หลงรัก ด้วยหญิงต่ำศักดิไม่สมควร

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันตอบคดีถี่ถ้วน
ซึ่งว่าขานทานทัดทั้งมวญ น้องก็คิดใคร่ครวญแต่เดิมมา
เปนเวรากรรมมาจำจิตร จะม้วยมิดด้วยความเสนหา
น้องมิได้อาไลยแก่ชีวา แต่ให้สมปราถนาที่นึกไว้

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงเพียงม้วยตักไษย
กราบลงกับบาทพระภูวไนย ต่างคนร่ำไรโศกา
แม้นพระองค์ตกไหนไม่ไกลกัน ถึงจะม้วยชีวันก็ไม่ว่า
จะคืนหลังไปยังภารา อยู่ไปจะเปนข้าผู้ใด

๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
เห็นสี่พี่เลี้ยงโศกาไลย ภูวไนยรันทดกำสรดทรง
แล้วแข็งขืนอารมณ์สมประดี มาเข้าที่ชำระสระสรง
ลูบไล้สุคนธาอ่าองค์ กลิ่นส่งหอมฟุ้งจรุงใจ
พระแกล้งแต่งแปลงกายา มิให้ชาวภาราสงไสย
ชวนสี่พี่เลี้ยงคลาไคล ลอบไปยังบั้นจะรากัน

๚ ๖ คำ ๚ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงศาลาน้อยนอกประตู ให้พี่เลี้ยงซุ่มอยู่แต่ที่นั่น
พี่อย่าตามข้าจรจรัล จงชวนกันคอยรับเมื่อกลับมา
ว่าแล้วลีลาคลาไคล ปลอมไปใครไม่ทันรู้จักหน้า
เข้าเรือนจะหรังวิสังกา ยับยั้งคอยท่าอยู่ช้านาน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดเกษมสานต์
เล่นกับสาวศรีบริวาร อยู่ที่ชั้นชานชาลา

ครั้นดึกก็ไปไสยาศน์ กับองค์นงนาฎอรสา
พวกพี่เลี้ยงกำนัลกัลยา นิทราริมที่แท่นสุวรรณ

ฯ ๔ คำ ฯ ตระ

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉิดฉัน
ครั้นคนหลับก็กลับจรจรัล ไปบอกย่าหรันทันที
หลงหนึ่งหรัดกับนางอรสา นิทราบนแท่นทองทั้งสองศรี
สำคัญมั่นคงให้จงดี เทวีนั้นนอนอยู่ข้างใน
เมื่อเจ้าจะเข้าไปข้างในที่ จงขึ้นทางข้างนี้ที่ชี้ให้
ใครใครทักถามอย่าคร้ามใจ ปั้นหยียังไม่กลับมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันยินดีเปนนักหนา
พระจึงจัดแจงแต่งกายา เพ็ดผ้าให้พ้นสนับเพลา
เจียรบาดคาดมั่นกระสันทรง กระหวัดชายหางหงษ์ให้คล่องเคล่า
แล้วเสด็จลัดแลงแฝงเงา ย่องเข้าไปยังที่ไสยา

ฯ ๔ คำ ฯ เชิดฉิ่ง

๏ ค่อยช้อนอุ้มองค์หลงหนึ่งหรัด เอาชายซ่าโบะรัดขนิษฐา
พระเร่งรีบดำเนินเดินมา สดุดนางขุชชานารี
ไม่เหลือบเหลียวเลียวลงจากตำหนัก ออกจากประตูลักสวนศรี
สพี่เลี้ยงแวดล้อมจรลี ไปดาหาปาตีฉับพลัน

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

ค่อยช้อนอุ้มองค์หลงหนึ่งหรัด　　เอาชายซ่าโบะรัดขนิษฐา
พระเร่งรีบเดินดำเนินมา　　สดุดนางขุชานารี

น่า ๔๘

๏ เข้าในห้องทองที่ไสยาศน์ วางนางเหนืออาศน์แล้วรับขวัญ
พินิจพิศภักตร์เพียงดวงจันทร์ ผิวพรรณผุดผ่องลอององค์

๚ ๒ คำ ๚

ชมโฉม ๏ พิศโอษฐ์งามเหมือนจะเยื้อนยิ้ม เพริศพริ้มเพรารับกับขนง
จุไรเรียบรอยกันบรรจง อรชรอ่อนองค์เอวบาง
งามนอนกรทอดระทวยหัตถ์ ดูไหนสารพัดไม่ขัดขวาง
ยิ่งคิดพิศมัยที่ในนาง พระเชยปรางพลางชมภิรมยา

๚ ๔ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดขนิษฐา
ครั้นตื่นฟื้นองค์ขึ้นมา ตกประหม่าถามไปว่าใครนี้

๚ ๒ คำ ๚

โอ้โลม ๏ เมื่อนั้น ย่าหรันเล้าโลมนางโฉมศรี
ใครจะอาจมาได้นั้นไม่มี เหมือนพี่ที่พิกลกิริยา
แต่ตรึกตรอมจนผอมผิดทรง เพราะจำนงจงจิตรเสนหา
แสนทุกข์ทรมานนานมา เจ้าดวงยิหวาไม่แจ้งใจ
ยามกินพี่กินแต่ชลเนตร รัญจวนครวญเทวศโหยไห้
จะสู้สิ้นชีวาไม่อาไลย น้องรักจงได้ปรานี

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดมารศรี
กลุ้มกลัดขัดแค้นแสนทวี ก็กรรแสงโศกีร่ำไร

โอ้ว่ากะกังยั่นหยิ ดิกดื่นปานนี้ไปอยู่ไหน
นิ่งให้โจรป่าพนาไลย เข้าไปลอบลักพามา
หยาบช้าน่าชังยังอาจ พอสมกันกับชาติกะละหนา
เมื่อไรยั่นหยิพี่ยา จะตามมาสังหารให้บรรไลย

๏ ๖ คำ ๏

โอ้โลม ๏ เมื่อนั้น ย่าหรันยิ้มพลางแถลงไข
สุริวงศ์พงศ์พันธุ์ก็แจ้งใจ อนิจาว่าได้ไม่เมตตา
เพราะพี่ต่ำศักดิ์จึงรักดี หวังจะให้มารศรีช่วยเกื้อหน้า
ร้องไปใครจะอายณกัลยา ใช่ว่าจะพ้นมือพี่เมื่อไร
ตรัสพลางเชยชิดจุมพิตภักตร์ ความรักภูลเพิ่มพิศมัย
นางสบิ้งสบัดขัดใจ หยิกข่วนผลักไสไม่ไยดี

๏ ๖ คำ ๏

ร่าย ๏ บัดนั้น ลำบูพี่เลี้ยงทั้งสี่
หับทวารลงเขื่อนทันที แล้วกำชับโยธีทั้งนั้น
ใครอย่าเข้าออกไปมา พิทักษ์รักษาจงกวดขัน
จัดทหารวางด้านไว้พร้อมกัน สรรพสรรพ์อาวุธนานา

๏ ๔ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น ฝ่ายนางขุชาค่อมทาษา
ซึ่งย่าหรันเดินสดุดออกมา ครั้นตื่นตาเรียกเพื่อนกันวุ่นวาย

ระเด่นอรสาก็พื้นองค์ คว้าหาเกนหลงเห็นนางหาย
ต่างตระหนกตกตลึงไปทั้งกาย ก็ลงร้ายว่าย่าหรันมาลักไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงอกสั่นหวั่นไหว
ไปยังองค์อุนุชาชาญไชย บังคมไหว้แล้วแถลงแจ้งยุบล

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น วิสังกาฟังคำทำฉงน
อย่าว่าอื้ออึงไปไม่ชอบกล ฝูงคนได้ยินจะไยไพ
ข้าจะไปทูลองค์ปั่นหยี ความนี้จะเกิดเหตุใหญ่
จึงชวนปูนตาคลาไคล รีบไปตามองค์พระภูมี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น ประสันตาพี่เลี้ยงปั่นหยี
ครั้นเห็นคนหลับใหลได้ที ก็มาที่แถวทิมริมประตู
เห็นแต่ตาเถ้าล้อมวัง คนหนึ่งนั่งจักสานกระเชออยู่
จึงเข้าไปพูดเล่นทำเอนดู ว่าปู่นอนเถิดให้สบาย
ส่งกระเชอมาหลานจะสานให้ เพลาเช้าก็จะได้ทันขาย
พูดพลางทางดูเเยบคาย เขม้นหมายไม้ลำจะทำการ

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น ตาเถ้าล้อมวังนั่งจักสาน
หาวนอนโงกงมซมซาน คิดว่าเพื่อนราชการไม่สงกา

จึงส่งกระเชอนั้นมาให้ ว่าขอบใจหลานรักหนักหนา
แล้วล้มนอนบิดกายไปมา มิช้าก็กรนหลับไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีเห็นคนหลับใหล
กับพี่เลี้ยงประสันตาผู้ร่วมใจ จึงยกไม้ไผ่พาดกำแพงพลัน
แล้วเมียงมองตามช่องทวารา ไม่เห็นคนไปมาผายผัน
สงัดเสียงพูดจาเรียกหากัน จึงปีนลำไม้นั้นขึ้นไป

๚ ๔ คำ ๚ เชิดฉิ่ง

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาอัชฌาไศรย
เที่ยวมาหาองค์พระทรงไชย แลไปพอพบประสันตา
จึงแกล้งกระแอมไอให้เสียง พระพี่เลี้ยงจำได้ออกมาหา
ก็กระซิบบอกความตามกิจจา ประสันตาตื่อกตกตลึง
จึงพากันมายังภูวไนย เห็นพระปีนขึ้นไปจวนจะถึง
จะร้องบอกออกอรรถก็กลัวอึง จึงยุดบาทข้างหนึ่งเหนี่ยวไว้

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีหลากจิตรคิดสงไสย
โจนจากกำแพงพลันทันใด แล้วถามว่าอะไรอนุชา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาขนิษฐา
ทูลว่าหลงหนึ่งหรัดกัลยา นิทราอยู่ในที่หายไป

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยีน้อยจิตรคิดครวญใคร่
พี่เห็นมิใช่ใครอื่นไกล ชรอยไอ้ย่าหรันเปนมั่นคง
ตรัสพลางคิดแค้นแน่นจิตร กูจะผลาญชีวิตรให้ผุยผง
จึงชวนอนุชาโฉมยง เสด็จตรงไปยังจะรากัน

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งประชุมทวยหาร จัดพลอลหม่านขมีขมัน
พร้อมถ้วนกระบวนทัพฉับพลัน สรรพสรรพาวุธนานา
พระแต่งองค์ทรงเครื่องสำหรับศึก ฤๅไทยนึกแค้นขัดสหัสสา
มาทรงสินธพอาชา รีบเร่งโยธาคลาไคล

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ บัดนั้น หญิงชายชาวร้านบ้านใกล้
ไม่แจ้งเหตุเภทพานประการใด ต่างตื่นตกใจวุ่นวาย
สำคัญว่าโจรปล้ำเข้ามาปล้น ประชาชนอกสั่นขวัญหาย
บ้างร้องเรียกลูกผัวกลัวตาย หญิงชายวิ่งประทะปะกัน
ลางคนสาละวนนอนสนุก เมียปลุกลุกหลงลเมอฝั่น
หลับตาคว้าอะไรก็ไม่ทัน ฉุดคร่าพากันออกจากมุ้ง
ที่บ้านใกล้ได้ยินเสียงแซ่ นึกแน่ว่าไฟไหม้ใกล้รุ่ง
ขัดเขมนออกมาผ้าพันพุง ปีนขึ้นข้างยุ้งแย่งหลังคา
บ้างวิ่งวุ่นอลวนขนของ โดนประตูตกล่องล้มถลา
หลงกอดแม่ยายว่าภรรยา เหลือบไปปะพ่อตาก็ตกใจ

พวกผู้หญิงวิ่งตื่นตัวสั่น　ร้องเพรียกเรียกกันว่าไฟไหม้
อุ้มบุตรฉุดหลานลงบันได　สับสนปนไปกับพวกชาย
บ้างเลี้ยวออกหลังวัดพลัดผัว　ผ้าห่มอยู่กับตัวก็ตกหาย
บ้างลากลูกจูงย้ำย่ายาย　วุ่นวายไปทั้งเวียงไชย

๏ ๑๔ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　ปั่นหยีผู้มีอัชฌาไศรย
เห็นคนตระหนกตกใจ　ก็รีบขับมโนไมยไคลคลา

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　สังคามาระตาขนิษฐา
ขี่ม้าตามม้าปั่นหยีมา　ในอุราเร่าร้อนดังอัคคี
อนิจาย่าหรันจะบรรไลย　เพราะกูแนะนำให้ไม่พอที่
จะว่าวอนผ่อนผันฉันใดดี　ปั่นหยีจึงจะคลายโกรธา
คิดพลางขับม้าเคียงม้าทรง　ค่อยกระซิบทูลองค์พระเชษฐา
จงดำริห์ตริดูด้วยปรีชา　พึ่งข้าน้อยก่อนอย่าร้อนรน
อันจะด่วนโกรธาฆ่าฟัน　เกลือกว่าย่าหรันนั้นขัดสน
สิ้นคิดฤทธาเข้าตาจน　จะผลาญนฤมลให้มรณา

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　ปั่นหยีตรัสตอบขนิษฐา
เมื่อมันจะห้ำหั่นวนิดา　เวราแล้วจะทำประการใด
พี่ได้อัปรยศอดสู　จะรอรั้งยั้งอยู่กะไรได้
จำแก้แค้นแทนทำให้หนำใจ　ถึงจะม้วยบรรไลยก็ตามที

ว่าพลางทางเร่งรี้พล เยียดยัดอัดถนนอึงมี่
ครั้นถึงวังดาหาปาตี ให้โยธีเข้าล้อมพร้อมกัน

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น ทั้งสี่พี่เลี้ยงย่าหรัน
จึงเข้าไปทูลองค์พระทรงธรรม์ ว่าขั้นหยียกมาล้อมไว้
ข้าน้อยจะขอออกต่อสู้ พันตูไปกว่าจะตักไษย
มาทแม้นชีวันไม่บรรไลย ก็มิให้ได้เคืองบทมาลย์

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันฤทธิไกรใจหาญ
จึงห้ามสี่พี่เลี้ยงไม่ต้องการ จะด่วนออกรบรานไปทำไม
ขนิษฐามาอยู่ในมือเรา ถึงเขาจะเข้ามาหากลัวไม่
พี่จงกำชับกันไว้ อย่าให้ใครออกต่อตี

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงประนตบทศรี
แล้วสนองบัญชาพาที พระตรัสนี้เห็นความงามนัก
แต่อย่าไว้วางใจแก่ขั้นหยี เกลือกมิได้ท่วงทีไม่หาญหัก
จะแกล้งกล่าวเล่ห์ลวนชวนชัก ด้วยเหลมหลักอุบายหลายชั้น
ทูลแล้วก็ถวายบังคมลา ออกจากห้องไสยาผายผัน
มาสั่งโยธาทั้งปวงนั้น ก็สงบลงพลันทันใด

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
มิได้ครั่นคร้ามขามใจ พลางปลอบอรไทยไปมา
อย่าเพ่อกรรแสงก่อนณโฉมฉาย เสียดายชลเนตรขนิษฐา
ต่อพี่ตายแล้วจึงโศกา จงสู้กลั้นชลนาของน้องไว้
ชำระโลหิตให้พี่ มารศรีจำคำไว้จงได้
อันผ้าห่มนิทราของทรามไวย เจ้าห่อศพให้พี่เถิดรา
พี่จะตั้งสัตย์ปัฏิญาณ อธิฐานตามความปราถนา
จะขอเกิดในตระกูลกระษัตรา วงศ์อสัญแดหวาเรืองไชย
ให้เข้าครรภ์ประไหมสุหรี ในสีถานีกรุงใหญ่
ขอพบประสบสมทรามไวย จึงจะไม่อายหน้านารี

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดมารศรี
ได้ฟังภัศดากรรณเสียทันที แล้วเทวีทรงโศกโศกาไลย

๚ ๒ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น ปันหยีแค้นขัดอัชฌาไศรย
ยิ่งพิโรธโกรธกริ้วคือไฟ จะเข้าไปในทวารา
เห็นบานประตูปิดมิดมั่น กลอนลั่นลงเขื่อนไว้แน่นหนา
จึงสั่งปังคับโยธา ให้ประดาขึ้นยิงทันใด

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ขัดเกลี้ยวใบบานทวารวัง หักระทมล้มพังไม่ทนได้
ขุ่นหยิ่งขี้ข้าอาชาไนย รุกรานเข้าไปทันที

๚ ๒ คำ ๚ รัว

๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดมารศรี
รู้ว่าขุนหยิ่งมาก็ยินดี จึงเคลื่อนองค์จากที่จะลีลา
ย่าหรันโอบอุ้มประคองไว้ นางผลักไสหยิกตีหนักหนา
กลิ้งเกลือกเสือกร่ำโศกา ให้คั่งแค้นแน่นอุราจาบัลย์

๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น ขุ่นหยิ่งฤทธิแรงแขงขัน
ลงจากมโนไมยเข้าไปพลัน จึงกระชั้นสิงหนาทวาจา
เจ้ามึงอยู่ไหนไอ้ลำบู สู่รู้อวดหาญหนักหนา
ไม่เกรงกูผู้เรืองฤทธา ชีวาจะม้วยบรรไลย
เหวยเหวยย่าหรันอกะตัญญู ไปซุกซอนซ่อนอยู่หนไหน
ฤาจะให้เข้าค้นจนห้องใน พาไอ้ชาติชั่วทรชน
มึงควรทำได้ถึงเพียงนี้ อ้ายกาลีลูกชาวไพรสณฑ์
แต่ระตูผู้ผ่านภูวดล ยังไม่หาญทานทนฝีมือกู
นับอะไรกับไอ้เช่นนี้ กล้าดีก็ออกมาต่อสู้
มึงเร่งมาสังหารผลาญกู จะได้อยู่ด้วยกันสำราญใจ

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันไม่พรั่นหวั่นไหว
จึงอุ้มองค์ขนิษฐาคลาไคล จากห้องบรรธมในฉับพลัน

ครั้นใกล้จึ่งวางนางลง กุมกรโฉมยงไว้มั่น
พระหัดถ์ขวากุมกฤชเทวัญ ยืนยันดังจะต่อฤทธา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น มิสาระปั่นหยีสุกาหรา
จึ่งว่าเหวยย่าหรันอหังกา หยาบช้าสามารถยังอาจใจ
กูได้อัปรยศจะทดแทน แก้แค้นฆ่าเสียให้จงได้
แม้นมึงดีจริงจงชิงไชย จะได้เห็นฤทธิไกรกันวันนี้

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันจึงตอบปั่นหยี
จะฆ่าพี่นฉันไดก็ตามที อันน้องจะถอยหนีอย่าสงกา
พี่ทำเถิดกว่าจะหายโกรธ ด้วยโทษน้องผิดเปนหนักหนา
ตามแต่พี่เจ้าจะเมตตา จะสังหารก็ท่าจะบรรไลย

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยียินตลึงหลงใหล
ฟังคำน้ำเสียงก็จับใจ พเอิญให้มีจิตรคิดเมตตา
เห็นพระน้องยืนเคียงย่าหรัน งามสมควรกันนักหนา
ค่อยคลายหายความโกรธา จึ่งยับยั้งรั้งรารอไว้
ทั้งคิดเอนดูขนิษฐา กลัวว่าจะม้วยตักไษย
แม้นว่าต่อติยัคนใช้ เห็นมันจะไม่ไว้เยาวมาลย์

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น หลงหนึ่งหรัดร้อนใจดังไฟผลาญ
เห็นพระเชษฐาไชยชาญ ยังไม่หักหาญเข้าชิงไชย
จึงว่าจะยอมให้แก่โจรป่า งามหน้าอยู่แล้วฤๅไฉน
ลูกฟานลูกกระจงในพงไพร ตกมิฤทธิไกรกว่าพี่ยา
รู้ไปถึงไหนน่าอัปรยศ จะมาไว้ทรยศแก่วงศา
ฤๅชิงไชยไม่ได้ก็บอกมา จงว่าให้แจ้งออกบัดนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึ่งองค์มิสาระบั่นหยี
ได้ฟังขนิษฐาพาที กลัวว่าจะมึ่งไป
ถ้าใครแจ้งว่าแปลงปลอมมา จะเอาหน้าไปไว้หนไหน
ยิ่งคิดกลุ้มกลัดขัดใจ เข้ารุกไล่ย่าหรันทันที

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
ไม่อาจหาญต้านตอบต่อติ คอยทีแทงมาจึงรับไว้
หลบหลีกผันผัดบั่ดป้อง จะถูกต้องอาวุธก็หาไม่
ครั้นกฤชกระทบกันทีไร ก็ลุกเปนเปลวไฟขึ้นฉับพลัน

ฯ ๔ คำ ฯ กลองแขก

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉิดฉัน
ค่อยกระซิบทูลองค์พระทรงธรรม์ อย่าเพ่อหุนหันกระชั้นชิด

ประทานโทษจงโปรดเกษี วันนี้น้องเห็นวิปริต
เกลือกจะเปนวงศ์พระทรงฤทธิ์ จึงกฤชกระทบเปนเปลวไฟ

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ขุ้นหยีผู้มีอัชฌาไศรย
เห็นซองก็เงือดงดไว้ แล้วตรัสไปแก่สังคามาระตา
แต่พี่แทงคนมานับพัน อาสัญเพราะมือก็หนักหนา
ไม่เคยเปนเช่นนี้อนุชา ฤๅจะเหมือนเจ้าว่าประการใด

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ศรีปัตหราเปนใหญ่
ได้ยินเสียงขึ้นดังถึงวังใน ก็ถามไถ่เสนาด้วยพลัน
ครั้นแจ้งว่ามิสาระปั่นหยี ยกพลมาตีย่าหรัน
พระเร่งร้อนฤๅไทยดังไฟกัลป์ ไม่ทันแต่งองค์อลงการ์
ตรัสสั่งให้ผูกคชสาร ภูบาลมายืนคอยท่า
เสด็จยังเกยแก้วแววฟ้า ขึ้นคชาริบไปจะให้ทัน

๚ ๖ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากช้างทรง เห็นปั่นหยีรณรงค์กับย่าหรัน
พระจึ่งมีพจนาตถ์ไปพลัน พ่อขอชีวันย่าหรันไว้

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น หย่าหรันปั่นหยีบังคมไหว้
ต่างองค์ต่างทูลสนองไป ตามในเหตุผลแต่ต้นมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　พระสุริวงศ์องค์ศรีปิตหรา
ครั้นแจ้งจึงมีพระบัญชา　　　　ตรัสว่าย่าหรันนั้นยังเยาว์
กำลังร้อนรักจึงหักหาญ　　　　อหังการไม่เกรงใจเจ้า
โทษผิดหนักอยู่ด้วยดูเบา　　　　ลูกรักจงบันเทาโกรธา

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　　　มิสาระปันหยีสุกาหรา
ได้ฟังพระราชบัญชา　　　　กราบกับบาทาแล้วทูลไป
แต่ข้าน้อยเกิดมาถึงเพียงนี้　　　　ใครจะหยามย่ำยีก็หาไม่
ถึงหน่อกระษัตริย์ทุกกรุงไกร　　　　จะทำอันใดได้ก็ไม่มี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　ท้าวกาหลังจึงตอบปันหยี
อันย่าหรันล่วงเกินดังนี้　　　　ก็ควรที่จะทำแทนทด
ด้วยตัวเจ้ามีความอับอาย　　　　คนทั้งหลายภาษาปรากฏ
แต่พ่อมาขอเจ้าจึงเงือดงด　　　　จะได้อัปรยศไยมี
ถึงย่าหรันจะเรืองฤทธิไกร　　　　จะต่อสู้เจ้าได้ก็ใช่ที่
แต่ใจหนุ่มกลุ้มไปด้วยยินดี　　　　ไม่กลัวชีวีจะบรรไลย
เจ้าอย่าก่อกรรมทำเหตุ　　　　เห็นแก่บิตุเรศจงยกให้
อย่าให้บิดาได้อายใจ　　　　แก่เสนาในซึ่งตามมา

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มิสาระบั่นหยิสุกาหรา
กราบทูลสนองพระบัญชา มิให้เคืองบาทาภูวไนย
ซึ่งพระองค์ตรัสห้ามทั้งนี้ สุดที่ข้าน้อยจะขัดได้
ทูลแล้วบังคมลาคลาไคล ลงไปจากเรือนย่าหรันพลัน
ลีลาศแต่โดยบาทา ปนมากับพวกพลขันธ์
อันมนตรีแลพี่เลี้ยงนั้น บ๋องกันบั่นหยิลีลา
พระยิ่งคิดอัปรยศอดอาย แก่หญิงชายชาวเมืองหนักหนา
มิได้เหลียวแลไปมา ก้มหน้าดำเนินเดินไป

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นมาถึงบั่นจะรากัน เข้าห้องสุวรรณหาช้าไม่
ทอดองค์ลงระทดสลดใจ พระสอึกสอื้นไห้โศกา

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังสุริวงศ์นาถา
เห็นเกนหลงหนึ่งหรัดกัลยา ดวงภักตร์ลักขณาลาวรรณ
แรกรุ่นจำเริญตายาใจ ดังนางในฟากฟ้ากระยาหงัน
คล้ายประไหมสุหรีกุเรปั่น พระทรงธรรม์พิศวงสงกา
กระนี้ฤๅย่าหรันมิมั่นหมาย จะสู้ตายด้วยความเสนหา
คิดพลางทางมิบัญชา สั่งเสนาป่าเตะทันใด
จงอยู่ด้วยอะหนะย่าหรัน บ๋องกันบั่นหยิจงได้
เกลือกจะมาฆ่าฟันให้บรรไลย เห็นโกรธเกรียมเหี้ยมใจจะไม่พึง

ครั้นเสร็จสั่งมหาเสนี ภูมิขึ้นทรงช้างที่นั่ง
กลับคชสารศรีมีกำลัง เสด็จคืนเข้ายังวังใน

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

โอ้ปี่
◎ เมื่อนั้น ปิ่นหยีเศร้าสร้อยละห้อยไห้
คิดถึงขนิษฐายาใจ พระพิไรรำพรรณโศกา
โอ้ว่าพระชนกชนนี จะติโทษลูกนี้หนักหนา
เสียแรงพระเลี้ยงลูกมา ทำให้เคืองบาทาถึงสามที
ครั้งลูกไปเลี้ยงจินตะหรา ผ่านฟ้าก็ได้หมองศรี
แล้วลูกพาบุษบามานี้ พระชนกชนนีก็ร้อนใจ
ครั้งนี้ลูกพาพระน้องมา ไม่พิทักษ์รักษาไว้ได้
ให้มาปนศักดิ์ด้วยชาวไพร แม้นพระองค์แจ้งไปจะได้อาย
เสียแรงเรืองฤทธิ์สิทธิศักดิ์ อัปรลักษณ์ยิ่งคนทั้งหลาย
เสียทีที่เกิดมาเปนชาย มาทำความอายถึงเพียงนี้
แม้นพบบุษบายาใจ ก็ไม่กลับคืนไปกรุงศรี
จะพากันซอกซอนนอนพงพี ไปกว่าชีวีจะบรรไลย
อันจะอยู่ในกรุงกาหลังนี้ จะดูชาวบุรีกระไรได้
ยิ่งคิดยิ่งแค้นแน่นทรวงใน ให้ละห้อยน้อยใจจาบัลย์

ฯ ๑๔ คำ ฯ โอด

ร่าย
◎ หวนหุนฉุนโกรธขึ้นมา จะใคร่ผลาญชีวาย่าหรัน
แล้วคิดถึงพระองค์ทรงธรรม์ ได้มาขอชีวันมันไว้

แต่แค้นขัดกลัดกลุ้มทรวงทรง จะเสวยจะสรงก็หาไม่
บรรธมโศกศัลย์รัญจวนใจ อยู่ในแท่นรัตน์รูจี

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเรืองศรี
จึงปฤกษาพี่เลี้ยงผู้ภักดี พระภูมิเศร้าใจไม่สบาย
มิได้สรงเสวยโภชนา ทรงโศกโศกาไม่เหือดหาย
คิดถึงพระน้องนุชสุดเสียดาย ไปปนศักดิ์ด้วยชายต่ำช้า
น้องนึกเห็นว่าย่าหรัน ท่วงทีนั้นมิใช่ชาวป่า
เห็นจะเปนระเด่นสิยะตรา คล้ายศรีปั้ตหราดาหานัก
ทั้งแกล้วกล้าสามารถอาจอง น่าจะเปนสุริวงศ์สูงศักดิ์
รูปทรงโสภาน่ารัก ย่อมเห็นประจักษ์อยู่ด้วยกัน
ทั้งจริตก็ผิดโจรป่า เห็นจะแกล้งแปลงมาเปนแม่นมั่น
แล้วชิงไชยให้เกิดอัศจรรย์ เพราะเปนวงศ์เดียวกันไม่ทันคิด
ครั้นปฤกษากับสี่พี่เลี้ยงแล้ว ค่อยผ่องแผ้วเคลื่อนคลายสบายจิตร
จึงเข้าไปเฝ้าองค์พระทรงฤทธิ์ เห็นนิ่งนิทราทรงโศกี
สังคามาระตาโฉมยง กราบลงแทบบาทบั้นหยี
แล้วจึงทูลแถลงแจ้งคดี ตามที่ได้ปฤกษาหารือกัน
น้องนี้คิดเห็นเปนมั่นคง พระองค์อย่าเพ่อโศกศัลย์
ข้าจะให้ประจักษ์วงศ์พงศ์พันธุ์ จะขอกฤชย่าหรันนั้นมาดู

ๆ ๑๖ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ขุนหยิตริกไตรไปเปนครู่
แล้วว่าแก่อนุชาโฉมตรู อันกฤชสิคู่กับดวงใจ
เจ้าจะไปขอมานั้น ที่ไหนย่าหรันมันจะให้
มิรู้จะว่าประการใด ตามแต่หฤไทยอนุชา
อันพี่นี้ขัดสนพ้นคิด ด้วยกลัดกลุ้มคลุ้มจิตรเปนหนักหนา
ตริกแต่ความอายเปนอัตรา จะดูหน้าผู้คนได้กลใด

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาอัฐมาไตรย
กราบกับบาทาแล้วคลาไคล ออกไปจากห้องไสยา

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ จึ่งสั่งพี่เลี้ยงอันร่วมใจ พี่จงเร่งไปวังดาหา
บอกแก่ย่าหรันอนุชา ว่าข้าขอดูกฤชขัดนี้

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงรับสั่งใส่เกษี
รีบมาหาย่าหรันทันที อัญชลีแล้วแถลงให้แจ้งใจ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันครั้นแจ้งแถลงไข
เราจะให้กฤชไปฉันใด ชีวาไลยเราอยู่ในกฤชนี้
แม้ขุนหยิรู้จู่มา เราจะม้วยมรณาไม่พอที่
พี่จงกลับไปแจ้งคดี ย่อมรักชีวีอยู่เหมือนกัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น
พระพี่เลี้ยงก็รีบผายผัน
มาถึงจึงถวายอภิวันท์
ทูลตามย่าหรันว่ามา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น
สังคามาระตาขนิษฐา
ได้ฟังจึงกล่าววาจา
พี่กลับไปว่าบัดนี้
เสนหากันมาแต่ก่อนนั้น
ย่าหรันก็แจ้งอยู่ถ้วนถี่
สิ่งใดให้คิดดูจงดี
แต่ยิ่งกว่านี้ยังให้ไป
จะเอากฤชบิดพลิ้วมิให้มา
เราฤๅจะฆ่าเสียได้
ฤๅแหนงจิตรผิดคำที่ข้อไร
จึงมาสงไสยไม่เชื่อกัน

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น
พี่เลี้ยงรับสั่งแล้วผายผัน
ครั้นถึงจึงนอบนบอภิวันท์
บอกย่าหรันให้แจ้งตามคดี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น
ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
จึงส่งกฤชนั้นให้ทันที
แล้วมีพจนาตถ์วาจา
กฤชนี้ดั่งดวงชีวิตรเรา
ปลิดเอาไปให้แก่เชษฐา
สิ่งใดจงได้เมตตา
จะได้มีชีวาสืบไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น
พระพี่เลี้ยงได้กฤชแล้วกราบไหว้
รีบกลับมาพลันทันใด
ถึงจึงส่งให้พระอนุชา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　สังคามาระตาก็หรรษา
ชักกฤชออกดูมิได้ช้า　　　　เห็นนามสิยะตราก็ดีใจ
จึงเข้าไปอภิวันท์บั้นหยี　　　ทำที่หน้าเฉยเฉลยไข
ทูลว่ากฤชย่าหรันนั้นไซ้　　　ข้าได้มาแล้วพระราชา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　มิสาระบั่นหยีสุกาหรา
จึงลุกจากที่ไสยา　　　　　เอากฤชมาถอดดูทันใด
เห็นนามสิยะตราอยู่ในกฤช　ประจักษ์จิตรมั่นคงไม่สงไสย
ตยเพลาเข้าพลางทางว่าไป　หาไม่จะม้วยมรณา
หากศรีปั๋ตหรามาห้ามไว้　　จึงได้รอดชีวังสังขาร์
อนิจายาหยีสิยะตรา　　　　พี่จะฆ่าเจ้าเสียให้จำตาย
พระตีอกตกตลึงไปเปนครู่　คิดถึงพันตูก็ใจหาย
แม้นเจ้าสิ้นชีพชีวาวาย　　　พี่จะตายไม่อยู่ไยดี

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ จึงถอดกฤชขนิษฐาออกไว้　เอากฤชพระองค์ใส่แทนที่
ตรัสสั่งอนุชาว่ากฤชนี้　　　เอาไปให้ยาหยีเปนสำคัญ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　สังคามาระตาเกษมสันต์
รับกฤชมาให้พี่เลี้ยงพลัน　　เอ่าไปให้ย่าหรันเรืองไชย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงประนมบังคมไหว้
รีบไปยังย่าหรันทันใด ถวายกฤชภูวไนยมิได้ช้า

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
เห็นกฤชเหลือผู้กชักออกมา ก็ทอดทัศนาฉับพลัน
เห็นอักษรสำคัญมั่นคง นามอิเหนาสุริวงศ์รังสรรค์
ไม่รู้ว่าพระเชษฐากุเรปั่น หมายมั่นว่าชาวพนาลี
ทีนี้เห็นแจ้งไม่แคลงใจ จะขอไปประนตบทศรี
ถึงพระจะโกรธาฆ่าตี ก็ควรที่ด้วยโทษเราผิดนัก

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงรับสั่งพระทรงศักดิ์
แล้วเร่งรีบไปด้วยใจภักดิ์ มาทูลตามพระน้องรักสั่งมา

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ปันหยีรู้รหัสแล้วตรัสว่า
จงกลับไปแจ้งกิจจา อย่าเพ่อให้อนุชาจรลี
อายแก่ไพร่ฟ้าประชากร เขาจะค่อนนินทาทั้งกรุงศรี
ว่าชิงไชยกันในราตรี บัดนี้เสนหาอาไลย
ต่อสิ้นแสงสุริยาสายัณห์ ใครใครไม่ทันสงไสย
เราจึงจะค่อยคลาไคล ลอยไปหาพระน้องทั้งสองนั้น

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงรับสั่งแล้วผายผัน
กลับมาจากยี่นจะรากัน เข้าไปทูลย่าหรันตามบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงย่าหรันกีหรรยา
ต่างคนทูลความตามจินดา ถึงว่าพระไปลักอรไทย
มิได้ผิดคู่ตุนาหงัน ด้วยเทวัญบันดาลชักให้
ต่างปฤกษาพาทีดีใจ ด้วยได้สมดังมโนรถ

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ยี่นหยีฤทธาปรากฎ
ครั้นพระสุริยงอัษฎงคต พระทรงยศแต่งองค์ทรงอาภรณ์
แล้วเสด็จมาทรงอาชาไนย ห้ามมิให้ทหารแห่เหมือนแต่ก่อน
ให้ไปแต่พอตามอัศดร ภูธรลอยลิลาคลาไคล

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น ปาเตะเสนาผู้ใหญ่
เหลือบเห็นยี่นหยีก็ตกใจ จึงวิ่งไปยืนขวางทวารา
แล้วถามไปพลันทันใด จะไปไหนปานนี้จงบอกข้า
เห็นปลาดหลากจิตรผิดเวลา นี่จะมารยกันฤๅฉันใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ยี่นหยียิ้มพลางแถลงไข
ลุงอย่าปรารมภ์ตรมใจ หลานนี้มิใช่คนใจเบา

เมื่อได้รับรศพจนา ไม่ลเมิดบัญชาพระยิ้นเกล้า
ด้วยคิดคำนึงถึงนงเยาว์ จะขอเข้าไปหานางนารี

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ บัดนั้น ปาเตะจึงตอบยิ้นหยี
ซึ่งว่าจะไปหานางเทวี เรานี้ยังกินแหนงแคลงใจ
เจ้าสิไม่ชอบหน้ากับย่าหรัน ถ้าหุนหันกันขึ้นจะทำไฉน
ตัวเราจะไม่พ้นโทษไภย จะเข้าไปก็ส่งกฤชมา

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น มิสาระยิ้นหยีสุกาหรา
จึงส่งกฤชให้แก่ปู่นตา แล้วมิวาจาว่าไป
พี่รักยากฤชอยู่แต่นี่ อย่าให้ท่านมนตรีสงไสย
สั่งแล้วลงจากอาซาไนย แล้วคลาไคลแต่องค์เอกา

ๆ ๔ คำ ๆ เสมอ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ออกไปรับเสด็จพระพี่ยา กรายกับยาทาแล้วทูลพลัน
โทษน้องนี้ผิดเหลือผิด พระทรงฤทธิ์ควรฆ่าให้อาสัญ
น้องขอถวายชีวัน ก็ยื่นกฤชให้พลันทันใด

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ยิ้นหยีมีจิตรพิศมัย
สร้วมสอดกอดองค์พระน้องไว้ เจ้าว่าไยอย่างนั้นอนุชา
ตรัสพลางคลาไคลเข้าในห้อง นั่งเหนือแท่นทองเลขา

เห็นพระน้องทั้งสองโศกา　　พระฟูมฟายชลนาแล้วว่าไป
ตัวพี่ผิดเองณน้องรัก　　หาญหักวู่วามไม่ถามไถ่
หากศรีบิตหรามาห้ามไว้　　หาไม่เจ้าจะม้วยมรณา
ซึ่งพี่หุนหันมาพันตู　　ด้วยไม่รู้ว่าองค์ขนิษฐา
ครั้นประจักษ์ตระหนักแน่ว่าน้องยา　ก็สมดังจินดาแต่เดิมที
แล้วกระซิบบอกองค์หลงหนึ่งหรัด　แจ้งระหัศให้รู้ถ้วนถี่
นี่คู่ตุนาหงันของเทวี　　อย่าหยายช้าด่าตีพี่ยา
น้องรักทั้งสองจงครองกัน　　ตามวงศ์พงศ์พันธุ์อสัญหยา
พระลูบหลังสั่งสอนกัลยา　　ค่อยอยู่เถิดจะลาคลาไคล

๑ ๑๒ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น　　หลงหนึ่งหรัดเศร้าสร้อยละห้อยไห้
ฉุดชายซ่าโบะปั่นหยีไว้　　น้องจะไปด้วยองค์พระพี่ยา

๑ ๒ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น　　ปั่นหยีตรัสแก่ขนิษฐา
ทำฉนี้เหมือนไม่เมตตา　　ดังพี่แกล้งมาพาเจ้าไป
องค์ศรีบิตหราจะพิโรธ　　จะตำหนิติโทษพี่ได้
พระไคเสด็จมาว่ากล่าวไว้　　ก็แจ้งใจเจ้าอยู่แต่หลังมา

๑ ๔ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น　　หลงหนึ่งหรัดได้ฟังเชษฐา
ทั้งรักทั้งกลัวพระพี่ยา　　ก็วางชายผ้าเสียทันใด

ครั้นมิสาระบั้นหยิลิลา ชลนาแถวถั่งหลั่งไหล
ลำลำจะใคร่ตามไป ก็กลัวพระภูวไนยจะโกรธา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันชื่นชมหรรยา
ตามไปส่งเสด็จพระพี่ยา แล้วกลับมายังห้องบรรธมใน

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

ชาตรี ๏ ลคองค์ลงนั่งแนบนาง โลมลูบปฤษฎางค์แล้วปราไส
โฉมเฉลาเยาวลักษณ์วิไลย จะปรารมภ์ตรมใจไปไยมี
พระเชษฐาก็มาอนุญาต ยอมยกสายสวาดิให้แก่พี่
เชิญผินภักตรามาพาที มารศรีอย่าโศกาจาบัลย์
เปนบุพเพนิพาศวาศนา จึงได้มาพบคู่ตุนาหงัน
พี่หวังจะฝั่งฝากชีวัน อย่าเคืองเคียดเกียจกันโกรธา

๏ ๖ คำ ๏

ร่าย ๏ น่าเอยน่าชัง ใครมั่งพูดได้ไม่อายหน้า
ทำดังโจรไพรไปลักมา หยาบช้าข่มเหงไม่เกรงใจ
แล้วกลับว่าพระเชษฐาให้ขืน กลการอะไรนั่นจะยกให้
เปนบิดามารดาฤๅว่าไร จึ่งจะทำได้ตามอำเภอ
ยังมีหน้าว่าพลอยไปด้วยเล่า ใครเขาจะตามใจช่างไม่เก้อ
สักกี่ปีที่จะงวยงวยเงอ อย่าพูดเพ้อพอรู้เท่าทัน

๖ คำ ๏

โอ้โลม ◎ แสนเอยแสนคม　　น้อยฤๅคารมช่างเย้ยหยัน
พระพี่ยาย่อมแจ้งอยู่ทุกอัน　　ว่าเราได้ตุนาหงันกันไว้
ถึงจะกลับคืนหลังยังภารา　　พระบิตุเรศมารดาคงยกให้
แต่ว่าจะช้านานไป　　จึงให้เจ้ามาอยู่เปนคู่เคล้า
ปลั่งเปล่งเคร่งครัดกำดัดชม　　อ้อนแอ้นเอวกลมดังหล่อเหลา
กล้องแกล้งแน่งน้อยนงเยาว์　　งามละม่อมพร้อมเพราเอาใจ
พิศทรงสารพันเพียงขวัญตา　　ทั้งในใต้หล้าจะหาไหน
ว่าพลางกรกระหวัดรัดไว้　　น้องรักจงได้เมตตา

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ◎ แค้นเอยแค้นใจ　　มาพิไรร่ำย่นดังคนบ้า
นางผันภักตร์ผลักไสไปมา　　เวทนาน่าน้อยหฤทัย
ทั้งหยิกทั้งข่วนไม่ละลด　　จะเงือดงดวาจาก็หาไม่
มาทำข่มเหงไม่เกรงใจ　　ดังข้าช่วงใช้ช่วยมา

ฯ ๔ คำ ฯ

โอ้โลม ◎ น้องเอยน้องรัก　　ไม่ประจักษ์ในความเสนหา
พี่มิได้จ้วงจาบหยาบช้า　　จะว่าข่มเหงนั้นฉันใด
อันธรรมดาโลกย์ยินดี　　อย่างนี้แลว่าพิศมัย
แม้นมิเชื่อวาจาว่าใส่ไคล้　　จงซักไซ้ไต่ถามพระพี่ยา
เมื่อกะกังกับเจ้าเข้าบรรธม　　หยอกเย้าเฝ้าชมหรรษา
นั่นข่มเหงไม่เกรงกัลยา　　ฤๅว่าเสนหาประการใด

ถึงพระเชษฐาเมตตาเจ้า ก็ไม่เท่าที่พี่พิศมัย
ท่านอยู่แต่พอหลับแล้วกลับไป ไฉนไม่นิทราสักราตรี
พี่นี้เสน่ห์เจ้าเฝ้าชมเชย จะร่วมเรียงเขนยไม่หน่ายหนี
จนม้วยมุดสุดสิ้นชีวี ก็ไม่ม้วยไมตรีที่ผูกพัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย
๏ น่าเอยน่าสรวล สำนวนช่างแก้แปรผัน
อนึ่งที่พี่น้องเขารักกัน จะว่าข่มเหงนั้นด้วยอันใด
แต่กะกังขึ้นหยีไม่อยู่นอน ควรฤๅเอามาค่อนนินทาได้
ชู้เมียท่านมีท่านก็ไป กลการอะไรจึงเจรจา
อย่ามายักเย้าเซ้าซี้ จงไปหาอิสัตรีเหมือนเชษฐา
ว่าพลางผลักไสให้ไคลคลา วางข้าอย่ายึดมือไว้

ฯ ๖ คำ ฯ

โอ้โลม
๏ ดวงเอยดวงสมร แสนกระแหน่แง่งอนช่างแก้ไข
ชู้เมียพี่มีเมื่อไร อย่าแสร้งใส่ไคล้เจรจา
พี่มีแต่คู่ตุนาหงัน จึงผูกพันสนิทเสนหา
มิได้อาไลยแก่ชีวา จึงได้ดวงยิหวามายาใจ
พระเชษฐาพาเจ้ามาเดินป่า แต่ยังเยาวยุพาจนใหญ่
พี่ตั้งแต่โศกาอาไลย จึงติดตามทรามไวยไคลคลา
แม้นพี่มีคู่ครองต้องใจ จะมาให้ยากไยที่ในป่า
ชีวิตรก็ยับจะมรณา ทรามสงวนควรว่าไม่ปรานี

ว่าพลางภิรมย์ชมพลาง เชยปรางปรี่ดิ์เปรมเกษมศรี
แสนกระสันรัญจวนยวนยี่ น้องรักผลักพี่เสียไย

๏ ๑๐ คำ ๏

ร่าย
๏ อย่าเอยอย่าต้อง รักน้องอย่าขัดอัชฌาไศรย
ส่วนพระเชษฐาของข้าไซ้ จะให้อนาทรบ่ห่อนมี
สุดแต่น้องห้ามก็ตามคำ นี่อะไรมาทำน่ายัดสี
จงผันผ่อนให้งามตามท่วงที สุดแต่ดีด้วยกันจะเปนไร
ถ้าเจ้าจะหักเอาโดยหาญ อย่าคิดว่าจะรานลงได้
ข้านี้ปากไวมือไว ค่อยมาค่อยไปอย่าใจพลัน

๏ ๖ คำ ๏

โอ้โลม
๏ แสนเอยแสนเฉลี่ยว ช่างเลี่ยงเลี้ยวลิ้นลมคมสัน
ก้าวเฉียงเบี่ยงบ่ายเปนหลายชั้น พอรู้เท่าทันนางทรามไวย
พระเชษฐาเมตตาจึงพึ่งห้าม ข้อนี้พี่จะตามวาจาได้
แต่ซึ่งเชยชมภิรมย์ใจ เปนไรเจ้ามิห้ามพระพี่ยา
ถ้ากะถังมิได้สังวาศ ตัดขาดในความเสนหา
พี่ก็จะไปปะตาปา ไม่ทะยาขออยู่มีคู่ครอง
ว่าพลางอุ้มนางขึ้นยนตัก สุดรักของพี่ไม่มีสอง
จุมพิตชิดเชยปรางทอง ค่อยประคองเคียงเคล้าเยาวมาลย์
อิงแอบแนบนางพลางชม แรกภิรมย์ร่วมรักสมัคสมาน
พายุพัดอัศจรรย์บันดาล ไหวสท้านสเทือนสุธาดล

ฟ้าลั่นครั่นครึกกึกก้อง　　โพยมพยับอับลอองอายฝน
คงคาสาครกระฉ่อนชล　　โกมลไม่แย้มยังแนมใบ
ครั้นอุไทยไขแสงพระสุริฉาย　　กลีบกล้ำจำคลายไม่อยู่ได้
สองกระษัตริย์ศุขเกษมเปรมใจ　　ที่ในห้องแก้วแพรวพรรณ

๑ ๑๔ คำ ๑ โลม

ช้า
๏ เมื่อนั้น　　โฉมยงหลงหนึ่งหรัดสาวสวรรค์
ได้ร่วมภิรมย์สมสนิทติดพัน　　ด้วยย่าหรันสุริวงศ์ทรงฤทธิ์
แรกเริ่มรู้รศสังวาศ　　แสนสวาดิพิศวงปลงจิตร
สัพยอกแย้มสรวลชวนชิด　　งามงอนอ่อนจริตกิริยา
พระเชยปรางพลางชมประทุมทอง　　นวลลอองข้องขัดหัดถา
หยอกเย้าเซ้าซี้ด้วยปรีดา　　กัลยาเกษมสานต์สำราญใจ

๑ ๖ คำ ๑

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　มิสาระบั่นหยีศรีใส
จึงสั่งพี่เลี้ยงนางอรไทย　　จงไปตาหาปาติ
แล้วช่วยกันสั่งสอนขนิษฐา　　อย่าให้หยาบช้าต่อพี่
แสนร้ายใจคอไช่พอดี　　ทั้งสี่ห้ามปรามอย่าตามใจ

๑ ๔ คำ ๑

๏ บัดนั้น　　พระพี่เลี้ยงรับสั่งบังคมไหว้
ออกมาสั่งกันทันใด　　ถ้วนทุกกำนัลในนารี

ข้างเร่งรัดจัดแจงเครื่องอาน ครบตำแหน่งพนักงานตามที่
เสร็จแล้วก็รีบจรลี พี่เลี้ยงขุนหยินำไป

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์ เกนหลงหนึ่งหรัดศรีใส
ท่อยที่คิดถึงคนึงใน แจ้งความถามไถ่กันไปมา

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ บัดนั้น ปาเตะผู้มียศถา
เห็นย่าหรันขุนหยีไม่โกรธา ทั้งสองเสนหาผูกพัน
เสนีดีใจเปนพ้นนัก ด้วยเห็นจริงประจักษ์ไม่แปรผัน
จึงสั่งให้เลิกกองที่ป้องกัน แล้วรีบจรจรัลมาวังใน

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงเข้าไปกราบทูล พระผู้ผ่านไอสูรย์เปนใหญ่
บัดนี้ขุนหยีนั้นไซ้ กับย่าหรันรักใคร่ไม่โกรธกัน
ข้างขุนหยีก็มาหาน้อง ปรองดองมิได้เคียดเดียดฉันท์
เห็นจะร่วมวงศ์พงศ์พันธุ์ หากสำคัญพื้นเพื่อนแต่เดิมมา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น พระองค์ทรงพิภพนาถา
ได้ฟังเสนีก็ปรีดา จึงมีบัญชาว่าไป
ซึ่งอะหนะทั้งสองไม่ข้องเคือง เราปลดเปลื้องทุกข์ทนหม่นไหม้
ตรัสพลางทางเสด็จคลาไคล เข้าในปราสาทรัตน์รูจี

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

อิเหนาเล่ม ๒๗

ช้า ๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงระตูมะงาคาเรืองศรี
ท้าวมีพระราชบุตรี ทรงโฉมเปนที่จำเริญตา
ชื่อว่าระเด่นดะราหวัน ทรงธรรม์แสนสุดเสนหา
ท้าวกะระบูหมีราชา ตุนาหงันกัลยาให้โอรส
ชื่อระเด่นยาหยามาหงัน รูปโฉมโนมพรรณปรากฎ
จะแต่งงานให้งามตามยศ ระตูยังงดวิวาห์ไว้
ด้วยองค์พระราชอนุชา ชื่อสุหราปาติศรีใส
ยังมิได้ครอบครองกรุงไกร ตุนาหงันนางใดยังไม่มี

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย ๏ พระจะใคร่ให้น้องครองภารา จึงตรัสถามเสนาทั้งสี่
บุตรีกรุงไกรใดดี จะขอให้พระศรีอนุชา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ดะหมังยังคมเหนือเกษา
จึงทูลว่าข้าได้ยินฦๅมา แต่ราชธิดากาหลังนั้น
ทรงโฉมประโลมจิตรพิศมัย ดังนางในฟากฟ้าสรวงสวรรค์
สององค์ทรงลักษณ์ละกลกัน แต่คู่ตุนาหงันนั้นมี
อันจะขอโดยดีนั้นที่ไหน พระบิดาจะให้นางโฉมศรี
องค์ท้าวกะปาหลันธิบดี ก็เหมือนฉนี้พระราชา

ครั้นขอโดยดีก็มิได้ ไปชิงไชยก็ม้วยด้วยโจรป่า
ชื่อว่าขุนหยิมิฤทธา องค์ศรีปัตหราเลี้ยงไว้

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาเปนใหญ่
ได้ฟังตริตริกนึกใน แล้วจึงตรัสไปแก่เสนา
เราจะแต่งทหารตัวดี จับตัวขุนหยิที่แกล้วกล้า
เอามาผลาญเสียให้มรณา ทั้งปวงจะว่าประการใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทั้งสี่เสนีผู้ใหญ่
จึงก้มเกล้ายังคมทูลไป ถ้าทำเช่นนั้นได้เห็นชอบกล
แม้นว่าขุนหยินั้นบรรไลย ถึงรบพุ่งชิงไชยไม่ขัดสน
อันเสนากาหลังแลไพร่พล จะผจญรณรงค์ไม่เกรงกัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระตูผู้ผ่านไอสวรรย์
ได้ฟังจึงสั่งเสนาพลัน ให้จัดสรรนักโทษในตรุมา
เลือกดูที่รู้สกดสดม ขลังทั้งอาคมคาถา
แม้นจับโจรไพรได้มา เงินตราผ้าเสื้อจะรางวัล
ดูจะดูรูปทรงมันจงได้ เปนไฉนจึงยิ่งยวดกวดขัน
จงสั่งผู้ที่จะไปนั้น อย่าทำให้มันมรณา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ดะหมังรับสั่งใส่เกษา
มาสั่งพัศดีดังบัญชา ให้เลือกหานักโทษคนสำคัญ

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ จัดได้คนดีสี่คน มนต์ดลอาคมขลังขยัน
ดะหมังจึงถามทั้งสี่นั้น ตัวจะขันอาสาฤๅว่าไร

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทั้งสี่ก็ก้มกรายไหว้
แล้วว่าข้าจะขออาสาไป จับมาให้ได้ดังบัญชา
อย่าว่าแต่มิสาระบั่นหยี ถึงว่าองค์ศรีปัตหรา
แม้โปรดให้ไปจับเอาตัวมา ก็จะสมปราถนาภูวไนย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ดะหมังยินดีจะมีไหน
จึงเล่าชี้แจงให้แจ้งใจ จงเร่งรีบไปอย่าได้ช้า

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นักโทษทั้งสี่แกล้วกล้า
ต่างคนกราบไหว้แล้วไคลคลา ออกจากมะงาดาธานี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ มาถึงกาหลังเวียงไชย ก็พากันเที่ยวไปในกรุงศรี
จึงถามหญิงชายชาวบุรี ว่าบ้านบั่นหยีอยู่แห่งใด

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ชาวเมืองบอกแจ้งแถลงไข
บ้านไหนฆ้องกลองก้องเวียงไชย ปั้นหยีอยู่ในที่นั้น

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทั้งสี่ได้ฟังเกษมสันต์
ครั้นพระสุริยาสายัณห์ ก็เที่ยวฟังสำคัญในภารา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น มิสาระปั้นหยีสุกาหรา
เคยเล่นเต้นรำอยู่อัตรา เมื่อวันชัณษาจะปลอดไภย
พระมิจิตรคิดถึงนางกันจะหนา ครั้นเวลาสิ้นแสงสุริใส
ยุรยาตรนาดกรคลาไคล เสด็จไปยังห้องกัลยา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลงฝรั่ง

๏ ครั้นถึงจึงนั่งเหนือแท่นทอง พลางประคองเชยชิดขนิษฐา
บรรธมพูดเล่นเจรจา สองสนิทนิทราหลับไป

ฯ ๒ คำ ฯ โลม ตระ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
วันเมื่อจะมีเหตุเภทไภย พเอิญให้ร้อนอุรารำคาญ
จึงชวนเกนหลงมานั่งเล่น บนแท่นที่นั่งเย็นเกษมสานต์
ให้เล่นเต้นรำสำราญ เสียงฆ้องกลองสท้านไปทั้งวัง

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา เพลงมโหรี

๏ บัดนั้น นักโทษเที่ยวมาในกาหลัง
ครั้นได้ยินเสียงฆ้องกลองดัง ที่ในวังดาหาปาตี

จึงหยุดยับยั้งอยู่ที่นั่น　　สำคัญว่าบ้านบิ่นหยี
เห็นผู้คนสับสนจรลี　　จึงถอยเข้าหาที่กำบังตา
ต่างคนต่างร่ายอาคม　　โดยนิยมอุปเทห์คาถา
เข้าเปลือกเข้าสารย้อมว่านยา　　มนตราเศกซ้ำแล้วปรายไป

๚ ๖ คำ ๚ ตระ

๏ บัดนั้น　　เสนากิดาหยันน้อยใหญ่
ทั้งนางสาวสรรค์กำนัลใน　　พเอิญให้ง่วงเหงาหาวนอน
บ้างนั่งโยกโงกหงับหลับตา　　ม้วนผ้าหนุนวางลงต่างหมอน
บ้างเอนอิงพิงเพื่อนซบซอน　　เหมือนไม้ขอนกลิ้งกลางบั๋ถพี
เหล่าเล่นเต้นรำร้องรับ　　ต้องอาคมล้มหลับอยู่กับที่
บ้างฝั่นเห็นเคล้นเคลิ้มสมประดี　　พูดจาอู้อี้ดังผีอำ
ที่แก่เถ้าเผ้าประตูคุดคู้หลับ　　เหยียดขยับหยุกหยิกพลิกคว่ำ
บ้างหลงใหลละเมอเพ้อพำ　　บรรดาดูฟ้อนรำไม่นำพา

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันวิลิศมาหรา
ครั้นต้องอาคมมนตรา　　ให้หาวนิทราเปนพ้นไป
จึงชวนหลงหนึ่งหรัดขนิษฐา　　เข้าที่ไสยาพิศมัย
สองสมชมชิดสนิทใน　　บรรธมหลับไปในราตรี

๚ ๔ คำ ๚ กล่อม

๏ บัดนั้น　　ตัวนายนักโทษทั้งสี่
ครั้นสงบสำเนียงเสียงพาที　　ก็เดินดูทางที่จะขึ้นไป

เห็นบานบัญชรบิดสนิทสนม　เสดาะด้วยอาคมไม่พักไข
เอาไม้ลำทำพาดเปนบันได　ก็ขึ้นขึ้นไปได้ดังใจจง

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เข้าในห้องแก้วแพรวพรรณ　แลเห็นย่าหรันกัยเกนหลง
บรรธมที่แท่นทองทั้งสององค์　รูปทรงโสภายาใจ
กล้องแกล้งแน่งน้อยน่าเอนดู　สมควรเปนคู่พิศมัย
จึ่งร่ายเวทวิเศษซ้ำเป่าไป　หวังมิให้พั่นพื้นตื่นนิทรา
แล้วอุ้มองค์ย่าหรันทันใด　ออกไปจากวังดาหา
รีบรัดตัดต้นอรัญวา　ตรงไปมะงาดาธานี

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงศาลาลูกขุนใน　จึ่งกรายไหว้เสนาทั้งสี่
แล้วเรียนเรื่องความตามคดี　บัดนี้ข้าไปได้ตัวมา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น　เสนีดีใจเปนหนักหนา
จึ่งพาพวกนักโทษเข้ามา　ยังที่ชั้นชาลาน่าพระลาน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　ระตูมะงาดาห้าวหาญ
ครั้นอุไทยไตรตรัจชัชวาลย์　ภูบาลแต่งองค์ทรงอาภรณ์
จึ่งชวนมเหษีเสนหา　ทั้งราชธิดาดวงสมร
ยุรยาตรย่างเยื้องบทจร　เสด็จออกบัญชรชั้นชาลา

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ พร้อมหมู่อำมาตย์มนตรี　อัญชลีหมอบเฝ้าอยู่ข้างน่า
เห็นนักโทษได้โจรไพรมา　พระราชาเกษมเปรมใจ
พลางพินิจพิศดูถ้วนถี่　รูปทรงส่งศรีมิใช่ไพร่
จึงมีพจนาถสั่งไป　จงแก้มนต์กูจะไถ่ถามมัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　ทั้งสี่นักโทษคนขยัน
จึงแก้คาถาสกดพลัน　ให้ย่าหรันนั้นฟื้นกายา

ฯ ๒ คำ ฯ รัว เจรจา

๏ เมื่อนั้น　ย่าหรันวิลิศมาหรา
ครั้นฟื้นตื่นจากนิทรา　คว้าหาไม่พบพระน้องรัก
เห็นผิดวังดาหาปาตี　มิใช่ที่บรรธมในตำหนัก
แค้นขัดกลัดกลุ้มฤาไทยนัก　คือใครไปลักเอาเรามา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　จึงมหาเสนียาสา
บอกว่าพระองค์ทรงนัครา　ให้หามาบังคมภูวไนย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　ย่าหรันตอบคำแถลงไข
เราจะบังคมคัลด้วยอันใด　ถึงไหว้มิไหว้ก็เหมือนกัน
แม้นให้ไปหามาโดยดี　ก็จะอัญชลีไม่เคียดฉัน
นี่ทำให้ผิดอย่างทางธรรม์　ประสงค์สิ่งไรนั่นเอาเรามา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนีคุกคามถามว่า
เองนี้มีฝีมือเข้าภาษา เปนนายโจรป่าพนาลี
เที่ยวเบียดเบียนไพร่ฟ้าประชากร ได้ความเดือดร้อนทุกกรุงศรี
จงแจ้งความตามจริงบัดนี้ ตัวชื่อปันหยีฤๅไร

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันไม่พรั่นหวั่นไหว
ยิ้มพลางทางตอบไปทันใด จะทำไมกับปันหยีนั้น
เรานี้แลเปนอนุชา นามกรชื่อว่าย่าหรัน
อันวิไสยโจรป่าพนาวัน เช่นนั้นนับถือกันว่าดี

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น เสนาในไต่ถามถ้วนถี่
เขียนคำให้การลงทันที ตามคดีโดยจริงทุกสิ่งอัน

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ระเด่นดะราหวัน
สถิตย์ที่แกลแก้วแพรวพรรณ เห็นย่าหรันรูปทรงโสภา
ให้คิดพิศวงสงสาร เยาวมาลย์ยิ้มจิตรเสนหา
ดูทำนองท่วงทีกิริยา จะมิใช่โจรป่าน่าปรานี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาเรืองศรี
จึงตรัสสั่งดะหมังเสนี อ้ายนี่มิใช่ตัวการ

ให้เร่งกลับไปจับอ้ายคนผิด กันตั้งจิตรจะปองผลาญ
แต่น้องยังหยาบช้าสามาญ พี่มันจะหาญสักเพียงไร
ครั้นจะฆ่าย่าหรันเสียบัดนี้ จะสิ้นพวกไพรีก็หาไม่
จงเอาไปจำใส่ตรุไว้ ต่อได้ยั้นหยีมาจึงฆ่ามัน

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น ดะหมังรับสั่งแล้วผายผัน
ออกมาชักนักโทษทั้งสี่นั้น ไม่สืบให้แม่นมั่นด้วยอันใด
เร่งกลับไปจับยั้นหยี มาถวายภูมีให้จงได้
แล้วสั่งให้พาย่าหรันไป จำไว้ในตรุตรึงตรา

๏ ๔ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น ทำมรงยามในซ้ายขวา
จึงคุมตัวย่าหรันนั้นมา ลงทัณฑ์พันธนาไม่ปรานี
แล้วใส่ตรุตรึงตราตรากมั่น ให้ผลัดกันคุมตัวกลัวจะหนี
นั่งยามตามไฟในราตรี พัศดีเข้มงวดตรวจตรา

๏ ๔ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันเสนหา
แต่ได้เห็นย่าหรันวันนั้นมา กัลยารำจงรัก
นิ่งนึกตรึกตรึกตรองคนึงใน จะได้ใครไปแถลงแจ้งประจักษ์
จะให้ความแพร่งพรายก็อายนัก นงลักษณ์รัญจวนป่วนใจ
จึงเรียกพี่เลี้ยงทั้งสอง เข้าไปในห้องพิศมัย
กระซิบบอกออกตามความใน พี่เจ้าจงได้เมตตา

ข้าเห็นนักโทษน้องบั้นหยี ให้เวทนาปรานีเปนนักหนา
เปล่าเปล่าไปลักเอาเขามา โทษาไม่มีแต่สักน้อย
พี่จงไปช่วยว่าขาน สอดสนยนบานติดสอย
ถึงจะเสียทรัพย์นับร้อย แต่ให้ค่อยคลายพ้นพันธนา

๏ ๑๐ คำ ๏

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงทั้งสองเสนหา
ยิ้มพลางทางสนองพระวาจา จะอาสาให้สมอารมณ์ปอง
ทูลแล้วก็ชวนกันจัดสรร เสื้อผ้าแพรพรรณสิ่งของ
ทั้งที่นอนหมอนมุ้งเงินทอง ยกมาจากห้องพระบุตรี
จึงมอบเครื่องอานพานสลา ยื่นส่งลงมาให้ทาษี
เสร็จแล้วก็พากันจรลี ออกไปจากที่วังใน

๏ ๖ คำ ๏ ชุบ

๏ ครั้นถึงน่าตรุก็นั่งลง พยักเรียกทำมรงเข้ามาใกล้
หยิบเข้าของทองเงินออกทันใด ยื่นให้แล้วกระซิบว่าพลัน
เอนดูเถิดนักโทษที่จับมา เห็นพันธนาตรากตรำจำมั่น
จงทำคุณเอาบุญด้วยกัน ช่วยผ่อนผันแต่พอให้เคลื่อนคลา

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น ทำมรงดีใจเปนหนักหนา
ต่างรับสิ่งของทองเงินตรา ว่าจะแก้ไขเปนไรมี

จึ่งรีบถอดโซ่ตรวนฉับพลัน กำชับกันมิให้อึงมี่
ลอยพาย่าหรันมาทันที ให้อยู่ที่เรือนริมตรุนั้น

๑ ๔ คำ ๑

๏ บัดนั้น สองนางพี่เลี้ยงสาวสรรค์
จึ่งยกเข้าของมาฉับพลัน เอาไปให้ย่าหรันทันใด

๑ ๒ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันเร่งคิดสงไสย
จึ่งถามว่าสองพี่อยู่แห่งไร มาทำคุณน้องไว้ครั้งนี้

๑ ๒ คำ ๑

๏ บัดนั้น สองนางจึ่งแจ้งถ้วนถี่
ข้าเปนพี่เลี้ยงพระบุตรี ของนี้เยาวมาลย์ประทานมา

๑ ๒ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันสนองสองนางว่า
ข้าขอบใจในองค์พระธิดา พระคุณล้ำฟากฟ้าแดนไตร
ซึ่งโฉมตรูเอนดูประทานของ เงินทองสอดเสียสินบนให้
มาทแม้นชีวันไม่บรรไลย จะได้สนองคุณพระบุตรี

๑ ๔ คำ ๑

๏ บัดนั้น สองนางพี่เลี้ยงสาวศรี
ยิ้มพรายชายเนตรให้รู้ที แล้วลาจรลีมาฉับพลัน

๑ ๒ คำ ๑ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึ่งทูลนางโฉมยง ข้าไปว่าทำมรงก็ผ่อนผัน
แล้วแถลงแจ้งความทุกสิ่งอัน ตามคำย่าหรันว่ามา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันหรรษา
จึ่งกระซิบสั่งสองกัลยา จงไปว่าแก่นายทวารวัง
วิงวอนซ่อนความให้จงดี ว่าสองพี่จะออกไปดูหนัง
เวลาค่ำรับส่งจงทุกครั้ง เอาเงินไปสักชั่งให้ถึงใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พี่เลี้ยงรับสั่งบังคมไหว้
นับเงินแล้วพลันทันใด ก็รีบไปยังที่ทวารา

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึ่งเรียกนายประตู ทำไมอยู่ฤๅเจ้าเรามาหา
แล้วนั่งลงกระซิบพูดจา เอาเงินตราชั่งหนึ่งให้ทันใด

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นายประตูยินดีจะมีไหน
รับเงินแล้วว่าอย่าร้อนใจ จะแก้ไขรับส่งจงทุกคืน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น สองนางได้ฟังก็ชมชื่น
เห็นวาจาว่ากล่าวนั้นยั่งยืน ก็รีบคืนมาตำหนักพระบิดา

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึงถวายอัญชลี ทูลองค์เทวีด้วยหรรษา
นายประตูดีใจได้เงินตรา จะคอยท่ารับส่งจงทุกวัน

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ระเด่นดะราหวัน
กับพี่เลี้ยงสองราปฤกษากัน พอสายัณห์เย็นย่ำค่ำควร

๚ ๒ คำ ๚

ชมตลาด
๏ จึงสระสรงคงคาสุธารศ น้ำดอกไม้ใสสดหอมหวน
จันทน์เจือนพคุณหนุนนวล สุคนธายอวลลอองอาย
ทรงปรัดผัดภักตร์ผิวผ่อง จับแสงเทียนทองส่องพระฉาย
ทรงภูษาปลอมแปลงแต่งกาย นุ่งลายพื้นตองท้องพัน
ห่มสไบใส่กลิ่นอายอบ หอมตระหลบเฟื่องฟุ้งดอกปะหนัน
ใส่ธำมรงค์เพ็ชรพรายพรรณ แล้วแย้มบัญชรช่องมองมา

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย
๏ เห็นห่างว่างคนเวลาหลับ ดวงเดือนเลื่อนลับพฤกษา
จึงลอบหลีกเหล่ากำนัลนิทรา ชวนสองกัลยาคลาไคล
เดินมาทางท้ายสนมนั้น นายประตูรู้กันก็เปิดให้
แอบบังเงากำแพงแฝงไฟ ตรงไปน่าตรุทันที

๚ ๔ คำ ๚ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงจึงหยุดอยู่นอกฝา ให้สเทินวิญญามารศรี
เสผลักพี่เลี้ยงนารี เข้าไปสิพี่เปนเพื่อนน้อง

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　พี่เลี้ยงพาไปถึงในห้อง
เห็นย่าหรันแลดูรู้ทำนอง　　ถวายซองสลาแล้วก็ออกไป

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันแจ้งจิตรไม่สงไสย
จึงเสแสร้งแกล้งทำถามไป　　ใครมาแต่ไหนดังนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นดะราหวันโฉมศรี
อายเอียงเมียงภักตร์พาที　　ข้าตามพี่ทั้งสองออกมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันยินดีเปนหนักหนา
จึงเสด็จยุรยาตรคลาศคลา　　ออกมานั่งชิดชมนาง

๚ ๒ คำ ๚

ชาตรี ๏ น้องเอยน้องรัก　　พิศภักตร์สารพัดไม่ขัดขวาง
งามรับสรรพสิ้นสารพางค์　　ทั้งรูปร่างจริตกิริยา
บุญพี่จึงได้พบเจ้า　　โฉมเฉลาเยาวยอดเสนหา
ขอเชิญพุ่มพวงดวงสุดา　　สนทนาพาทีด้วยพี่ชาย
พี่เปนนักโทษเจ้าโปรดปราน　　สารพัดจัดประทานมามากหลาย
ได้ผ่อนผันพันธนาเคลื่อนคลาย　　เหมือนโฉมฉายช่วยชูชีวิตรไว้
ว่าพลางทางถดเข้าหา　　อนิจาถอยหนีพี่ไปไหน
สัพยอกหยอกยุดชายสไบ　　ถูกต้องลองใจกัลยา

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย ◎ เมื่อนั้น ระเด่นคะราหวันเสนหา
เมียงชม้ายชายเนตรจำนรรจา เวทนามายุคไว้ว่าไร
จะฟังความจิงตามออกมาดู จะใครรู้โทษาว่าเปนไฉน
ร้ายดีไม่เล่าให้เข้าใจ ก่นแต่คว้าไขว่ไม่เมตตา
อย่ามือไวใจด่วนลวนลาม ใช่จะตามมาด้วยเสนหา
นางผลักไสใส่กลโกรธา อนิจาทำได้ไม่ควรคิด

๚ ๖ คำ ๚

โลม ◎ ดวงเอยดวงสมร อย่าสลัดตัดรอนไมตรีจิตร
พี่รักนางพ่างเพียงชีวิตร หวังคิดจะประกอบตอบไมตรี
ตัวเปนโจรไพรแต่ใจตรง ไม่จำนงจงร้ายหน่ายหนี
เจ้าทำคุณพี่ยาไว้ครานี้ จะทดแทนโฉมศรีคุ้งวันตาย
ถ้าแม้นมีแก้วแหวนเงินทอง จะสนองคุณนางให้มากหลาย
นี่ตกยากพรากพลัดมาเดียวดาย มีแต่กายจะแทนคุณน้อง
ว่าพลางพระทางโลมเล้า หยอกเย้าสัมผัสพระหัตถ์ต้อง
อิงแอบแนบเนื้อนวลลออง กรตระกองฉวยฉุดยุดยื้อ

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย ◎ น้อยเอยน้อยใจ นี่อะไรมาเลียมลองต้องถือ
นางสบิ้งสบัดบิดมือ กระนี้ฤๅว่าสนองคุณกัน
ยังไม่เห็นจริงประจักษ์แต่สักนิด คิดคิดก็เปนน่าสรวลสันต์
จะเอาความชั่วมาพัวพัน เมื่อไรนั้นอดสูจะรู้วาย

จะทำเล่นเช่นชู้ให้ช้ำจิตร อย่าพึงคิดว่าจะอวยลงด้วยง่าย
ไม่พอที่มิกรรมมาจำอาย นางชายไนยเนตรค้อนคม

๏ ๖ คำ ๏

โลม ๏ แสนเอยแสนเฉลียว เลี่ยงเลี้ยวตอบความงามสม
พี่ไม่กล่าวแกล้งแต่งลิ้นลม เจ้าอย่าปรารมภ์หฤๅไทย
อันวิไสยโจรบ่ำพนาลี เช่นนี้แลเรียกว่ารักใคร่
จะแทนคุณโฉมงามตามตกไร้ สิ่งไรมิให้อนาทร
ว่าพลางกุมกรกัลยา เข้ามายังที่บรรจฐรณ์
ถนอมแนบแอบองค์บังอร ตระกองกรช้อนชมด้วยยินดี
คลึงเคล้าเย้ายวนชวนชิด จุมพิตปรางเปรมเกษมศรี
เชยทรวงดวงประทุมมาลี ภุมรีเอาซาบอาบลออง
พระพายพัดตามฤดูกาล ฝนสวรรค์บันดาลตกต้อง
ขยายแย้มผกามณฑาทอง ทั้งสองชื่นชมภิรมยา

๏ ๑๐ คำ ๏ โลม

ช้า ๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันเสนหา
ได้ร่วมรมย์สมศรีปรีดา กัลยาจำนงปลงใจ
แรกรู้รศรักประจักษ์จิตร แสนสนิทพิศวงหลงใหล
หมอบเมียงเคียงข้างภูวไนย ทรามไวยประดิพัทธผูกพัน

๏ ๔ คำ ๏

ร่าย ◎ ครั้นจวนรุ่งรังษีรวีวร ยังอรอำลาย่าหรัน
ชวนพระพี่เลี้ยงทั้งสองนั้น จรจรัลไปตำหนักกัลยา

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

ช้า ◎ มาจะกล่าวบทไป ถึงเกนหลงหนึ่งหรัดขนิษฐา
ครั้นตื่นพี่นองค์ขึ้นมา แลหาไม่เห็นภูวไนย
ให้อัศจรรย์จิตรพิศวง พระโฉมยงหนีน้องไปไหน
แม้นมิทีเสด็จแห่งใด อันจะทิ้งกฤชไว้ก็ใช่ที

๚ ๔ คำ ๚

ร่าย ◎ คิดพลางเร่าร้อนฤไทยนัก นงลักษณ์ลุกจากแท่นที่
พระหัดถ์ถือเทียนทองส่องอัคคี จรลีลดเลี้ยวเที่ยวดู

๚ ๒ คำ ๚ เพลงเร็ว

◎ ไม่ประสบพบองค์พระภูธร เห็นแต่บัญชรนั้นเปิดอยู่
เอ๊ะไฉนฉนี้ฉนอกกู โฉมตรูก็กรรแสงโศกี

๚ ๒ คำ ๚ โอด

◎ แล้วปลุกพี่เลี้ยงทั้งสี่คน แถลงเล่าเหตุผลถ้วนถี่
บัดนี้พระเชษฐาธิบดี บรรธมอยู่ในที่หายไป
จะว่าเสด็จไหนก็เห็นผิด ฤๅจะละลืมกฤชเสียได้
เห็นทีจะมีเหตุเภทไภย จึงไปแต่องค์เอกา

๚ ๔ คำ ๚

◎ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงตกใจเปนหนักหนา
จึงพาเหล่าสาวสรรค์กัลยา แยกย้ายรายหาทุกตำบล

ไม่เห็นที่ข้างในไปข้างน่า ค้นคว้าหลายกลับสับสน
สงไสยที่ไหนก็เข้าค้น อลวนวุ่นวิ่งทั้งหญิงชาย

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ สวนซ้ายสวนขวาเที่ยวหาจบ ไม่พบภูวไนยแล้วใจหาย
พระพี่เลี้ยงเพียงจะสิ้นชีวาวาย ต่างคนฟูมฟายด้วยน้ำตา

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

โอ้ ๏ เมื่อนั้น เกนหลงทรงโศกเปนหนักหนา
ชักสไบเข้าปิดภักตรา ยอกรข้อนอุรารันทด
ทอดองค์ลงกับที่บรรธมใน ถอนฤไทยครวญคร่ำกำสรด
โอ้ว่าพระโฉมยงทรงยศ ไม่ปรากฎว่าเสด็จไปแห่งใด
อกเอ๋ยอนิจาครานี้ อันจะคงชีวีอยู่ที่ไหน
ร่ำพลางโศกาอาไลย ทรามไวยสลบซบลง

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร่าย ๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงตกใจตลึงหลง
ต่างเข้าแก้ไขนางโฉมยง ก็คืนคงได้สมประดิมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น หลงหนึ่งหรัดเศร้าสร้อยละห้อยหา
ฉวยคว้าได้กฤชของพี่ยา จะแขหลาชีวันให้บรรไลย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงอกสั่นหวั่นไหว
เข้าแย่งยุดฉุดชิงกฤชไว้ แล้วปลอบองค์อรไทยเทวี

แม่อย่าโศกาอาดูร พี่จะให้ไปทูลยั่นหยี
ว่าแล้วยาหยันอัญชลี ออกไปจากที่ไสยา

๚ ๔ คำ ๚

๏ จึงสั่งยะรุเดะทันใด เร่งไปทูลเหตุพระเชษฐา
เชิญองค์ภูวไนยให้รีบมา พระน้องจะแขหลาบัดนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ยะรุเดะได้ฟังถ้วนถี่
ตกใจเพียงจะสิ้นสมประดี รับคำสาวศรีแล้ววิ่งไป

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นมาถึงยั่นจะรากัน ตัวสั่นร้องทูลแถลงไข
บัดนี้พระอนุชาชาญไชย หายไปกับที่ไสยา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น มิสาระยั่นหยีสุกาหรา
ตกใจผวาตื่นขนมา แจ้งเหตุขนิษฐาทั้งสององค์
ให้เร่าร้อนฤาไทยดังไฟกัลป์ ไม่ทันบ้วนพระโอษฐโสรจสรง
ฉวยคว้าได้กฤชฤทธิรงค์ มาทรงพาชีลีลา

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากม้าที่นั่ง ไปยังห้องทองขนิษฐา
เห็นสี่พี่เลี้ยงกับกัลยา ยื้อคร่าช่วงชิงกฤชกัน

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดเฉิดฉัน
กรายกัยยาทบงสุ์พระทรงธรรม์ กำสรดโศกศัลย์แสนทวี
สอื้นพลางทางทูลพี่ยา จงเมตตาโปรดเกล้าเกษี
น้องจะแขหลาคราน้ี ตายตามพระพี่ที่หายไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ขุ้นหยิเศร้าสร้อยละห้อยไห้
สร้วมสอดกอดองค์พระน้องไว้ แล้วโลมเล้าเอาใจไปมา
จงฟั่งวาจาพี่ยาก่อน ดวงสมรอย่าเพ่อแขหลา
พี่จะให้ไปเที่ยวค้นคว้า ทั่วทุกภาราแลพงไพร
แม้นย่าหรันนั้นม้วยชีวี จงแขหลาเถิดพี่หาขัดไม่
ว่าพลางหยิบกฤชนั้นมาไว้ แล้วเสด็จคลาไคลออกไปพลัน

๚ ๖ คำ ๚ เสมอ

๏ จึงสั่งสี่พี่เลี้ยงภูมี กับสี่พี่เลี้ยงของย่าหรัน
พี่คุมโยธาสักห้าพัน ออกไปอรัญวาไลย
เที่ยวสืบแสวงหวังฟั่งข่าว เรื่องราวร้ายดีเปนไฉน
สั่งเสร็จเสด็จคลาไคล เข้าในห้องสุวรรณกัลยา

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

๏ พระจึงตรัสสั่งประเสหรัน กับยาหยันพี่เลี้ยงขนิษฐา
จงไปรับเหล่าระเด่นบุตรีมา ยังวังดาหาปาตี

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　ยาหยันประเสหรันสาวศรี
รับรศพจนาดถ์ภูมี　　　　　ถวายอัญชลีแล้วรีบไป

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ถึงปั่นจะรากันติกาหรัง　　ก็ไปยังพระบุตรีศรีใส
ทูลความตามเรื่องรับสั่งใช้　　เชิญเสด็จรีบไปอย่าช้า

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ฝ่ายระเด่นบุตรีถ้วนหน้า
ได้แจ้งว่าที่ก็ลีลา　　　　　ขึ้นรถรีบมาทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงวังดาหาพร้อมกัน　　ลงจากรถสุวรรณเรืองศรี
ต่างองค์ย่างเยื้องจรลี　　　　ไปเฝ้าปั่นหยีชาญไชย

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ปั่นหยีผู้มีอัชฌาไศรย
สั่งระเด่นบุตรีทั้งปวงไป　　　จงอยู่เพื่อนอรไทยอย่าไคลคลา
แล้วชวนกันตระโบมโลมเล้า　　ให้พระน้องยันเทาทุกขา
สั่งเสร็จเสด็จลีลา　　　　　มาทรงม้าคลาไคลเข้าในวัง

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงเข้าไปอัญชลี　　องค์ศรีปั่นตหรากาหลัง
ทูลแถลงแจ้งความให้ทรงฟัง　　โดยดังเหตุผลแต่ต้นมา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังสุริวงศ์นาถา
ให้คิดพิศวงสงกา อันเหตุนี้น่าอัศจรรย์
จึงสั่งให้เกณฑ์โยธา ไปเที่ยวติดตามหาย่าหรัน
ยื่นหยีจงกลับไปฉับพลัน น้องนั้นจะได้สร่างโศกี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์มิสาระยื่นหยี
บังคมลามาขึ้นพาชี ไปตาหาปาติทันใด

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงผู้มีอัชฌาไศรย
เร่งรัดจัดทหารชาญไชย พร้อมแล้วรีบไปจากภารา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ เลี้ยวลัดตัดดั้นดงดาล ถ้ำธารทุกแห่งแสวงหา
แยกย้ายรายพลเที่ยวค้นคว้า ทั่วสถานบ้านป่าพนาลี

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

อิเหนาเล่ม ๒๘

๏ ช้า มาจะกล่าวบทไป ถึงติหลาอรสาโฉมศรี
ตั้งแต่ปะตาปาเปนชี สถิตย์ที่ภูผาตะหลากัน
บำเพ็ญภาวนารักษากิจ ตั้งจิตรสำรวมอารมณ์มั่น
สังเกตดูแลแน่ครัน สารพันแม่นยำชำนาญ

นางมิได้วายเทวศถึงเชษฐา กัลยาตั้งจิตรพิศฐาน
ขอเทพเทวัญจงบันดาล ให้ประสบพบพานพระพี่ยา
ครั้นจวนจะใกล้สิ้นคำสาป อานุภาพองค์ปะตาระกาหลา
วันเมื่อจะพานพบประสันตา พเอิญให้กัลยาอาวรณ์

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย
๏ พอเพลาสายัณห์ตวันบ่าย แดดร่มลมชายมาอ่อนอ่อน
จึงชวนสองพี่เลี้ยงบังอร ยทจรออกจากกุฎี

๏ ๒ คำ ๏ เพลงช้า

สมิงทอง
๏ ลดเลี้ยวเที่ยวชมบุปผชาติ งามประหลาดหลายอย่างต่างสี
ลมหวนอวลกลิ่นสุมาลี หอมตระหลบทั้งที่จงกรม
พวงพยอมยื่นย้อยห้อยระย้า กิ่งค้อมข้างหลังคาอาศรม
นางเก็บกาหลงมาทรงดม เดินเล่นเย็นร่มสำราญใจ
ประเสหรันสั่นกิ่งพิกุลดก ดอกดวงร่วงตกลงใหม่ใหม่
ขาหยันก้มเก็บใส่สไบ มาถวายอรไทยเทวี

๏ ๖ คำ ๏ เพลงฉิ่ง

ร่าย
๏ แล้วชวนสองกัลยามานั่ง ที่ร่มไทรใกล้ฝั่งสระศรี
ร้อยพวงบุษผามาลี กับพี่เลี้ยงนารีสำราญ

๏ ๒ คำ ๏ เชิด (ประสันตาออก)

๏ บัดนั้น ประสันตากุเรบั่นใจหาญ
เที่ยวไปในพงดงดาล ถึงสถานฎูผาตะหลากัน

ลดเลี้ยวเที่ยวชมบุบผชาติ งามประหลาดหลายอย่างต่างสี
ลมหวนอวนกลิ่นสุมาลี หอมตระหลบทั้งที่จงกรม

น่า ๑๐๐

จึ่งคิดว่าขนกุหนุงนี้ เห็นจะมีดายศเปนแม่นมั่น
จะขึ้นไปเคารพอภิวันท์ ให้จับยามย่าหรันที่หายไป
คิดพลางทางสั่งโยธี จงยับยั้งอยู่นี่อย่าไปไหน
ว่าแล้วลงจากอาชาไนย ขึ้นไปบนเนินคีรี

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

๏ แลเห็นหลังคาอาศรม ประสันตาชื่นชมเกษมศรี
ค่อยลัดแลงแฝงไม้จรลี เข้าไปใกล้ที่ศาลา
เห็นแอหนังนั่งร้อยดอกไม้ อยู่ใต้ต้นไทรใบหนา
พิศพลางถวิลจินดา ใครหนอเหมือนมีสาอุณากรรณ
จะเปนสุริวงศ์พงศ์ไหน จึ่งทรงลักษณ์วิไลยเฉิดฉัน
ถ้าได้กับบั้นหยีจะดีครัน ครั้นนางผันภักตร์มาก็อัญชลี

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาโฉมศรี
เหลือบเห็นสุหรันปาติ เทวีหวาดหวั่นพรั่นใจ
นี่บั้นหยีใช้ให้ตามหา ฤๅมาด้วยกันเปนไฉน
จะคิดผ่อนผันฉันใด ทรามไวยอาวรณ์ร้อนรน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ประสันตาจึ่งแจ้งอนุสนธิ์
ข้านี้มีธุระกังวล จะนิมนต์ให้พิจารณา
ด้วยน้องของนายข้านั้น ชื่อย่าหรันวิลิศมาหรา
หายไปกับที่ไสยา ไม่รู้ว่าจะดีฤๅร้าย

เชิญช่วยขับยามตามสังเกต แจ้งเหตุแล้วจะลาผันผาย
พูดพลางทำหน้าตาตาย ดูนางนึกหมายกำหนดไว้

๑๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
ได้ฟังก็ฉงนสนเท่ห์ใจ เมื่อกูอยู่ในธานี
ก็ไม่รู้จักหน้าย่าหรัน ว่าเปนพี่น้องกันกับขึ้นหยี
ใครมาแต่ไหนดังนี้ คิดแล้วเทวีจึงว่าไป
ท่านจงยับยั้งนั่งอยู่นอก ร้ายดีก็จะบอกเหตุให้
แต่เราเปนชีชาวพนาไลย อย่าพูดไปให้รู้ถึงบุรี
ว่าแล้วลีลาเข้าอาศรม โฉมยงปลงอารมณ์ดูถ้วนถี่
จึงใช้มะดาหยันกัลยาณี จงไปบอกคดีให้แจ้งใจ

๑๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น มะดาหยันนารีศรีใส
รับรศพจนาแล้วคลาไคล ออกไปแจ้งความตามกิจจา
ย่าหรันนั้นยังไม่วอดวาย แต่เคราะห์ร้ายถึงฆาฏฆัฌยา
เขาลักไปไว้เมืองมะงาดา ใส่ตรุตรึงตราตรากไว้
สัตรีหนึ่งมีบันดาศักดิ์ ช่วยพิทักษ์อุปถัมภ์แก้ไข
ที่ถูกจำจองต้องโทษไภย เคลื่อนคลายออกได้จากตรุนั้น
เดิมทีเขาจะลักพี่ชาย แต่เคราะห์ของน้องร้ายกวดขัน
จึงบันดาลให้แปลกเปลี่ยนกัน เขายังไม่ฆ่าฟันให้บรรไลย

แล้วเขาให้กลับมาจับพี่ แต่เคราะห์ดีไม่ทำอะไรได้
จะมีลาภทั้งสองอันต้องใจ ทั้งของเก่าของใหม่พร้อมกัน
เปนแต่ทุกขลาภมิเปนไร เร่งติดตามไปขมีขมัน
จะได้ตัวมาในเจ็ดวัน แม่นมั่นเหมือนหนึ่งสัญญา

ๆ ๑๒ คำ ๆ เจรจา

๏ บัดนั้น ประสันตาชื่นชมหรรษา
ยิ้มพลางทางตอบวาจา แม้นไปได้มาเหมือนถ้อยคำ
จะนับถือถวายตัวเปนญาติโยม อยู่เฝ้ากุฎีจุดโคมเพลาค่ำ
สนองคุณทดแทนที่แม่นยำ พูดพลางทางทำยิ้มพราย
วันนี้ก็จวนจะด่วนไป ไม่ทันหาอะไรมาถวาย
จะรีบเร่งตามน้องของนาย ว่าแล้วเดินชายออกมา
เลี้ยวเลี้ยบลงจากบรรพต จำกำหนดแนวเขาลำเนาป่า
มาถึงซึ่งเชิงบรรพตา กู่หาพวกพ้องก้องพงพี

ๆ ๘ คำ ๆ เจรจา

๏ ครั้นพบพี่เลี้ยงทั้งเจ็ดคน จึ่งบอกยุบลถ้วนถี่
ชาวเราเร่งรีบไปบัดนี้ ตามแอหนังซี่บอกไป
ข้าจะกลับคืนเข้านัคเรศ ทูลเหตุให้แจ้งแถลงไข
ว่าแล้วขึ้นม้าคลาไคล ฝ่ายทั้งเจ็ดก็ไปดังวาจา

ๆ ๔ คำ ๆ เชิด

๏ ประสันตามาถึงกาหลัง ก็ไปยังบั้นหยีสุกาหรา
ยิ้มพลางทางทูลพระราชา วันนี้ผีพาข้าหลงไป

ได้ประสบพบองค์แอหนัง ปะตาปาอยู่ยังเขาใหญ่
รูปทรงโสภายาใจ เลิศลักษณ์วิไลยลาวรรณ
แม้นพระองค์ได้เห็นนางทรามไวย คงจะชอบพระไทยเปนแม่นมั่น
แล้วทูลความตามคำรำพรรณ ที่ได้ทายย่าหรันทุกประการ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีปรีดิ์เปรมเกษมสานต์
ซักไซ้ไต่ถามถึงเยาวมาลย์ รูปพรรณสัณฐานนั้นอย่างไร
ทรวดทรงสูงต่ำดำขาว ชัณษาแก่สาวสักคราวไหน
ว่าเล่นฤๅจริงยังกริ่งใจ จงแถลงแจ้งไปอย่าปดกัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ประสันตาทูลไปขมีขมัน
ข้ามิได้เอาเท็จมาผูกพัน พระทรงธรรม์อย่าพะวงสงกา
อันรูปทรงองค์แอหนังนี้ งามล้ำนารีในแหล่งหล้า
ถ้าจะเปรียบกับพระน้องบุษบา เห็นว่าจะไม่กะไรกัน
บุญตัวประสันตาไม่ว่าเล่น เคราะห์ดีได้ไปเห็นนางสวรรค์
แม้นมิเหมือนวาจาที่ว่านั้น ก็ให้ลงโทษทัณฑ์ประสันตา

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีเกษมสันต์หรรษา
ฟังข่าวกล่าวโฉมกัลยา ให้แสนเสนหาในรูปทรง

เราจะคิดอ่านประการใด　　จึ่งจะได้แอหนังดังประสงค์
แม้นจะออกไปรับตรงตรง　　เห็นองค์อรไทยจะไม่มา

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น　　ประสันตาบนิ้วเหนือเกษา
ยิ้มพลางทางทูลอวดปัญญา　　ว่าข้าคิดได้เห็นชอบกล
ขอพระองค์จงแปลงกายา　　แต่งองค์ทรงชฎาเดินหน
ทำเทียมเทวัญในชั้นบน　　เปนกลมารยาเยบคาย
ว่าจะพาทรามไวยไปสวรรค์　　เห็นนางนั้นก็จะมาโดยง่าย
แม้นงวยงงหลงเล่ห์เพทุบาย　　จึ่งค่อยพาผันผายมาเวียงไชย

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ปันหยียิ้มพลางแถลงไข
พี่คิดขันชั้นเชิงชอบใจ　　เห็นจะได้สมคะเนด้วยเล่ห์กล
จึ่งตรัสสั่งอนุชาผู้ภักดิ์　　วันนี้พี่จะไปไพรสณฑ์
อยู่หลังจงระวังนฤมล　　อย่าให้มีเหตุผลสิ่งใด
แล้วสั่งพี่เลี้ยงประสันตา　　จงไปจัดโยธาน้อยใหญ่
เอารถามาเทียมเตรียมไว้　　เครื่องทรงสอดใส่ไปในรถ
ทหารแห่แต่สักหกสิบถ้วน　　เลือกล้วนแกล้วกล้าขี่ม้าหมด
พอสิ้นแสงสุริยงอัษฎงคต　　กำหนดจะให้ถึงคีรี
สั่งเสร็จเสด็จเข้าที่สรง　　สำอางองค์ทรงเครื่องเรืองศรี
จับชายกรายกรจรลี　　เข้าไปยังที่ห้องใน

๏ ๑๐ คำ ๏ เสมอ

๏ นั่งเคียงข้างองค์หลงหนึ่งหรัด แล้วตรัสว่าจะลาไปย่ำใหญ่
เที่ยวหาย่าหรันเรืองไชย ถ้าได้ข่าวคราวจะกลับมา
น้องรักเจ้าค่อยอยู่จงดี อย่าเผ้าแต่โศกพึ่งพี่ว่า
สั่งพลางทางเสด็จลีลา มาทรงรถาคลาไคล

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ มาถึงภูผาตะหลากัน สุริยันต์เลี้ยวลับเหลี่ยมไศล
จึงให้หยุดรถแก้วแววไว แทบใกล้แนวเนินกุหนุงนั้น

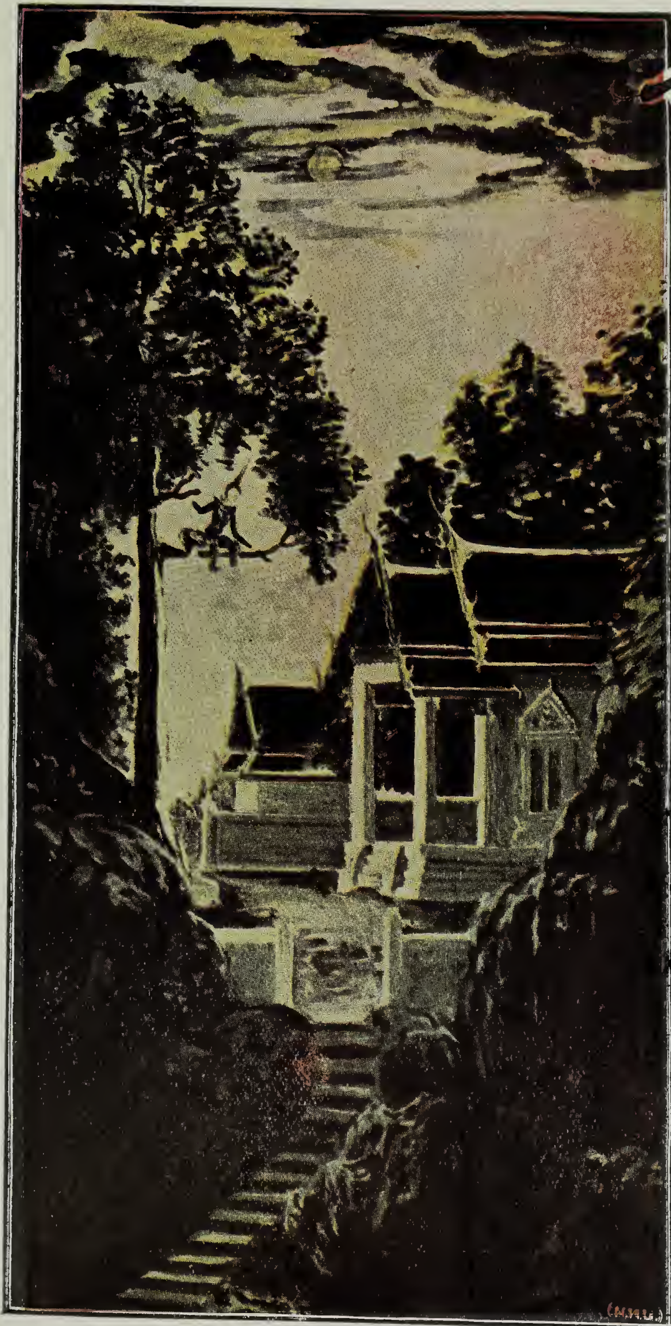
๚ ๒ คำ ๚

โทน
๏ ครั้นค่ำแต่งองค์อลงการ์ ทำเทียมเทวากระยาหงัน
สอดใส่สนับเพลาบั้กสุวรรณ ยกทองท้องพันภูษาทรง
พระพี่เลี้ยงเคียงเข้าช่วยแต่ง จัดแจงจีบโจงหางหงษ์
อัดตลัดลายทองฉลององค์ ขั้นเหน่งลงลายยาราชาวดี
ตาบทิศทับทรวงดวงกุดั่น สังวาลวรรณแววัยสลับสี
ชำมรงค์รจนาจินดาดี ทองกรแก้วมณีกระหนกพัน
ทรงชฎาล้วนแก้วแพรวพราย สอดสายรัดคางผูกกระสัน
ห้อยอุบะบุหงาปะกัน เหน็บกฤชเทวัญอันศักดา

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย
๏ แล้วเสด็จย่างเยื้องยุรยาตร ลงจากพิไชยราชรถา
เลียบเดินตามเนินศิลา ประสันตาพาเสด็จจรจรัล

๚ ๒ คำ ๚ เพลงช้า

จึงขึ้นไปบนต้นพฤกษา ทำดั่งเทวดาเหาะได้
เหนี่ยวกิ่งอิงกายอยู่ปลายไม้ สูงเสมออกไก่กุฎี

น่า ๑๐๗

ชมตลาด
๏ ถึงกุฎีที่นางสำนักอยู่ เห็นบานแกลแลประตูหับมั่น
พระเที่ยวดูไปรอบขอบคัน ที่นั้นสอ้านสำราญรมย์
รุกขชาติตายดาค่าค้อม เปนเหล่าล้อมศาลาอาศรม
ดอกดวงร่วงลงที่จงกรม กลิ่นกลบตระหลบลมพัดพา
ท่าทางซอยกลพันสิงสัตว์ สงบเงียบสงัดทั้งภูผา
ชมพลางทางเที่ยวเลี้ยวมา ให้วิเวกวิญญาเย็นใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

ยานี
๏ จึงขึ้นไปยนต้นพฤกษา ทำดังเทวาเหาะได้
พระเหนี่ยวกิ่งอิงกายอยู่ปลายไม้ สูงเสมอออกไก่กุฎี
แล้วร้องถามทรามไวยลงไปพลัน มาสร้างพรตพรหมจรรย์อยู่ที่นี่
จะปราถนาสิ่งไรณเทวี จงแจ้งคดีโดยสัจจา

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น แอหนังติหลาอรสา
คิดว่าสำเนียงเสียงเทวา จึงตอบวาจาไปทันใด
ข้าจะปราถนาหาความชอบ ให้ประกอบตามอัชฌาไศรย
ชาตินี้บุญน้อยเปนพ้นไป ภายน่าจะให้สมคิด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ขุนหริ่งชื่นชมภิรมย์จิตร
จึงว่าเราเทวาสุราฤทธิ์ สถิตย์ในนัคราคีรี
ชื่อหลังหลังอาหลัดเทเวศร์ จะมาแจ้งเหตุแก่โฉมศรี
ด้วยฝูงเทวัญจันทรี ยัดนี้คิดพร้อมยอมใจ

ว่าแอหนังนี้มีความชอบ ประกอบพรตธรรม์ไม่หวั่นไหว
จึงให้ข้ามาเชิญขึ้นไป อยู่ในสวรรค์วิมานบน

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น สองพี่เลี้ยงได้ฟังเหตุผล
ไม่รู้ว่าแกล้งแต่งกล ต่างคนตระหนกตกใจ
แอหนังทั้งสองจึงเข้ามา ยังติหลาอรสาศรีใส
เมื่อฉนี้จะคิดประการใด ข้าน้อยจะไกลพระบาทา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น แอหนังติหลาอรสา
กอดสองพี่เลี้ยงโศกา กัลยาครวญคร่ำร่ำไร
เราพลัดพรากจากเมืองมาด้วยกัน ดัดดั้นอรัญวาป่าใหญ่
เปนเพื่อนทุกข์เพื่อนยากลำบากใจ ไม่เคยไกลสักทิวาราตรี
ร่ำพลางทางกล่าววาจา ดูก่อนเทวาในราษี
แอหนังพี่ข้าทั้งสองนี้ ก็เนาในคิรีปะตาป่า
จะตามไปได้ด้วยฤๅมิได้ เทพไทจงโปรดเกษา
เคยร่วมศุขร่วมทุกข์ด้วยกันมา สองราจะใคร่ไปด้วยกัน

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
จึงตอบวาจาแอหนังพลัน จะพาไปด้วยกันอย่าปรารมภ์

เจ้าอย่าห่วงหนักซักซ้ำ　　เชิญยุรยาตราจากอาศรม
อย่าร้อนใจจะได้ชื่นชม　　เสวยรมย์สมบัติเปรมปรีดิ์

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ติหลาอรสาโฉมศรี
คิดถึงพระชนกชนนี　　เทวีตีทรวงเข้าโศกา

๏ ๒ คำ ๏ โอด

โอ้ปี่
๏ โอ้พระบิตุเรศมารดาเจ้า　　จะวิโยคโศกเศร้ากรรแสงหา
ทำไฉนจะได้แจ้งกิจจา　　ว่าลูกไปเมืองฟ้าสุราไลย
พระคุณล้ำลบจบดินแดน　　ยังไม่ทันทดแทนสนองได้
มิสาซ้ำจำจากพระเวียงไชย　　นิราศร้างห่างไกลบทมาลย์
ที่นั้นตั้งแต่จะแลลับ　　ไหนเลยจะได้กลับคืนสถาน
จะเปลี่ยวเปล่าเศร้าจิตรเปนนิจกาล　　ทนทุกข์ทรมานหมองใจ
โอ้ว่าป่านนี้พระพี่เจ้า　　จะอาวรณ์ร้อนเร่าหม่นไหม้
สิยะตราจะอ้อนอ่อนอาไลย　　วิยะดาจะร่ำไห้ทุกเวลา
ถึงชาตินี้มิกรรมจะจำไกล　　ขอแต่ให้ได้สั่งพระเชษฐา
ได้กราบบาทสองราชกระษัตรา　　ถึงจะไปไม่อาไลยนัก
นี่ต่างไกลไม่แจ้งแห่งเหตุผล　　ต่างแสนทุกข์ทนเพียงอกหัก
ร่ำพลางชลเนตรนองภักตร์　　นงลักษณ์กำสรดโศกี

๏ ๑๒ คำ ๏ โอด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　ปั้นหยีสุกาหราเรืองศรี
คอยท่าเห็นช้าท่วงที　　จึงร้องเตือนเทวีไปทันใด

เชิญเจ้าออกมาอย่าช้านัก　　เราเกรงสุรารักษ์เปนใหญ่
จะติโทษโกรธว่าช้าไป　　จะพลอยได้ความผิดมาถึงเรา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ติหลาอรสาโฉมเฉลา
คิดถึงเชษฐาไม่ขันเทา　　สร้อยเศร้าวิญญาจาขัลย์
ครั้นอารักษ์ร้องเร่งเตือนมา　　กัลยาจะใคร่ไปสวรรค์
จึงกุมกฤชกรายกรจรจรัล　　สองพี่เลี้ยงนั้นก็ตามมา
ยี่นหยีนำทางให้นางเดิน　　เลี้ยวลงตรงเทินเนินผา
แอหนังจึงถามเทวา　　สิจะไปฟากฟ้าสุราไลย
เหตุไรจึงไม่เหาะเหิน　　จะพาเดินดั้นด้นไปหนไหน
เปนน่ากินแหนงแคลงใจ　　เหมือนมิใช่เทวัญในชั้นบน

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ยี่นหยีแก้ไขไม่ขัดสน
กล่าวแกล้งแสร้งเสด้วยเล่ห์กล　　นฤมลอย่าแหนงพจมาน
จะพาโฉมยงไปลงรถ　　ต่อถึงเชิงบรรพตไพรสาณฑ์
จึงจะเหาะระเห็จเตร็จทยาน　　ไปวิมานเมืองฟ้าสุราไลย
ว่าพลางพานางลงมา　　ถึงรถาที่เชิงเขาใหญ่
พระอุ้มองค์ขึ้นทรงรถไชย　　ทั้งสองทรามไวยก็ขึ้นท้าย
พี่เลี้ยงประสันตาเปนสารถี　　ขับรถพาชีผันผาย
พวกพหลพลไกรไพร่นาย　　ก็ซุ่มแซงแฝงกายมาแต่ไกล

๚ ๘ คำ ๚ เชิด

เมื่อนั้น　　　　แอหนังพิศวงสงไสย
ไม่เห็นเหาะขึ้นสู่สุราไลย　　รถไปตามทางพนาลี

น่า ๑๑๑

๏ เมื่อนั้น　　　　แอหนังพิศวงสงไสย
ไม่เห็นเหาะขึ้นสู่สุราไลย　　　　รถไปตามทางพนาลี
ชรอยมนุษย์แกล้งแปลงมา　　　　มิใช่เทวาในราษี
ฉุกใจจะคิดฉันใดดี　　　　เทวีก็ทรงโศกา

๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น　　　　ขันหยียิ้มเยื้อนเยื้อนหน้า
ทำท่าทางเหมือนอย่างเทวา　　　　แลดูประสันตาแล้วยิ้มพราย
พระลำลำจะใคร่โลมโฉมยง　　　　เห็นทรงกรรแสงไม่เหือดหาย
ปลอยนางทางทำแยบคาย　　　　ชักชายสไบเช็ดชลนา
พี่ขอถามตามจริงอย่าอำพราง　　　　ให้สงไสยในนางอยู่หนักหนา
ยังมิทันแก่เถ้าชรา　　　　เจ้ามาปะตาป่าด้วยเหตุใด
ถ้าแม้นแจ้งใจความแต่ตามสัตย์　　　　พี่มิให้เคืองขัดอัชฌาไศรย
จะพาสายสมรอรไทย　　　　คืนไปส่งเสียยังกุฎี

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　ติหลาอรสาโฉมศรี
ได้ฟังวาจาพาที　　　　ก็รู้ว่าขันหยียิ่งพรั่นใจ
นางจึงค่อยกล่าวพจนา　　　　เปนความสัจจาจะบอกให้
เหตุด้วยสามีข้าหายไป　　　　ร้อนใจจึงมาปะตาป่า

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　ขันหยีได้ฟังแอหนังว่า
ตริตริกนึกในไปมา　　　　แล้วจะเปนบุษยานารี

พิศภักตร์งามรับขับแสงจันทร์ ผิวพรรณนวลลอองผ่องศรี
งามจริตกิริยาพาที ละม้ายเหมือนยาหยีของพี่นัก
จึงถามว่าสามีเจ้าชื่อไร สุริวงศ์พงศ์ไหนไม่ประจักษ์
ถ้าแจ้งจริงจะไปส่งนงลักษณ์ ให้ถึงที่สำนักอย่าร้อนใจ

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น แอหนังกล่าวแกล้งแถลงไข
จะถามนามสามีนั้นทำไม เปนชาวไพรใช่เชื้อสุริวงศ์
แต่พรากพลัดกำจัดกันมา เที่ยวหายังไม่พบสบประสงค์
ข้าแถลงเล่าความตามตรง จะขอลาคืนคงยังคีรี

๏ ๔ คำ ๏

ชาตรี ๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์มิสาระบั่นหยี
จึงว่าเลียมลองใจดูในที จะกลับไปไยมีไม่ต้องการ
เสียแรงเจ้าปะตาป่าหาความชอบ หวังจะให้ประกอบเปนแก่นสาร
พี่ก็ได้ปะตาป่าช้านาน บุญนั้นบันดาลให้พบกัน
พเอิญเปนเห็นประจักษ์ฤๅไม่เจ้า ทั้งสองเราดังได้ตุนาหงัน
วาศนาเคยสนิทติดพัน จะรังเกียจเดียดฉันกันไยมี
พี่จะรับทรามสงวนนวลน้อง ไปเปนคู่ครองของพี่
ศฤงฆารบริวารนารี บรรดามีจะมอบให้ครอบครอง

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย ๏ อย่าเอยอย่าว่า ข้าไม่ปราถนามีผัวสอง
โภไคยไอสูรย์ไม่ปูนปอง จะเที่ยวท่องสัญจรนอนไพร

ถึงมาทไม่พบกับสามี จะยินดีชายอื่นอย่าสงไสย
สู้ตายไม่เสียดายชีวาไลย ว่าแล้วทรามไวยก็โศกา

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น มิสาระขั้นหยิสุกาหรา
เห็นนางซื่อสัตย์ต่อภัศดา จะเกี้ยวพานพูดจาไม่ปลงใจ
ชำเลืองดูประสันตาแล้วสั่นเศียร ทำเปนแยบแนบเนียนบอกไข้
แล้วกล่าวแกล้งแสร้งเสใส่ไคล้ พี่ว่าเล่นลองใจดอกเทวี
โฉมยงอย่าทรงโศกา ภักตรานวลลอองจะหมองศรี
เช็ดชลนานางพลางพาที แม้นสามีน้องนั้นมิบรรไลย
สุดแต่จะให้ได้พบกัน ถึงช้าพลันจะทำกะไรได้
พี่จะช่วยสืบเสาะแสวงไป ให้สมหวังดังใจจินดา
ปลอบพลางทางเร่งรถทรง เลี้ยวลัดตัดตงเดินป่า
คืนหนึ่งถึงกาหลังภารา ตรงมายังบั้นจะรากัน

ฯ ๑๐ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงกล่าวอภิปราย ขอเชิญโฉมฉายผายผัน
จะจวนรุ่งรังษีระวีวรรณ ผู้คนจรจรัลไปมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น แอหนังติหลาอรสา
กลุ้มกลัดขัดใจไม่เจรจา กัลยาซบลงทรงโศกี

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น　　พระโฉมยงองค์มิสาระบั๋นหยี
จึงกล่าวเกลี้ยงเลี่ยงปลอบให้ชอบที่　เทวีอย่าถวิลกินใจ
ถ้อยยำคำมั่นจำนรรจา　　ซื่อต่อภัศดาไม่หาได้
ต้องระบอบชอบกลเปนพ้นไป　　พี่ไม่เลียมล่วงประเวณี
เชิญเจ้าขึ้นไปยนเคหา　　กัลยาอย่าแหนงแคลงพี่
อันความสัตย์สัญญาพาที　　สองนารีรู้เห็นเปนพยาน
จะเที่ยวไปให้ทั่วทุกภารา　　แม้นพบภัศดาดังว่าขาน
พี่มิได้แขงขัดทัดทาน　　ตามคำปฏิญาณที่ว่าไว้

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ติหลาอรสาศรีใส
ได้ฟังอภิปรายค่อยคลายใจ　　ทรามไวยจึงตอบวาจา
เจ้าให้สัตย์ปฏิญาณมั่นคง　　จะไปตามจำนงปราถนา
ทั้งนี้จงมิเมตตา　　จะได้คงชีวาสืบไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　บั๋นหยีฟังชอบอัชฌาไศรย
เห็นนางสร่างโศกก็ดีใจ　　เยื้อนยิ้มยอกใบ้ประสันตา
แล้วแกล้งทำกิริยาพาซื่อ　　จูงมือโฉมยงลงรถา
แอหนังทั้งสองก็ตามมา　　เข้ายังเคหาห้องใน

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ เชิญนางให้นั่งร่วมอาศน์　　พลางกล่าวพจนาตถ์ปราไส
เจ้าจงสำราญกายสบายใจ　　ว่าแล้วคลาไคลออกมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ พระผลัดภูษาเปลื้องเครื่องทรง ซึ่งแปลงองค์เปนอสัญแดหวา
แล้วชำระสระสรงคงคา　　สุคนธาหอมตระหลบอบองค์
ครั้นเสร็จเสด็จบทจร　　กรายกรยุรยาตรดังราชหงษ์
คืนเข้าห้องสุวรรณบรรจง　　ถามองค์อรไทยไปพลัน
พี่ยังฉวิลกินใจ　　เหตุผลกลใดณสาวสรรค์
กับผัวจึงพลัดกำจัดกัน　　อย่าเดียดฉันจงแจ้งเถิดเทวี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ติหลาอรสามารศรี
พึงถ้อยค่อยกล่าววาที　　อันเหตุที่พรากพลัดภัศดา
ทั้งนี้เพราะกรรมได้ทำไว้　　จึงเจียร์ช้ำน้ำใจเปนหนักหนา
สารพัดขัดเคืองวิญญา　　ทุกข์ทรมานมาช้านาน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ปั้นหยีได้ฟังว่าขาน
ยิ่งกินแหนงแคลงคำเยาวมาลย์ จึงคิดอ่านเลี้ยงเลี้ยวถามไป
ซึ่งเจ้าว่าพลัดพรากจากสามี　　ข้อนี้พี่ยังสงไสย
ฤๅว่าม้วยชีวันบรรไลย　　จึงได้แต่กฤชติดมา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น แอหนังพึ่งพลางทางว่า
เจ้าอย่าพะวงสงกา กฤชของผัวข้าให้ไว้
ไปแล้วว่าจะกลับคืนมา เห็นช้าข้าคิดสงไสย
จึงสู้ติดตามหาด้วยอาไลย เกลือกผิดทางไปไม่พบกัน

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยียุรยาตรผาดผัน
ออกจากห้องแก้วแพรวพรรณ มายังแท่นสุวรรณรจนา

ๆ ๒ คำ ๆ

ช้า
๏ พระรำพึงซึ่งนางมิบอกแจ้ง กล่าวแกล้งอำปลังให้กังขา
แล้วจะเปนน้องนุชยุพยา ซึ่งลมพาพัดหอยหายไป
ด้วยเปนความช้ำจึงอำพราง ขัดข้องหมองหมางไม่บอกได้
นึกฉงนสนเท่ห์หฤไทย ทำไฉนจะรู้แยบคาย

ๆ ๔ คำ ๆ

ร่าย
๏ คิดพลางย่างเยื้องยุรยาตร จากอาศน์สุวรรณผันผาย
เข้าในห้องแก้วแพรวพราย นั่งเคียงโฉมฉายแล้วพาที
พี่ยังกินแหนงแคลงใจ ที่ในถ้อยคำนางโฉมศรี
ถามเหตุซึ่งพลัดกับสามี เพียงนี้มิพอจะพรางกัน
เจ้าก็ไม่แจ้งออกบอกตรง ใช่จะจงเจาะถามที่ความขัน
ไม่พอที่ถือใจไยอย่างนั้น เหมือนหนึ่งปรับทุกข์กันจะเปนไร

ข้อนี้มิแจ้งก็ทำเนา มิให้เจ้าเคืองขัดกัชฌาไศรย
ผัวน้องนั้นมิฤทธิไกร ฤๅหาฤทธิ์ไม่ฌเทวี

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาโฉมศรี
จึงเยื้อนตอบวาจาพาที ถามมาดังนี้เปนจนใจ
อันซึ่งสามีของข้า จะว่าเรื่องฤทธาก็ว่าได้
ถ้าจะว่าไม่มีฤทธิไกร ก็ได้เหมือนหนึ่งใจนึก

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยีฟังสนองก็ตรองตรึก
นิ่งนึกฉงนสนเท่ห์ใจ
ท่วงทีถ้อยคำเห็นล้ำลึก
จึงว่าทรามไวยจงไสยาศน์ เอนอาศน์สำราญอย่าหม่นไหม้
พระทำเฉยจะให้นางชเลยใจ หวังจะได้ลักกฤชของเทวี
แล้วเสด็จยุรยาตรคลาศคลา ออกมาจากห้องนางโฉมศรี
นั่งเหนือบัลลังก์รัตน์รูจี ตรึกที่ถ้อยคำอรไทย
ใครหนอว่าเรื่องฤทธา จะฦๅชาปรากฏก็หาไม่
แต่กูผู้เดียวเที่ยวชิงไชย ปรายได้ในแคว้นแดนชวา
คิดพลางย่างเยื้องผันผาย จับชายกรายกริดหัดถา
คืนเข้าห้องสุวรรณกัลยา จึงมีพจนาถามไป
เหตุใดผัวเจ้าไม่ติดตาม เขาสิ้นความรักฤๅเปนไฉน
ส่วนน้องท่องเที่ยวพงไพร ช้านานจึงมิได้พบกัน

ถ้าผัวรักเจ้าเขาตามหา เห็นว่าจะพบเปนแม่นมั่น
แต่หากจิตรเจ้าคิดผูกพัน สำคัญว่าเขายังเมตตา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น แอหนังติหลาอรสา
ได้ฟังจึงตอบวาจา นี่และจะว่าเปนจนใจ
เขาก็มีอิสัตริเปนที่รัก เกลือกจะห่วงหน่วงหนักไม่มาได้
ครั้นจะว่าไม่ตามก็ความไกล เกลือกจะตามแต่ไม่พบน้อง
ที่จะรักมิรักไม่เล็งเห็น ว่าไปก็จะเปนคำสอง
สุดแต่ใจข้าไม่คิดปอง ที่จะมีคู่ครองเปนสองชาย

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยีแปลกจิตรคิดมุ่งหมาย
ถ้อยคำสำเนียงอภิปราย เหมือนโฉมฉายบุษบาน้องรัก
ทั้งรูปทรงส่งศรีกิริยา เรื่องราวกล่าวมาก็แหลมหลัก
เห็นถูกต้องที่ข้องเคืองนัก เพราะพี่รักจินตะหราวาตี
แล้วกลับคิดกินแหนงแคลงจิตร กูมิได้ให้กฤชแก่โฉมศรี
แปลกกันด้วยสำคัญข้อนี้ ภูมีคิดฉงนสนเท่ห์ใจ
แต่เวียนเฝ้าเซ้าซี้ซักถาม หวังจะให้สิ้นความสงไสย
นั่งช้ากลัวจะผิดสัญญาไว้ ครั้นออกไปให้คนึงถึงนาง
เอนองค์ลงเหนือบรรจฐรณ์ ยอกรก่ายเกยเขนยข้าง
พระนิ่งนึกกินแหนงแคลงคลาง ให้สงไสยในนางเทวี

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ช้า ◎ เมื่อนั้น โฉมยงหลงหนึ่งหรัดมารศรี
ครั้นรู้เรื่องราวข่าวคดี ว่าขุ่นหยีไปได้แอหนังมา
นั่งเฝ้าเล้าโลมกันอยู่ โฉมตรูขัดแค้นเปนหนักหนา
จึ่งเรียกระเด่นรัตนา เข้ามาแล้วบอกความไป
เห็นแล้วฤๅกะกังขุ่นหยี ช่างไปได้นางชีมาแต่ไหน
เฝ้านั่งโลมเล้าเอาใจ เหตุผลก็ไม่มาบอกกัน
เดิมน้องจะแยหลาพระมาห้าม ให้ระงับดับความโศกศัลย์
จะพึ่งเหตุมาเล่าเปล่าทั้งนั้น ไปพัลวันนางชีไม่นำพา
น้องจะครองชีวิตรไว้ไย แม้นม้วยบรรไลยเสียดีกว่า
ว่าพลางนางทรงโศกา กัลยาขัดแค้นแสนทวี

๚ ๑๐ คำ ๚ โอด

ร่าย ◎ แล้วเรียกยาหยันเข้ามาสั่ง พี่ไปบอกกะกังขุ่นหยี
ข้าจะขอเอากฤชบัดนี้ แม้นปรานีน้องจริงจงส่งมา

๚ ๒ คำ ๚

◎ บัดนั้น ยาหยันนบนิ้วเหนือเกษา
รับสั่งทรามไวยแล้วไคลคลา ไปจากตาหาปาตี

๚ ๒ คำ ๚ ชุบ

◎ ครั้นถึงวังขุ่นจะรากัน จึ่งถวายอภิวันท์ขุ่นหยี
ทูลแถลงแจ้งความตามคดี โดยดังวาทีอรไทย

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ขุนหยิครั้นแจ้งแถลงไข
จึงไปถามแอหนังทันใด ซึ่งเขาไปให้พิจารณา
เจ้าว่าจะได้ในเจ็ดวัน แม่นมั่นแล้วฤๅขนิษฐา
เมื่อใดจะได้ตัวมา กัลยาจงบอกบัดนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น แอหนังได้ฟังขุนหยิ
พิเคราะห์ดูแล้วว่าไปทันที จะมาถึงวันนี้เป่นมั่นคง

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ขุนหยิชื่นชมสมประสงค์
ออกจากห้องสุวรรณบรรจง มาทรงพาชีลีลา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงวังดาหาปาติ ภูมินั่งเคียงขนิษฐา
เห็นนางเคืองขัดอัธยา พระจึงมีวาจาว่าไป
เปนไฉนจึงให้ไปเอากฤช ฤๅคิดว่าผัวเจ้าตักไยย
พระจึงเล่าแถลงให้แจ้งใจ โดยคดีที่ให้แอหนังดู
พี่สั่งกะกังทั้งเจ็ดคน ให้รีบพาพวกพลไปตามอยู่
ข่าวคราวเปนไฉนยังไม่รู้ คอยผู้ที่ไปยังไม่มา
จึงมิได้กิจจามาแจ้งน้อง อย่าเคืองข้องแค้นจิตรขนิษฐา
บัดนี้แอหนังนั้นสัญญา ว่าจะได้ตัวมาในวันนี้

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　　เกนหลงหนึ่งหรัดมารศรี
ฟังพระเชษฐาพาที　　　　　ค่อยคลายที่โทมนัศขัดใจ
จึงบังคมคัลวันทา　　　　　ชลนาแถวถั่งหลั่งไหล
มิได้ว่าขานประการใด　　　อรไทยกำสรดโศกี

๚ ๔ คำ ๚ โอด เชิด (พี่เลี้ยงออก)

๏ บัดนั้น　　　　　　　　　　พระพี่เลี้ยงย่าหรันยิ้นหยี
ครั้นถึงด่านมะงาดาธานี　　ลงจากพาชีทั้งเจ็ดนาย
ซุ่มโยธาม้าไว้ไพรสณฑ์　　แล้วแปลงตัวเปนคนค้าขาย
มิให้ใครรู้ระแยบแยบคาย　ก็พากันผันผายเข้าเวียงไชย

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ เที่ยวฟังกิติศัพท์ตรับข่าว　ประชาชาวชนบทแถลงไข
กรายเตร่เร่นั่งทุกแห่งไป　　ผู้ใดมิได้สงกา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　　　　ชาวเมืองเนืองแน่นมาหนักหนา
บ้างไปดูย่าหรันบ้างกลับมา　พูดจาเล่าฦๅกันอื้ออึง
พวกผู้หญิงสาวแก่แม่หม้าย　ไม่คิดอายอุส่าห์มาจนถึง
เห็นย่าหรันรูปร่างดังเกลากลึง　ต่างตลึงหลงใหลไม่พริบตา
ลางคนคิดจะใคร่ได้เปนผัว　เห็นใครงามกว่าตัวก็อิจฉา
กระทบกระเทียบเปรียบเปรยไปมา พาลวิวาทวาทาด่าทอ
บ้างถือซองสลามาจะให้　　คิดอกสู้ใจทำลับล่อ
บ้างซุบซิบชวนเพื่อนที่ชอบพอ　ลอยหน้าแม่พ่อจรลี

ข้างได้ส้มสูกลูกไม้ จะไปให้นักโทษน้องปั่นหยี
เขาไม่มีโทษาน่าปรานี ชาวบุรีเดินพูดกันไป

๏ ๑๐ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงรู้แจ้งไม่สงไสย
จึงเดินตามหญิงชายชาวเวียงไชย เข้ามาที่ทับใกล้ตรุนั้น

๏ ๒ คำ ๏

๏ จึงหยุดยืนชะแง้แลหา พอสบไนยนาย่าหรัน
ให้สลดระทดใจจาบัลย์ ต่างคนต่างกลั้นน้ำตา
จึงถามเขาว่าจะให้หมากพลู แก่คนผู้อยู่ในโทษา
จะได้ฤๅมิได้ให้บอกมา เราเห็นก็เปนน่าเอนดู

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น ทำมรงซึ่งนั่งคุมอยู่
ตอบไปด้วยไม่ทันรู้ เพียงหมากพลูให้กันจะเปนไร

๏ ๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงเจ็ดคนเข้าไปใกล้
ส่งสลาให้พลางต่างดีใจ ดังตายแล้วเกิดใหม่มาพบกัน
จึงเหลียวดูผู้คุมที่รักษา เห็นเขาเมินจึงว่าแก่ย่าหรัน
วันนี้จะมาพาจรจรัล บอกแล้วชวนกันไคลคลา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันเสนหา
แต่ร่วมรักย่าหรันนั้นมา กัลยาจำนงจงใจ

ส่งเสียปฏิบัติอยู่อัตรา จะเว้นวันเวลาก็หาไม่
ครั้นค่ำคิดถึงคนึงใน ทรามไวยบรรจงแต่งกายา
ลูบไล้สุคนธ์ปนปรุง หอมฟุ้งตระหลบอบภูษา
แล้วชวนพี่เลี้ยงลอยไคลคลา ออกมาจากนิเวศน์วังพลัน

ฯ ๖ คำ ฯ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงศาลาน่าตราง ให้พี่เลี้ยงสองนางอยู่แต่นั้น
แล้วเสด็จย่างเยื้องจรจรัล เข้าไปหาย่าหรันทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันเล้าโลมนางโฉมศรี
พูดจาปราไสเปนไมตรี ท่อยทีประดิพัทธกำหนดใน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงผู้มีอัชฌาไศรย
ครั้นสิ้นแสงสุริศรีก็ดีใจ จึ่งพากันรีบไปดังใจปอง

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ถึงศาลาน่าบ้านผู้คุม แลตะคุ่มคนนั่งอยู่ทั้งสอง
เห็นเปนหญิงกริ่งจิตรเขม้นมอง ดูทำนองท่วงทีเหมือนชาววัง
จึงลุกตระหลบเลี้ยวมา ริมร้านขายสุราน่าถัง
ครั้นถึงเรือนย่าหรันก็ยับยั้ง จึงหยุดยืนแฝงฟังกิจจา
ได้ยินสำเนียงเสียงนารี ก็เคาะเข้าตรงที่ริมฝา
กะทั่งไอให้เสียงสัญญา สั่งให้มาหาจะว่าไร

ฯ ๖ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ย่าหรันครั้นแจ้งไม่สงไสย
ก็รู้ว่าพี่เลี้ยงผู้ร่วมใจ จึ่งเสด็จคลาไคลออกมา

๚ ๒ คำ ๚

◎ แล้วถามถึงพระน้องพระพี่ ป่านนี้จะละห้อยคอยหา
ไฉนพี่จึ่งแจ้งกิจจา ว่าเขาลักน้องมาเมืองนี้

๚ ๒ คำ ๚

◎ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงจึ่งแจ้งถ้วนถี่
ซึ่งข้ามาพบพระภูมี เพราะแอหนังช่วยชี้บอกมา
อันองค์ขนิษฐาแลพระพี่ แต่สร้อยเศร้าโศกีกรรแสงหา
เพียงม้วยมุดสุดสิ้นชีวา พระน้องจะแยหลาให้บรรไลย
หากองค์ยั้นหยี่พระพี่ยา ชิงกฤชขนิษฐาไว้ได้
แล้วให้ทหารชาญไชย เที่ยวหาภูวไนยทุกธานี

๚ ๖ คำ ๚

◎ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
ได้ฟังก็ทรงโศกี ชรอยกรรมน้องนี้ได้ทำมา

๚ ๒ คำ ๚

◎ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงโศกศัลย์เปนหนักหนา
แล้วทูลถามพลันมิทันช้า ใครซึ่งมาหาพระองค์นี้

๚ ๒ คำ ๚

◎ เมื่อนั้น ย่าหรันจึ่งแจ้งถ้วนถี่
นางนี้เปนราชบุตรี มารศรีมีคุณแต่แรกมา

สู้สอดเสียเสื้อผ้าเงินทอง ตัวน้องจึงคลายโทษา
บัดนี้จะไปภารา จำจะบอกกัลยาให้แจ้งใจ

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงยิ้มย่องสนองไข
นางได้มีคุณเมื่อตกไร้ จะทิ้งไว้ไม่ชอบพระผ่านฟ้า

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันตอบคำพี่เลี้ยงว่า
ครั้นจะพาอรไทยไปภารา ขนิษฐาจะละห้อยน้อยใจ

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น พระพี่เลี้ยงจึงทูลสนองไข
ถึงพระน้องข้องเคืองประการใด โทษทัณฑ์สิ่งไรจะรับเอา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้เฉิดโฉมเฉลา
จึงเข้าไปหาองค์นางนงเยาว์ แล้วเล่าแถลงแจ้งกิจจา
วันนี้พี่จะลาไปเวียงไชย จำเปนจำไกลขนิษฐา
แม้นไม่ม้วยมุดสุดชีวา จะกลับมาสนองคุณนาง
น้องรักเจ้าค่อยอยู่จงดี มารศรีอย่าเคืองข้องหมองหมาง
พระชมโฉมโลมลูบปฤษฎางค์ เชยปรางพลางสั่งบังอร

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันดวงสมร
ได้ฟังพระวาจาจะลาจร ให้เร่าร้อนหฤไทยไปมา

มิรู้ที่จะแขงขัดทัดทาน เยาวมาลย์มิจิตรเสนหา
จึงเยือนถ้อยค่อยกล่าววาจา แม้นรักจงพาน้องคลาไคล

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันตอบพลางแถลงไข
เจ้าจะดำเนินเดินกลใด ทุ่งกว้างทางไกลกันดารนัก

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันมีศักดิ์
ได้พึ่งเคืองขัดสบัดภักตร์ กระนี้ฤๅว่ารักจะทิ้งไว้
เสียแรงน้องจำนงจงจิตร จะสู้ม้วยชีวิตรหาคิดไม่
ถึงว่าทุ่งกว้างทางไกล จะตามไปไม่อยู่ไยดี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันเล้าโลมนางโฉมศรี
พี่ว่าเล่นลองใจเทวี ใช่พี่จะทิ้งเสียเมื่อไร
ทีนี้เห็นประจักษ์ว่ารักจริง ยอดยิ่งหญิงอื่นไม่หาได้
เจ้าอย่าละห้อยน้อยใจ พี่จะพาทรามไวยไคลคลา
ว่าพลางกุมกรนางโฉมยง ลอยลงมาจากเคหา
มิให้สององนงค์สงกา พี่เลี้ยงรีบพาจรลี

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นมาพบพลสกลไกร ซึ่งซุ่มไว้ในพนาศรี
พระอุ้มองค์ขนิษฐานารี ขึ้นทรงพาชีตัวเดียวกัน

ครั้นมาพบพลสกลไกร ซึ่งซุ่มไว้ในบ๎าพนาศรี
พระอุ้มองค์ขนิษฐานารี ขึ้นทรงพาชีตัวเดียวกัน

น่า ๑๒๖

พี่เลี้ยงตามเสด็จทั้งเจ็ดคน ขี่ม้าพาพลผายผัน
พวกทหารแห่แหนแน่นนันต์ ริบลัดตัดดั้นเดินไป

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงภารากาหลัง สุริฉายบ่ายบังเหลี่ยมไศล
ลงจากม้าพาองค์อรไทย ตรงไปดาหาปาตี

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ จึงก้มเกล้าประนตบทบงสุ์ พระโฉมยงองค์มิสาระปันหยี
สองกระษัตริย์ชื่นชมยินดี ท่อยทีค่อยแจ้งกิจจากัน
แล้วเหลือบเห็นองค์หลงหนึ่งหรัด โทมนัสเศร้าสร้อยโศกศัลย์
ทุกข์ตรอมผอมผิดผิวพรรณ พระโศกาจาบัลย์รัญจวนใจ

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น หลงหนึ่งหรัดนารีศรีใส
ชม้ายชายเนตรแลไป เห็นนางทรามไวยโสภา
นั่งอยู่ข้างหลังพระพี่ มารศรีเคืองขัดสบัดหน้า
ไปเที่ยวเกี้ยวซู้จนพามา แล้วแสร้งทำโศกาว่ารักเรา
คิดคิดก็น่าหัวแก่ตัวข้า จะม้วยมรณาเสียเปล่าเปล่า
ท่านไปหากได้คู่เคล้า มาหลับตาโศกเศร้าทุกราตรี

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์มิสาระปันหยี
จึงถามย่าหรันไปทันที นางนี้ได้มาแต่แห่งไร

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันยังคมประนมไหว้
ชายเนตรดูพระน้องแล้วทูลไป นี่บุตรีท้าวไทมะงาดา
ช่วยสอดเสียเงินทองเปนสินบน น้องจึงค่อยผ่อนพ้นโทษา
กะกังยะรุเคะให้พามา น้องว่าเท่าไรไม่ไยดี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น บุษบาหยีสุกาหรารื่องศรี
ได้ฟังย่าหรันพาที ยิ้มแล้วจึงมีวาจา
นางได้มีคุณสามีเจ้า นงเยาว์อย่าเคียดขึ้งหึงษา
สิ่งใดจงได้เมตตา เจ้าพูดจาทักทายแต่โดยดี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดมารศรี
ผูกคิ้วนิ่วหน้าไม่พาที แล้วเข้าไปยังที่บรรทมใน

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันศรีใส
ได้คิดผิดแล้วก็ฉุกใจ เสียแรงรักใคร่แต่เดิมที
คิดว่าไม่มีภรรยา จึงอุส่าห์ตามมาจนถึงนี่
มาสเทินเขินค้างอยู่อย่างนี้ คิดแล้วเทวีก็โศกา

๏ ๔ คำ ๏ โอด

๏ เมื่อนั้น บุษบาหยีปลอยพลางทางว่า
เจ้าอย่าโศกศัลย์เลยกัลยา ได้ทำคุณน้องข้าครานี้

พี่จะทดแทนคุณเจ้า สิ่งไรมิให้เศร้าหมองศรี
เคยสำราญอย่างไรในบุรี พี่นี้จะเลี้ยงนางเหมือนอย่างนั้น
จึงสั่งให้จัดเรือนให้ ทั้งเครื่องทรงเครื่องใช้ทุกสิ่งสรรพ์
ทั้งข้าหญิงข้าชายครบครัน จัดแจงให้ปั้นแก่เทวี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันโฉมศรี
ได้ประทานสิ่งของมากมี เทวีค่อยคลายสบายใจ

๚ ๒ คำ ๚

อิเหนาเล่ม ๒๙

ช้า
๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
แต่ปั้นหยีพามาไว้ ก็ได้ถึงสิบวันมา
นางไม่เปนกินเปนนอน เดือดร้อนหฤไทยหนักหนา
แต่นั่งระวังกฤชอยู่อัตรา กลัวว่าปั้นหยีจะลักไป

๚ ๔ คำ ๚

ร่าย
๏ วันนั้นปั้นหยีอรหาวนอนนัก จึงสั่งสองนงลักษณ์พิศมัย
พี่เจ้าจงนั่งระวังระไว รักษากฤชไว้ให้จงดี
แม้นปั้นหยีลักเอาไปได้ น้องจะม้วยบรรไลยเปนผี
ครั้นเสร็จสั่งสองนารี เทวีกุมกฤชนิทรา

๚ ๔ คำ ๚ กล่อม

๏ เมื่อนั้น　　　　มิสาระปั่นหยีสุกาหรา
สั่งระเด่นบุตรีศรีโสภา　　　　ให้กลับมาวังปั่นจะรากัน
แล้วออกจากห้องสุวรรณบรรจง　　　　กับองค์อนุชาย่าหรัน
ต่างทรงพาชีฉับพลัน　　　　จรจรัลไปยังวังใน

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงถวายอัญชลี　　　　องค์ศรีปั่ตหราเปนใหญ่
ทูลแถลงแจ้งเหตุทั้งปวงไป　　　　โดยในยอนุสนธิแต่ต้นมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　พระองค์ทรงพิภพนาถา
จึงมีสีหนาทบัญชา　　　　ควรฤๅมาทำได้ดังนี้
แม้นว่าผิดหมองพ้องพานกัน　　　　จะโกรธาฆ่าฟันก็ควรที่
นี่เหตุผลสิ่งใดก็ไม่มี　　　　เห็นทีจะเกิดชิงไชย
แล้วสั่งเสนีทั้งสี่คน　　　　เร่งตรวจตราเตรียมพลน้อยใหญ่
ให้พร้อมเครื่องสาตราอาวุธไว้　　　　เกณฑ์เสบียงบอกไปจงทั่วกัน
เราไม่ไว้ใจประจามิตร　　　　เห็นจะมีมาติดเขตรขัณฑ์
สั่งเสร็จเสด็จจรจรัล　　　　เข้าปราสาทสุวรรณพรรณราย

๚ ๘ คำ ๚ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　　　　ปั่นหยีเพราเพริศเฉิดฉาย
จึงชวนย่าหรันพระน้องชาย　　　　ผันผายมาทรงอาชาไนย

พร้อมพระพี่เลี้ยงแลเสนา กิดาหยันโยธาน้อยใหญ่
แยกย้ายมรคาคลาไคล ต่างไปที่อยู่พระภูมิ

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นมาถึงบั้นจะรากัน หวั่นหวั่นหฤๅไทยถึงโฉมศรี
เสด็จลงจากหลังพาชี ไปยังที่ห้องแก้วกัลยา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เห็นองค์แอหนังนั้นไสยาศน์ สองพี่เลี้ยงราชอยู่รักษา
พระแฝงม่านมองดูกิริยา เห็นนิทราแน่นิ่งไม่ติงกาย
จึงย่างย่องเข้ายังห้องบรรจง นั่งเคียงข้างองค์นางโฉมฉาย
เห็นหัดถ์กุมกฤชนั้นเคลื่อนคลาย พระชายเนตรดูสองทรามไวย
แล้วจึงค่อยหยิบเอากฤชมา นางจะพึ้นกายาก็หาไม่
เสด็จยุรยาตราคลาไคล ออกไปยังอาศน์รจนา

ฯ ๖ คำ ฯ

ช้า
๏ ชักกฤชออกเห็นเปนอักษร นามกรอุณากรรณวิยาหยา
ทิ้งกฤชลงพลันแล้วบัญชา เรียกสังคามารตาให้มาดู
ป่วยการเสียเปล่าเอาเขามา เปนน่าอัปรยศอดสู
ขืนว่าบุษบาโฉมตรู งามอยู่แล้วฤๅจงดูเอา
เขาเปนเมียมิสาอุณากรรณ เมื่อกระนั้นจะว่ากะไรเล่า
ถ้าผิดที่อื่นก็ทำเนา นี่เกรงใจเขาด้วยรักกัน

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　　　　　สังคามาระตาเฉิดฉัน
ชักกฤชออกพิศดูพลัน　　เห็นชื่ออุณากรรณเรืองฤทธิ์
ยิ้มพลางทางสนองพระวาจา　ซึ่งตรัสว่าภรรยานั้นเห็นผิด
ถ้าว่าตัวอุณากรรณที่เปนมิตร　ข้าคิดสำคัญเห็นมั่นคง
สมกันกับคำกิดาหยัน　　ได้ดูเมื่ออุณากรรณเข้าที่สรง
มิใช่ชายดีร้ายนางโฉมยง　จะเปนองค์แอหนังนี้แน่ใจ
พระองค์จงฟังดูก่อน　　ยังอรจะว่าเปนไฉน
เห็นจะโกรธโทษสองทรามไวย　จะพิรี้พิไรพาที

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　พระโฉมยงองค์มิสาระยั้นหยี
แย้มยิ้มพริ้มภักตร์เปรมปรีดิ์　มาแฝงฟังยังที่ไสยา

๚ ๒ คำ ๚ เพลงช้า

๏ เมื่อนั้น　　　　　　แอหนังติหลาอรสา
ครั้นฟื้นตื่นจากนิทรา　　แลหาไม่เห็นกฤชก็ผิดใจ
จึงว่าแก่พี่เลี้ยงทั้งสองศรี　เห็นดีอยู่แล้วฤๅไฉน
ให้ยั้นหยีมาลักเอากฤชไป　นิ่งได้ไม่ปลุกทั้งสองรา
พี่แกล้งเปนใจด้วยยั้นหยี　เห็นคนอื่นดียิ่งกว่าข้า
ไหนถ้อยคำที่ร่ำพรรณา　ว่าแสนเสนหาอิเหนานัก
เปนไฉนจึงจะยกน้องให้　แก่ชาวไพรต่ำช้ายันดาศักดิ์
กระนี้ฤๅพี่เรียกว่ารัก　　พึงจะประจักษ์ในน้ำใจ

สู้ตายชายอื่นมิให้ต้อง　　อันจะมีผัวสองอย่าสงไสย
ถึงมาทแม้นชีวันจะบรรไลย　　จะตายในความซื่อสัตยา

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　สองนางพลางทูลขนิษฐา
เมื่อกลางวันขั้นหยีจู่เข้ามา　　ข้าทั้งสองราไม่ทันรู้
พอเหลือบเห็นสี มาถึงตัว　　ครั้นจะปลุกก็กลัวขั้นหยีอยู่
อย่าพิโรธโกรธก่อนฌโฉมตรู　　พี่พิเคราะห์ดูท่วงที
เห็นว่ามิใช่ชาวย่า　　จะเปนพระเชษฐามารศรี
จงพินิจพิศก่อนฌเทวี　　จะด่วนดีตนตายไปว่าไร

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　แอหนังตอบตามอัชฌาไศรย
พระเชษฐาจะมาตามไย　　ผิดท่วงทีไปอย่าพาที
เมียท่านที่รักเปนอักนิษฐ　　จะภิรมย์ชมชิดเกษมศรี
นับอะไรกับน้องผู้เดียวนี้　　จะมาเดินพงพีให้ยากใจ
ถึงใครใครต่ำไร้ก็ไม่ว่า　　สุดแต่เหมือนพี่ยาจะยกให้
ช่างคิดซอบขอบคุณเปนพ้นไป　　มิเสียทีที่ได้เลี้ยงมา
วันนี้ตัวน้องจะอาสัญ　　พี่อยู่ด้วยกันให้หรรษา
ว่าพลางทางทรงโศกา　　กัลยาเพียงจะสิ้นสมประดี

๚ ๘ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น　　โฉมยงองค์มิสารขั้นหยี
ให้สงไสยในนางพาที　　ภูมีรีบกลับออกมา

นั่งเหนือแท่นสุวรรณบรรจง พลางตรัสแก่องค์ขนิษฐา
ใครฉนี้สามีกัลยา เรียกว่าอิเหนาไม่เข้าใจ

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉลยไข
นี่และจะรู้ว่าผู้ใด เปนไฉนฉนี้น่าอัศจรรย์

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น บุษบาเพราเพริศเฉิดฉัน
จึงว่าชรอยอุณากรรณ เมื่ออยู่ประมอตันภารา
แต่บรรดาพวกพ้องของเขา เรียกกันว่าอิเหนากระมังหนา
แล้วเล่าความตามที่ได้ฟังมา ชรอยเมียมิสาอุณากรรณ

๚ ๔ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาก็สรวลสันต์
เปนไฉนไยองค์พระทรงธรรม์ จะว่าตัวอุณากรรณก็เปนไร
น้องได้ทูลไว้แต่หนหลัง พระจะฟังวาจาก็หาไม่
อันอิเหนาผัวนางอรไทย ดีร้ายอยู่กรุงไกรกุเรปัน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น บุษบาสำรวลสรวลสันต์
พี่เห็นว่าเมียอุณากรรณ ไฉนจะรู้มั่นว่ากัลยา
จะปลอบถามเท่าไรก็ไม่บอก ยักยอกอำพรางอยู่หนักหนา
วันนี้นางว่าจะมรณา อนุชาจะคิดประการใด

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเฉลยไข
ซึ่งนางว่าจะม้วยบรรไลย ด้วยไม่รู้จักพระภูธร
พระองค์จงแจ้งแต่จริงไป ให้สิ้นสงไสยสายสมร
แม้นโฉมตรูรู้แท้แน่นอน ยังอรจะมอดม้วยด้วยอันใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีจึ่งตอบเฉลยไข
พี่ยังนึกแหนงแคลงใจ เกลือกมิใช่บุษยานารี
เราจะได้ความอายเสียเปล่าเปล่า ทั้งเขาจะรู้จักศักดิ์พี่
น้องรักจักคิดฉันใดดี พี่นี้นึกฉงนจนใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ประสันตาจึ่งทูลแถลงไข
ข้าน้อยตริตรึกนึกใน จะจำหลักหนังให้เปนเรื่องมา
แต่ขึ้นไปไหว้พระบนกุหนุง จนจากกรุงมาอยู่คูหา
แล้วทรงรถทองเก็บมาลา ลมพัดรถาไปนั้น
ถ้าเห็นหนังแล้วนางโศกา ก็เปนองค์ขนิษฐาเปนแม่นมั่น
แม้นไม่โศกาจาบัลย์ อย่าสำคัญเลยว่าเทวี

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึ่งองค์มิสาระปั้นหยี
ชื่นชมสมถวิลยินดี ว่าพี่คิดนี้น้องชอบใจ

จึงสั่งสังคามาระตา　　　สนชยานีเล่นให้จงได้
เจ้าเร่งรัดจัดช่างฉับไว　　　แล้วเล่าเรื่องไปให้เขาฟัง

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　　สังคามาระตาก็รับสั่ง
ยินดีปรีดาเปนกำลัง　　　ว่ากะกังช่างคิดดีนัก
แล้วเรียกพวกช่างมาประชุม　　　เข้ารุมกันร่างข้างจำหลัก
ข้างลงกระยารงค์ตัดวงภักตร์　　　น้อยน้อยน่ารักน่าเอนดู
ข้างจัดแจงแต่งตั้งบังไฟ　　　ข้างขั้นเสาเกลาไม้อึงอยู่
ข้างเย็บจอต่อผ้าสาลู　　　แล้วจัดคนเชิดชูมาเตรียมไว้

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　　ติหลาอรสาศรีใส
แต่ขึ้นหยิลักเอาฤชไป　　　ให้เร่าร้อนหฤไทยเปนพ้นคิด

๏ ๒ คำ ๏

โอ้ปี่ ๏ ทอดองค์ลงแล้วก็โศกา　　　กัลยาแค้นขัดกลัดจิตร
โอ้พระโฉมยงทรงฤทธิ์　　　น้องคิดว่าจะครองตัวไว้
ให้ผ่องแผ้วเพียงแก้วจินดา　　　กว่าจะพบผ่านฟ้าพิศมัย
ไม่เหมือนคิดผิดหวังตั้งใจ　　　ชรอยกรรมทำไว้แต่ไรมา
อยู่ไปก็ไม่จีรังกาล　　　จะม้วยมุดสุดปราณเสียดีกว่า
สิบไปได้พบพระพี่ยา　　　จะเอาหน้าไปไว้แห่งไร

ถึงมาทแม้นม้วยดินสิ้นฟ้า　　จะสิ้นความนินทาก็หาไม่
ยิ่งคิดยิ่งแค้นแน่นทรวงใน　　อรไทยรันทดกำสรดทรง

ๆ ๘ คำ ๆ โอด

ร่าย
๏ แล้วสั่งพี่เลี้ยงทั้งสอง　　ว่าน้องจะชำระสระสรง
วันนี้ชีวิตรจะปลิดปลง　　พี่จงจัดเครื่องสนานมา

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ บัดนั้น　　สองนางพี่เลี้ยงเสนหา
ได้ฟังดังจะสิ้นชีวา　　ต่างคนโศการ่ำไร
แล้วทูลว่าข้าน้อยทั้งสองนี้　　จะคิดแก่ชีวิตนั้นหาไม่
ถึงมาทแม้นจะเปนประการใด　　แม้นแม่ตกไหนจะไปตาม
เคยร่วมศุขร่วมทุกข์ร่วมเข็ญ　　ร่วมลำบากยากเย็นด้วยเปนสาม
แม้นตายจะตายด้วยโฉมงาม　　ว่าแล้วก็ตามกันออกมา

ๆ ๖ คำ ๆ เสมอ

๏ จัดแจงแต่งเครื่องกระยาสนาน　　ปรุงสุคนธาธารบุบผา
ใส่พานตั้งไว้แล้วไคลคลา　　เข้ามาทูลองค์ยังอร

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　ติหลาอรสาสายสมร
ครั้นสิ้นแสงสิริวิวร　　บทจรไปสรงคงคาไลย

ๆ ๒ คำ ๆ ฉุยฉาย

ชมตลาด
๏ สระสางเกษเกล้าเมาลี　　สรงสุทธาวาริเย็นใส
ทั้งสองพี่เลี้ยงผู้ร่วมใจ　　มารับใช้ช่วยสีฉวีวรรณ

นพคุณหนุนเนื้อเจือจันทน์ปรุง　　น้ำกุหลาบเฟื่องฟุ้งกลิ่นกลั้น
ลูบไล้อุหรับขับผิวพรรณ　　ดังนางในสวรรค์ชั้นฟ้า
ทรงภูษาคากรองเปลือกไม้　　ห่มสไบซ่าโบะของเชษฐา
สอดใส่ขำมรงค์รจนา　　ซึ่งเปลี่ยนไว้เมื่อจะลาไปธานี

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย
๏ ครั้นเสร็จเสด็จเข้าที่ไสยาศน์　　กรพาดเขนยทองหมองศรี
ทั้งสองพี่เลี้ยงนารี　　โศกีร่ำไรรักกัน

๚ ๒ คำ ๚ โอด

๏ บัดนั้น　　ประสันตาแสนกลคนขยัน
กับนักเลงเล่นหนังทั้งนั้น　　ก็พากันเข้าไปในวัง

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ ครั้นถึงจึงตั้งจอลง　　จำเภาะตรงช่องแกลแอหนัง
ให้จุดไต้ใส่เพลิงเอาแผงบัง　　จะวายังถวายให้คลายใจ
แล้วตั้งโห่สามทีตีฆ้องกลอง　　ก็กก้องสนั่นหวั่นไหว
เชิดรูปอิเหนาขึ้นทันใด　　ประสันตาพากย์ไปทันที

๚ ๔ คำ ๚ เพลงช้า

คำพากย์

๏ ปางนั้นระเด่นมนตรี　　พระเสด็จจรลี
ยังเชิงกุหนุงข่มินาน

๏ หยุดประทับศาลาน่าวิหาร พร้อมพวกบริวาร
ก็เล่นอยู่จนสนธยา

คำเจรจา

๏ ฝ่ายระเด่นมนตรี มีพระไทยนึกคนึง คิดถึงระเด่นบุษบา เวลาเย็นจะขึ้นมายนฤหนุง พระหมายมุ่งจะประสบพบนาง คิดพลางทางประทับยับยั้ง อยู่ยังบรรณศาลา บัดนี้ ฯ เสมอ ฯ

คำพากย์

๏ ฝ่ายมะดีหวีเสนหา กับระเด่นบุษบา
ทั้งสองสำอางอ่าองค์
๏ พร้อมฝูงสุรางค์นางอนงค์ แวดล้อมโฉมยง
เสด็จโดยวิถี

คำเจรจา

๏ ฝ่ายองค์มะดีหวี มีพระเสาวนีตรัสประภาษ ชวนพระราชธิดาบุษบานงลักษณ์ ลีลาศลงจากตำหนักที่ข้างใน พร้อมไปด้วยฝูงนางกำนัลบริวาร มาสู่สถานเชิงคิงขร บัดนี้ ฯ เพลงช้า ฯ

คำพากย์

๏ ครั้นถึงศาลาเชิงคีรี ขับเราวิ่งหนี
เสลือกสลนลนลาน
๏ อิเหนาเข้าในพระวิหาร แฝงหลังพระประธาน
คอยดูระเด่นบุตรี

คำเจรจา

๏ ระเด่นมนตรี สั่งเสนีรี้พลทั้งหลาย ให้ผันผายไปให้พ้นหนทางที่นางจะยทจร ภูธรชวนอนุชา กับประสันตาผู้ร่วมใจ เข้าไปซ่อนแอบ อยู่แทบหลังพระปฏิมา ยัดนี้ ๆ รัว ๆ

คำพากย์

๏ โฉมยงองค์มะดีหวี เข้าไปอัญชลี
ด้วยโสมนัศมัสการ

๏ ทรงสอนบุษบาบ่มินาน เสี่ยงเทียนพิศฐาน
จะได้ข้างไหนแน่นอน

๏ พระตรัสตอบองค์บังอร จะได้แก่ภูธร
บ่ได้ข้างท้าวจรกา

๏ แล้วต้อนค้างคาวออกมา เทียนประทีปชวาลา
ตระบัดก็ดับอนธการ

คำเจรจา

๏ ระเด่นมนตรีสุริวงศ์ พระองค์แอบอยู่แทบหลังพระปฏิมา มีพระราชบัญชาตรัสตอบนาง พลางต้อนค้างคาวออกไป ให้เทียนดับมืดมลอนธการ ยัดนี้ เชิด ๆ

คำพากย์

๏ อิเหนาย่องมาบ่มินาน นั่งแนบนงคราญ
สัมผัสภิรมย์ยินดี

๏ ปางประเสหรันเยี่ยดอุ้คคิ บุษบาเขือนหนึ้
สยิ้งสบัดยี้ดกร

๏ ภูวไนยไม่วางยังอร ขอเปลี่ยนอาภรณ์
ครั้นแล้วก็กลับพลับพลา

คำเจรจา

๏ ฝ่ายระเด่นมนตรี กับมะดีหวีให้สัตย์สัญญา ต่อหน้าพระปฏิมากรแล้วเสร็จ ต่างองค์ต่างเสด็จกลับ ไปยังที่ประทับพลับพลา ยัดนี้ ฯ เสมอ ฯ

คำพากย์

๏ พระองค์ทรงพิภพดาหา แต่เสด็จออกมา
ประทับอยู่หลายราตรี

๏ ครั้นบ่ายชายแสงพระสุริศรี ให้ยกโยธี
ก็คืนเข้ายังพระนคร

คำเจรจา

๏ ฝ่ายท้าวดาหาสุริวงศ์ พระองค์เสด็จประทับยับยั้ง อยู่ยังเขาวิลิศมาหรา ช้านานมาได้หลายวัน พระทรงธรรม์ก็ให้เลิกทัพกลับเข้ายังพระนครดาหา ยัดนี้ ฯ กลองโยน ฯ

คำพากย์

๏ เมื่อสองกระษัตริย์ร่วมบรรจฐรณ์ วันแรกภูธร
มาถึงบรรธมด้วยกัน

๏ สองราชธิดาดวงจันทร์ ไสยาศน์อาศน์สุวรรณ
ถัดห้องทั้งสองมเหสี

๏ สิยะตรากับระเด่นมนตรี บรรธมแท่นมณี
อยู่ที่ข้างน่าออกมา

๏ อิเหนาเผ้าวอนอนุชา ขอสะใบบุษบา
มาได้ดังใจจำนง

๏ พระทรงเปนนิจติดองค์ ชมต่างโฉมยง
อยู่ทุกทิวาราตรี

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาโฉมศรี
ดูหนังฟังพากย์พาที ก็กรรแสงโศกีร่ำไร
เปนความในใจจริงของนาง ตรัสห้ามไปพลางทางร้องไห้
ข้าไม่ขอเห็นอย่าเล่นไป ว่าแล้วทรามไวยก็โศกา

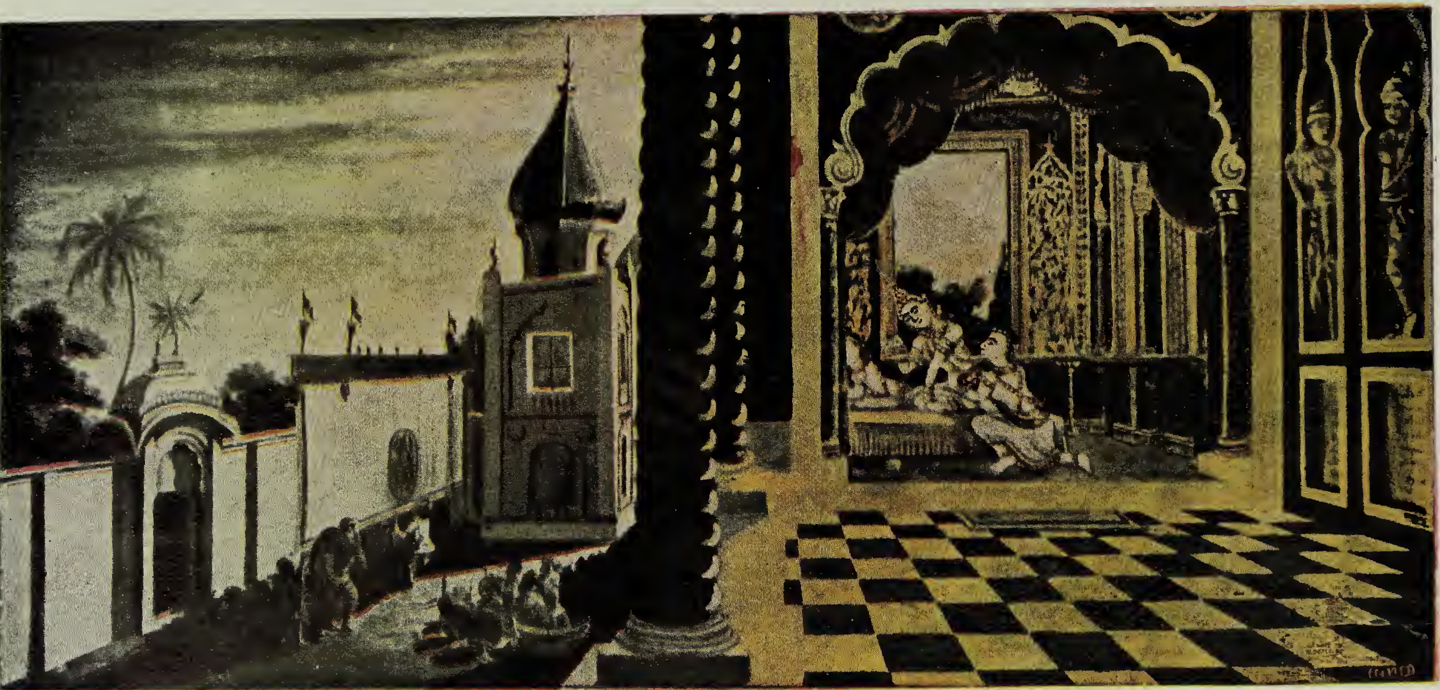
๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ บัดนั้น ประสันตาไม่ฟังแอหนังว่า
จึงว่ายังเปนเรื่องเนื่องมา เมื่อเกิดกูณฑ์โกลาในธานี

๚ ๒ คำ ๚ เชิด (เชิดตัวหนังเผาเมือง)

คำพากย์

๏ เมื่อเกิดกูณฑ์ในพระบุรี ระเด่นมนตรี
ก็แปลงเปนท้าวจรกา

เมื่อนั้น ติหลาอระสาโฉมศรี
ดูหนังพึ่งพากพาที ก็กรรแสงโสกีร่ำไร

น่า ๑๔๒

๏ เข้าไปลักนางบุษบา อุ้มลงทรงรถา
กรีบมาในราตรี

คำเจรจา

๑ อิเหนาสุริวงศ์ แปลงองค์ให้เหมือนจรกา ลอบลักบุษบา มาทรงรถายทรร ออกจากพระนครคาหาในราตรี เร่งรีบโยธี คลาไคล ไปยังสุวรรณคูหา บัดนี้ ฯ กราว ฯ

คำพากย์

๏ ครั้นถึงพอรุ่งสุริศรี พระพาเทวี
มาไว้ที่ในถ้ำทอง
๏ สมหวังดังจิตรคิดปอง ชื่นชมสมสอง
กระสันเกษมเปรมปราย

คำเจรจา

๏ ระเด่นมนตรีชื่นชมภิรมยา ด้วยได้บุษบาบังอร มาสมัคสโมสร สมหวังดังพระไทย ภูวไนยแสนโสมนัศ สองกระษัตริย์เกษมศุขสำราญใจ อยู่ในห้องสุวรรณ บัดนี้ ฯ โลม ฯ

คำพากย์

๏ ระเด่นมนตรีเรืองฉาย คิดคืนเมืองหมาย
จะแก้ซึ่งความสงไสย
๏ พระมิใคร่จากองค์อรไทย จำเปนจำไป
ระทวยระทดบทจร

๏ แขงขึ้นหฤไทยภูธร มาทรงอัศดร
เสด็จมาโดยแดนดง

คำเจรจา

๏ ระเด่นมนตรี มีพระไทยระทดกำสรดโศก ด้วยจะวิโยคพลัดพราก จากพระน้องนุชนงเยาว์ ครั้นมิไปเล่าชาวพระนครดาหา เขาชวนกันสงกากินใจ จำจะไปแก้สงไสยให้หายแหนง พอย่ายชายแสงสุริยาสายัณห์ จะกลับมาให้ทันถึงคีรีอย่าร้อนใจ ภูวไนยสั่งพลางทางเสด็จมาทรงพาชี พร้อมด้วยโยธีทั้งปวง ก็ลุล่วงมรคา ไปยังพระนครดาหา ยัดนี้ ฯ กราวนอก เชิด ฯ

คำพากย์

๏ ฝ่ายองค์พระน้องนุช ระเด่นบุษบาทรง
กรรแสงรทวยองค์ ทวีเทวศถึงเชษฐา
๏ สองนางประโลมปลอบ บ่เชื่อชอบในอัชฌา
ยิ่งทรงพระโศกา พิไรร่ำระกำใจ
๏ สองนางเสนอสนอง แม่อย่าหมองกระมลใน
เชิญเสด็จออกไป ประพาศพรรณมาลี

คำเจรจา

๏ องค์ระเด่นบุษบานางพระยาเจ้า ให้โศกเศร้าถึงพระเชษฐาไม่เหือดหาย ฝ่ายประสันตาจึงทูลเชิญโฉมยง ให้ทรงประพาศสวนศรี เทวีจึงชวนพี่เลี้ยงทั้งสอง ออกจากห้องสุวรรณคูหามายังสตาหมัน ยัดนี้ ฯ ทะยอย ฯ

คำพากย์

๏ ประสันตาพาเสด็จจรลี เที่ยวชมสวนศรี
ให้สร่างกำสรดเศร้าหมอง

๏ เชิญเสด็จขึ้นทรงรถทอง พี่เลี้ยงทั้งสอง
ก็นั่งข้างท้ายรถา

คำเจรจา

๏ โฉมยงองค์ระเด่นบุษบา กัลยาขึ้นทรงระแทะทอง พี่เลี้ยงทั้งสองนางนั่งข้างท้าย ฝ่ายกะระตาหลากับประสันตาเข้าชักรถลดเลี้ยวเที่ยวไปในสตาหมัน บัดนี้ ฯ พระยาเดิน ฯ

พากย์ชมดง

๏ เที่ยวชมมิ่งไม้นานา เด็ดดวงพวงผกา
อันมีปลาดหลายพรรณ

๏ ตระบัดเกิดเหตุมหันต์ ลมหอบรถสุวรรณ
ก็ปลิวไปในราตรี

คำเจรจา

๏ ระเด่นบุษบาราชเทวี กับนารีพี่เลี้ยงทั้งสอง ทรงระแทะทองเที่ยวประพาศชมพรรณบุหงาในราตรีวันนั้น บังเกิดอัศจรรย์เปนลมพยุใหญ่พัดพาน บันดาลหอบรถนางนฤมล ทั้งสามคนลอยละลิ่วปลิวหายไปในเวหา บัดนี้ ฯ เชิด ฯ

ร่าย
๏ ๏ เมื่อนั้น แอหนังพึ่งแจ้งถ้วนถี่
ฯ สอนร่ำกำสรดแสนทวี มารศรีพ่างเพียงจะขาดใจ

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๏ ยัดนั้น ยาหยันได้ยินก็สงไสย
จึ่งว่าแก่ประเสหรันทันใด ใครเอาความในมาเจรจา
นิ่งพินิจพิศเพ่งอยู่เปนครู่ คล้ายคล้ายเหมือนจะรู้จักหน้า
ใครนี่จงแจ้งแต่จริงมา ละม้ายเหมือนประสันตากุเรปั้น

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ ยัดนั้น ประสันตาตอบนางพลางสรวลสันต์
แต่ก่อนเปนชาวกุเรปั้น ทุกวันนี้เปนชาวพนาวา
แล้วทักถามไปว่าใครนั่น ละม้ายเหมือนยาหยันดาหา
เต็มพิศด้วยฤทธิ์ปะตาปา ต่อทักมาจึ่งแจ้งยัดนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ ยัดนั้น ยาหยันปรีดิ์เปรมเกษมศรี
จึงถามว่าระเด่นมนตรี ภูมิเสด็จอยู่แห่งใด

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ยัดนั้น ประสันตาจึ่งแจ้งแถลงไข
เจ้านี้ตาบอดอยู่ฤๅไร จึ่งไม่เห็นระเด่นมนตรี
ยังจะแค่นถามหาอยู่อีกเล่า ก็ใครเข้าไปนั่งอยู่เมื่อกี้
แต่แปลงนามตามชาวพงพี เท่านี้ฤๅแปลกดังแปลงกาย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ยาหยันตอบไปดังใจหมาย
ข้าเห็นปั้นหยีนิละม้าย ได้ทูลองค์โฉมฉายไม่เชื่อฟัง
ว่าพระมิ่งที่รักเปนอักนิษฐ์ ไหนจะติดตามมาถึงกาหลัง
ความทุกข์ร้อนรนพ้นกำลัง ยังแต่จะม้วยมรณา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ประสันตาดีใจเปนหนักหนา
หอบหนังรุงรังออกมา สำรวลสรวลร่าเปรมปรีดิ์
บ้างเต้นรำทำเพลงเครงครื้น มิช้าจะได้คืนไปกรุงศรี
จึงเข้าไปกราบทูลพระภูมี ถ้วนถี่ชี้แจงให้แจ้งใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยียิ้มแย้มแจ่มใส
ชื่นชมด้วยสมหฤไทย จึงซักไซ้ไต่ถามไปมา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาขนิษฐา
ยิ้มพลางทางทูลพระราชา ครั้งนี้ประสันตาเห็นพ้นเคราะห์
เดิมพระน้องหายให้ตามหา ช่างอุส่าห์ลดเลี้ยวเที่ยวสืบเสาะ
ไปพบที่ประสงค์จงจำเภาะ ทั้งแยบคายหมายเหมาะเปนพ้นไป
ซึ่งโทษผิดติดตัวมาช้านาน ครั้งนี้ก็ทำการแก้ตัวได้
มิโปรดบ้างก็จะเสียน้ำใจ ขอประทานจงให้พ้นโทษทัณฑ์

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปิ่นหยิตอบพลางทางสรวลสันต์
จำจะยกโทษให้แทนรางวัล แต่พอกันติฉินนินทา
แล้วเสด็จจรลีเข้าที่สรง สำอางองค์ทรงสุคนธ์โอ่อ่า
จับชายกรายกรลีลา ไปยังห้องไสยาฉับพลัน

๚ ๔ คำ ๚ ฉุยฉาย

ชาตรี ๏ เห็นพระน้องทรงโศกกรรแสงไห้ พระสรวมสอดกอดไว้แล้วรับขวัญ
ดังตายแล้วเกิดใหม่ได้พบกัน อย่าโศกศัลย์นักเลยกัลยา
ทีนี้เห็นประจักษ์ว่ารักพี่ มารศรีครองตัวไว้ท่า
เดชะความสัตย์เราสองรา เทวามาช่วยพยาบาล
ไม่มีอันตรายระคายองค์ จนพบโฉมยงยอดสงสาร
มาทแม้นชีวันบรรไลยลาญ แต่จะรู้เหตุการก็ไม่มี
เวราสิ่งไรซึ่งได้สร้าง จึงมาจงร้างเราสองศรี
ได้ชื่นชมสมคุขด้วยเทวี แต่สองราตรีมาจากกัน
เดชะเราได้ปะตาปา อย่าให้รู้คลาศคลาคุ้งอาสัญ
เกิดไหนจงได้ครองกัน ให้รักร่วมชีวันจนบรรไลย
ถึงม้วยดินสิ้นภพปัถพี อย่ารู้ม้วยไมตรีพิศมัย
เวรใดอย่าทำให้จำไกล เหมือนชาตินี้ที่ได้เวทนา

๚ ๑๒ คำ ๚

ร่าย ๏ แล้วมีมธุรศพจนาตถ์ แก่สองพี่เลี้ยงราชขนิษฐา
แต่เราไปรับกัลยา มาไว้ภาราก็หลายวัน

เหตุใดไม่บอกแต่โดยสัตย์ ให้พระน้องเคืองขัดกรรแสงศัลย์
ขึ้มจะม้วยชีวาด้วยจาบัลย์ ยาหยันคิดอ่านประการใด

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น สองนางพลางทูลแถลงไข
ข้าน้อยได้เห็นภูวไนย พึ่งตระหนักประจักษ์ใจในวันนี้
ได้ทูลว่าจะมิใช่โจรป่า เหมือนองค์พระเชษฐาเรืองศรี
พระน้องตรัสว่าเห็นผิดที พระมีที่รักอยู่จะมาไย
ว่าขึ้นหยิ้นชาวมะลากา ที่ไปปะตาปาบนเขาใหญ่
ข้าน้อยก็พลอยแคลงไป แจ้งใจต่อปะปะระสันตา

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น มิสาระขึ้นหยิสุกาหรา
จึงถามยาหยันกัลยา กฤชนี้ได้มาแต่แห่งใด

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ยาหยันทูลแจ้งแถลงไข
องค์ปะตาระกาหลาเรืองไชย ประทานให้ในเวลาราตรี
แล้วทูลแต่ต้นไปจนปลาย บรรยายคลายความถ้วนถี่
จนจากกาหลังธานี ไปขึ้นคีรีปะตาปา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น ประสันตาจัดสรรพระภูษา
เสร็จแล้วยกพานคลานเข้ามา แฝงหน้าเรียกยาหยันทันใด

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น สองนางยิ้มแย้มแจ่มใส
รับพานผ้าวางข้างภูวไนย ต่างคนบังคมไหว้แล้วออกมา

ฯ ๒ คำ ฯ

ชาตรี
๏ เมื่อนั้น ปิ่นหยึเกยมสันต์หรรยา
จึงตรัสแก่สาวสวรรค์กัลยา แก้วตาของพี่ผู้ยอดรัก
นี่เนื่องผลกรรมนำสนอง ให้สองเราวิตกเพียงอกหัก
จนแต่ได้ประสบพบภักตร์ ก็ยังไม่รู้จักตระหนักใจ
ที่นี้ซรอยผลบุญ มาค้ำชูอุดหนุนสนองให้
พอบันดาลเกิดเหตุเภทไภย ย่าหรันหายไปจึงได้น้อง
นับวันจะวายความทุกข์ แสนศุขปรีดิ์เปรมเกยมสอง
เจ้าจงเปลื้องเปลือกไม้คากรอง นวลลอองเชิญลาปะตาปา
ตรัสพลางทางหยิบผ้าทรง ยื่นให้แก่องค์ขนิษฐา
เขาจะติฉินนินทา ว่าพี่พาแอหนังมาไว้

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
สเทินจิตรปั่คผ้าเสียทันใด ค้อนให้แล้วผันภักตรา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มิสาระปั่นหยึสุกาหรา
จึงว่าวันพี่รับน้องมา ก็เปนรายราตรีกาล
ไม่มีผู้ใดใครเห็นเจ้า โฉมเฉลาเยาวยอดสงสาร
ซ้ำไปจะได้ความอัประมาณ ไม่พ้นคำพาลนินทา

ว่าแล้วหยิบผ้ามาคลุมองค์ โฉมยงจงฟังพี่ว่า
ถึงผลัดไสก็ไม่ฟังกัลยา จงเปลื้องผ้าคากรองเปลือกไม้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
กรานองค์ลงยุดฉุดชิงไว้ เปลือกไม้ก็ขาดออกฉับพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บั่นหยิตรัสพลางทางสรวลสันต์
ผ้าเปลือกไม้นี้ดีครัน เนื้อหนังขยันมั่นคงนัก
เจ้าของคร่าไปจะให้หลุด ชิงฉุดด้วยฤทธิ์สิทธิ์ศักดิ์
ส่วนผ้านั้นไม่สามิภักดิ์ ยังจะขืนแค่นรักไปว่าไร
พระพลางเปลื้องเปลือกไม้ออกจากองค์ เห็นทรงซ่าโบะก็จำได้
ชำมรงค์หนวงออกมาไว้ พลอยอยู่ข้างในมือนาง
อันซ่าโบะกับเปลือกไม้นั้น จะนุ่งห่มด้วยกันเห็นขัดขวาง
ส่งผ้าให้ผลัดแล้วตรัสพลาง จะให้นางเชลยมาวันทา

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ติหลาอรสา
จึงสนองวาทีพระพี่ยา อย่าเพ่อให้มาก่อนภูวไนย
น้องประหวั่นพรั่นจิตรเปนพ้นนัก เกลือกเขาจะรู้จักจำได้
ให้คิดอัปรยศอดสูใจ ต่อหลายวันไปจึงให้มา

ว่าแล้วประนตบทบงสุ์ ลาองค์ปะตาระกาหลา
ผลัดผ้าลาจากปะตาปา แล้วบังคมเชยฐาทันใด

๏ ๖ คำ ๏

โอ้โลม ๏ เมื่อนั้น ปั่นหยียิ้มแย้มแจ่มใส
อุ้มองค์นงลักษณ์ใส่ตักไว้ แสนสำราญฤไทยเปนพ้นคิด
ดังได้ชื่นเชยเสวยสวรรค์ ช่อชั้นนิมมานรดิต
พระลูบไล้โลมนางพลางจุมพิต แล้วทรงฤทธิ์จึ่งตรัสแก่เทวี
เมื่อรู้ว่าลมพาเจ้าหายไป พี่เพียงบรรไลยด้วยโฉมศรี
แต่สลบซบลงถึงสามที่ สมประดีเดือดดิ้นแดดาล
จะนั่งนอนอาวรณ์ถวิลหา กินแต่น้ำตาต่างอาหาร
เที่ยวทุกเถื่อนถ้ำลำธาร สืบข่าวเยาวมาลย์ทุกเวียงไชย
สุดคิดแล้วจึ่งปะตาปา ปราถนาขอพบเจ้าจงได้
ครั้นประสบดวงยิหวายาใจ ให้พะวงสงไสยด้วยเปนชาย
เมื่อหายไปแต่หญิงสามคน นี่เห็นมีรพลมากหลาย
จึ่งตามดูระแบบแยบคาย เจ้าก็แกล้งอุบายให้แคลงไป
แต่จำชื่นขื่นเล่นอยู่เปนนิจ พาจิตรให้คลายที่หม่นไหม้
ถึงจะชมหญิงอื่นไม่ชื่นใจ มิได้ลืมทรามไวยสักเวลา

๏ ๑๔ คำ ๏

ร่าย ๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ดีหลาอรสา
ยิ้มพลางนางสนองพระวาจา สารพัดตรัสมาก็เข้าใจ

ถึงพระมาอยู่นี่ยังนี้เล่า ใช่จะเปล่าไร้ที่พึ่งมัย
พระธิดากาหลังกรุงไกร ก็ทรงลักษณ์วิไลยโสภา
เห็นให้สารสื่อสวนชวนชิด แสนสนิทติดพันกันหนักหนา
ส่งเสียสารพัดอยู่อัตรา ทั้งอุยะยุหงาก็ให้ปั่น
ซึ่งว่าชมหญิงอื่นไม่ชื่นจิตร เหมือนกล่าวแกล้งแสร้งประดิษฐ์ขิดผัน
ไพเราะเพราะพริ้งทุกสิ่งอัน น้อยฤๅนั่นน่าเชื่อพระวาจา
แม้นไม่มีที่ประสงค์จงใจ ป่านนี้ก็จะไปอยู่หมันหยา
เชยชมโฉมงามสามสุดา จะคนึงถึงข้าเห็นผิดที

๏ ๑๐ คำ ๏

โอ้โลม ๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์มิสาระปั่นหยี
แย้มยิ้มพริ้มภักตร์เปรมปรีดิ์ แล้วตอบถ้อยวาทีสนองนาง
หนามยอกจึงเอาหนามตามบ่ง แต่พอคงค่อยคลายสบายบ้าง
จะรังเกียจเดียดฉันกั้นกาง นางก็เปนพี่นางอุณากรรณ
ฝ่ายพี่ก็มิใช่จะเจาะจง ลุ่มหลงอาไลยใฝ่ฝัน
อุส่าห์แสร้งทำสนิทติดพัน เพราะรักใคร่อุณากรรณน้องชาย
เห็นรูปทรงส่งศรีกิริยา เหมือนขุษยาเมียพี่ที่หาย
จึงตามติดไม่คิดตัวตาย ยังยักย้ายเกียจกันฉันทา
ถ้าแม้นพี่ม้วยมุดสุดชีวัน จะสำคัญว่าคืนไปหมันหยา
แสนกระแหน่แง่งอนค่อนเจรจา เมื่อกระนี้จะว่าประการใด

จะว่าพี่รักเจ้าฤๅรักเมีย แสร้งสลัดซัดเสียฤๅไฉน
ว่าพลางเชยปรางอรไทย นางผันภักตร์ผลักไสไปมา
พี่แค้นนักด้วยน้องอำพราง แต่วิงวอนถามนางก็หนักหนา
น้อยฤๅนิ่งได้ไม่เจรจา กัลยาจะกล้ำอำความตาย

ฯ ๑๔ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาโฉมฉาย
ยิ้มพลางทางตอบอภิปราย ช่างอุบายเบี่ยงผันพาที
กลับว่าน้องเกียจกันฉันทา สารพัดตรัสว่าถ้วนถี่
ข้าเข้าใจอยู่แล้วพระภูมิ เลือกล้วนแต่ดีมาเจรจา
ไหนจะให้น้องบอกออกความจริง คิดกริ่งเกลือกมิใช่พระเชษฐา
ส่วนพระสิแกล้งแปลงมา ส่วนว่าน้องนี้มิให้พราง
แม้นตรัสความตามจริงเหมือนฉนี้ ก็จะบอกโดยดีไม่ขัดขวาง
ความทุกข์เพียงชีวิตรจะวายวาง ให้นึกอางขนางว่าชาวไพร
แต่พร่ำรักยาตัวกลัวปนศักดิ์ ยังเยื้องยักเจรจาว่าได้
เกิดเหตุทั้งนี้ก็เพราะใคร ได้ยากแล้วจะได้อัประมาณ

ฯ ๑๐ คำ ฯ

โอ้โลม
๏ เมื่อนั้น ปิ่นหยัยยิ้มพลางทางว่าขาน
จะว่าไปไยเล่าไม่เข้าการ รศร้างห่างนานพึ่งพานพบ
พระคลึงเคล้าเอารศนาสา สุคนธาหอมหวนอวลอบ
ถนอมแนบแอบอุราปรารภ พลางสอดกอดกระทบประทุมทอง

อุ้มนางวางเหนือแท่นบรรธม บรรเทิงจิตรชิดชมสมสอง
อัศจรรย์บันดาลสุนีคนอง คำรนร้องเลื่อนลั่นครั่นครึก
เบื้องบนฝนฝอยพร้อยพรำ ซ่านเซ็นเย็นฉ่ำเมื่อยามดึก
โบกขรณีในไพรพฤกษ์ ที่แล้งฦกเหลือล้นชลธี
โกสุมภ์ประทุมทองครั้นต้องฝน ก็แย่งบานเสาวคนธ์คลายคลี่
สองกระษัตริย์ศุขเกษมเปรมปรีดิ์ ท่อยทีสอดคล้องทำนองใน

ฯ ๑๐ คำ ฯ โลม

ช้า ◎ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
ได้พานพบสบประสงค์จงใจ ทรามไวยพิศวาศแสนทวี
อิงแอบแนบชิดพระเชษฐา ไนยนาแลสบหลบเนตรหนี
สัพยอกหยอกเย้าหยิกตี ท่อยทีชื่นชมโสมนัศ
พระเลี่ยมลอดสอดเสียดสไบบาง ยังอรค้อนพลางผลักพระหัดถ์
เมียงชม้อยหมอบกรานอยู่งานพัด แย้มสรวลชวนตรัสจำนรรจา
พระโลมลูบปฤษฎางค์ทางรับขวัญ นางยอกรข้อนขั้นซานสลา
ชมชื่นรื่นรศปรีดา กัลยาเกษมเปรมปรีดิ์

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ◎ เมื่อนั้น โฉมยงองค์มิสาระบั่นหยี
ถนอมแนบแอบองค์เทวี สมถวิลยินดีเปนสุดคิด
ตระกองกรคลึงเคล้าเยาวมาลย์ เสนหาซาบซ่านดวงจิตร
เผ้าเชยชื่นรื่นรมย์ชมชิด แสนสนิทพิศวาศไม่คลาศคลา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　โฉมยงองค์ติหลาอรสา
จึ่งประนมบังคมทูลพี่ยา　　　　ผ่านฟ้าจงโปรดปรานี
น้องคิดถึงบิตุเรศมารดา　　　　อีกทั้งขนิษฐาสองศรี
แต่พลัดพรากจากกันก็หลายปี　　ป่านนี้จะเป็นประการใด
เห็นจะโศกเศร้าหมองถึงน้องนัก　ดีร้ายไม่ประจักษ์ว่าเป็นไฉน
จงเมตตาพาน้องกลับไป　　　　　ยังพิไชยดาหาธานี

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　จึ่งองค์มิสาระปันหยี
รับขวัญกัลยาแล้วพาที　　　　　จะคืนไปธานีนั้นสุดคิด
ด้วยโทษพี่มีอยู่เป็นหนักหนา　　พระบิตุเรศมารดาจะข้องผิด
เกลือกมิให้สู่สมชมชิด　　　　　จะปลงปลิดน้องไปให้จรกา
น่าที่พี่จะม้วยบรรไลย　　　　　จะกลับไปฉันใดขนิษฐา
อันนวลนางโฉมศรีวิยดา　　　　　พี่ก็พามาด้วยแต่วันนั้น
บัดนี้นางก็มีคู่ครอง　　　　　　ทั้งสองสมควรดังแกล้งสรร
เสียดายแต่ศักดิ์ไม่สมกัน　　　　เป็นบั้นจุเหร็จพึ่งเข้ามา
อันนามกรของเขานั้น　　　　　　ชื่อย่าหรันวิลิศมาหรา
พระองค์ทรงพิภพบัญชา　　　　　ยกให้กัลยาก็จนใจ

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ติหลาอรสาศรีใส
ได้ฟังคั่งแค้นแล้วตอบไป　　　　เป็นไฉนฉนี้พระพี่ยา

ให้พระน้องครองคู่ต่ำศักดิ์ ไม่รู้จักเชื้อวงศ์พงศา
ช่างกระไรไม่คิดถึงสิยะตรา ว่าพลางโศกาอาไลย

๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยียิ้มแล้วแถลงไข
พี่ก็ไม่ปลดปลงลงใจ ขัดมิได้ด้วยกลัวพระอาญา
ถ้าได้เหมือนบุตรท้าวปะมอตัน อุณากรรณกระหมันวิยาหยา
ถึงมิใช่สุริวงศ์เทวา แต่รุ่งเรืองฤทธาพี่ชอบใจ
ว่าพลางสำรวลสรวลสันต์ จรจรัลจากห้องพิศมัย
จึงตรัสสั่งพี่เลี้ยงทันใด เร่งไปเชิญสองพระน้องมา

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น ยะรุเดะรับสั่งใส่เกษา
ถวายบังคมงามสามลา รีบไปดาหาปาตี

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์ ทูลสองสุริวงศ์เรืองศรี
รับสั่งพระเชษฐาธิบดี ให้ข้านี้มาเชิญเสด็จไป

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
จึงชวนหลงหนึ่งหรัดทรามไวย แต่งองค์อำไพแล้วไคลคลา
สององค์ทรงรถเดียวกัน พี่เลี้ยงกำนันพร้อมหน้า
กิดาหยันโดยเสด็จยาตรา ตรงมายังปั้นจะรากัน

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงลงจากรถทรง ชวนองค์โฉมฉายผายผัน
เข้าไปยังในห้องสุวรรณ ยังคุมคัลบั่นหยีด้วยปรีดา
แต่หลงหนึ่งหรัดนั้นขัดแค้น เห็นนางนั่งร่วมแท่นกับเชษฐา
ไม่ทันดูรู้จักว่าบุษบา กัลยาคิดเคียดครั่งเกียจใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บั่นหยีจึงแจ้งแถลงไข
นี่คือบุษบาที่หายไป พี่เที่ยวตามพึ่งได้ตัวมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ทั้งสองเยาวราชขนิษฐา
กราบลงกับบาทนางบุษบา แสนโสมนัศาเปนพ้นไป

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
ให้หมกมุ่นขุ่นแค้นเคืองใจ ดูสองทรามไวยไม่เต็มตา
นางผันภักต์รเมินสเทินเฉย มิใคร่ชมเชยขนิษฐา
ชลเนตรคลอคลองในยนา กัลยาไม่ว่าขานประการใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บั่นหยีรู้ทีอัชฌาไศรย
สรวลพลางพระทางว่าไป เจ้าจงดูใหม่ให้เต็มตา
พี่เห็นเหมือนสิยะตราโฉมยง จึงจำนงจงให้ขนิษฐา
ชรอยบุญเคยคู่ด้วยกัลยา เจ้าอย่าเพ่อเคืองข้องหมองใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
พิศดูย่าหรันทันใด จึงคิดได้ว่าองค์สียะตรา
นางสิ้นแค้นแสนโสมนัศนัก ปราไสสองน้องรักเสนหา
พี่แปลกเจ้าที่เดียวดวงชีวา จำเริญไวยใหญ่มาถึงเพียงนี้
ต่างองค์ต่างปรับทุกข์กัน โศกศัลย์ร่ำไรอยู่ในที่
ครั้นเสร็จค่อยสร่างโศกี จำนรรจาพาทีกันไปมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ทั้งหลงหนึ่งหรัดกัลยา จึงทูลพระเชษฐาไปทันใด
บัดนี้ก็พบกับพระพี่ ภูมีจงกลับไปกรุงใหญ่
พระชนนีทั้งสองเวียงไชย กรรแสงหาอาไลยอยู่นัก
ทั้งน้องก็หนีพระองค์มา จะซ้ำแสนโศกาเพียงอกหัก
แต่จากมาก็ช้านานนัก จะตั้งภักตร์คอยหาทุกนาที

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึงองค์มิสาระปันหยี
พิศดูบุษบาเทวี ภูมิสท้อนถอนใจ
จึงตอบพระน้องทั้งสองรา แม้นจะพากันกลับไปกรุงใหญ่
กลัวศรีบัตหราเรืองไชย จะยกพี่เจ้าให้จรกา
เสียแรงได้ลำบากยากใจ ทั้งยกเรือเหนือใต้ไปตามหา
แม้นพี่ม้วยมุดสุดชีวา ที่ไหนอนุชาจะเห็นใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น	ย่าหรันจึงทูลเฉลยไข
อันระตูจรกาชาญไชย	มิได้เกี่ยวข้องพ้องพาน
พระบิดาคืนบรรณาการให้	เขายกทัพกลับไปยังสถาน
ข้อนั้นเกรงไยไม่ต้องการ	ภูบาลอย่าประหวั่นพรั่นฤทัย
อันองค์พี่นางบุษยา	พระเชษฐาเที่ยวตามมาได้
เมื่อหายไปก็แจ้งทั้งกรุงไกร	จะทำไยอย่างนั้นเห็นผิดที

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น	พระโฉมยงองค์มิสาระบั่นหยี
จึงตรัสตอบความตามคดี	ถึงกระนั้นก็พี่ยังกริ่งใจ
ด้วยพระองค์ทรงธรรม์ทั้งสอง	ยังเคืองข้องแค้นขัดอัชฌาไศรย
จะพรากยาหยีของพี่ไป	มิให้ร่วมห้องครองกัน
แต่ครั้งมีศึกกะหมังกุหนิง	ยกมารบชิงตุนาหงัน
ได้พี่ดอกออกรบโรมรัน	ห้ำหั่นไพรีม้วยมิด
ซึ่งว่าจรกาผู้เปนผัว	พี่ไม่เห็นหัวมันสักหนิด
เปนไฉนพระไม่ควรคิด	ปลดปลิดให้เขาเอาเปนดี
ได้ตั้งการขันถึงยี่สิบวัน	เดชะบุญนั้นมาช่วยพี่
พอเกิดกุณฑ์วุ่นวายในธานี	มารศรีหายไปกับไสยา
แม้นหาไม่ที่ไหนป่านนี้	จะครอบครองบุรีเปนศุขา
องค์ประไหมสุหรีจรกา	ท่านจะแลดูหน้าใครมี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ทิหลาอรสามารศรี
ค้อนให้เชยฐาแล้วพาที เชิงจะว่าเช่นนี้สิดีนัก

ฯ ๒ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ย่าหรันวิตกเพียงอกหัก
ทั้งนางเกนหลงนงลักษณ์ จึงทูลพระทรงศักดิ์มิได้ช้า
ถึงมาทสองกระษัตริย์ขัดข้อง จะมิให้สมสองเสนหา
ตกพนักงานน้องทั้งสองรา พระอย่าร้อนรนกังวลใจ

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ปั่นหยีจึงตอบแถลงไข
ส่วนเจ้ารักพี่ก็ว่าไป ส่วนสองท้าวไทท่านชิงชัง
เจ้าสิคิดคำนึงถึงท้าวนัก ทั้งสองน้องรักจงคืนหลัง
อันที่พี่จะไปสุดกำลัง จะอยู่พึ่งดูก่อนในภารา

ฯ ๔ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น ย่าหรันจึงตอบเชยฐา
แม้นพระองค์มิได้ไคลคลา ตัวข้าทั้งสองก็ไม่ไป
ว่าแล้วถวายบังคมลา ชวนองค์ขนิษฐาศรีใส
มาทรงรถแก้วแววไว กลับจากวังไปด้วยกัน

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

อิเหนาเล่ม ๓๐

๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงพี่เลี้ยงระเด่นดะราหวัน
ซึ่งรู้ว่าพระธิดาดวงจันทร์ ไปหาย่าหรันยังตรุใน
แต่คอยคอยจนรุ่งสุริฉาน จะเห็นกลับคืนสถานก็หาไม่
ต่างคนตระหนกตกใจ แล้วใส่ไคล้ด้วยกลมารยา
ว่าวันนี้เปนไฉนโฉมฉาย จึงบรรธมสายหนักหนา
จะไปดูให้รู้กิจจา ว่าแล้วก็พากันจรลี

๏ ๖ คำ ๏ ชุบ

๏ ครั้นถึงซึ่งห้องไสยาศน์ ไม่เห็นนวลนาฎโฉมศรี
ทำตกใจเปนพ้นพันทวี ก็เที่ยวค้นทั่วที่ตำหนักใน

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ ไม่พบแล้วจึงปฤกษากัน โศกศัลย์ทุกข์ทนหม่นไหม้
เมื่อฉนี้จะคิดประการใด จะพากันบรรไลยด้วยอาญา
จำจะทูลองค์พระทรงเดช ให้ทราบเหตุทั้งนี้เสียดีกว่า
ว่าแล้วก็พากันคลาไคล ไปเฝ้าผ่านฟ้าทันที

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๏ น้อมเกล้ากราบทูลเบื้องบาท นเรนทร์สูรธิราชเรืองศรี
บัดนี้สมเด็จพระบุตรี บรรธมอยู่ในที่หายไป

ข้าเที่ยวค้นทั่วราชฐาน จะพบองค์นงคราญก็หาไม่
โทษถึงชีวันบรรไลย ตามแต่ภูวไนยจะเมตตา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาได้ฟังว่า
ตกใจมิได้จำนรรจา ผ่านฟ้าตลึงไปทั้งกาย
แสนอาไลยพระธิดาดังชีวิตร นิ่งหวนครวญคิดแล้วใจหาย
แสนทุกข์แทบว่าชีวาวาย พระฟูมฟายชลนาจาบัลย์

๏ ๔ คำ ๏ โอด

๏ บัดนั้น ฝ่ายพวกผู้คุมคนขยัน
ครั้นรุ่งแสงศรีระวิวรรณ ไม่เห็นย่าหรันก็ตกใจ
พระธิดาออกมาคืนนี้ จะพากันหนีฤๅไฉน
ต่างคนค้นหาวุ่นไป อุตลุดทั้งในภารา
ตึกกว้านบ้านเรือนซอนซอก เข้าตรอกออกถนนค้นหา
ทั้งโรงม้าโรงรถคชา พากันเสาะสืบหาทุกตำบล

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ นอกในภาราก็หาจบ เที่ยวตระหลบหลายกลับสับสน
ไม่พบปรับทุกข์กันทุกคน จะวายชนม์เสียสิ้นครั้งนี้
จำจะไปเรียนท่านเสนา เอากิจจานี้แจ้งให้ถ้วนถี่
ว่าแล้วก็พากันจรลี ไปยังที่ศาลาลูกขุนใน

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งแจ้งกิจจา แก่มหาเสนาผู้ใหญ่
คืนนี้ย่าหรันหายไป เที่ยวหาแห่งใดไม่พบพาน
อันโทษของข้าครานี้ ถึงสิ้นชีวิสังขาร
ชีวิตรอยู่ใต้บทมาลย์ ขอท่านจงได้เมตตา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น ปาเตะผู้มียศถา
ฟังผู้คุมแจ้งกิจจา ว่าย่าหรันนั้นหนีไป
ตกใจนิ่งขึงตลึงคิด ด้วยกลัวความผิดข้อใหญ่
ก็ลุกจากศาลาคลาไคล ไปเฝ้าภูวไนยเจ้าธานี

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

๏ จึงน้อมเศียรเกล้าบังคมทูล นเรนทร์สูรขึ้นภพเรืองศรี
โดยผู้คุมว่าพาที ตามที่เหตุผลแต่ต้นมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาใจกล้า
ได้ฟังคั่งแค้นแน่นอุรา จึ่งมีวาจาประภาษไป
ชรอยอ้ายโจรย่าหรัน คิดกันทนงศักดิ์มักใหญ่
ลอบลักบุตรีกูหนีไป ทำให้ได้ความอัปประมาณ
ว่าแล้วจึ่งสั่งตำมะหงง เร่งเตรียมจัตุรงค์ทวยหาญ
ให้พร้อมในรุ่งราตรีกาล กูจะไปตามผลาญอ้ายโจรไพร

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　ตำมะหงงเสนาผู้ใหญ่
รับสั่งแล้วรีบคลาไคล　　　　ตรงไปศาลาลูกขุนพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ยานี ๏ เกณฑ์หมู่ทวยหาญชาญณรงค์　　　　เลือกสรรบรรจงที่แขงขัน
พิดำล่ำใหญ่คงกะพัน　　　　กรกุมเกาทัณฑ์ใส่ยาพิศม์
บ้างถือหอกโล่ห์โตมร　　　　ข้าศึกย่อนต่อติด
ฝึกสอนเชี่ยวชาญชำนาญฤทธิ์　　　　กระบี่กฤชเหน็บมั่นพันพัว
ผ้าประเจียดลงยันต์กันอาวุธ　　　　คาดตะกรุดมงคลขึ้นใส่หัว
เคี้ยวขมิ้นกินว่านซ่านทั้งตัว　　　　ไม่เกรงกลัวการณรงค์สงคราม
จัดถ้วนกระบวนทัพน่าหลัง　　　　ช้างม้าคับคั่งท้องสนาม
ขุนรถผูกรถแต่สามยาม　　　　มาเตรียมตามตำแหน่งพนักงาน

๚ ๘ คำ ๚ เจรจา

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　　　ระตูมะงาดาใจหาญ
ครั้นแสงทองส่องฟ้าทิวากาล　　　　ภูบาลมาสรงชลธี

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

โทน ๏ ไขสุหร่ายปรายปรอยเปนฝอยฝน　　　　ทรงสุคนธ์ปนทองรองฉวี
สอดใส่สนับเพลารูจี　　　　ทรงภูษาเจ็ดสีพื้นแดง
ฉลององค์ตาดม่วงดวงดอก　　　　ชายไหวลายนอกระยับแสง
คาดขั้นเหน่งเพ็ชรเท่าเม็ดแตง　　　　ชายแครงแกว่งระยับจับตา
สอดใส่สังวาลวิเชียรช่วง　　　　ตาบทิศทับทรวงมีค่า
ทองกรอ่อนวงทรงน่าคา　　　　ชำมรงค์ลงยาระย้าเพ็ชร

ทรงมหามงกุฎบุษย์น้ำเหลือง กรรเจียกแก้วแววประเทืองตรัจเตร็จ
ห้อยบุหงาเหนียกนั้นหยั่นกัลเม็ด ทรงเสร็จเสด็จจรลี

ๆ ๘ คำ ๆ ขาทสกุณี

ร่าย ◎ ขึ้นเกยสุวรรณบรรจง พร้อมหมู่จัตุรงค์ทั้งสี่
เสด็จทรงรถแก้วมณี ให้เคลื่อนโยธีคลาไคล

ๆ ๒ คำ ๆ กราวนอก

โทน ◎ รถเอยรถศึก ดุมกงก้องกึกแผ่นดินไหว
บัลลังก์ลอยงอนช้อยยี่กธงไชย สาระถีแกว่งไกวอาวุธ
เทียมสินธพสี่สีแดง ชักรถเข้มแขงไม่หย่อนหยุด
เครื่องสูงธงไชยกระบี่ครุฑ สำหรับยุทธนาราวี
เสียงแตรแซ่สนั่นฆ้องกลอง เสียงช้างม้าร้องอึงมี่
สาระวัดรัดเร่งโยธี กระแตตีเตือนให้คลาไคล

ๆ ๖ คำ ๆ เชิด

ร่าย ◎ แรมร้อนมาหลายเวนวาร ถึงปลายด่านกาหลังกรุงใหญ่
ให้หยุดพหลพลไกร สั่งให้ตั้งค่ายแลพลับพลา

ๆ ๒ คำ ๆ

◎ บัดนั้น ดะหมังรับสั่งใส่เกษา
ออกมาสั่งกันมิทันช้า เสร็จดังบัญชาพระภูมี

ๆ ๒ คำ ๆ เจรจา

◎ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาเรืองศรี
เสด็จขึ้นพลับพลารูจี ภูมีตรัสสั่งบังคับไป

ตำมะหงงจงไปแจ้งเหตุการณ์ ท้าวกาหลังผู้ผ่านบุรีใหญ่
ว่าเรามาปราถนาบัดนี้ไซ้ ให้ส่งไอย่าหรันยั้นหยีมา
ถ้าไม่ได้แล้วให้ออกมารบ อย่าสมคบเหล่าร้ายอ้ายโจรป่า
ถ้ามิฟังดังเราบัญชา จะหักเอาภาราบัดเดี๋ยวนี้

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น ตำมะหงงรับสั่งใส่เกษี
ออกมาหาข่าวไพร่ได้ตามมี ก็ไปยังที่ด่านพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงแจ้งเหตุการณ์ แก่ขุนด่านนัคเรศเขตรขัณฑ์
ท่านจงพาเราเข้าไปพลัน เฝ้าองค์ทรงธรรม์เจ้าภารา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ขุนด่านได้ฟังไม่กังขา
รีบรัดจัดแจงผูกม้า เผ่นขึ้นอาชานำน่าไป

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงพระทวารชานวัง ก็ไปยังเสนาผู้ใหญ่
เรียนคดีชี้แจงให้แจ้งใจ โดยในอนุสนธิ์แต่ต้นมา

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ บัดนั้น เสนีผู้มียศถา
ไต่ถามตำมะหงงมะงาดา แล้วพามาสู่ที่พระโรงคัล

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงประณตบทบงสุ์ ทูลพระวงศ์เทวากระยาหงัน
มะงาดามาประชิดติดเขตรคัน ให้ตำมะหงงนั้นเข้ามา
ว่าให้ส่งย่าหรันกับบั่นหยี แต่โดยดีอย่าให้เกิดกังขา
แม้นมิได้จะให้ตีเอาภารา พระผ่านฟ้าจงทราบฝ่าธุลี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังสุริวงศ์เรืองศรี
ได้แจ้งแห่งคำไพรี ภูมีกริ้วโกรธโกรธา
จึงมีสีหนาทบรรหาร เหวยอ้ายพวกพาลฤษยา
องอาจยกพลล่วงมา เจรจาโอหังเปนพ้นไป
จะให้ส่งย่าหรันบั่นหยี คำนี้เจ้ามึงจะตักไฉน
เร่งกลับไปบอกจงฉับไว พรุ่งนี้จะได้เห็นกัน

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น เสนามะงาดาคนขยัน
ได้ฟังบัญชาพระทรงธรรม์ ถวายอภิวันท์แล้วกลับไป

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ เข้าค่ายพลางถวายอภิวาท แทบบาททูลแจ้งแถลงไข
ว่าท้าวกาหลังฤทธิไกร ท่วงทีหยาบใหญ่เปนพ้นคิด
ว่าไม่ส่งย่าหรันกับบั่นหยี พระพาทีก้าวเฉียงเบี่ยงบิด
พรุ่งนี้ทีจะยกมาประชิด พระทรงฤทธิ์จงทราบบทมาลย์

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาคาใจหาญ
ได้ฟังกริ้วโกรธดังเพลิงกาล จึงมีพจมานทันที
ดูดู๋เจ้าเมืองกาหลัง โอหังอวดฤทธิศักดิ์ศรี
คบอ้ายโจรไพรไว้ว่าดี เป็นไรมิจะได้เห็นกัน
จะยกเข้าหักโหมโจมตี เอาบุรีกาหลังเป็นเขตรขัณฑ์
ฆ่าเสียให้สิ้นพงศ์พันธุ์ จะหั่นมิให้แค้นคอกา

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายท้าวกาหลังนาถา
จึงมีพระราชบัญชา สั่งสี่มหาเสนาใน
ให้เตรียมจัตุรงค์ทวยหาญ อันชำนิชำนาญการศึกใหญ่
กูจะยกพหลสกลไกร ไปชิงไชยสังหารผลาญไพรี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จึงองค์ย่าหรันปันหยี
ได้ฟังบัญชาพระภูมี อัญชลีทูลไปมิได้ช้า
ซึ่งไพรีโอหังบังอาจ ข้าบาททั้งสองจะอาสา
ยกไปสังหารให้มรณา มิให้เคืองบาทาฝ่าธุลี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังสุริวงศ์เรืองศรี
ได้ฟังชื่นชมยินดี จึงมีบัญชาตอบไป
อันย่าหรันนั้นยังเยาว์อยู่ ปันหยีช่วยดูเอาใจใส่
เกลือกจะประมาทการชิงไชย อย่าให้อ้ายชาวมะงาคา

แล้วตรัสอำนวยอวยพร ให้เรืองฤทธิรอนแกล้วกล้า
ผลาญหมู่ศัตรูมรณา ด้วยเดชศักดาราวี
ตำมะหงงจงจัดพลขันธ์ บรรจบทัพย่าหรันบั้นหยี
ให้พร้อมโดยกระบวนโยธี แต่ในบัดนี้ฉับไว

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันบั้นหยีบังคมไหว้
รับพรแล้วลาภูวไนย ขึ้นม้าคลาไคลไปทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงดาหาติกาหรัง ต่างสั่งพี่เลี้ยงทั้งสี่
จัดทัพให้พร้อมบัดนี้ เราจะกรีฑาพลไปรณรงค์
สั่งแล้วต่างเสด็จลีลาศ ยุรยาตรนาดกรงามระหง
เข้าในห้องสุวรรณบรรจง ต่างแจ้งแก่องค์นางทรามวัย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทั้งแปดพี่เลี้ยงผู้ใหญ่
ต่างรับสั่งสองภูวไนย ก็รีบออกไปฉับพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

ยานี
๏ ฝ่ายพี่เลี้ยงบั้นหยีก็จัดพล แต่ละคนเรี่ยวแรงแขงขัน
ใส่เสื้อสีม่วงเปนเหล่ากัน หมายพิฆาฏฟาดฟันปัจจามิตร
กิดาหยันเสื้อสีแดงชาด เอวคาดปั้นเหน่งเหน็บกฤช
พวกระเด่นเชลยพระทรงฤทธิ์ วิจิตรเสื้อสีทับทิมพราย

ฝ่ายสี่พี่เลี้ยงย่าหรัน ก็จัดพลขันธ์ทั้งหลาย
เปนทัพน่าแม่กองเกียกกาย ปีกซ้ายปีกขวาครบครัน
ล้วนขี่พาชีทั้งสองกอง เรียงรองลองเชิงผกผัน
ตำมะหงงจัดพลพร้อมกัน มาบรรจบเตรียมยาตรา

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น มิสาระยั่นหยีสุกาหรา
ทั้งองค์ย่าหรันอันศักดา เสด็จมาสรงสหัสวาริน

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

โทน ๏ ต่างองค์ชำระสระสนาน สุคนธ์ธารเฟื่องฟุ้งจรุงกลิ่น
สนับเพลาเปนรูปนาคินทร์ ภูษาทรงธงเข้าบิณฑ์ต่างกัน
ต่างทรงสอิ้งรัดบรรจง ฉลององค์พื้นทองเฉิดฉัน
สังวาลเพ็ชรเม็ดใหญ่พรายพรรณ พาหุรัดกุดั่นทองกร
ต่างสอดธำมรงค์ค่าเมือง แสงประเทืองจำรัสประภัศร
ห้อยอุบะบุหงากรรเจียกจร จับกฤชฤทธิรอนอันศักดา
ถือเช็ดหน้าชมพูชูใจ งามวิไลยดังเทพเลขา
แต่ยั่นหยีนั้นคอยเวลา ฝ่ายย่าหรันขึ้นม้าพาชี

๚ ๘ คำ ๚ เสมอ

ร่าย ๏ จึงให้เคลื่อนพลทวยหาญ ผ่านไปน่าบ้านยั่นหยี
เห็นยังไม่ยกโยธี ก็ไปคอยอยู่ที่ประตูเมือง

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　ขันหยีมิ่งฤทธิ์ฤาเลื่อง
เสร็จทรงอาภรณ์อร่ามเรือง　　ก็ย่างเยื้องเข้าห้องไสยา

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งเสด็จนั่งลง　　ข้างองค์ระเด่นอรสา
แล้วมีมธุรศวาจา　　เมื่อครั้งจะมาหรามาชิงไชย
หากได้อุณากรรณช่วยพันตู　　ศัตรูจึ่งม้วยตักไษย
ครั้งนี้ไม่มีเพื่อนก็เปลี่ยวใจ　　ให้หวั่นไหวในการจะต่อตี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ดีหลาอรสามารศรี
ได้ฟังวาจาพระภูมี　　เทวีสะเทินเขินวิญญา
พลางซำเลืองเคืองค้อนแล้วตอบไป　　เปนไฉนยังขืนเอามาว่า
นี่ฤๅพระองค์ทรงเมตตา　　จะแกล้งให้ไพร่ฟ้ารู้ไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ขันหยียิ้มแย้มแจ่มใส
ซึ่งว่านี้พี่หยอกดอกทรามไวย　　จะขุ่นเคืองพี่ไยกัลยา
ว่าพลางพระทางสรวมกอด　　รับขวัญเยาวยอดเสนหา
จำเปนจะนิราศคลาศคลา　　แก้วตาค่อยอยู่จงดี
ถึงไปก็ไม่ช้านัก　　น้องรักอย่าข้องหมองศรี
สั่งแล้วมาขึ้นพาชี　　ให้เคลื่อนโยธีไคลคลา

๚ ๖ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งว่าแก่ย่าหรัน　　เจ้าจงนำพลขันธ์เปนทัพน่า
ว่าพลางกะระตะอาชา　　ออกจากทวาราเวียงไชย

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

โทน ๏ ม้าเอยสองม้าต้น　　ต่างตนมีกำลังสูงใหญ่
เยื้องอกย่อท้ายร่ายไป　　ว่องไวหักโหมโถมทยาน
ชันหูชูหางไว้หน้า　　ท่วงทีมีสง่ากล้าหาญ
ภู่พรายสายถือเบาะอาน　　ชัชวาลย์ผ่านหน้าพื้นสุวรรณ
อันพวกม้าสกรรจ์สันทัด　　ถัดมานั้นม้ากิดาหยัน
ม้าพี่เลี้ยงและเด่นทั้งนั้น　　เดินเรียงตามหลั่นกระบวนยุทธ
เสียงม้าเสียงโกลนกระทบกัน　　เสียงสนั่นดังคลื่นในสมุท
เสียงโห่เพียงปั้ถพีทรุด　　แสงสาตราอาวุธพรายตา
ทัพน่าเร่งม้านำพล　　ทัพหลวงเร่งพหลซ้ายขวา
ผงคลีบดบังพระสุริยา　　รีบมายังด่านธานี

๚ ๑๐ คำ ๚ เชิด

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　ฝ่ายระตูมะงาดาเรืองศรี
ยืนรถอยู่กลางโยธี　　เห็นปั้นจุเหร็จกรีพลมา
กริ้วโกรธพิโรธคือเพลิงกาล　　ดังจะเผ่นทยานเข้าเข่นฆ่า
จึ่งลงจากรถแก้วแววฟ้า　　ทรงม้าฝ่าพลขึ้นไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ ครั้นใกล้จึ่งร้องว่ามา　　เหวยอ้ายโจรป่าหยาบใหญ่
กูให้จับไปจำใส่ตรุไว้　　มิได้สังหารผลาญชีวี

มึงหลบหนีมาแล้วมิหนำ ยังซ้ำลักธิดามารศรี
ทำให้เกินศักดิ์ดังนี้ ไม่เกรงฤทธิไชยชาญ
กูเปนกระษัตริย์ทรงเดชา ทั่วทั้งแดนชวาไม่ต่อต้าน
มึงดังหิ่งห้อยสามาญ ฤๅจะทานซึ่งแสงพระอาทิตย์
สำหรับจะยับเปนภัศม์ธุลี ไม่มีเกียรติยศแต่สักหนิด
กูเสียดายอาวุธสุดคิด ด้วยโลหิตของมึงจะติดไป

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันฟังแจ้งแถลงไข
ยิ้มแล้วจึงตอบไปทันใด เหวยระตูผู้ใจพาลา
ตัวเราเปนชาวพงไพร แต่ใจใฝ่สูงเกินหน้า
รักศักดิ์สุริวงศ์กระษัตรา จึงลอบลักพาพระบุตรี
ถึงชั่วดีก็ได้เปนเขยท่าน จะประจานไยเล่าไม่พอที่
เครื่องจะอายแก่หมู่โยธี ประเวณีชายทั้งแดนไตร
เดิมเราไม่มีสิ่งผิด ท่านทำทุจริตหยาบใหญ่
ให้มาลอบลักเอาเราไป จะเข่นฆ่าเสียให้มรณา
ลูกท่านขอไว้จึงไม่ม้วย ก็แทนคุณนางด้วยเสนหา
อย่าดูหมิ่นกล่าวคำอหังการ์ ไม่ช้าจะได้เห็นกัน

๏ ๑๐ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาแขงขัน
ได้ฟังคั่งแค้นใครจะทัน จึงตอบไปพลันทันใด

ลูกกูนั้นมันก็ทรลักษณ์ มึงก็ทนงศักดิ์มักใหญ่
กูจะฟาดฟันให้บรรไลย ตายตามกันไปในไม่ช้า
อันชาวกาหลังทั้งหลาย จะฉิบหายเพราะคบอ้ายโจรข้า
ว่าแล้วร้องเร่งโยธา จงเข้าเข่นฆ่าให้วายปราณ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ฝ่ายหมู่นิกรทวยหาญ
กวัดแกว่งอาวุธโถมทยาน เข้าไล่รอนราญอลวน
ปืนยาน่าไม้ก็ยิงยุ่ง หอกดาบผัดพุ่งเปนห่าฝน
ไล่บุกรุกโรมโจมผจญ เสียงพลเสียงปืนนี่นั้น

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ฝ่ายพวกโยธาย่าหรัน
หลบหลีกรับรองป้องกัน ต่อแย้งแทงฟันประจันบาน
พลปืนต่อปืนยืนยิง พลหอกกลอกกลิ้งเข้าหักหาญ
พลดาบต่อดาบรอนราญ ดั้งต่อดั้งต้านประดังตี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ต่างต้องอาวุธทั้งสองฝ่าย ล้มตายเกลื่อนกลาดพนาศรี
พลระตูย่อท้อเสียที พลย่าหรันไล่คะยิคะยิกมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระตูมะงาดาใจกล้า
เห็นพลล้มตายพ่ายมา พระโกรธาผ้าพลขึ้นไปพลัน

ชักพระแสงทวนทองภู่ขาว　　กวัดแกว่งแรงราวกับจักรผัน
แล่นไล่โรมรุกบุกบัน　　แทงพลย่าหรันเปนสิงคลี

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันฤทธิรงค์เรืองศรี
รำทวนกระทืบพาชี　　โถมเข้ารាวีปะทะไว้
ต่างองค์ต่างแทงแกว่งกวัด　　ต่างผันต่างผัดต่างไล่
ต่างกล้าต่างหาญว่องไว　　ต่างชำนาญชิงไชยไม่ละกัน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ระตูฤทธิแรงแขงขัน
ขับม้าไล่เลี้ยวพัลวัน　　โดยกระบวนเชิงชั้นรณยุทธ
ต่างองค์ทรงพุ่งหอกซัด　　ต่างป้องต่างปัดอุดตลุด
ระตูชักกระบี่ไวยวุฒิ　　โถมเข้าสัปรยุทธเปนโกลา

๚ ๔ คำ ๚ กลอง

๏ เมื่อนั้น　　ย่าหรันฤทธิไกรใจกล้า
เห็นระตูชักกระบี่แทงมา　　ก็ทำถอยอาชาเวียนรวัน
แล้วแกว่งพระแสงกระบี่ทรง　　อาจองรับรองผัดผัน
ต่างล่อต่างแทงต่างฟั่น　　ต่างรุกบุกบันประจันบาน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ระตูมะงาดาใจหาญ
กระบี่พลัดจากหัตถ์เดือดดาล　　ชักกฤชไชยชาญออกทันใด

กวัดแกว่งแสงอร่ามวามวับ เข่นขับอาชาให้รุกไล่
ม้าโจนโผนพลาดแพลงไป ล้มลงทับไว้ก็เสียที

๏ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น จึ่งพวกย่าหรันบั่นหยี
ต่างกลุ้มรุมไล่ไพรี พวกระตูแตกหนีย่อยยับ
ถูกพิฆาฏฟาดฟันก็มากมาย ที่กลัวตายอ่อนน้อมยอมให้จับ
ได้ทั้งตัวระตูผู้นายทัพ มัดจูงเปนตับกลับมา

๏ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น บั่นหยีฤทธิไกรใจกล้า
แต่คอยที่จะช่วยอนุชา ก็เห็นว่าไม่เพลี่ยงไพรี
ครั้นย่าหรันมีไชยในสงคราม ก็เปรมปรีดิ์มีความเกษมศรี
จึ่งชวนพระอนุชาจรลี จะไปสรงวารีให้สำราญ
ต่างองค์ทรงขับมโนไมย ลัดทางตามในไพรสาณฑ์
ไปยังสระใหญ่ในดงดาล พวกพลทวยหาญก็ตามไป

๏ ๖ คำ ฯ เชิด

สระบุหร่ง
๏ ครั้นถึงจึ่งลงสรงสนาน ในสระชลธารเย็นใส
ชมบุษบาบานตระการใจ บ้างตูมตั้งยังใบอรชร
หอมหวนอวลอบตระหลบกลิ่น ภุมรินบินเคล้าเกสร
บ้างโรยร่วงลงในสาคร พุ้งขจรเสาวคนธ์มาลา

พวกระเด่นก็เล่นเปนเหล่ากัน ทั้งพี่เลี้ยงกิดาหยันก็หรรษา
ด้วยชะนะศัตรูหมู่พาลา ต่างบรรเทิงเริงร่าในวารี

ๆ ๖ คำ ๆ เพลงฉิ่ง

ร่าย ๏ บัดนั้น ประสันตาทุเรปนกรุงศรี
ทำเปนเฉยหน้าพาที สงครามครั้งนี้ใหญ่นัก
แต่ตัวข้าเอาเหื่อต่างน้ำ ปล้ำตัวรบราญหาญหัก
สู้สงครามด้วยความสามิภักดิ์ ชีวิตรยับจักบรรไลย
แต่ระเด่นกุดารัศมี จะต่อตีเต็มมือก็หาไม่
อ้าปากดูเพื่อนกันชิงไชย ตลิ่งไปยิ้มจะตกอาชา
ฝ่ายพระอนุชาย่าหรัน หนักไหนบุกบันเข้ารับหน้า
ก็ควรอยู่ด้วยเปนธรรมดา ชะนะมาก็มิที่ชื่นใจ
พวกพี่เลี้ยงเสนากิดาหยัน ก็สรวลขันสนั่นทั้งสระใหญ่
ระเด่นกุดารัศมีนั้นขัดใจ แต่ยิ้นหยิ้ยิ้มลไม่อยู่ไปมา

ๆ ๑๐ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ยิ้มพลางทางตอบประสันตา พี่ช่างมาว่าได้ไม่คิดดู
ราชการของตัวติดพัน หนักเบาก็ต้องหันหน้าสู้
ถึงจะมีผู้ช่วยค้ำชู จะนิ่งอยู่ดูเล่นเห็นผิดที
อันน้องนี้ดังหนึ่งภุมรา เจตนาแต่ลอองส่าหรี
ถึงจะอยู่กลางสระวารี ก็มิเพียรไปกลั้วสุมณฑา

พี่ดังนกกระต้อยติวิด ทั้งปากเขาความคิดก็หนักหนา
กลัวฟ้าจะทับลงมา จึงนอนเอาขาทาขึ้นกันไว้

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปั้นหยียิ้มแย้มแจ่มใส
จึงว่าเอาให้สาสมใจ ใครใช้ให้ปากสามาญ
ว่าแล้วชวนองค์อนุชา ลีลามาจากสระสนาน
ขึ้นทรงมโนไมยไชยชาญ กรีฑาทวยหาญเข้าบุรี

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงลงจากม้าทรง ชวนองค์อนุชาเรืองศรี
กับระเด่นพี่เลี้ยงเสนี เข้าไปยังที่พระโรงไชย

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงประนตบทบงสุ์ องค์ศรีปัตหราเปนใหญ่
ทูลความตามที่มีไชย จับระตูมาไว้น่าพระลาน

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังฟังทูลเกษมสานต์
ดังเทวาเอาทิพย์สุธาธาร มาโสรจสรงสนานกายา
จึงมีสุนทรวาที พ่อนี้วิตกอยู่หนักหนา
ด้วยย่าหรันนั้นยังเยาว์ยุพา ไม่ชำนาญเช่นฆ่าราวี
ขัดนี้มีไชยปัจจามิตร ด้วยฤทธิ์ลูกรักทั้งสองศรี
เจ้าทำคุณขอบใจในครั้งนี้ จงเจริญสวัสดีให้เปนนิจ
แล้วตรัสสั่งมหาเสนา อ้ายระตูมะงาดามันคนผิด

จองหองพองขนเปนพ้นคิด ทนงจิตรอวดกล้ามาราวี
ตระเวนให้ครบเจ็ดวัน แล้วจึงให้บั่นเกษี
อย่าให้โลหิตติดธานี ไพร่จะได้ดูเยี่ยงไว้
ตรัสแล้วให้เรียกเอาเครื่องทรง ธำมรงค์สังวาลประทานให้
แก่ขุ้นหยีย่าหรันทันใด ทั้งสิ่งของเครื่องใช้ครบครัน
พวกระเด่นพี่เลี้ยงแลทวยหาญ ก็ประทานสิ่งสมบัติจัดสรร
เงินทองเสื้อผ้าแพรพรรณ ตามความชอบเปนหลั่นกันลงมา

ฯ ๑๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มิสาระขุ้นหยีสุกาหรา
ทั้งองค์ย่าหรันอนุชา ระเด่นแลขันดาเสนาใน
ได้ประทานสิ่งของนานา มีความปรีดาแช่มใส
ต่างบังคมลาคลาไคล กลับไปสู่วังทั้งสององค์

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น จึงมหาเสนาตำมะหงง
ออกมาสั่งผู้คุมทำมรง ดังทรงประภาษประกาศมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ฝ่ายนายเพ็ชฌฆาฏซ้ายขวา
จึงพาระตูมะงาดา ตระเวนรอบธาราให้ร้องไป
ทำมรงเคาะฆ้องนำน่า ชวนกันโกรธาไม่ปราไส
ตีเตือนให้ร้องครุ่นไป แค้นใจด้วยทำอหังการ์

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

โอ้ปี่ ๏ เมื่อนั้น ระตูผู้ต้องโทษา
จำต้องร้องประกาศชาวภารา ใครใครจงอย่าดูเยี่ยงเรา
ด้วยทำความผิดคิดคด ทรยศประทุษร้ายเจ้า
จึงต้องราชทัณฑ์ไม่บันเทา สมกับที่เราบังอาจใจ
ครั้นค่ำจำใส่ตรุตรึง ขันขึงมิได้ปราไส
ผู้คุมนั่งยามตามไฟ ตรวจไตรทุกยามอัตรา

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
นึกถึงคะราหวันกัลยา น่าที่จะกำสรดระทดใจ
เหตุนางภักดีหนีมาด้วย บิดาจะมาม้วยตักษัย
คิดพลางทางเสด็จคลาไคล ลงไปยังตำหนักนงเยาว์

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ นั่งแนบแอบนางพลางเล่าเรื่อง เกิดขุ่นเคืองเพราะว่าบิดาเจ้า
โกรธแค้นจู่ลู่ดูเบา ยกเข้ามาประชิดติดบุรี
มิหนำซ้ำสั่งโดยทนง ให้พระองค์ส่งพี่กับยี่หนี
จึงเกิดรบรุกคลุกคลี บิดาเจ้าเสียทีเขาจับไว้
พระองค์ผู้ดำรงเขตรขัณฑ์ จะให้ลงราชทัณฑ์ถึงตักษัย
ถึงรักก็จำหักหฤทัย เพราะกรรมทำไว้จึงมรณา

๚ ๖ คำ ๚

◎ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันเสนหา
ฟังเล่าเศร้าจิตรถึงบิดา กัลยากำสรดโศกี

ๆ ๒ คำ ๆ โอด

โอ้บี่
◎ โอ้ว่าบิตุเรศของลูกอา พระคุณพ้นคณนาเหลือเกิ้
ทรงถนอมกล่อมเลี้ยงลูกนี้ อารีสารพัดไม่ขัดใจ
เพราะลูกนี้ชั่วเอาตัวหนี จึงได้มาหาที่ตักไษย
เหมือนลูกฆ่าพื่นให้บรรไลย จะอยู่ไปก็เครื่องอัประมาณ
จะมีแต่ติฉินยินร้าย อับอายไปจนอวสาน
ขอทูลลาเบื้องบาทบทมาลย์ วายปราณไปตามพระบิดา

ๆ ๖ คำ ๆ โอด

ร่าย
◎ เมื่อนั้น ย่าหรันได้ฟังนางว่า
สงสารนางพลางกล่าววาจา เจ้าอย่าโศกาจาบัลย์
พี่จะช่วยทูลขอโทษไว้ มิให้บิดาเจ้าอาสัญ
เจ้าได้ช่วยพี่เมื่อครั้งนั้น พี่คิดอยู่ทุกวันถึงคุณน้อง
ว่าพลางตระโบมโลมเล้า โฉมเฉลาจงคลายเศร้าหมอง
พระจุมพิตชิดเชยปรางทอง แล้วเสด็จจากห้องจรลี

ๆ ๖ คำ ๆ

◎ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันโฉมศรี
จึงตกแต่งโภชนาสาลี ตามมีทุกสิ่งสารพัน

ทั้งยี่ภู่ภูษาผ้าทรง สำหรับองค์ระตูสู้จัดสรร
ส่งให้สาวใช้ไปพลัน ไปถวายให้ทันเวลานี้

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น สาวใช้รับสั่งใส่เกษี
รับของมาจากเทวี ตรงไปยังที่ตรุพลัน

๚ ๒ คำ ๚ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึงแจ้งแก่ทำมรง ท่านจงเอนดูด้วยช่วยฉัน
ด้วยลูกสาวท้าวมะงาดานั้น จัดสรรของมาส่งองค์บิดา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ทำมรงผู้พิทักษ์รักษา
ชอบใจในรศพจนา ก็ปล่อยให้ทายานั้นเข้าไป

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ทายียินดีจะมีไหน
จึงให้คนขนของอรไทย เข้าในตรุพลันทันที
ทูลระตูผู้ต้องพันธนา ว่าองค์พระบิดามารศรี
ได้ทราบทรงโศกศัลย์พันทวี จัดของทั้งนี้ให้นำมา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูผู้ต้องโทษา
รับเอาเอมโอชโภชนา ทั้งยี่ภู่ภูษาด้วยยินดี

แล้วถามถึงราชธิดา เขาเลี้ยงดูกัลยาไฉนนี่
ตัวเราเขาจะล้างชีวิ เรานี้ยังห่วงด้วยลูกรัก

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น ทายีทูลไปให้ประจักษ์
ว่าพระธิดานงลักษณ์ สามิภักดิ์วอนว่าแก่สามี
องค์ย่าหรันนั้นรับจะทูลขอ ยังรอเวลาเฝ้าเจ้ากรุงศรี
พรุ่งนี้จึงจะแจ้งคดี ทายีทูลแล้วก็ลามา

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงทูลนางเทวี ตามคำภูมีพิไรว่า
บรรยายให้แจ้งกิจจา เห็นทีพระบิดายังอาไลย

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันรัศมีศรีใส
ครั้นเวลาเฝ้าก็เข้าไป เห็นองค์ภูวไนยทรงสำราญ
จึงทูลว่าระตูมะงาดา โทษถึงชีวาม้วยสังขาร
แต่บุตรีมีคุณอุประการ แก่ข้าบทมาลย์ให้รอดมา
บัดนี้นางโศกาอาดูร จึงรับคำว่าจะทูลขอโทษา
มิให้ต้องสังหารผลาญชีวา พระผ่านฟ้าจงโปรดปรานี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น พระผู้พงศ์เทวาในราศี
จึงดำรัสตรัสสั่งเสนี เราให้ชีวิระตูนั้น

บุตรีมีคุณแก่ลูกเรา อย่าให้บิดาเขาต้องอาสัญ
จงถอดส่งให้ในเร็วพลัน แล้วให้คืนเขตรขัณฑเสมา

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น ตำมะหงงรับสั่งใส่เกษา
ไปสั่งกรมเมืองดังบัญชา ให้ถอดท้าวมะงาดาส่งไป

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น ทำมรงรับคำท่านผู้ใหญ่
ถอดระตูผู้ต้องโทษไภย พาไปดาหาปาตี

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันทรงสวัสดิรัศมี
ครั้นออกจากเฝ้าพระภูมี ตรงไปยังที่ตำหนักพลัน

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงแจ้งเหตุการณ์ แก่นงคราญระเด่นดะราหวัน
ว่าบัดนี้พระองค์ทรงธรรม์ ประทานโทษระตูนั้นให้พี่มา
เดี๋ยวนี้มานั่งอยู่ข้างนอก พระน้องจงออกไปหา
ตรัสพลางทางเสด็จลีลา ไปห้องขนิษฐายาใจ

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นดะราหวันศรีใส
แสนโสมนัศารีบคลาไคล ออกไปยังระตูผู้บิดา

๏ ๒ คำ ๏

โอ้ปี่ ◎ ตรงเข้ากอดบาทบิตุเรศ ชลเนตรพรั่งพรายทั้งซ้ายขวา
นางวิงวอนงอนง้อขอยมา เพราะลูกยาทำเหตุเภทไภย
ให้พระบิตุรงค์ทรงยศ ต้องรันทดทุกข์ทนหม่นไหม้
โทษข้าควรถึงบรรไลย ขอพระองค์จงได้ปรานี
ถ้าหากพระบิดาต้องอาสัญ ลูกไม่ครองชีวันให้ยัดสี
ร่ำพลางทางทรงโศกี พ่างเพียงเทวีจะขาดใจ

ๆ ๖ คำ ๆ โอด

ร่าย ◎ เมื่อนั้น ระตูเศร้าสร้อยละห้อยไห้
กอดราชธิดาโศกาไลย ว่าพ่อเองผิดไปณลูกรัก
ทุจริตคิดร้ายต่อเขาก่อน จึงเดือดร้อนกรรมเวรเห็นประจักษ์
หากเจ้าช่วยไว้ด้วยใจภักดิ์ คุณของลูกรักเปนพ้นไป
ถึงว่าย่าหรันสามีเจ้า คุณของเขาก็มีเปนข้อใหญ่
พ่อสิ้นคิดเคียดรังเกียจใจ แต่นี้ไปจะสมัคภักดี
เจ้าจงไปบอกเขาเล่าแถลง ให้จะแจ้งคำบิดาว่าแต่กี้
อันเมืองมะงาดาธานี แต่นี้ยอมออกแก่เขานั้น

ๆ ๘ คำ ๆ

◎ เมื่อนั้น นวลนางระเด่นดะราหวัน
รับคำพระบิดาสารพัน มาทูลย่าหรันในทันใด

ๆ ๒ คำ ๆ เจรจา

◎ เมื่อนั้น ย่าหรันผู้มีอัชฌาไศรย
จึงเสด็จยุรยาตรออกไป ปราไสระตูมะงาดา

ท่านจงกลับไปพระนคร ครอบครองประชากรให้หรรษา
อย่าพะวงด้วยองค์พระธิดา เราจะเลี้ยงรักษาดังดวงใจ
แล้วจึงสั่งพี่เลี้ยงแลเสนา แต่บรรดาข้าศึกที่จับได้
เร่งคืนให้เขาอย่าเอาไว้ จะได้คลาไคลไปธานี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูปริดิเปรมเกษมศรี
จึงทูลสนองวาจาพาที พระคุณนี้ยิ่งล้นคณนา
จะตั้งใจจงรักภักดี ขอฝากบุตรีของข้า
แม้ผิดพลั้งจงได้กรุณา ว่าแล้วอำลาคลาไคล
มารวบรวมรี้พลมนตรี เรียกตัวตามมีตามได้
ระตูขึ้นทรงอาชาไนย กลับไปมะงาดาธานี

๚ ๖ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากอาชา ขึ้นปราสาทรจนาเรืองศรี
ให้หาตำมะหงงเสนี จะให้ไปบุหรี่กาหลังนั้น
แล้วจัดเครื่องประดับสำหรับองค์ พระบุตรีเคยทรงทุกสิ่งสรรพ์
ทั้งพี่เลี้ยงสาวสุรางค์นางกำนัล เครื่องบรรณาการก็มากมี
มอบให้ตำมะหงงเสนา จงคุมเครื่องวัตถาแลสาวศรี
ไปให้ย่าหรันอันฤทธิ์ กับราชบุตรีของเรานั้น

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น ตำมะหงงรับสั่งแล้วผายผัน
ออกมาหาข่าวไพร่ได้พร้อมกัน จัดสรรขนของมากองไว้

ให้เสมียนจดหมายรายบาญชี ที่ของดีนั้นทำหีบใส่
แล้วตีตราผนึกขี้ดทุกใบ ขนไปใส่รถแลคซา
พระพี่เลี้ยงสาวสรรค์กำนัลนาง บ้างขึ้นช้างบ้างจัดขึ้นรถา
ตำมะหงงนั้นขี่อาชา ขับพลรีบมาในอารัญ

๏ ๖ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงภาราถาหลัง ก็พากันไปยังวังย่าหรัน
ตำมะหงงไปหาเสนาพลัน บอกคดีทั้งนั้นให้แจ้งใจ

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น ทั้งสี่พี่เลี้ยงเปนผู้ใหญ่
จึงพาตำมะหงงตรงไป ยังในที่เฝ้าเจ้าของตน

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ทูลความตามที่ท้าวมะงาดา ส่งบรรณาการมาเกลื่อนกล่น
ทั้งสมบัติวัตถาข้าคน ของบุตรีนิฤมลก็ส่งมา

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ย่าหรันหรรษา
จึงมีมธุรศพจนา โอชาปราไสด้วยไมตรี
เราขอบคุณระตูผู้เปนใหญ่ อุส่าห์ให้ท่านมาจนถึงนี่
ทั้งให้ปันหลายหลากมากมี ตัวเราก็ยบุตรียินดีนัก
ท่านจงพาผู้คนทั้งนั้น ไปหานางดะราหวันที่ตำหนัก
จะได้อภิปรายทายทัก โดยฉันที่รู้จักกันมา

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงเสนีมียศถา
ดีใจกราบก้มบังคมลา　　พี่เลี้ยงพาไปเฝ้าพระบุตรี

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นดะราหวันโฉมศรี
เห็นตำมะหงงมาก็ยินดี　　เทวีไต่ถามถึงบิดร
เสด็จไปอยู่ดีมีความศุข　　ฤๅเปนทุกข์ไม่ทรงสโมสร
ท่านอุส่าห์มาถึงพระนคร　　นี่ภูธรใช้มาฤๅว่าไร

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงผู้มีอัชฌาไศรย
ก้มกราบบาทมูลแล้วทูลไป　　พระบิดาตรัสใช้ให้มา
นำของเครื่องประดับสำหรับองค์　　ทั้งพี่เลี้ยงนางอนงค์ซ้ายขวา
ซึ่งพระองค์ใช้แต่ก่อนมา　　เมื่ออยู่มะงาดาธานีนั้น
ให้มาส่งยังองค์พระแม่เจ้า　　กับของเข้าสารพัดทรงจัดสรร
แล้วเรียกเหล่าพี่เลี้ยงกำนัล　　พากันเข้าเฝ้าพระบุตรี
พี่เลี้ยงนางนมกรมใน　　ครั้นได้ไปเห็นองค์นางโฉมศรี
ต่างคนศุขเกษมเปรมปรีดิ์　　ด้วยเทวีจากมาช้านาน
ตำมะหงงทูลลาแล้วคลาไคล　　ขึ้นม้ารีบไปในไพรสาณฑ์
ดั้นดัดลัดพงดงดาล　　คืนสถานมะงาดาฉับพลัน

๚ ๑๐ คำ ๚ เชิด

อิเหนาเล่ม ๓๑

ช้า

๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงท้าวล่าสำแขงขัน
กับระตูทั้งห้าบุรินทร์ ซึ่งขอออกอุณากรรณผู้ศักดา
ได้ถวายบรรณาการมากมี ทั้งบุตรีโอรสเสนหา
ครั้นแจ้งกิตติศัพท์ขจรมา ว่ามิสาอุณากรรณนั้นหายไป
แต่เหล่าราชบุตรธิดานั้น ตกอยู่เมืองประมอตันไม่คืนให้
ระตูทั้งปวงก็ขัดใจ จะยกพลไกรไปว่ากัน

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย

๏ ต่างเมืองต่างประชุมโยธา ม้ารถคชาแขงขัน
จัตุรงค์มากมายหลายพัน บรรจบกันแล้วยกยาตรา

ฯ ๒ คำ ฯ กราวนอก เชิด

๏ ครั้นถึงด่านเมืองประมอตัน จึงให้ตั้งทัพขันธ์ซ้ายขวา
แล้วแต่งพระราชสารา ให้เสนาจำทูลไปกรุงไกร

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทูตาผู้มีอัชฌาไศรย
รับสารบังคมลาคลาไคล ขึ้นม้ารีบไปทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งแจ้งแก่ชาวด่าน ตามในราชการสารศรี
ว่าท้าวล่าสำชิบดี ให้เรานี้ถือสารเข้ามา

๏ ๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น ขุนด่านได้ฟังไม่กังขา
เรียกข่าวแล้วขึ้นอาชา ก็พาทูตาคลาไคล

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งแจ้งคดี แก่สี่เสนีผู้ใหญ่
ตามเรื่องทูตามานั้นไซ้ บรรยายไปให้แจ้งทุกประการ

๏ ๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น ทั้งสี่เสนีได้ฟังสาร
จึ่งจัดแจงทุกหมู่พนักงาน ตรวจตราทหารให้พร้อมไว้
ถึงเวลาเฝ้าระดูภูมี หมู่มุขมนตรีน้อยใหญ่
ก็พาทูตาเข้าไป ยังท้องพระโรงไชยทันที

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งถวายบังคมคัล ทูลท้าวประมอตันเรืองศรี
ว่าท้าวเจ้าเมืองหกบุรี ยกโยธีหลายทัพนับประมาณ
มาตั้งยังด่านนัครา ใช้ให้เสนาจำทูลสาร
เข้ามาถวายพระภูบาล แล้วคลี่ออกอ่านไปทันใด

๏ ๔ คำ ๏

ช้า
๏ ราชสารพระผู้ผ่านนัคเรศ มงกุฎเกษล่าสำกรุงใหญ่
กับระตูทั้งห้าเวียงไชย แจ้งใจว่าองค์อุณากรรณ

หายไปในกลางมรคา จึ่งยกโยธาทัพขันธ์
มาว่ากล่าวแต่โดยทางธรรม์ ให้ท้าวประมอตันภูวไนย
เร่งส่งองค์โอรสา ทั้งราชธิดาออกมาให้
จะพากันเลิกทัพกลับไป คงเปนไมตรีกันดังก่อนกาล
ถ้าขัดไว้จะยกพลากร เข้าทำลายนครให้แตกฉาน
จะล้างให้สิ้นพงศ์วงศ์วาร รู้แล้วคิดอ่านให้จงดี

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ระตูประมอตันเรืองศรี
ฟังสารดาลเดือดดังอัคคี จึงมีสีหนาทประภาษพลัน
อันองค์อุณากรรณผู้ศักดา เมื่อเทวาพาไปกระยาหงัน
ให้อักษรไว้เปนสำคัญ ว่าบรรดาเชลยทั้งนี้
ให้แก่ปั่นหยีชาญไชย ซึ่งอยู่ในกาหลังบุรีศรี
เมื่อตัวเขาเจ้าของก็ยังมี กูไม่รู้ที่จะส่งไป
อันระตูทั้งหกภารา มีแต่เจรจาหยาบใหญ่
ดังชาวประมอตันเวียงไชย ล้วนสัตรีมิใช่ชาติชาย
เร่งออกไปบอกเจ้ามึง ถึงจะปล้นกรุงไกรไม่ได้ง่าย
จะพันตูสู้ศึกไม่กลัวตาย อย่าหมายว่าจะได้ธานี
ตรัสแล้วก็สั่งเสนา ให้กะเกณฑ์โยธาขึ้นน่าที่
ตำมะหงงจงเร่งเอาความนี้ ไปบอกปั่นหยีดังสัญญา

๏ ๑๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น　　เสนีซ้ายขวา
รับสั่งแล้วรีบออกมา　　ทูตนั้นขึ้นม้ากลับไป

ๆ ๒ คำ ๆ เชิด

๏ ฝ่ายมหาเสนาเกณฑ์ทหาร　ขึ้นรักษาปราการกรุงใหญ่
หอรบป้อมประตูเวียงไชย　　อาวุธเตรียมไว้ครบครัน
เกณฑ์พลคอยระวังไพรี　　ทุกน่าที่เชิงเทินเขตรขัณฑ์
สาระวัดจัดทหารนับพัน　　ตรวจกันอลหม่านทั้งธานี

ๆ ๔ คำ ๆ เจรจา

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงก็แต่งสารศรี
เสร็จแล้วรีบขึ้นพาชี　　ไปบุรีกาหลังทันใด

ๆ ๒ คำ ๆ เชิด

๏ บัดนั้น　　ฝ่ายทูตผู้มีอัชฌาไศรย
ครั้นถึงที่ประทับพลับพลาไชย　ก็ไปเฝ้าระตูภูมี

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

๏ จึงบังคมทูลบรรยาย　　แต่ต้นจนปลายถ้วนถี่
ตามระตูประมอตันพาที　　โดยคดีอนุสนธิ์แต่ต้นมา

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวล่าสำกับระตูทั้งห้า
ได้แจ้งแห่งคำทูตา　　ต่างองค์ โกรธาคือไฟ
ดูดู๋ระตูประมอตัน　　โมโหหุนหันหยาบใหญ่
ฤทธิจะมีสักเพียงไร　　ดีร้ายจะได้เห็นกัน

ว่าแล้วประกาศหมู่โยธา ทั้งกองน่ากองหนุนกองขัน
เร่งเข้าหักโหมโรมรัน ตีเอาประมอตันอย่าได้ช้า

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น นายทหารทุกกองพร้อมหน้า
รับสั่งแล้วขับโยธา เข้าตีด่านนัคราทันใด

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ อันชาวชนบททั้งหลาย แตกกระจัดพลัดพรายไม่ทานได้
ระดูยกแยกกันเข้าไป ตั้งล้อมเวียงไชยประมอตัน

๚ ๒ คำ ๚

๏ ทุกกองเข้าโจมโถมทยาน ขึ้นป่ายปราการเขตรขัณฑ์
โยธาดาหนุนเนื่องกัน เสียงขึ้นครื้นครั่นทั้งธารา
ต่างเอาพะองบันไดพาด องอาจขึ้นป่ายขึ้นเข่นฆ่า
พลช้างเข้าแย่งทวารา เสียงโห่ลั่นฟ้าธาตรี

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ บัดนั้น พวกทหารรักษาน่าที่
โรมรันประจันรบราวี แทงพื้นไพรีทุกด้านไป
บ้างปล่อยปืนมณฑกนกสับ วางปืนตับระดมปืนใหญ่
บ้างยิงธนูน่าไม้ พุ่งหอกออกไปอลวน
บ้างทุ่มทิ้งหินผาอิงอัด คั่วกรวดทรายซัดดังห่าฝน
ข้าศึกล้มตายวายชนม์ เสียงพลเสียงปืนประดังกัน

๚ ๖ คำ ๚ เชิด

๏ บัดนั้น ทวยหาญหกระตูแขงขัน
หนุนเข้ารบรุกบุกบัน ต่อแย้งแทงฟันประจันบาน
ต่างต้องอาวุธล้มตาย ข้างหนุนขึ้นบ่ายเข้าต่อต้าน
ชาวเมืองเข่นฆ่าวายปราณ ที่เปนอยู่หักหาญราวี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ทั้งหกระตูผู้เรืองศรี
เห็นคนตายกลาดบั้ถพี ข้างลำบากลากหนีเอาออกมา
ต่างองค์โกรธาโกลาหล ขับม้าไล่พลซ้ายขวา
นายทหารก็ต้อนโยธา ดากันเข้าทำลายเวียงไชย

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ แต่ให้หักหาญเปนหลายครั้ง จะได้ดังปราถนาก็หาไม่
จึงให้ตั้งล้อมเมืองไว้ ได้ทีเมื่อไรจะโรมรัน

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ บัดนั้น ฝ่ายตำมะหงงเสนาคนขยัน
รีบมากลางคืนกลางวัน ดัดดั้นโดยทางพนาลี

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงภารจากาหลัง ตรงไปยังที่อยู่ยั้นหยี
จึงเข้าไปเคียมคัลทันที ถวายสารศรีแล้วโศกา

๚ ๒ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น มิสารขุนหยีสุกาหรา
จึงรับเอาราชสารา คลี่ออกทัศนาทันที

๚ ๒ คำ ๚

ช้า
๏ ศุภลักษณสารสุนทร เจ้านครประมอตันบุริศรี
อำนวยอวยพรสวัสดี มาถึงขุนหยีฤทธิรอน
เมื่อเทวาพาอุณากรรณไป ให้ลายหัดถ์ไว้เปนอักษร
แม้นไพรีย่ายีพระนคร พ้นที่จะราญรอนพวกไภย
จงให้สารไปถึงขุนหยี จะเห็นแก่ไมตรีไม่เสียได้
บัดนี้ศึกประชิดติดเวียงไชย จะให้ส่งโอรสแลบุตรี
ซึ่งเปนเชลยอุณากรรณ อันสั่งไว้ให้ให้แก่ขุนหยี
เชิญมาช่วยสังหารผลาญไพรี อย่าให้สูญไมตรีอุณากรรณ

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย
๏ ครั้นอ่านเสร็จสิ้นสารา พระผ่านฟ้าสำรวลสรวลสันต์
จึงถามตำมะหงงด้วยพลัน ซึ่งโศกานั้นด้วยเหตุใด

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น ตำมะหงงทูลแจ้งแถลงไข
ข้าคิดขึ้นมาก็อาไลย เมื่ออยู่ในกาหลังภารา
เจ้าข้าเคยมาเล่นด้วยกัน กับพระองค์ทรงธรรม์หรรษา
จะเสด็จแห่งใดไม่คลาศคลา บัดนี้ข้ามาให้เปล่าใจ

เห็นแต่พระองค์ผู้เดียวดาย ก็ใจหายไม่กลั้นน้ำตาได้
ด้วยคิดถึงเจ้าตนเปนพันไป จึ่งร้องไห้เพราะเหตุดังนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์มิสารบั่นหยี
จึ่งตอบไปพลันทันที ถึงจะมีความรักคณนา
เมื่อประจักษ์ว่าองค์อุณากรรณ ไปสู่กระยาหงันหรรยา
ชมทิพสมบัติอันโอฬาร์ จะโศกาถึงนั้นด้วยอันใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ตำมะหงงจึ่งตอบสนองไข
ธรรมดาว่ารักแม้นจากไป เปนวิไสยในโลกย่อมโศกี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บั่นหยีทรงสวัสดิ์รัศมี
ได้ฟังเสนาพาที ภูมิแย้มสรวลไปมา
อันเหล่าพี่เลี้ยงกิดาหยัน กลั้นยิ้มไม่ได้ก้มหน้า
บั่นหยีจึ่งมีวาจา ว่าแก่ตำมะหงงด้วยพลัน
ท่านจงงดอยู่ท่าก่อน อย่าเพ่อรีบร้อนผายผัน
สั่งเสร็จเสด็จจรจรัล เข้าห้องสุวรรณอันโอฬาร์

ฯ ๖ คำ ฯ เสมอ

๏ นั่งแนบแอบองค์อรไทย จึ่งปราไสยบอกแก่ขนิษฐา
ตำมะหงงประมอตันนั้นมา จะเชิญดวงยิหวาไปเวียงไชย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาศรีใส
แค้นขัดขัดกรภูวไนย ค้อนให้แล้วมีวาจา
อันความข้อนี้ได้ขอขาด ไฉนยังประภาษให้อายหน้า
เปนน่าสมเพชเวทนา ขึ้นว่าจะแกล้งให้ช้ำใจ
๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยียิ้มแล้วแถลงไข
จริงอยู่พี่ได้รับคำไว้ ใช่จะลืมไปเมื่อไรมี
เจ้าขอแต่คำพี่เย้าหยอก นี่บอกความตามจริงสิโกรธพี่
เดี๋ยวนี้ศึกประชิดติดธานี พระส่งสารศรีให้กัลยา
๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ติหลาอรสา
รับสารมาจากพระภัศดา อ่านทราบกิจจาก็โศกี
๚ ๒ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์มิสารปั่นหยี
เห็นพระน้องสอื้นให้ไม่ไยดี ยิ้มแล้วภูมีจึ่งว่าไป
ซึ่งจะกำสรดอยู่ฉนี้ จะได้อิสัตรีมาก็หาไม่
จงเร่งเกณฑ์พหลสกลไกร ยกไปให้ทันท่วงที
๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ติหลาอรสาโฉมศรี
ได้ฟังคั่งแค้นแสนทวี ลุกเข้าไปในที่แล้วโศกา
๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　ปั่นหยีทรงโฉมเสนหา
จึงเสด็จลีลาศยาตรา　　　ตามองค์ขนิษฐาเข้าไป

๚ ๒ คำ ๚

๏ ครั้นถึงนั่งลงสร้วมกอด　　　รับขวัญเยาวยอดพิศมัย
วิตกหมกมุ่นไปทำไม　　　พี่จะรับชิงไชยให้นงเยาว์
แต่ตำมะหงงเสนามาเห็นพี่　　　ก็โศกีด้วยคิดถึงเจ้า
จงออกไปดับโศกให้บางเบา　　　แต่พอเขาได้เห็นประจักษ์ตา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　โฉมยงองค์ติหลาอรสา
ได้ฟังค่อยคลายวายโศกา　　　จึงทูลว่าจะไปนั้นฉันใด
น้องสเทินเขินจิตรพันทวี　　　มิรู้ว่าจะพาทีกะไรได้
อัปรยศอดสูเปนพ้นไป　　　ภูวไนยจงโปรดปรานี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　ปั่นหยีจึงตอบนางโฉมศรี
จะหาแต่ตำมะหงงผู้เดียวนี้　　　ให้เข้ามายังที่ข้างใน
แต่เพียงนี้ผู้ใดจะล่วงรู้　　　ยังจะคิดอดสูไปถึงไหน
จงอุส่าห์ผินภักตร์หักใจ　　　จะได้ฤๅมิได้ณเทวี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　ติหลาอรสามารศรี
เห็นซอบตอบพลันทันที　　　ภูมีจงให้ไปหามา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　ขุนหยิ่ได้ฟังนางว่า
จึ่งสั่งสาวสรรค์กัลยา　　　　ไปหาตำมะหงงมาบัดนี้

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　　　สาวใช้รับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี　　　　ออกมาที่ข้างน่าทันใด

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึ่งแจ้งกิจจา　　　　แก่มหาเสนาผู้ใหญ่
ว่าขุนหยิ่ให้หาเข้าไป　　　　ยังที่ข้างในอย่าได้ช้า

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　　　ตำมะหงงผู้มียศถา
แจ้งคำสาวใช้ก็ไคลคลา　　　　เดินค้อมเข้ามาทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงซึ่งที่ข้างใน　　　　จึ่งบังคมไหว้ขุนหยิ่
หมอบเฝ้าคอยฟังสั่งคดี　　　　มิได้มิเหลียวแลไปมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　มิสาระขุนหยิ่สุกาหรา
จึ่งมีสุนทรวาจา　　　　ว่าแก่ตำมะหงงเสนาใน
อย่าก้มอยู่จงดูให้ตระหนัก　　　　ท่านยังจะรู้จักฤๅไฉน
องค์ระเด่นนี้จะเปนผู้ใด　　　　ฤๅว่ามิใช่อุณากรรณ

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ตำมะหงงเงยหน้าขึ้นแปรผัน
พิศดูจำได้ทุกสิ่งอัน ว่าองค์อุณากรรณผู้ศักดา
ดีใจคลานไปอภิวาท จับบาทขึ้นทูลเกษา
ครวญคร่ำกำสรดไปมา องค์ตีหลาอรสาก็โศกี

๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ แล้วทูลว่าเมื่อพระหายไป ข้าเที่ยวหาทั่วในพนาศรี
ไม่พบก็โศกแสนทวี จึงให้กรีพลคืนยังธารา
ฝ่ายพระผู้ยิ่งนัคเรศ แจ้งเหตุกรรแสงเปนหนักหนา
องค์ประไหมสุหรีศรีโสภา ก็โศกาเพียงจะม้วยวายชนม์
ทั้งกำนัลเสนาก็อาวรณ์ ประชากรโศกเศร้าทุกแห่งหน
ด้วยความรักใคร่ไม่เว้นคน จนศึกมาประชิดติดธานี
บ้างว่าถ้าพระองค์เสด็จอยู่ ศัตรูฤๅจะกล้ามากรุงศรี
ซึ่งพระมาเปนเช่นนี้ เหตุผลนั้นมีประการใด

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นอรสาสอื้นไห้
จึงว่าเหตุนี้เปนความใน สุดที่จะให้แจ้งกิจจา
อันองค์พระชนกชนนี มีคุณใหญ่หลวงหนักหนา
เปนกรรมจำจากพระบาทา ให้ผ่านฟ้าเศร้าโศกแสนทวี
จงทูลว่าเราถวายบังคมไป แทบใต้ลอองบทศรี
คิดอยู่ทุกทิวาราตรี มิได้ลืมคุณวรภูไนย

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น ตำมะหงงจึ่งทูลสนองไข
ข้าพบพระองค์บัดนี้ไซ้ ดังบรรไลยแล้วเปนคืนมา
กลับไปถ้าทูลสองกระษัตริย์ จะมีความโสมนัศหนักหนา
อันชาวประมอตันนัครา ก็จะผาศุกเกษมเปรมปรีดิ์

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์มิสาระยั่นหยี
จึงตรัสแก่ตำมะหงงเสนี อันศึกครั้งนี้อย่าร้อนใจ
จะแต่งทัพไปช่วยรอนราญ สังหารไพรีให้ตักไษย
ตรัสแล้วก็พาเสนาใน ออกไปข้างน่าทันที

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ นั่งลงแล้วมีบัญชา แก่สังคามารตาเรืองศรี
บัดนี้อีริราชไพรี ยกมาติดตีประมอตัน
คือท้าวล่าสำผู้ศักดา กับระตูทั้งห้าเขตรขัณฑ์
จะชิงเอาเซลยอุณากรรณ อันนอกนั้นพี่ไม่สู้อาไลย
เสียดายแต่ธิดาล่าสำ คมขำนวลลอองผ่องใส
เจ้าจงยกพหลสกลไกร เร่งไปให้ทันท่วงที

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สังคามารตาเรืองศรี
ก้มหน้าลงยิ้มด้วยยินดี แล้วยอกรชลีทูลไป

อันการณรงค์ราวี ข้านี้หาสู้ชำนาญไม่
แต่รับสั่งมาแล้วก็จนใจ จะลองไปต่อสู้ดูสักครา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ประสันตาทำเฉยเงยหน้า
ทูลขึ้นหยิไปมิได้ช้า แต่ข้าแจ้งเหตุว่าศึกมี
ดีใจจะใคร่อาสา แต่เกรงพระอนุชาเรืองศรี
ซึ่งจะไปสงครามครั้งนี้ เห็นทีจะเอาเหื่อต่างน้ำ
เพราะเหตุว่าเปนงานหา จำเล่นน่าจอขิงตะบิงร่ำ
ใช่หนังขอช่วยจะพึมพำ ไม่จำใจเหมือนครั้งมะละกา
อันผู้รู้ความหลังทั้งนั้น ก็สรวลขึ้นด้วยกันพร้อมหน้า
แต่ระเด่นสังคามารตา เบือนภักตรายิ้มพริ้มไป

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มิสาระบั่นหยิศรีใส
จึงสั่งยะรุเดะทันใด ซึ่งทัพไพรีที่ยกมา
บรรจบกันถึงหกขานี้ โยธีมากมายหนักหนา
แต่พลจะหรังวิสังกา น้อยกว่าข้าศึกเปนพ้นไป
อันพลเชลยกับพลเรา จงเกณฑ์เข้าเปนกองทัพใหญ่
ทั้งอาวุธสำหรับชิงไชย เร่งรัดจัดให้บัดนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ยะรุเดะรับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี ออกมาจากที่เฝ้าพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ยานี
๏ เกณฑ์กระบวนถ้วนทั้งกองน่า ปีกซ้ายปีกขวาแลกองขัน
เกียกกายยุกรบัตรจัดกัน กองหนุนเลือกสรรที่ชำนาญ
กองหลังมีกำลังสามารถ ร้ายกาจใจฅอห้าวหาญ
กองร้อยคอยประจญประจันบาน หนักไหนจะได้ต้านติประดา
นายไพร่ล้วนเหล่าพวกพหล ทั้งพลปั้นหยีสุกาหรา
กับพลสังคามารตา พลเชลยเกณฑ์มาสมทบกัน
พลม้ากล้าหาญชาญพาชี ขับขี่รวดเร็วดังจักรผัน
พร้อมเครื่องอาวุธยุทธภัณฑ์ เตรียมกันคอยเสด็จจรลี

๚ ๘ คำ ๚ เจรจา

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ปั้นหยีผู้รุ่งรัศมี
จึงอำนวยอวยพรสวัสดี แก่องค์ยาหยีมีศักดา
เจ้าไปให้ได้สมคิด ปัจจามิตรพ่ายแพ้ทุกทิศา
แล้วสั่งตำมะหงงเสนา จงนำทัพอนุชาคลาไคล

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามารตาศรีใส
ก้มเกล้ารับพรภูวไนย ด้วยใจโสมนัศยินดี

แล้วกรายประนตบทบงสุ์ ลาองค์มิสาระบั้นหยิ
ยุรยาตรนาดกรจรลี มาเข้าที่สรงสหัสวาริน

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

ลงสรง
๏ ชำระสระสรงสุธารศ มลิสดเฟื่องฟุ้งจรุงกลิ่น
ทรงสุคนธ์ปนทองหอมประทิน ภูษาทรงเข้าบิณฑ์พื้นแดง
สอดใส่ฉลององพระองค์ตาด เจียรบาดคอกรักปั๊กทองแล่ง
ขั้นเหน่งเพ็ชรแต่ละเม็ดเท่าเล็ดแตง ส่องแสงแวววามอร่ามเรือง
ตาบทิศทับทรวงดวงกุดั่น สังวาลวรรณทองกรประดับเนือง
ขำมรงค์ล้วนจินดาค่าเมือง ทรงมงกุฎบุษย์เหลืองประดับลาย
กรรเจียกแก้วแวววับประดับสี ห้อยอุบะมณีเฉิดฉาย
ถือเช็ดหน้าเหน็บกฤชอันเพริศพราย นาดกรกรีดกรายมาเกยไชย

๏ ๘ คำ ๏ เสมอ

ร่าย
๏ เสด็จขึ้นเกยศิลาน่าพระลาน เสนากรายกรานอยู่ไสว
สั่งให้เคลื่อนโยธาคลาไคล เสด็จทรงมโนไมยตัวดี

๏ ๒ คำ ๏ กราวนอก

โทน
๏ ม้าเอยม้าศึก เหี้ยมฮึกดังไกรสรสีห์
เยื้องอกยกย่างจรลี ท่วงทีชำนาญการณรงค์
ภู่ห้อยบังเหียนรจนา เบาะอานพานหน้างามระหง
ม้าพี่เลี้ยงเดินเคียงม้าทรง กลดสุวรรณบรรจงโอฬาร
กองน่าม้านำพลไกร ม้าถือธงไชยธงฉาน
ปีกป้องกองหนุนจะรอนราญ ม้าทหารกองหลวงเตือนกัน

ม้าแซงขับแซงรายเรียง แซ่เสียงฆ้องกลองขันฦๅลั่น
ผงคลีบดบังสุริยันต์ รีบเร่งพลขันธ์คลาไคล

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย
๏ แรมร้อนรีบมาหลายวัน ถึงเขตรประมอตันกรุงใหญ่
เห็นธงทัพระดูเปนทิวไป จึ่งให้หยุดพลโยธี
แล้วสั่งนายทหารทั้งหลาย ให้ตั้งค่ายเปนประทุมไชยศรี
ยังไว้ดูเชิงไพรี ซอยที่จะให้ไปเจรจา

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น นายทัพนายกองพร้อมหน้า
รับสั่งแล้วเกณฑ์โยธา ตั้งค่ายดายดากันไป
เปนประทุมพยุหไชยชาญ มีด้านลงสู่แม่น้ำไหล
ก็แล้วเสร็จพลันทันใด ให้เล่นร่าเริงบรรเทิงพลัน

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น ฝ่ายปะหรัดกะติกาคนขยัน
เห็นทัพน่ามาตั้งนั้นนั้น ก็ขึ้นกัณฐ์ค์วขับควบกลับไป

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากพาชีชาญ เข้าไปกราบกรานบังคมไหว้
ทูลท้าวล่าสำชาญไชย ว่ามีทัพใหญ่ยกมา
จะเปนทัพผู้ใดมิได้แจ้ง ดูธงทิวดาดแดงไปทั้งป่า
ตั้งค่ายเปนพยุห์ประทุมา พระผ่านฟ้าจงทราบบทมาลย์

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวล่าสำซาญไชยใจหาญ
ได้ฟังก็ดำริห์ตริการ ภูบาลให้เตรียมพลไกร
แล้วสั่งม้าใช้คนขยัน จงแยกกันไปแจ้งแถลงไข
แก่ห้าระดูภูวไนย กำหนดให้รู้ทั่วพร้อมกัน
ข้างด้านในเมืองจงประหยัด แล้วจัดทหารอันแขงขัน
จะออกโจมตีทัพกระหนาบนั้น แต่รุ่งสุริฉันให้ทันที

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ม้าใช้รับสั่งใส่เกษี
ห้านายถวายอัญชลี ขึ้นพาชีแยกกันไคลคลา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ต่างถึงลงม้าทันใด เข้าไปทูลระดูทั้งห้า
ตามในพระราชบัญชา องค์ท้าวล่าสำซาญไชย

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ห้ากระษัตริย์สุริวงศ์เปนใหญ่
ครั้นแจ้งแห่งคำม้าใช้ ก็กำชับไพร่พลโยธา
แล้วจัดทหารชาญณรงค์ ล้วนกำลังอาจองแกล้วกล้า
เตรียมไว้ทุกกองดังบัญชา แต่ในเวลาราตรี

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ท้าวล่าสำผู้รุ่งรัศมี
ทั้งห้ากระษัตริย์ชิบดี ครั้นรุ่งรังษีรวีวร

ต่างชำระสระสรงคงคา ทรงเครื่องยุทธนาชาญสมร
จับสาตราอาวุธฤทธิรอน บทจรมาขึ้นมโนไมย

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

๏ ต่างเคลื่อนโยธาทวยหาญ เสียงพลโห่สท้านสเทือนไหว
เสียงช้างเสียงม้าดาไป เอิกเกริกทั้งในพสุธา

๚ ๒ คำ ๚ กราว เชิด

๏ ครั้นใกล้ต่างมีสิหนาท ประกาศนิกรซ้ายขวา
เร่งเข้าโจมตีอย่าได้ช้า จับเอาโจรป่ามาบัดนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น นายทหารรับสั่งใส่เกษี
ทั้งห้าทัพต่างขับโยธี เข้าโถมโจมตีอลวน
ต่างพุ่งอาวุธเปนโกลา ยิงปืนดังฟ้าคะนองฝน
บ้างเสี้ยวไล่รุกบุกประจญ แทงฟันอลวนไม่กลัวตาย

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ บัดนั้น พวกทหารทัพกระหนาบทั้งหลาย
ต่อยุทธอุดตลุดทั้งไพร่นาย บ้างขับพลนิกายเนื่องมา
รับรองป้องกันประจันบาน ต้านทานหนุนหนักหักกล้า
พลระตูตายกลาดดายดา เสนาช่วยกันประจันตี

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายระตูประมอตันเรืองศรี
ได้ยินเสียงปืนรบราวี เสียงโยธีโห่ร้องก้องโกลา

ก็หมายว่าทัพมิสาระบั้นหยี่ กรีพลมาช่วยเข่นฆ่า
ยินดีด้วยสมจินดา จึ่งมีบัญชาไปทันใด
เร่งเร็วเสนาระดมกัน เกณฑ์หมู่พลขันธ์น้อยใหญ่
จัดให้หลายทัพฉับไว ออกไปรบกระหนาบบัดนี้

๚ ๖ คำ ๚

๑ บัดนั้น ยาสารับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี ออกมาจากที่พระโรงคัล

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ยานี ๏ จัดได้เสนีสี่คน รู้กลรณรงค์แขงขัน
เกณฑ์หมู่ทวยหาญชาญฉกรรจ์ เลือกสรรแต่ชำนาญการราวี
จัดเปนสี่กองโดยขนาด องอาจสู้ศึกไม่นึกหนี
แต่ละกองกำหนดโยธี ห้าหมื่นทั้งสี่เสนา
อันตัวยาสาเปนกองขัน หนักไหนช่วยกันเข่นฆ่า
จัดแล้วก็ยกโยธา ออกมาทุกทวารเวียงไชย

๚ ๖ คำ ๚ กราว เชิด

ร่าย ๏ พอได้ยินเสียงปืนครีนครั่น ต่างยกดากันเข้าลุยไล่
ข้างยิงปืนยาน่าไม้ ปืนไฟใหญ่น้อยระดมกัน
พลหอกพลดาบพลง้าว โห่เกรียววิ่งกราวเข้าห้ำหั่น
พลม้าดาแซงเข้าแทงฟั่น พวกระตูพากันบรรไลยลาน

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น ฝ่ายทัพหกระตูที่ต่อต้าน
กำลังรบรันประจันบาน เห็นทัพมาอีกด้านก็ตกใจ
แยกย้ายโยธาโกลาหล ให้กลับหน้ามาประจญทางด้านใหม่
ที่รบทัพกาหลังกรุงไกร ก็ราญรอนอ่อนไปในทันที

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สังคามารตาเรืองศรี
ได้ยินเอิกเกริกทางธานี ภูมีดำริห์ตริการ
ชรอยว่าทัพเมืองประมอตัน ยกออกโรมรันหักหาญ
จึงขับอาชาไชยชาญ เร่งพลอลหม่านเข้าชิงไชย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พวกทหารกาหลังทั้งนายไพร่
เห็นการศึกเปนทีก็ดีใจ ต่างจู่โจมโถมไล่ไพรี
พวกม้าไล่ตลบทบแทง พวกเดินแข่งเข้ารุกทุกน่าที่
พลระตูย่นย่อรอรี ได้ทีติตะบึงไม่รารั้ง

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น หกระตูเห็นพลย่นถอยหลัง
ต่างขับพาชีมีกำลัง ไล่หลังพื้นคนกล่นเกลื่อนไป

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น พลระตูคิดขยาดหวาดไหว
กลัวนายจะพื้นให้บรรไลย ก็จำใจกลับหน้ามาโรมรัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทัพทั้งสองนครแขงขัน
ได้ทีตีกระหนาบบุกบัน ไล่พิฆาฎฟาดฟันวุ่นวาย

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ อันพลระตูทั้งนั้น ก็ล้มตายก่ายกันมากหลาย
บ้างตื่นแตกกระจัดพลัดพราย ไพร่นายไม่เปนสมประดี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวล่าสำขุ่นข้องหมองศรี
กับระตูทั้งห้าธานี เห็นท่วงทีจะถึงอัปรา
ด้วยรี้พลกระจัดพลัดพราย ล้มตายก็มากเปนหนักหนา
ข้าศึกโอบอ้อมล้อมเข้ามา จึงปฤกษากันในทันใด
แม้นเราจะรบอยู่ฉนี้ น่าที่จะพากันตักไษย
จำจะเอาชีวิตรให้รอดไว้ ต้องขอออกท้าวไทประมอตัน

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ ครั้นปฤกษาพร้อมกันทันใด ก็ให้ลดธงไชยทุกทัพขัน
ยกธงขาวขึ้นเปนสำคัญ แล้วพากันเข้าไปทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงแจ้งกิจจา แก่เสนาประมอตันบุรีศรี
จงช่วยกราบทูลพระภูมี ว่าเราน้องอาจอหังการ์
พากันกรีพลมาชิงไชย โทษทัณฑ์นั้นใหญ่หลวงนักหนา
จะขอเปนเมืองขึ้นพระผ่านฟ้า ไปกว่าจะม้วยบรรไลย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ยาสาเสนาผู้ใหญ่
เห็นระตูยอมแพ้แก่ทรงไชย ดีใจก็พาเข้าธานี

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงถวายอภิวาท ทูลพระบาทผู้ผ่านกรุงศรี
ตามซึ่งได้รับราวี ถ้วนถี่เสร็จสิ้นทุกประการ
บัดนี้ระตูทั้งหกองค์ ยกธงขอออกไม่ต่อต้าน
จึงนำมาเฝ้าบทมาลย์ พระภูบาลจงทราบพระบาทา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวประมอตันนาถา
ได้ฟังยินดีปรีดา ดังได้ผ่านฟ้าดุษฎี
จึงมีบัญชาอันสุนทร ดูก่อนหกกระษัตริย์เรืองศรี
ธรรมดาโอรสเลยตรี ประเพณีย่อมรักทั้งแดนไตร
แต่เจ้าของเขายังมีอยู่ เราไม่รู้ที่จะคืนให้
แม้นขึ้นหยิบมารับเมื่อไร จะส่งไปตามคำอุณากรรณ
ซึ่งท่านมาราวีตีเมือง เราก็สิ้นแค้นเคืองไม่เคียดฉัน
ว่าแล้วเรียกเชลยทั้งนั้น ให้มาบังคมคัลพระบิดา

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น เหล่าระเด่นบุตรีโอรสา
ต่างออกมาตามพระบัญชา กราบบาทพระบิดาแล้วโศกี

๚ ๒ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น ทั้งหกกระษัตริย์หมองศรี
ต่างกอดลูกรักไว้ทันที ภูมิร่ำไรไปมา
อนิจาเปนกรรมวิบาก ตั้งแต่จากช้านานพึ่งเห็นหน้า
รอดตายจึงได้พบลูกยา ว่าพลางวันทาทูลไป
ซึ่งพระองค์โปรดเกษทั้งนี้ พระคุณหาที่สุดไม่
ขอเอาพระเดชภูวไนย ปกไปกว่าจะม้วยชีวี
แม้นจะส่งลูกรักของข้า ไปให้มิสาระบั่นหยี
พระองค์ผู้ดำรงธรณี จงมีมิตรภาพกรุณา
โปรดช่วยโอวาทฝากฝั่ง ถ้าผิดพลั้งจงโปรดเกษา
ล้วนไกลบิตุเรศมารดา ไม่มีที่พึ่งพาผู้ใด

ฯ ๑๐ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวประมอตันเปนใหญ่
จงมียัญชาตอยไป อย่าได้วิตกด้วยข้อนี้
แล้วอำนวยอวยไชยหกกระษัตริย์ จงถาวรพิพัฒน์เกษมศรี
อย่ามีอันตรายราคี ครองบุรีศุขเกษมเปรมปรา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ทั้งหกระตูกับหรรยา
รับพรยอกรบังคมลา สั่งธิดาโอรสแล้วคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงที่ประชุมโยธี ต่างขึ้นรถมณีศรีใส
บ้างขึ้นม้าพาพวกพลไกร ต่างแยกกันไปยังธานี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเรืองศรี
เห็นทัพอริราชไพรี เลิกพลโยธีกลับไป
จึ่งสั่งตำมะหงงผู้ถือสาร บัดนี้ก็เสร็จการศึกใหญ่
จงเข้าไปทูลภูวไนย ให้แจ้งพระหฤทัยว่าเรามา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ตำมะหงงรับสั่งใส่เกษา
พาพวกพลไกรไคลคลา เข้าในนัคราทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งเข้าพระโรงไชย บังคมไหว้ประนตบทศรี
ทูลองค์พระผู้ทรงธรณี ว่าบั่นหยีฤทธิไกรไชยชาญ
ใช้ให้จะหรังวิสังกา ยกพลโยธาทวยหาญ
มาช่วยหักโหมโรมราญ ไพรีแตกฉานทุกทัพไชย
แล้วทูลว่าข้าพยุฒากรรณ อัศจรรย์หาเปนบุรุษไม่
เพศชายนั้นกลายกลับไป เปนสัตรีวิไลยลักขณา
อยู่กับมิสาระบั่นหยี ดูท่วงทีสนิทเสนหา
เปนฉันสามีภริยา พระผ่านฟ้าจงทราบบาทบงสุ์

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวประมอตันฟังตำมะหงง
ยินดีดังได้เห็นองค์ แต่ พะวงสงกาเปนพ้นไป
แล้วตรัสซักถาม ตามคดี เหตุผลนั้นมีเปนไฉน
จึงกลับกลายไปได้ดังนี้ไซ้ รู้บ้างฤๅไม่ณเสนา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ตำมะหงงรับสั่งใส่เกษา
จึงทูลสนองพระบัญชา เมื่อข้าเห็นขั้นหยีชาญไชย
ให้คิดถึงองค์อุณากรรณ ก็ไม่อาจจะกลั้นน้ำตาได้
ขั้นหยีถามว่าร้องไห้ ไย จึงบอกไปโดยจริงทุกสิ่งอัน
เธอห้ามว่าอย่าให้ โทมนัศ เขาไปชมสมบัติเมืองสวรรค์
ว่าแล้วก็พาสารานั้น เข้าในห้องสุวรรณทันที
บัดเดี๋ยวหนึ่งจึงให้สาวใช้ มาหาข้าเข้าไปถึงในที่
จึงเห็นอุณากรรณเปนนารี ข้าโศกีพระองค์ก็ร่ำไร
ข้าได้ทูลถามความทั้งนี้ ตรัสว่าสุดที่จะบอกได้
ด้วยเหตุว่าเปนความใน สั่งแต่ให้มากราบพระบาทา
อันขั้นหยีนั้นนั่งเคียงอยู่ พิเคราะห์ดูยิ้มละไมแต่ในหน้า
แล้วไปสั่งจะหรังวิสังกา ให้กรีพลมาช่วยราวี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวประมอตันเกษมศรี
ได้ฟังคำตำมะหงงเสนี ภูมีศุขเกษมเปรมปรา

จึงสั่งมหาเสนาใน เร่งจัดพลไกรซ้ายขวา
ไปรับจะหรังวิสังกา เข้ามาธานีฉับไว

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ บัดนั้น ตำมะหงงผู้มีอัชฌาไศรย
รับสั่งบังคมภูวไนย ก็รีบออกไปด้วยพลัน

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

๏ จัดหมู่โยธาพลากร อัศดรรัวรายหลายหลั่น
เครื่องแห่ฆ้องกลองครบครัน เสร็จแล้วพากันไคลคลา

ๆ ๒ คำ ๆ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปเฝ้า ก้มเกล้าบังคมเหนือเกษา
ทูลองค์จะหรังวิสังกา พระผ่านฟ้าให้มารับเข้าธานี

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น สังคามารตาเรืองศรี
ได้ฟังตำมะหงงก็ยินดี เสด็จเข้าที่สรงชลธาร

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

โทน ๏ สรงสหัสธาราวาริน ทรงสุคนธ์ปนกลิ่นหอมหวาน
กิดาหยันนั้นถวายอยู่งาน ทรงภูษาเครือก้านกนกพัน
ห้อยน่าผ้าทิพย์ขลิบตาด เจียรบาดคาดบั้นเหน่งสายกระสัน
ฉลององค์ปักทองกรองสุวรรณ ทับทรวงดวงกุดั่นชมพูนุท
ทรงสังวาลบานพับประดับเพ็ชร ทองกรข้างละเจ็ดประดับบุษย์
ธำมรงค์ลงยาเรือนครุฑ โพกตาดผาดผุดด้วยแสงทอง

ห้อยอุบะบุษผาจำปาสด เหน็บกฤชคมกรดไม่มีสอง
ถือเช็ดหน้าสีทับทิมริมกรอง เสด็จออกจากห้องพลับพลาพลัน

๏ ๘ คำ ๏ เสมอ

ร่าย ๏ เหยียบโกลนโผนเผ่นขึ้นพาชี พร้อมหมู่เสนีกิดาหยัน
ให้เคลื่อนพลากรจรจรัล เสนาประมอตันนำน่าไป

๏ ๒ คำ ๏ กราว

โทน ๏ ม้าเอยม้าเทศ สูงสามศอกเศษศรีใส
ขนขาวราวกับนุ่นลมุนลไม อกใหญ่หางยาวเท้ารัด
เปนม้าทวนควรขี่ดีทายาด ร้ายกาจโผนผกชกกัด
เบาะอานพานหน้ากะทัดรัด ห้อยภู่ดูหยัดเยียรยง
ม้าพี่เลี้ยงเคียงม้าพระโฉมฉาย ม้าแห่รี้วรายงามระหง
กิดาหยันตามม้ารักษาองค์ เที่ยวธงแห่แหนแน่นไป

๏ ๖ คำ ๏ เชิด

ร่าย ๏ ครั้นถึงชานชาลาน่านิเวศน์ ก็ลงจากม้าเทศศรีใส
ตำมะหงงนำน่าคลาไคล ขึ้นไปยังพระโรงรูจี

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์ ระตูผู้ดำรงกรุงศรี
ด้วยใจจงรักภักดี อยู่ที่ท่ามกลางเสนา

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวประมอตันกับหรรยา
พิศภัตร์จะหรังวิสังกา แล้วบัญชาปราไสด้วยไมตรี

ซึ่งข้าศึกมาทำหักหาญ　　เรามีสารไปแจ้งแก่ยิ้นหยี
ให้เจ้ายกมาช่วยทันที　　ไพรีแพ้ฤทธิ์ไม่ต้านทาน
ขอบคุณของเจ้าหนักหนา　　แกล้วกล้าสามารถอาจหาญ
หักโหมโรมรันประจัญบาน　　รู้พลก็ชำนาญการชิงไชย
อันองค์มิสาระยิ้นหยี　　ยังค่อยอยู่ดีฤๅไฉน
ขอเชิญเจ้าเล่าแถลงให้แจ้งใจ　　เรานี้รักจักใคร่เปนไมตรี

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　สังคามารตาเรืองศรี
ได้ฟังบัญชาพระภูมี　　อัญชลีแล้วทูลสนองไป
อันยิ้นหยีผู้มีฤทธิรอน　　จะทุกขาอาวรณ์ก็หาไม่
เปนศุขเกษมสานต์สำราญใจ　　โรคาสิ่งใดไม่พ้องพาน
แต่ได้แจ้งแห่งราชสารา　　ก็เร่งจัดโยธาทวยหาญ
ให้ข้ารีบมาช่วยรอนราญ　　จงทราบบาทบทมาลย์พระภูมี

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　พระผู้ผ่านประมอตันกรุงศรี
ได้ฟังแจ้งใจในคดี　　มีพระไทยศุขเกษมเปรมปรา
จึ่งเรียกเอามงกุฎสังวาลทรง　　ธำมรงค์มณีมีค่า
มาประทานจะหรังวิสังกา　　ส่วนมิสาระยิ้นหยีก็ฝากไป
อันพี่เลี้ยงเสนากิดาหยัน　　เสื้อผ้าแพรพรรณก็จัดให้
แต่บรรดาซึ่งมาในทัพไชย　　ตามหลั่นน้อยใหญ่ทั้งไพร่นาย

แล้วตรัสแก่จะหรังวิสังกา　เจ้าจงพาเหล่าเชลยทั้งหลาย
ไปให้อุณากรรณผู้เพริศพราย　ต่อภายหลังเราจึงจะตามไป

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　สังคามารตาศรีใส
ก้มเกล้ารับสั่งภูวไนย　ด้วยใจปดิพัทธยินดี
พลางชายชำเลืองไนยนา　ดูระเด่นกุสุมาโฉมศรี
เนตรประสบพบเนตรนางเทวี　ยิ่งมีเสนหาอาวรณ์
ให้คิดกระหยิ่มอิ่มใจ　ดังจะไปอุ้มองค์ดวงสมร
แล้วบังคมลาพระภูธร　บทจรมาทรงอาชา
บรรดานางเชลยทั้งนั้น　ก็มาขึ้นสุวรรณรถา
พร้อมเหล่าสาวสรรค์กัลยา　สองกุมารทรงม้าตามกัน
จึงให้เคลื่อนโยธาน่าหลัง　ออกจากทวารวังรังสรรค์
ล่วงด่านผ่านเขตรประมอตัน　จรจรัลมาโดยพนาไลย

๏ ๑๐ คำ ๏ กราว

ชมดง ๏ เดินทางตามหว่างเนินพนม　รุกขชาติรื่นร่มพระสุริใส
เห็นบุหงาแย่งบานตระการใจ　ภูวไนยครุ่นคิดจิตรจง
พลางชมดอกดวงพวงผกา　แก้วกุหลายสร้อยฟ้ามหาหง
สาวหยุดพุดจีบบี้ประยงค์　กาหลงซงโคมลิวัน
จำปาสารภียี่สุ่น　พิกุลบุนนาคนมสวรรค์
เห็นวิหคนกเปล้าเคล้าคลึงกัน　พระหวั่นหวั่นฤไทยไปมา

อนิจาปักษายังมีคู่ แต่ตัวกูไร้เพื่อนเสนหา
คิดไว้ยังไม่สมจินดา เปนเวราสิ่งใดดังนี้
แสนรักกลัดกลุ้มรุมรึง ถวิลถึงกุสุมาโฉมศรี
ยิ่งสท้อนถอนใจพันทวี พลางเร่งโยธีคลาไคล

ๆ ๑๐ คำ ๆ เชิด

ร่าย
๏ พอพระสุริยาอัษฎงค์ ลดลงลับเหลี่ยมเนินไศล
ให้หยุดพหลพลไกร ประทับแรมที่ในพนาวัน

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

ช้า
๏ ครั้นล่วงปัจฉิมยามเวลา จันทราจำรัสฉายฉัน
สกุณาขันขานประสานกัน จักระจั่นเรไรเครงครวญ
น้ำค้างตกต้องมาลา ลมพาคันธรศหอมหวน
ให้วังเวงหฤไทยรัญจวน คนึงถึงนิ่มนวลยุพาพาล
อนิจากุสุมาโฉมเฉลา พี่พาเจ้ามาในไพรสาณฑ์
ทำไฉนจะได้เยาวมาลย์ มาแนบนอนให้สำราญฤดี
ถึงใกล้เหมือนไกลกันหนักหนา แก้วตาไม่เห็นอกพี่
แสนสุดกระสันพันทวี หากเกรงองค์ปิ่นหยีพี่ยา
หาไม่จะไปสมสนิท ให้ดวงจิตรแจ้งเล่ห์เสนหา
แต่คร่ำครวญถึงระเด่นกุสุมา จนม่อยนิทราหลับไป

ๆ ๑๐ คำ ๆ ตระ

ร่าย
๏ ครั้นแสงสุริฉายอรุณเรือง ก็สระสรงทรงเครื่องผ่องใส
กุมกฤชฤทธาคลาไคล มาขึ้นมโนไมยด้วยพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ จึงให้เดินพยุหทวยหาญ ข้ามธารผ่านพนมพนาสัณฑ์
ร้อนแรมหลายคืนหลายวัน จรจรัลโดยทางพนาลี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงกาหลังให้ยั้งหยุด ผู้คนอุดตลุดอึงมี่
พระเสด็จลงจากพาชี จรลีเข้าเฝ้าพระผ่านฟ้า

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ จึงกรายประนตบทบงสุ์ ทูลองค์บิ่นหยีสุกาหรา
บรรยายแต่ต้นจนปลายมา ซึ่งเข่นฆ่ามีไชยแก่ไพรี
แล้วทูลว่ามงกุฎสังวาลวรรณ องค์ท้าวประมอตันเรืองศรี
ให้ข้ามาถวายพระภูมี ด้วยจงรักภักดีเปนพ้นไป
แต่เหล่าเชลยทั้งนี้ ถวายองค์พระบุตรีศรีใส
บรรดาโยธาในทัพไชย ก็ได้บำเหน็จนานา
อันระตูกับหมู่ประชากร ทั้งนครเกษมสันต์หรรษา
ตรัสว่าจะเสด็จตามมา จงทราบบาทาพระภูมี

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์มิสาระบิ่นหยี
ได้ฟังอนุชาก็ยินดี ยิ้มพลางทางมีพจมาน

เจ้าทำสงครามมาล้าเลื่อย　　เหน็ดเหนื่อยควรพักตำหนักสถาน
อันระเด่นกุสมายุพาพาล　　ถึงไม่ตระการใจพระอนุชา
จะให้อื่นที่ชื่นอารมณ์ชู　　ก็เล็งดูยังไม่มีที่จะหา
จงรับไว้เป็นบำเหน็จน้องยา　　พอปฏิบัติวัดถาให้คลายใจ
แล้วตรัสสั่งพี่เลี้ยงผู้ภักดิ์　　อันเชลยนอกนี้เรายกให้
แก่องค์ย่าหรันนั้นไซ้　　จงนำไปให้ทันในวันนี้

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　สังคามาระตาเรืองศรี
ซ่อนยิ้มแล้วลาพระภูมี　　มายังที่อยู่นั้นทันใด

๏ ๒ คำ ๏ เพลง

๏ บัดนั้น　　พี่เลี้ยงรับสั่งบังคมไหว้
จึงนำนางเชลยทั้งนั้นไซ้　　ไปตามบัญชาพระทรงธรรม์

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ปั้นหยีเพราเพริศเฉิดฉัน
จึงเสด็จนาดกรจรจรัล　　เข้าห้องสุวรรณรจนา

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงนั่งแนบแอบองค์　　พระชงค์ทัยเพลาขนิษฐา
ยิ้มพลางทางแจ้งกิจจา　　ซึ่งสังคามาระตาไปชิงไชย
ได้รบโรมรันประจันบาน　　ไพรีไม่ต้านต่อได้
ระตูประมอตันนั้นดีใจ　　ฝากเชลยมาให้อุณากรรณ

พี่เห็นว่าเจ้าหาต้องการไม่ จึงให้อนุชาย่าหรัน
แต่นางจินตะหรากุสุมานั้น พี่รางวัลสังคามาระตา
เจ้าอย่าอาลัยเลยโฉมศรี จงฟังคำพี่ดีกว่า
อันท้าวประมอตันจะตามมา กัลยาจะคิดอ่านประการใด

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นอรสาศรีใส
ได้ฟังวาจาก็อายใจ ค้อนให้แล้วตอบวาที
อันพระบิดาได้การุญ มีพระคุณดังเกิดเกษี
แต่อัปรยศอดสูแสนทวี ไม่รู้ที่จะดูพระภักตรา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บั่นหยีตอบองค์ขนิษฐา
อย่าปรารมภ์ตรมใจกัลยา ต่อมาถึงจึงค่อยคิดกัน
ว่าพลางแอบอิงพิงพาด สุดสวาดิภิรมย์หฤหรรษ์
แสนสนิทเสนหาลาวรรณ เกษมสันต์ยั่วยวนยินดี

ฯ ๔ คำ ฯ กล่อม

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเรืองศรี
ครั้นย่ำสนธยาราตรี ก็จรลีเข้ายังตำหนักใน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ชาตรี
๏ นั่งลงเคียงนางกุสุมา แล้วมีวาจาปราไส
ดูก่อนแก้วตายาใจ จะแจ้งในความทุกข์แต่หลังมา

เมื่อเจ้าอยู่ด้วยอุณากรรณ พี่นี้ผูกพันเสนหา
อาไลยในองค์วนิดา ไม่เว้นสักเวลานาที
จนเจ้าตกไปประมอตัน ยิ่งรัญจวนใจถึงโฉมศรี
เปนบุญให้เกิดไพรี พี่จึ่งได้ยกไปชิงไชย
สู้เอาชีวิตรเข้าแลกรัก หาญหักไม่กลัวตักไษย
ครั้นเสร็จศึกได้เห็นอรไทย ค่อยคลายใจที่ทุกข์ทรมาน
พี่อุส่าห์กลั้นความเสนหา ตลอดมาในทางไพรสาณฑ์
บัดนี้ปั่นหยีไชยชาญ ประทานองค์นงคราญให้พี่ยา
จะค่อยถนอมนวลสงวนรัก สงวนศักดิ์มิให้เคืองขนิษฐา
ว่าพลางลูบหลังกัลยา แก้วตาอย่าสลัดตัดอาไลย

๚ ๑๒ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ระเด่นกุสุมาศรีใส
หวาดหวั่นครั่นคร้ามเปนพ้นไป ทรามไวยจึ่งตอบวาจา

๚ ๒ คำ ๚

๏ พระเอยพระองค์ พระจงโปรดเกล้าเกษา
ข้านี้ทุกข์นักหนักอุรา ด้วยตัวเปนข้าอุณากรรณ
ซึ่งองค์ปั่นหยีประทานให้ จะรับใช้ไม่รังเกียจเดียดฉันท์
แต่ที่จะสนิทติดพัน ข้อนั้นขัดสนพ้นปัญญา

๚ ๔ คำ ๚

โลม ๏ แสนเอยแสนคม คารมแหลมหลักหนักหนา
ว่าไยเช่นนั้นกัลยา ไม่พอที่จะมาทุกข์ร้อน

พี่ก็แจ้งใจในความหลัง แต่ครั้งเห็นเจ้าเมื่อคราวก่อน
ว่ามิสาอุณากรรณกับบังอร เปนเพื่อนนอนพูดเล่นเจรจา
แต่เขาหมายไปสวรรค์พันผูก อันเมียลูกมิได้ปราถนา
หาไม่ไหนจะทิ้งกัลยา ไปสวรรค์ชั้นฟ้าแต่เดียวดาย
เพราะเห็นเขาไม่หวงห่วงใย พี่จึงได้ผูกพันมั่นหมาย
พยายามตามอยู่ไม่รู้วาย จนได้โฉมฉายมาครั้งนี้
ว่าพลางพระทางสัพยอก เย้าหยอกเล้าโลมนางโฉมศรี
คว้าไขว่ด้วยใจเปรมปรีดิ์ อนิจาผันหนีพี่ยาใย

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย ๏ น้อยเอยน้อยจิตร สุดคิดขึ้มเลือดตาไหล
ยิ่งห้ามก็ยิ่งลามลวนไป ไม่เกรงใจเพราะเปนเชลยมา
ถึงองค์อุณากรรณไม่ห่วงใย ก็กลการอะไรมาค่อนว่า
ใครแถลงจึงแจ้งกิจจา ว่าเปนเพื่อนนิทราอุณากรรณ
ธรรมดาเปนข้าของท่าน การงานก็ใช้ทุกสิ่งสรรพ์
ถ้าพระองค์ทรงใช้ให้เหมือนกัน ข้าก็ไม่ขัดผันรังเกียจใจ
นี่ลามลวนกวนเกินไปหนักหนา ไม่เปนแต่สนทนาปราไส
จะผันผ่อนหย่อนตามก็ขามใจ นานไปจะไม่พ้นอัประมาณ

ฯ ๘ คำ ฯ

โลม ๏ สุดเอยสุดสวาดิ แสนฉลาดตอบโต้ด้วยโวหาร
จะรักเจ้าตราบเท่าบรรไลยลาน ไม่ทอดทิ้งเยาวมาลย์ให้ได้อาย

ถึงเจ้าเกี่ยงเลี่ยงแก้ประการใด พี่ก็ไม่ละวางนางโฉมฉาย
จะประคองน้องเอยไว้แนบกาย กว่าจะสมอารมณ์หมายของพี่นี้
ว่าพลางกอดเกี่ยวเกลี้ยวกลม แสนภิรมย์รับขวัญมารศรี
ชมแก้มแนมดวงสุมาลี ฤดียียวนไปมา
ภุมเรศคลึงเคล้าเกสร แซกซอนฟอนพื้นบุบผา
เบิกบานทานแสงสุริยา เมฆาชะอุ่มอนธการ
เมขลาพ้อแก้วแววไว รามสูรเลี้ยวไล่ขว้างขวาน
เสียงสนั่นพสุธาบาดาล ทั้งสองแสนสำราญบานใจ

ฯ ๑๐ คำ ฯ โลม

ช้า ๏ เมื่อนั้น ระเด่นกุสุมาศรีใส
ได้ร่วมรศรักภูวไนย อรไทยเคียงข้างไม่ห่างองค์
หมอบชม้อยคอยให้ใช้ชิด แสนสนิทพิศมัยใหลหลง
ดังสุธาทิพรศหลั่งลง ซึมซาบอาบองค์กัลยา
ลืมคนึงถึงมีสาอุณากรรณ ลืมเล่นด้วยกำนัลซ้ายขวา
ลืมทั้งบิตุเรศมารดา สุดแสนเสนหาพันทวี

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเรืองศรี
ได้สู่สมชมรศฤดี ด้วยยาหยีกุสุมาลาวรรณ
แสนสวาดิคลึงเคล้าเย้ายวน ชิดชวนชื่นชมภิรมย์ขวัญ
ปรองดองสองถนอมน้ำใจกัน แสนกระสันบรรเทิงระเริงใจ

เกษมศุขทุกทิวาราตรี | จะไปเฝ้าขึ้นหยิก็หาไม่
ต่อหลายวันครั้นรุ่งอโณไทย | คิดจะไปเฝ้าองค์พระภูมี
จึงชำระสระสรงทรงเครื่อง | อร่ามเรืองจำรัสรัศมี
ถือเช็ดหน้ากรายกรจรลี | พี่เลี้ยงกิดาหยันก็ตามมา

ฯ ๘ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์ | องค์มิสาระขึ้นหยิสุกาหรา
ด้วยใจภักดีปรีดา | คอยฟังบัญชาภูวไนย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น | ประสันตาปากคันไม่กลั้นได้
ทำยิ้มในหน้าแล้วว่าไป | เอออะไรนิ่งกันเสียดังนี้
พระอนุชายกไปรอนราญ | ผลาญชาวล่าสำกรุงศรี
ปีศาจร้ายกาจราวี | ให้ภูมีประชวรกลับมา
ทั้งอาเภทผีซ้ำด้ามพลอย | ดูเป่นริ้วดังรอยนขา
แล้วซูบซีดไปทั้งกายา | หมออื่นจะรักษาเห็นไม่คลาย
จำจะต้องหาแพทย์เมืองล่าสำ | มาแก้ผีกระทำจึงจะหาย
ละไว้จะกำเริบวุ่นวาย | ยิ่งจะร้ายแขงขันขึ้นกว่านี้

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น | สังคามาระตาเรืองศรี
ได้ฟังประสันตาพาที | ภูมียิ้มละไมไปมา
จึงเอาพลูรอยกัดซัดไป | กลการอะไรจึงค่อนว่า
ถึงจะต้องปีศาจมายา | โรคาจะกำเริบก็ทำไม

พี่ช่างมิหน้าว่าเล่น จะเห็นอกผู้อื่นก็หาไม่
อันธรรมดาป่วยดังนี้ไซ้ คือใครจะไม่ผอมก็ว่ามา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มิสาระปั่นหยีสุกาหรา
ยิ้มพลางทางมีวาจา อันปากประสันตานั้นสามาญ
ไม่คิดสอดส่ายดูปลายต้น สัปประคนว่าไปโดยโวหาร
ให้ความมาประทะระราน กระนจะว่าขานประการใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ประสันตาจึงทูลสนองไข
รับสั่งจะจำไว้สอนใจ จะนิ่งเปนใบ้สักสามวัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ปั่นหยีสำรวลสรวลสันต์
แล้วเสด็จกรายกรจรจรัล เข้าห้องสุวรรณรูจี

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ[1]

---

๑ ตั้งแต่พ้นบทที่ทรงพระราชนิพนธ์มา ถึงเล่ม ๓๐ เล่ม ๓๑ ตรวจดูความอยู่ข้างฟั่นเฝือทุกฉบับ การชำระลำบากยิ่งนัก ความที่พิมพ์ใน เล่ม ๓๐ เล่ม ๓๑ ฉบับนี้คงผิดกับฉบับอื่น ๆ จึงบอกไว้ให้ทราบ

อิเหนาเล่ม ๓๒

ช้า ◎ เมื่อนั้น ฝ่ายองค์ย่าหรันเรืองศรี
คิดถึงพระชนกชนนี มีแต่เศร้าสร้อยละห้อยใจ
จึงปฤกษาเกนหลงหนึ่งหรัด บัดนี้พระเชษฐาเปนใหญ่
ตัดขาดไม่คืนเวียงไชย เพราะกลัวสองภูวไนยจะโกรธา
จะมิให้อยู่ด้วยพระพี่นาง อางขนางข้อนี้เปนหนักหนา
เราอ้อนวอนก็สุดปัญญา จะว่ากล่าวอย่างไรไม่ไยดี
แต่เราจากบิตุเรศมารดา ก็นานช้ามิได้กราบบทศรี
แม้นจะลากลับไปธานี เห็นกระกังปั่นหยีจะสงกา
ก็จะพาพี่นางซ่อนซุ่ม เที่ยวไปมะงุมมะงาหรา
ถึงสองพระองค์ทรงนครา เสด็จมาที่ไหนจะพบพาน
ก็จะพลัดพรากกันอยู่ฉนี้ พี่คิดจะใคร่มีอักษรสาร
ลอยไปถวายพระภูบาล เยาวมาลย์จะเห็นประการใด

๏ ๑๒ คำ ๚

ร่าย ◎ เมื่อนั้น เกนหลงหนึ่งหรัดศรีใส
ได้ฟังพี่ยาก็อาไลย อรไทยกราบลงกับบาทา
แล้วทูลไปด้วยใจภักดี ซึ่งดำริห์นี้ชอบหนักหนา
เห็นกระษัตริย์ทั้งสองภารา จะมารับพี่ยาไปธานี

๏ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันครั้นฟังยาหยี
จึงเขียนสารสองฉบับทันที ตามมีความหลังทุกสิ่งไป
แล้วเรียกกิดาหยันอันสนิท เคยใช้ชิดไว้เนื้อเชื่อใจได้
ค่อยกระซิบสั่งพลันทันใด จงเอาสาราไปบัดนี้
ถวายแก่องค์ศรีปัตหรา กุเรปันดาหากรุงศรี
คิดอ่านประหยัดจงดี อย่าให้พระพี่แจ้งกิจจา

๚ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ทั้งสองกิดาหยันหรรษา
ก้มเกล้าถวายบังคมลา พากันออกมาฉับไว

๚ ๒ คำ ฯ

๏ ต่างเรียกบ่าวไพร่ทั้งหลาย ใครจะรู้แพร่งพรายก็หาไม่
พร้อมแล้วขึ้นม้าคลาไคล แยกไปโดยทางพนาลี

๚ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ฝ่ายว่ากิดาหยันผู้หนึ่ง ครั้นถึงกุเรปันกรุงศรี
ก็แจ้งแก่มหาเสนี ตามมีสาราทุกสิ่งอัน

๚ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ดะหมังเสนีคนขยัน
แจ้งเหตุพากันจรจรัล เข้ายังพระโรงคัลจนา

๚ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงบังคมคัลอัญชลี กราบทูลองค์ศรีปัตหรา
บัดนี้ระเด่นสียะตรา ให้สารามาถวายพระทรงธรรม์

ทั้งพระอนุชาไชยชาญ ซึ่งผ่านดาหาเขตรขัณฑ์
ว่าพระโอรสาธิดานั้น พร้อมกันอยู่กาหลังเวียงไชย

๏ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปั่นเปนใหญ่
รับเอาสารามาทันใด ภูวไนยคลี่ทรงด้วยยินดี

๏ ๒ คำ ๚

ช้า
๏ ศุภสารระเด่นสิยะตรา กับระเด่นวิยะดามารศรี
บังคมพระชนกชนนี แทบใต้ธุลีพระบาทา
บัดนี้กะกังอิเหนา โศกเศร้าไปเที่ยวตามหา
พบองค์พี่นางบุษบา พระเชษฐาปกป้องครองกัน
ข้าบาทได้ทูลอ้อนวอน ให้คืนนครเขตรขัณฑ์
ตรัสว่ากลัวสองพระทรงธรรม์ จะบาทบั่นให้นิราศคลาศคลา
ครั้นข้าจะกลับแต่ลำพัง ก็อาไลยกะกังเปนหนักหนา
จึงลอบแต่งศุภสารา ถวายมาให้ทราบบทมาลย์
ว่าพร้อมกันอยู่ทั้งสี่ ในบุรีกาหลังราชฐาน
หวังจะให้ดับร้อนรำคาญ สองพระองค์ผู้ผ่านธรณี

๏ ๑๐ คำ ๚

ร่าย
๏ ครั้นทรงเสร็จสิ้นในสาร เบิกบานพระไทยเกษมศรี
ดังได้ทิพรศวารี มาโสรจสรงอินทรีย์ให้ปรีดา
จึงบัญชาสั่งเสนาใน จงเตรียมพลไกรซ้ายขวา
รถประเทียบสาวสรรค์กัลยา โดยพยุหยาตราฉับพลัน

ให้เสร็จแต่รุ่งอโณไทย กูจะไปกาหลังเขตรขัณฑ์
สั่งแล้วก็เสด็จจรจรัล เข้าปราสาทสุวรรณรูจี
๚ ๖ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงยื่นสารให้ แก่องค์ประไหมสุหรี
ตรัสแจ้งความนั้นทันที ตามคดีมีมาทุกสิ่งอัน
๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีเฉิดฉัน
คลี่สารอ่านดูด้วยพลัน ครั้นแจ้งยินดีเปนพ้นไป
จึงบังคมคัลวันทา ทูลศรีบัตหราเปนใหญ่
แม้นจะให้ไปหาบัดนี้ไซ้ ที่ไหนอิเหนาจะกลับมา
ขอเชิญพระองค์ทรงธรรม์ กรีฑาพลขันธ์ไปดีกว่า
ข้าจะตามเสด็จไคลคลา จึงจะได้ลูกยามาธานี
๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปันเรืองศรี
ได้ฟังอรรคราชเทวี ภูวไนยจึงมีพจมาน
บัดนี้ให้เตรียมพลไกร จะยกไปแต่รุ่งสุริฉาน
อันพระอนุชาไชยชาญ เห็นจะยกทวยหาญไปด้วยกัน
๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น มเหษีทั้งห้าเกษมสันต์
อีกฝูงพระสนมกำนัล ฟังพระบัญชาสำราญใจ
๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　เสนีธิบดีน้อยใหญ่
เกณฑ์หมู่พหลพลไกร　　อุดตลุดทั้งในธานี
บ้างตกแต่งรถทรงอลงกฎ　　รถประเทียบแลรถสาวศรี
ขุนม้าก็ผูกพาชี　　เครื่องมณีแกมสุวรรณรจนา
ขุนช้างต่างผูกคชสาร　　หมอควาญเลือกล้วนแกล้วกล้า
อันหมู่ทวยหาญแลเสนา　　ก็แต่งตัวโอ่อ่าประกวดกัน
ถือสาตราอาวุธเพริศพราย　　ตั้งตาริ้วรายเป่นหลายหลั่น
จัดถ้วนโดยกระบวนครบครัน　　เตรียมคอยทรงธรรม์จรลี

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　กิดาหยันซึ่งนำสารศรี
ครั้นถึงดาหาธานี　　ก็แจ้งแก่เสนีทันใด

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงพึ่งแจ้งแถลงไข
รับสารแล้วพากันคลาไคล　　เข้าไปยังพระโรงรจนา

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทบงสุ์　　ทูลพระองค์ทรงพิภพดาหา
บรรยายแถลงแจ้งกิจจา　　แล้วถวายสาราทันที

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　พระผู้วงศ์เทวาในราศี
รับสารมาจากเสนี　　แล้วคลี่ออกทรงด้วยพลัน

ครั้นแจ้งคดีกิปรีดา ดังได้ผ่านฟากฟ้ากระยาหงัน
อนิจาสียะดำราลาววรรณ ไปเที่ยวหากันจนพบพาน
แต่น้อยใจกาหลังอนุชา เหตุใดมิให้มาบอกขาน
ให้เราเศร้าโศกมาช้านาน ไม่มีความสำราญบานใจ
แล้วมีพระราชยัญชา สั่งมหาเสนาผู้ใหญ่
จงเร่งเตรียมพหลพลไกร ตามในพยุหยาตรา
แต่รุ่งจะให้ยกจตุรงค์ ไปรับเสด็จองค์พระเชษฐา
ที่ทางร่วมกาหลังภารา สั่งเสร็จเข้ามหาปราสาทไชย

ฯ ๑๐ คำ ฯ เสมอ

๏ นั่งเหนือแท่นรัตน์รูจี ตรัสแก่มเหสีพิศมัย
แจ้งความแต่ต้นจนปลายไป แล้วยื่นสารให้นางเทวี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ประไหมสุหรี
รับสารมาอ่านทันที ทั้งสี่มเหสีก็ทัศนา
ครั้นแจ้งใจความทุกสิ่งอัน ต่างองค์เกษมสันต์หรรษา
ดังได้อมฤตย์หยาดฟ้า มาโสรจสรงกายาสิ้นอาวรณ์
อันฝูงอนงค์ในซึ่งใช้ชิด แจ้งจิตรสกิดกันสโมสร
แล้วห้ามเหสีซ้ลีกร ทูลพระภูธรทันที
จะขอตามเสด็จบาทบงสุ์ พระองค์จงโปรดเกษี
จะได้พบโอรสแลบุตรี ให้คลายที่โศกาอาลัย

ฯ ๘ คำ ฯ

◎ เมื่อนั้น	ท้าวคาหาสุริวงศ์เปนใหญ่
รับคำมเหสีทรามไวย	แล้วเข้าในห้องทองรจนา

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

◎ บัดนั้น	เสนีผู้ใหญ่ซ้ายขวา
กะเกณฑ์ริพลโยธา	ตรวจตราหากันเปนโกลี
บ้างเอาเจ้าหมู่มาเร่งรัด	ผูกมัดตรากตรึงอึงมี่
บ้างได้ลูกเมียมาโบยตี	บ้างให้พี่น้องส่งกัน
อันเหล่าทวยหาญชาญยุทธ	จัดแจงอุดตลุดทั้งเขตรขัณฑ์
บ้างเบิกอาวุธครบครัน	พากันมาเข้าทัพไชย
บ้างให้ผูกช้างผูกม้า	ประดับราชรถาศรีใส
ทั้งรถประเทียบอนงค์ใน	เตรียมไว้พร้อมพรั่งดังบัญชา

ๆ ๘ คำ ๆ

◎ เมื่อนั้น	พระองค์ทรงพิภพดาหา
ครั้นอุไทยเรืองรองส่องฟ้า	ตื่นจากนิทราเปรมปรีดิ์
จึงมีสุนทรวาจา	ชวนห้าอัคเรศมเหสี
ยุรยาตรนาดกรจรลี	เข้าที่สรงสหัสธารา

ๆ ๔ คำ ๆ เสมอ

โทน ◎ ต่างองค์ทรงสุคนธ์ปนทอง	นวลลอองรื่นรวยด้วยบุบผา
พระทรงสนับเพลาพัตรา	นางทรงภูษาค่าเมือง
พระทรงชายแครงชายไหว	นางทรงสไบตาดสีเหลือง
พระทรงฉลององค์อร่ามเรือง	นางทรงสร้อยเฟื่องยรรยง

พระทรงสังวาลบวร นางทรงทองกรแสงส่ง
พระทรงพาหุรัดบรรจง นางทรงธำมรงค์รูจี
พระทรงมงกุฎเพ็ชร์แพร้ว นางทรงกรรเจียกแก้วจำรัสศรี
ห้านางทรงอุบะมณี พระภูมีทรงกฤชฤทธิรอน
งามดังอสัญแดหวา ปรีดาด้วยสุรางค์นางอับศร
แล้วพากันเสด็จบทจร กรายกรมาขึ้นรถไชย

๏ ๑๐ คำ ๏ เสมอ

ร่าย
๏ อันพระมเหษีทั้งห้าองค์ ทรงรถตามลำดับน้อยใหญ่
รถสนมกำนัลเปนหลั่นไป ให้เคลื่อนพลไกรจากภารา

๏ ๒ คำ ๏ กลองโยน

โทน
๏ รถเอยราชรถแก้ว เพริศแพร้วเรืองอร่ามพระเวหา
ดุมวงกงกำล้วนจินดา งอนระหงธงน่าสามชาย
แปรกบังรังเรือนแสงสุก จตุรมุขพรหมภักตร์เฉิดฉาย
น่าบันเครือกระหนกนกกลาย รูปนารายน์ทรงครุฑเผ่นทยาน
สารถีขับสินธพชาติ โอภาษดังรถพระสุริฉาน
ประดับด้วยเครื่องสูงโอฬาร ปี่กลองฆ้องขานนี่นั้น
พลเข้าริ้วรายซ้ายขวา ดั้งแซงหลังน่าหลายหลั่น
รถประเทียบตามระเบียบเรียงรัน ทั้งรถสาวสรรค์กำนัลใน
เสียงรถเสียงช้างเสียงม้า เสียงพลโห่โกลาแผ่นดินไหว
ผงคลีบดบังอโณไทย รีบยกไปในอรัญวา

๏ ๑๐ คำ ๏ เชิด

ร่าย ๏ ครั้นถึงซึ่งทางร่วมกัน ให้หยุดยั้งพลขันธ์ซ้ายขวา
ตั้งที่ประทับพลับพลา คอยพระเชษฐาธิบดี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายท้าวกุเรปันเรืองศรี
ครั้นอุทัยส่องฟ้าธาตรี พี่น้องค์จากที่ไสยา
จึงชวนทั้งห้ามเหสี กับกะหรัดตะปาตีโอรสา
เสด็จจากแท่นแก้วรจนา มาเข้าที่สรงชลธาร

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

โทน ๏ ต่างชำระสระสนานกายา สุคนธาตระหลบหอมหวาน
สอดทรงสนับเพลาโอฬาร ภูษาตระการพื้นสุวรรณ
ซ่าโบะครุยแครงอำไพ ทรงสไบต่างสีเฉิดฉัน
ฉลององค์เลื้อมลายพรายพรรณ สร้อยสังวาลกุดั่นจินดาดวง
พาหุรัดทองกรยรรยง ต่างสอดธำมรงค์โชติช่วง
สององค์ทรงมงกุฎดอกไม้พวง กรรเจียกแก้วรุ้งร่วงพรายตา
ห้าองค์ทรงศิโรเพศแพร้ว กุณฑลแก้วมณีมีค่า
ทัดอุบะเพ็ชร์พวงรจนา ถือเช็ดหน้าต่างสีบรรจง
สองกระษัตริย์ทรงกฤชฤทธิไกร งามดังเทพไทครรไลหงษ์
เสด็จจากปราสาททั้งเจ็ดองค์ ฝูงอนงค์ตามเสด็จจรลี

ฯ ๑๐ คำ ฯ เพลง

ร่าย ๏ ถึงเกยต่างทรงรถา รถประเทียบทั้งห้ามเหสี
รถสนมกำนัลนารี ชิงที่นั่งเบียดเสียดกัน

อันกะหรัดตะปาติโอรสา เปนกองน่านำเสดจผายผัน
ให้เคลื่อนจัตุรงค์จรจรัล ออกจากเขตรขัณฑ์เวียงไชย

๑ ๔ คำ ๑ กลองโยน

โทน ◎ รถเอยรถกุดั่น พลอยประดับสลับกันสรรใส่
ดุมวงกงกำอำไพ แสงใสยิ่งยาราชาวะดี
เจ็ดชั้นบัลลังก์กระจังราย กาบฉลุระบุลายระบายสี
พระยี่ภู่ปูลาดสอาดดี พนักล้วนมณีดังวิมาน
สารถีขี่ขับสินธพผยอง รนร้องลองเชิงเริงร่าน
ฉัตรไชยชุมสายชัชวาลย์ ทานตะวันพัดโบกโบยลม
ฆ้องกลองแตรสังข์ของอึงอัด เสียงพลเพียงขึ้ถพิล่ม
เสนาน่าหลังทุกกรม ขัดดาบแห่ประนมดาบดา
ช้างดั้งช้างกรรขับแข่ง ม้าแซงนอกในซ้ายขวา
เร่งรีบจัตุรงค์โยธา ไปโดยมรคาพนาวัน

๑ ๑๐ คำ ๑ เชิด

ร่าย ◎ เมื่อนั้น ท้าวดาหาสุริวงศ์รังสรรค์
เห็นศรีบุตหรากุเรปัน ยกพลขันธ์มาก็ดีใจ
พระจึงลงจากพลับพลา พร้อมด้วยเสนาน้อยใหญ่
กรายกรบทจรคลาไคล ไปยังรถทรงอลงการ์

๑ ๔ คำ ๑ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทบงสุ์ ทูลองค์สมเด็จพระเชษฐา
แต่ข้าแจ้งสารสิยะตรา ก็ยกมาคอยเสด็จพระภูมิ

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปั่นเรืองศรี
ได้ฟังอนุชาธิบดี จึ่งมีบัญชาอันสุนทร
แต่พี่แจ้งใจในสารา ก็มีความปรีดาสโมสร
ให้เร่งตรวจตราพลากร ยกจากนครรีบมา
ครั้งนี้จะคลายวายทุกข์ สมบูรณ์ภูลศุขไปภายน่า
ด้วยเดชเทเวศร์อันศักดา ช่วยรักษาทั้งสี่อะหนะไว้
จะได้สืบสุริวงศ์พงศ์ประยูร จึ่งพร้อมมูลหาอันตรายไม่
เจ้าจงยกพลสกลไกร เปนทัพน่าไปบัดนี้

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ท้าวตาหาผู้รุ่งรัศมี
รับพระบัญชาด้วยยินดี ยอกรชลีแล้วกลับมา

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ จึ่งแจ้งแก่มเหษีทั้งห้าองค์ ต่างเสด็จขึ้นทรงรถา
ให้ยกนิกรโยธา นำทัพพระเชษฐาคลาไคล

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปั่นเปนใหญ่
กรีพลจัตุรงค์ตามไป ข้ามธารผ่านไศลไพรวัน

อันหมู่เสนามนตรี โยธีมีแต่เกษมสันต์
ทั้งฝูงพระสนมกำนัล เห็นพรรณมิ่งไม้นานา
มฤคีปักษีเกลื่อนไพร ชมสำราญบานใจถ้วนหน้า
รีบรัดจัตุรงค์โยธา ไปโดยมรคาพนาลัย

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นมาถึงเมืองกาหลัง จึงสั่งนิกรน้อยใหญ่
ให้หยุดพหลสกลไกร อยู่นอกพิไชยธานี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายท้าวกาหลังเรืองศรี
แจ้งว่าพระเชษฐาธิบดี ทั้งสองบุรียกมา
มีพระไทยชื่นชมโสมนัศ ตรัสสั่งเสนีซ้ายขวา
จงเตรียมรี้พลโยธา ผูกทั้งคชาไชยชาญ
จะไปรับสองศรีปิตหรา เข้ามายังนิเวศน์วังสถาน
เร่งรัดจัดกันอย่าทันนาน ให้พร้อมในกาลบัดนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนารับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลทันที ออกมายังที่ศาลา

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ยานี เกณฑ์หมู่รี้พลสกลไกร นายไพร่ทุกหมวดพร้อมหน้า
บ้างเร่งผูกช้างผูกม้า ตรวจตราหากันวุ่นวาย

บรรดาเสนามนตรี ชาวที่ชาววังทั้งหลาย
พระหลวงขุนหมื่นพันทนาย แต่งกายคอยเสด็จจรลี

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น กิดาหยันซึ่งนำสารศรี
กลับมากับสองพระภูมี ก็เข้าในธานีทันใด

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงทูลย่าหรัน ว่าสองพระทรงธรรม์เปนใหญ่
เสด็จมาประทับพลไกร อยู่นอกพิไชยภารา

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ย่าหรันวิลิศมาหรา
ฟังแจ้งยินดีปรีดา ดังได้ฟ้ากฟ้าคุ้มฤๅ
จึงชวนขนิษฐายาใจ จะไปเชิญกะกังบั้นหยี
ออกไปเฝ้าสองพระภูมี ยังที่ประทับพลับพลาไชย
ว่าแล้วพากันลีลา จากดาหาปาตีที่อาไศรย
อันพวกกิดาหยันสาวใช้ ก็ตามไปเกลื่อนกลาดดาษดา

๏ ๖ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นถึงแต่สองเข้าห้องแก้ว แล้วบังคมทูลพระเชษฐา
บัดนี้สองพระองค์เสด็จมา อยู่นอกนคราธานี
เชิญเสด็จพระเชษฐาคลาไคล ออกไปประเตยทศรี
ถึงมาทว่าความผิดมี เห็นที่จะทรงพระเมตตา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　　บุนหยีได้ฟังพระน้องว่า
ตกใจดังจะม้วยชีวา　　　ภักตราซีดเผือดลงทันใด
จึงตอบวาจายาหยี　　　สุดปัญญาพี่นี้จะไปได้
เพราะเหตุด้วยคิดเขาใจ　　　ทั้งซ้ำให้เคืองบาทพระทรงธรรม์
ถึงศรีปัตหราจะกริ้วโกรธ　　　ลงโทษพี่ม้วยอาสัญ
ก็มิได้อาไลยแก่ชีวัน　　　ด้วยผิดนั้นใหญ่พ้นคณนา
เกรงแต่พระจะพรากโฉมเฉลา　　　ให้ร้อนเร่าเศร้าโทมนัศา
ยิ่งกว่าที่จะสิ้นชนมา　　　อนุชาจะคิดฉันใดดี

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　ย่าหรันผู้รุ่งรัศมี
ยอกรทูลสนองไปทันที　　　ข้อนี้ไว้เปนธุระน้อง
จะเฝ้าอ้อนวอนด้วยปัญญา　　　ทูลพระผ่านฟ้าทั้งสอง
สุดแต่ให้ได้อยู่เปนคู่ครอง　　　มิให้เคืองลอองพระบาทา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　บุนหยีได้ฟังขนิษฐา
พระจึงนิ่งนึกตรึกตรา　　　แล้วตอบวาจาไปทันใด
เมื่อพระองค์ยังทรงพระโกรธา　　　อนุชาฤๅจะหาญทูลทานได้
ว่าพลางทางสท้อนถอนใจ　　　ตลึงไปมิได้พาที

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　ระเด่นอรสามารศรี
จึงบังคมทูลพระภูมี　　　ข้อนี้จงถวิลจินดา

แม้นพระองค์ยังทรงพระโกรธอยู่ ไหนจะสู้เสด็จมาเดินย่ำ
แต่เราทั้งสี่นี้จากมา เห็นจะทรงโศกาอาลัย
ด้วยเคยมีพระไทยเสนหา ดังดวงไนยนาไม่เปรียบได้
ซึ่งจะมิไปเฝ้าภูวไนย ผิดนั้นจะยิ่งใหญ่พันทวี
ถึงพระองค์จะพรากยากยั่น ข้อนั้นอย่าหม่นหมองศรี
น้องจะอ้อนวอนพระชนนี ทั้งมะดีหวีศรีโสภา
ให้ช่วยพิดทูลผ่อนผัน พระทรงธรรม์ก็จะโปรดเกษา
พระองค์จงฟังวาจา พาน้องไปเฝ้ายังดีนี้

๏ ๑๐ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์มิสาระยิ่นหยี
ฟังระเด่นอรสาพาที ภูมียิ้มพลางทางตอบไป
อนิจาเจ้าว่าก็เพราะรัก ประจักษ์อยู่ทุกสิ่งไม่สงไสย
แต่พี่มีความน้อยใจ ด้วยได้ทุกข์ร้อนทรมาน
ครั้งก่อนมะดีหวีก็รับแล้ว ต่อหน้าน้องแก้วในวิหาร
แต่คอยฟังจนสั่งให้ตั้งการ ชมมานพี่เพียงจะม้วยมรณ์
ครั้งนี้จะให้ช่วยอีกเล่า โฉมเฉลาเจ้าจงคิดดูก่อน
หากพี่ล้างการสยุมพร จึงได้ดวงสมรมายาใจ

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ดีหลาอรสาศรีใส
ได้ฟังวาจาภูวไนย ค้อนให้แล้วตอบไปทันที

เอาอะไรที่ไหนมาเจรจา　　เชิงคิดค่อนว่าน่าบัดสี
เมื่อรู้อยู่สิ้นทั้งธานี　　ครั้งนี้ฤๅจะไม่เมตตา
จะว่าอย่างไรก็ไม่เชื่อ　　น่าเบื่อน่าแค้นหนักหนา
ใครใช้ให้ก่อการมา　　จะพลอยพาให้ผิดซ้ำไป

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ขุนหยิดได้ฟังก็หม่นไหม้
ในทรวงร้อนรุ่มดังสุมไฟ　　ภูวไนยมิได้พาที
ให้คิดอัดอั้นตันใจ　　เกรงไปจะต้องพรากจากยาหยี
อกเอ๋ยจะผ่อนผันฉันใดดี　　แต่รอรีร้อนใจไปมา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวกาหลังสุริวงศ์นาถา
ชวนห้ามเหยีโสภา　　สองธิดามาสรงวาริน

๏ ๒ คำ ๏

โทน ๏ ต่างองค์ชำระสระสนาน　　สุคนธ์ธารเฟื่องฟุ้งจรุงกลิ่น
สนับเพลาเปนรูปนาคินทร์　　ภูษาลายรูปกินริรำ
ซ่าโบะครุยแครงซ่อซ้อย　　สองห้อยมรกฎเขียวขำ
ฉลององค์ทรงเข้าบิณฑ์พื้นดำ　　รัดองค์ทรงประจำพรรณราย
ตาบทิศทับทรวงดวงประพาฬ　　สร้อยสนสังวาลเฉิดฉาย
พาหุรัดทองกรฉลุลาย　　พรายพรายธำมรงค์อลงกรณ์

ต่างองค์ทรงมงกุฎศิโรเพศ　　งามดังเทเวศร์อดิศร
ถือเช็ดหน้ากรายกฤชฤทธิรอน　บทจรมาขึ้นคชา

๏ ๘ คำ ๚ เสมอ

๏ อันห้าองค์อรรคเทวี　　กับสองบุตรีเสนหา
ทรงสีวิกากาญจน์รจนา　　สาวสนมกัลยาก็ตามไป

๏ ๒ คำ ๚ กลองโยน

โทน ๏ ช้างเอยช้างทรง　　สามารถอาจองสูงใหญ่
เชื้อชาติอุฐคชยศไกร　　ชำนาญในยุทธนาราวี
โขมดข่ายสุวรรณเกี่ยวกรอง　สองหูภู่ห้อยจำรัสศรี
ทองกุดั่นรัดงารูจี　　มีชนักถักกระวิลพรรณราย
รัตคนซองหางรจนา　　พานหน้าดาวฉลุเฉิดฉาย
พระทรงขอแก้วแพรวพราย　ควาญท้ายหมายคอยที่คชา
ประดับด้วยเครื่องสูงเรียงรัน　เสียงฆ้องกลองสนั่นแหล่งหล้า
คลายคลี่รี้พลโยธา　　ออกจากทวาราวังใน

๏ ๘ คำ ๚ เชิด

๏ เมื่อนั้น　　ฝ่ายระเด่นอรสาศรีใส
ได้ยินสำเนียงเกรียงไกร　ก็ทูลพี่ยาไปทันที
บัดนี้พระยี่หนัคเรศ　　มงกุฎเกษกาหลังกรุงศรี
เสด็จออกไปเฝ้าสองภูมี　เสียงประโคมอึงมี่เป็นโกลา
พระช่างนั่งตลึงอยู่ได้　　ฤๅจะไม่ไปก็เร่งว่า
ข้าจะพาพระน้องสองรา　ไปกราบบาทาภูวไนย

ว่าพลางชลนาคลอเนตร　　แสนเทวศทุกข์ทนหม่นไหม้
ชวนสองขนิษฐาคลาไคล　　จะไปจากห้องพรายพรรณ

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ปั้นหยีครั้นเห็นก็หวาดหวั่น
ร้อนจิตรดังพิศม์เพลิงกัลป์　　ลุกตามมากั้นไว้ทันที
ซึ่งจะให้ไปเฝ้าพระภูวไนย　　ยังกะไรอยู่ฤๅณโฉมศรี
แม้นพระองค์ไม่โปรดปรานี　　ไหนพี่จะคงชีวา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　สามกระษัตริย์ได้ฟังพระเชษฐา
ให้สงสารเปนพ้นคณนา　　จึ่งสนองวาจาไปพลัน
แม้นสององค์ยังทรงพระโกรธา　　ไว้ข้าจะทูลผ่อนผัน
สุดแต่มิให้พรากจากกัน　　พระอย่าหวาดหวั่นพรั่นฤๅไทย

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ปั้นหยีฟังแจ้งแถลงไข
พี่นี้ขัดสนจนใจ　　จะคิดฉันใดก็ตามที
ให้ไปก็จะออกไปเฝ้า　　เห็นแต่เจ้าทั้งสามจะช่วยพี่
ว่าแล้วพากันจรลี　　กิดาหยันสาวศรีก็ตามมา

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นออกนอกทวารเขตรขัณฑ์　　พอทันพระประเทียบซ้ายขวา
เดินพลางทางถวิลจินดา　　อนิจาจะเปนประการใด

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังสุริวงศ์เปนใหญ่
ขับช้างพลางเร่งพลไกร ไปยังที่ประทับทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นใกล้ลงจากช้างที่นั่ง ชวนทั้งห้าพระมเหษี
กับสองพระราชบุตรี จรลีเข้าเฝ้าพระผ่านฟ้า

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ จึงกราบถวายอภิวาท แทบบาทสองศรีบิตุหรา
ด้วยความภักดีปรีดา ต่อสองเชษฐาเรืองไชย
อันพระมเหษีสุริวงศ์ สิบห้าองค์ทรงลักษณ์ศรีใส
ต่างบังคมคัลทันใด ตามลำดับน้อยใหญ่ด้วยยินดี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์มิสาระบั่นหยี
ให้หวาดหวั่นพรั่นใจพันทวี ภูมิหยุดยืนตลึงไป
สามพระน้องรักตักเตือน จะเขยื้อนพระองค์ก็หาไม่
หลงหนึ่งหรัดฉวยพระหัดถ์ทันใด จึ่งได้สติก็เดินมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทบงสุ์ สององค์ทรงศักดินาถา
เสโทซึมซาบอาบกายา กราบก้มภักตราไม่พาที

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระจอมภพกุเรบั่นเรืองศรี
ทั้งท้าวดาหาธิบดี สองประไหมสุหรีนงลักษณ์

เห็นอะหนะทั้งสี่ก็ปรีดา ดังได้ผ่านฟ้าไตรจักร
เสนหาเพิ่มภูลพระไทยนัก ต่างกอดลูกรักเข้าโศกา

ๆ ๔ คำ ๆ โอด

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังสุริวงศ์นาถา
กับห้ามเหยี่โสภา สองราชธิดาลาวรรณ
เห็นท้าวกุเรปันเรืองศรี กอดมิสาระปันหยีกรรแสงศัลย์
อันท้าวดาหาทรงธรรม์ กอดย่าหรันเข้าโศกาไลย
ฝ่ายสองประไหมสุหรี กอดสองอิสัตรีละห้อยไห้
ต่างคิดผิดปลาดหลากใจ ตลึงไปมิได้จำนรรจา

ๆ ๖ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น สองพระองค์พงศ์อสัญแดหวา
ให้คิดน้อยพระไทยไปมา จึ่งมีพจนาวาที
ดูรายนุชากาหลัง ตั้งแต่ยะหนะทั้งสี่
หายไปจากราชธานี เปนตายร้ายดีไม่แจ้งใจ
พี่กับมเหยีสุริวงศ์ ฝูงอนงค์เสนาน้อยใหญ่
ไพร่ฟ้าทั้งสองเวียงไชย ร่ำไรทุกทิวาราตรี
อันสี่นัดดายาใจ มาอยู่ในกาหลังบุรีศรี
เหตุไฉนนิ่งเสียได้ดังนี้ ไม่บอกพี่ให้แจ้งกิจจา

ๆ ๘ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังได้ฟังพระเชษฐา
ยิ่งคิดสงไสยในวิญญ่า จึ่งสนองยัญชาไปทันใด

เดิมทีมิสาอุณากรรณ บุตรระตูประมอตันมาอาไศรย
กับขุ่นหยันเปนชาวไพร ข้ารักใคร่เลี้ยงดูเสมอกัน
ครั้นมีศึกจะมาหรากะปาหลัน ก็ช่วยกันฆ่าระตูอาสัญ
อุณากรรณกลับไปประมอตัน ด้วยบิดานั้นเกิดโรคา
ภายหลังย่าหรันคนนี้ จงรักภักดีเข้ามาหา
บอกว่าเปนชาวพนาวา จะขอพึ่งเดชาสืบไป
อันราชนัดดาทั้งสี่ ข้านี้จะพบเห็นก็หาไม่
แม้นมาอยู่กาหลังเวียงไชย จะนิ่งความเสียไยพระภูมี

๏ ๑๐ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ทั้งสองพระเชษฐาเรืองศรี
จึงตอบพระอนุชาธิบดี ไฉนยังพาทีดึงไป
ว่าขุ่นหยันชาววนาวัน มิใช่อิเหนากุเรปั่นฤๅไฉน
ย่าหรันคือสียะตรายาใจ ชาวไพรที่ไหนให้ว่ามา
นี่อะหนะบุษบาลาวรรณ นั่นองค์วิยะดาเสนหา
เหตุใดไม่รู้จักนัดดา อนิจาน่าอัศจรรย์นัก

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังพึงดูรู้ประจักษ์
ทั้งพระมเหษีนงลักษณ์ ต่างองค์พิศภักตร์ไปมา
ก็จำได้ว่าหลานทั้งสี่ ท้าวมีพระไทยหรรษา
จึงกราบทูลสมเด็จพระพี่ยา ความนี้ตัวข้าไม่แจ้งใจ

ด้วยเหตุแปลงปลอมเปนชาวดง ให้คิดงวยงงสงไสย
ถึงนัดดาทั้งสี่นี้ไซ้ ต่างก็ไม่รู้จักศักดิ์กัน
เมื่อสียะตรามาลักวิยะดา อิเหนาโกรธาหุนหัน
ตามไปจะพิฆาฏฟาดฟั่น จนฤทธนั้นกระทบเปนเปลวไฟ
หากว่าข้านี้ไปทัน หาไม่จะพากันตักไษย
เพราะมิได้แถลงให้แจ้งใจ ภูวไนยจงทรงพระเมตตา

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สองพระองค์ทรงเดชเชษฐา
ได้ฟังยินดีปรีดา จึงมีบัญชาไปทันที
ซึ่งเหตุทั้งนี้มีมา เพราะเวราอะหนะทั้งสี่
ให้จำจากยิตุเรศชนนี หากมิได้ม้วยชีวัน
แล้วถามโอรสธิดา เมื่อจากดาหาเขตรขัณฑ์
เปนไฉนจึ่งได้พบกัน จงบรรยายให้แจ้งกิจจา

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น มิสาระบั่นหยีสุกาหรา
ฟังไปไม่ตระหนักพระบัญชา สำคัญว่ากริ้วก็ตกใจ
จึงค่อยกระซิบพาที ยาหยีทั้งสามช่างนิ่งได้
ไม่ช่วยพี่แล้วฤๅฉันใด จะให้จำตายเสียครั้งนี้

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบามารศรี
ค้อนให้แล้วตอบไปทันที เปนไฉนฉนี้ไม่เข้ายา

จะฟังความก็ไม่เข้าหู ดูน่าสมเพชเปนหนักหนา
คอยแต่จะตื่นอยู่อัตรา ดังชาวป่าไม่เคยเข้าเวียงไชย

๏ ๔ คำ ๏

๑ เมื่อนั้น สองกระษัตริย์สุริวงศ์เปนใหญ่
เห็นอิเหนานั้นเคลิบเคลิ้มไป ด้วยกริ่งใจได้ทำผิดมา
ให้คิดสงสารอะหนะนัก จึ่งซ้ำถามลูกรักเสนหา
ถึงเหตุผลซึ่งพลัดภารา ไฉนมาพร้อมกันอยู่เมืองนี้

๏ ๔ คำ ๏

๑ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ฟังบัญชาจะแจ้งก็ยินดี จึ่งชลีกรทูลสนองไป
ตั้งแต่แต่งกลเข้าลักนาง จะปิดบังอำพรางก็หาไม่
จนไปอยู่ถ้ำอำไพ มาแก้สงไสยจึ่งพลัดกัน
ต่างวิโยคโศกแสนระกำจิตร ดังชีวิตรจะม้วยอาสัญ
จึ่งแปลงเปนชาวป่าพนาวัน เที่ยวค้นทุกเขตรขัณฑ์ธานี
ครั้นถึงกาหลังก็พบกัน ไม่สำคัญว่าองค์ยาหยี
ด้วยเปนบุรุษเรืองฤทธิ ออกรบราวีก็มีไชย
แล้วพระน้องหนีไปปะตาป่า อยู่บนตะหลากันเขาใหญ่
ลูกรักแจ้งความก็ตามไป พานางมาไว้ในภารา
ซึ่งข้าละเมิดเพราะเบาจิตร โทษนั้นก็ผิดเปนหนักหนา
ทั้งทำให้เคืองพระบาทา พระผ่านฟ้าจงโปรดปรานี

๏ ๑๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　ระเด่นบุษยามารศรี
ชลเนตรคลอเนตรเทวี　โศกพลางทูลสนองไป
เมื่อลูกกับพี่เลี้ยงทั้งสอง　อยู่ในถ้ำทองผ่องใส
ออกมาชมบุหงาให้พาใจ　พอเกิดพยุใหญ่เปนโกลา
หอบเอาระแทะทองลอยลิ่ว　ปลิวไปในกลางเวหา
ตกแดนประมอตันนัคครา　ก็โศกาขึ้มจะม้วยชีวี
องค์ปะตาระกาหลาแปลงกาย　เปนชายรูปทรงส่งศรี
ให้กฤชแล้วสาปสรรค์ทันที　ลูกนี้พากันสัญจรไป
ฝ่ายท้าวประมอตันมาเล่นป่า　เห็นข้าก็รับเข้ากรุงใหญ่
รักเปนโอรสยศไกร　จะให้ผ่านซึ่งไอสวรรยา
จึงอุบายลาเที่ยวจรลี　จะหาที่คู่ชอบเสนหา
ครั้นถึงกาหลังภารา　ก็เข้าไปวันทาพระภูมี
นางทูลแต่ต้นจนปลาย　บรรยายความทุกข์ถ้วนถี่
จนพบพระเชษฐาชิบดี　ให้ทราบธุลีพระยาทา

๏ ๑๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　สิยะตราทรงโฉมเสนหา
กรายลงแล้วทูลกิจจา　ซึ่งลูกรักลาไปเล่นไพร
เพราะคิดถึงพี่นางกับเชษฐา　จะว่างเว้นเวลาก็หาไม่
ครั้นมาถึงกลางพนาไลย　แลไปเห็นบุหรงรูจี
งามสรรพสารพางค์พรายพรรณ　ดังสุวรรณมรกฎสดสี
ให้มีความรักใคร่พันทวี　ขับพาชีเลี้ยวไล่สกุณา

ครั้นติดตามไปจะใกล้ทัน　นกนั้นรีบบินถาบถา
เห็นไกลแกล้งหยุดรำรา　ล่อให้ตามมาในกลางไพร
จนถึงแดนกาหลังพระบุรี　ลูกนี้จะรู้ตัวก็หาไม่
มยุรานั้นสูญหายไป　พอพี่เลี้ยงพลไกรมาทัน
จึงคิดอุบายมารยา　แปลงเปนชาวป่าพนาสัณฑ์
เข้าไปบังคมพระทรงธรรม์　มิได้รู้จักกันกับพี่ยา
แล้วพระทูลแถลงแจ้งความ　ตามซึ่งได้ลักขนิษฐา
จนตกไปถึงเมืองมะงาดา　ให้ทราบยาทาพระภูมี

๑ ๑๔ คำ ๑

๑ เมื่อนั้น　พระทรงภพกุเรปั่นเรืองศรี
ทั้งท้าวดาหาชิษดี　กับราชเทวีทั้งสิบองค์
ได้ฟังโอรสบุตรี　มีความละห้อยจิตรพิศวง
ชลไนยไหลหลั่งถั่งลง　ต่างทรงกรรแสงร่ำไร
ท้าวกาหลังทั้งห้ามเหษี　จะกลั้นความโศกีก็มิได้
ร่ำรักนัดดายาใจ　แซ่ไปทั้งสนมนารี

๑ ๖ คำ ๑ โอด

๑ แล้วสองพระองค์ทรงศักดิ์　จึงตรัสแก่ลูกรักทั้งสี่
ซึ่งเกิดเหตุเภทไภยทั้งนี้　เพราะผลกรรมมีแต่ก่อนมา
ห่ากปะตาระกาหลามาช่วย　อะหนะจึงไม่ม้วยสังขาร์
ทีนี้จะเกษมเปรมปรา　แก้วตาอย่าอาวรณ์ร้อนใจ

๑ ๔ คำ ๑

อิเหนาเล่ม ๓๓

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวกาหลังบังคมประนมไหว้
ทูลองค์พระเชษฐาเรืองไชย　　ภูวไนยจงได้โปรดปราน
ขอเชิญสองพระองค์ทรงเดช　　เสด็จเข้านิเวศน์วังสถาน
ให้ไพร่ฟ้าประชากรเบิกบาน　　จะได้ดำริห์การสืบไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　สองศรีปัตหราเปนใหญ่
ได้ฟังอนุชายาใจ　　ตรีไตรเห็นชอบท่วงที
ต่างตรัสชวนองค์อนุชา　　กับห้าอัคเรศมเหษี
ทั้งราชโอรสแลบุตรี　　เข้าที่สระสรงคงคา

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

โทน ๏ ต่างองค์ชำระสระสนาน　　สุคนธ์ธารรินรวยด้วยบุหงา
ต่างทรงภูสิตรจนา　　สองแก้วแววฟ้าอร่ามเรือง
ต่างทรงฉลององค์แลสไบ　　สังวาลตาบวิไลยเลื่อมเหลือง
ต่างสอดพาหุรัดแสงประเทือง　　ทองกรกาบเพื่องพรายพรรณ
ต่างทรงธำมรงค์มีค่า　　ทรงมงกุฎชะฎาเฉิดฉัน
มเหษีกับพระบุตรีนั้น　　ทรงศิโรเพศอันรูจี
อิเหนากุเรปันโอรสา　　กับระเด่นสียะตราเรืองศรี
ทรงเครื่องอย่างกระษัตริย์ชีบดี　　ห้อยอุบะมณีพรรณราย

หกองค์ทรงกฤชฤทธิ์ ถือเช็ดหน้าต่างสีเฉิดฉาย
แล้วเสด็จยุรยาตรนาดกราย มาขึ้นรถแพรวพรายทันใด

ฯ ๑๐ คำ ฯ เสมอ

โทน
๑ รถเอยราชรถแก้ว แววววับจับแสงสุริใส
สารถีขับม้าว่องไว ดังจะเลื่อนลอยไปในเมฆา
อันท้าวกาหลังฤทธิรณ ทรงช้างนำพลยกไปน่า
ทั้งสามกระบวนยาตรา แต่ละกองโยธาแน่นนันต์
เครื่องสูงไสวทั้งสามกอง เสียงประโคมฆ้องกลองไหวหวั่น
ซ้ายขวาเสนาเรียงรัน น่าหลังเปนหลั่นกันไป
อิเหนานั้นทรงสินธพชาติ ตามเสด็จบิตุราชเปนใหญ่
สียะตราก็ทรงอาชาไนย ตามพิไชยราชรถบิตุรงค์
อันองค์ระเด่นบุษบา กับระเด่นวิยะดานวลหง
ต่างทรงรถสุวรรณบรรจง ด้วยองค์พระราชชนนี
ฝ่ายรถสาวสรรค์นั้นมาท้าย เรียงรายโดยกระบวนถ้วนถี่
ให้รีบหมู่พหลมนตรี เข้าบุรีกาหลังทันใด

ฯ ๑๒ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังมีจิตรผ่องใส
ครั้นเสด็จถึงเกยอำไพ ก็ลงจากคชไกรทันที
จึงบังคมทูลแทบบาท พระเชษฐาธิราชเรืองศรี
ขอเชิญเสด็จจรลี ขึ้นปราสาทมณีรจนา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สองพระองค์ทรงเดชเชษฐา
จึ่งชวนมเหษีธิดา ขึ้นมหาพิมานพรายพรรณ

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นสิ้นแสงศรีรวิวร อัมพรแจ่มแจ้งแสงขหลัน
สามกระษัตริย์สุริวงศ์ทรงธรรม์ บรรธมแท่นเดียวกันสำราญใจ
อันสามประไหมสุหรี ร่วมที่นิทราผ่องใส
มะดีหวีทั้งสามทรามไวย ไสยาศน์ร่วมอาศน์สถาวร
มะโตทั้งสามองค์นั้น บรรธมแท่นเดียวกันสโมสร
ลิกูทั้งสามพระนคร ร่วมที่บรรจฐรณ์ถัดมา
เหมาหลาหงีทั้งสามทรามสวาดิ ไสยาศน์ด้วยกันหรรษา
ทั้งสี่พระราชธิดา ก็นิทราด้วยกันเปรมปรีดิ์
อันวิเหนากับองค์สียะตรา บรรธมข้างน่าทั้งสองศรี
ถัดนั้นกะหรัดตะปาตี เข้าที่ข้างนอกออกไป

๏ ๑๐ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวกาหลังทรงสวัสดิอัชฌาไศรย
ดำริห์ตริตรองในพระไทย แล้วทูลสองภูวไนยพระพี่ยา
ซึ่งเกิดเหตุวิบัติให้พลัดกัน แสนทุกข์โศกศัลย์ถ้วนหน้า
ก็เพราะอานุภาพพระไอยกา จะให้เดชนัดดาขจรไป
บรรดาแดนชวาทั้งหลาย จึ่งแพ้พ่ายย่อท้อไม่ต่อได้
เกริกเกียรติวงศาสุราไลย ทั้งในไตรภพโลกา

บัดนี้โอรสแลหลานขวัญ ก็พร้อมกันเปนบรมศุขา
สองพระองค์ก็เสด็จยกมา อยู่ยังภารากาหลังนี้
ควรจะมีสารไปให้หา พระอนุชาสิงหัดส่าหรี
ให้ยกพหลมนตรี มาแต่งการพิธีสยุมพร
ที่ในกาหลังให้พร้อมกัน ตามคู่ตุนาหงันไว้แต่ก่อน
ให้วงศ์เทวาสถาวร พระภูธรจงโปรดปรานี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระเชษฐาธิราชทั้งสองศรี
ได้ฟังพระอนุชาพาที ภูมีเห็นชอบก็ตอบไป
ตัวเราก็ชรานักหนาแล้ว ควรอภิเศกลูกแก้วให้เปนใหญ่
เราเปนศรีขึ้ตตาหวันสืบไป ให้สิ้นห่วงข่วงใยเสียทันตา
ถึงอนุชาสิงหัดส่าหรี ก็จะยินดีเปนหนักหนา
คงมาทำการวิวาห์ ตรัสแล้วนิทราภิรมย์ใจ

ฯ ๖ คำ ฯ ตระ

๏ บัดนั้น ฝูงอนงค์นารีศรีใส
พนักงานการบำเรอท้าวไท ก็เข้าไปบำเรอด้วยภักดี

ฯ ๒ คำ ฯ

นางนาค ๏ ข้างตีรำมะนาทับ ฉิ่งกรับรับซอกระจับปี่
รัวสายกรายกรีดดีดตี ระนาดฆ้องก้องมี่บรรเลงลาน

ลางนางข้างร้องขับครวญ　โหยหวนเฉื่อยฉ่ำคำหวาน
พร้อมเพราะเสนาะพึ่งกังวาน　เปรียบปานเพลงสวรรค์ชั้นฟ้า

ฯ ๔ คำ ฯ มโหรี

ร่าย
๏ ครั้นพระสุริยาเรืองรอง　แสงทองส่องสว่างพระเวหา
สามกระษัตริย์สุริวงศ์เทวา　ตื่นจากนิทราเปรมปรีดิ์
สระสรงทรงเครื่องบรรจง　ชวนองค์อัคเรศมเหสี
กับราชโอรสบุตรี　เสด็จออกยังที่พระโรงคัล

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ พรั่งพร้อมหมู่มุขมาตยา　หมอบกลาดดาษดาหลายหลั่น
ทั้งสามกรุงเฝ้าแหนแน่นนันต์　ดังดาราล้อมจันทร์อันอำไพ
จึงมีพระราชบัญชา　ตรัสสั่งเสนาผู้ใหญ่
จงแต่งสารแจ้งคดีทั้งนี้ไซ้　ไปสิงหัดส่าหรีอย่าช้า
ให้พระอนุชาสุริวงศ์　พาสุหรานากงโอรสา
มายังกาหลังนัครา　จะแต่งการวิวาห์ให้พร้อมกัน

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　ยาสาเสนาคนขยัน
รับสั่งมายังศาลาพลัน　ขึ้นนั่งที่อัฒจันท์ชั้นลด

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ จึงจัดแจงแต่งพระราชสารา　ใส่แว่นตานั่งมองนายรองจด
เรียกเอาน้ำชาเข้ามาซด　พอเขียนหมดเข้าผนึกปิดตรา

เสร็จแล้วส่งให้นายตำรวจ　　เคยเร็วรวดชำนาญการป่า
เชิญราชสารศรีขึ่อาชา　　ออกจากภาราไปทันที

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

๏ สามทิวามาตามทางลัด　　ถึงนครสิงหัดส่าหรี
จึงแจ้งแก่มหาเสนี　　ตามราชสารศรีซึ่งมีมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　เสนีนายใหญ่ซ้ายขวา
แจ้งคดีมีพระราชสารา　　เวลาเฝ้าก็พากันเข้าไป

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์　　ทูลพระองค์ทรงภพเปนใหญ่
ว่าพระเชษฐาภูวไนย　　ทั้งสองกรุงไกรเสด็จมา
อยู่ยังกาหลังพระบุรี　　ใช้ให้เสนีตำรวจน่า
นำสารมาถวายพระผ่านฟ้า　　แล้วอ่านสาราไปทันที

๚ ๔ คำ ๚

๏ ช้า ราชสารสุนทรบวรสวัสดิ์　　สามกระษัตริย์ปรีดิเปรมเกษมศรี
มายังพระอนุชาธิบดี　　ด้วยอะหนะทั้งสี่ที่หายไป
บัดนี้มาอยู่พร้อมกัน　　ในเขตรขัณฑ์กาหลังกรุงใหญ่
จึงยกพหลพลไกร　　มาด้วยหฤไทยปรีดา
หวังจะอภิเศกสยุมพร　　ให้ขจรเกียรติยศไปภายน่า
จึงให้มาเชิญอนุชา　　พาลูกยาไปแต่งให้พร้อมกัน

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　ท้าวสิงหัดส่าหรีรังสรรค์
แจ้งความตามราชสารนั้น　　พระทรงธรรม์ยินดีเปนพ้นไป
จึงดำรัสตรัสประภาษให้หา　　นายตำรวจเข้ามาแล้วปราไส
ซักไซ้ไต่ถามความใน　　ทำไฉนจึงประสบพบนัดดา
ครั้นทราบเค้ามูลทูลถ้วนถี่　　ภูมียิ่งทรงหรรษา
บอกสุหรานากงลูกยา　　กับทั้งห้ามเหยีวิไลยวรรณ
จะพร้อมกันไปเมืองกาหลัง　　แล้วตรัสสั่งให้เตรียมทัพขัน
กับเครื่องอภิเศกทั้งปวงนั้น　　ก็ให้จัดสรรทุกสิ่งไป
พอรุ่งรังษีรวิวร　　จะยกพลนิกรทัพใหญ่
สั่งเสร็จพระเสด็จคลาไคล　　เข้าในปราสาทรูจี

๚ ๑๐ คำ ๚ เสมอ

๏ บัดนั้น　　จึงมหาเสนาทั้งสี่
มาเกณฑ์หมู่พหลมนตรี　　รถรัตน์หัดถีอาชา
ขุนช้างผูกช้างอลหม่าน　　เลือกล้วนคชสารตัวกล้า
ขุนรถแต่งรถรจนา　　ทั้งรถาประเทียบครบครัน
ขุนม้าผูกม้าพร้อมพรั่ง　　ล้วนกำลังเรี่ยวแรงแขงขัน
ขุนพลเกณฑ์พลคนฉกรรจ์　　ทุกหมวดตรวจสรรทั้งไพร่นาย
แต่งตัวโอ่อ่าสามารถ　　ท่วงที่องอาจทุกเหล่าหลาย
ถือสาตราวุธเพริศพราย　　ตั้งตารีวรายในบุรี

อันหมู่รี้พลโยธา　　ซ้ายขวาน่าหลังอึงมี่
สำเนียงเอิกเกริกทั้งราตรี　　คอยเสด็จภูมีจะยาตรา

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวสิงหัดส่าหรีนาถา
ครั้นรุ่งรางส่างแสงสุริยา　　พระพันตันนิทราทันที
เสด็จจากห้องสุวรรณบรรจง　　ชวนสุหรานากงเรืองศรี
ยุรยาตรนาดกรจรลี　　เข้าที่สรงสหัสธารา

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

โทน ๏ ต่างชำระสระสนานวาริน　　ทรงสุคนธ์ปนกลิ่นบุบผา
สอดใส่สนับเพลาเพราตา　　ทรงภูษาแย่งครุธจับภุชงค์
เจียรบาดคาดทับระยับแสง　　ขึ้นเหน่งถมยาแดงงามระหง
ต่างสวมสอดใส่ฉลององค์　　สังวาลวรรณบรรจงรจนา
ทองกรบานพับตาบทิศ　　ธำมรงค์วิจิตรเลขา
ต่างองค์ทรงมหาชฎา　　กรรเจียกจรซ้ายขวากุณฑลทอง.
ถือเช็ดหน้าแสดสีโกไสย　　เหน็บกฤชฤทธิไกรไม่มีสอง
เสด็จมาขึ้นเกยเรืองรอง　　เสียงประโคมฆ้องกลองนี่นัน

๚ ๘ คำ ๚ เสมอ

ร่าย ๏ พร้อมทั้งมเหษีมีศักดิ์　　ให้ลูกรักนำน่าพลขันธ์
ออกจากนิเวศน์วังจันทน์　　รถประเทียบเปนหลั่นตามมา

๚ ๒ คำ ๚ กลองโยน

โทน
๏ รถเอยรถแก้ว พรายแพรวจำรัสพระเวหา
ดุมวงกงแก้วมุกดา บัลลังก์หลังคาประกอบกาญจน์
รูปสัตว์เทพประนมพรหมภักตร์ งอนงามจำหลักบั๋กธงฉาน
สารถีขี่ขับอาชาชาญ กิดาหยันอยู่งานรำเพยลม
เครื่องสูงรายเรียงเคียงรถ พนักงานกางพระกลดด้ามถม
ตำรวจใหญ่ในนอกบอกระคม มือประนมตะพายดาบกายทอง
ช้างเขนเกณฑ์เข้ากระบวนน่า ยืนหลักบั๋กจังกาตัวละสอง
สังข์แตรแซ่เสียงฆ้องกลอง ประโคมก้องมาในไพรพนม

๚ ๘ คำ ๚

ชมดง
๏ เดินทางพลางชมพรรณไม้ พฤกษาใหญ่เรียบเรียงรื่นร่ม
ที่ริมทางหว่างเขาล้วนลั่นทม ต้องลมดอกดวงร่วงเรี่ยทาง
สาวหยุดพุดจีบบี๊บจำปา มลิลาสารภีมีหลายอย่าง
แก้วเกดกรรณิกาขานาง ดอกสล้างดาระย้าตรงน่ารถ
ที่ไม้ผลปนซ่อครซร บ้างสุกลูกอ่อนนั้นเขียวสด
ต้นลูกอินลนจำมีรศ ขึ้นตามเชิงบรรพตคีรี
เสียงบุหรงร้องก้องพนาดร พระภูธรทรงฟังดังดีดสี
ให้เร่งรถเร่งคชพาชี เสด็จโดยวิถีดำเนินมา

๚ ๘ คำ ๚ เชิด

ร่าย
๏ ครั้นถึงกาหลังนัคเรศ พระทรงเดชแสนโสมนัศา
จึงให้หยุดรี้พลโยธา อยู่นอกภาราธานี

เสด็จจากรถทรงอลงการ์ ชวนห้าอัคเรศมารศรี
กับสุหรานากงทรงฤทธิ์ จรลีเข้าพระโรงรจนา

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งถวายบังคม ทั้งสามพระบรมเชษฐา
มเหษีทั้งสี่ภารา ต่างวันทากันเปนหลั่นไป
อันโอรสกับราชบุตรี ชลีกรตามลำดับน้อยใหญ่
ต่างองค์สำราญบานใจ ปราไสกันด้วยสวัสดี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปั่นเรืองศรี
แต่ตรึกตรามาหลายราตรี เห็นได้ท่วงทีพร้อมกัน
จึ่งมีมธุรศพจนา แก่สามอนุชารังสรรค์
อันอะหนะอิเหน่ากุเรปั่น ผิดนั้นใหญ่พ้นคณนา
เพราะเหตุใจหนุ่มก็หุนหัน ไปผูกพันหลงรักจินตะหรา
แต่ก็เปนพงศ์พันธุ์กันมา หากใช่วงศ์เทวาเลิศไกร
จำจะกันฉันทาราคี อย่าให้มีผู้ล่วงติได้
จะให้เสนานำสารไป ยังพิไชยหมันหยาธานี
ให้ระตูนำราชธิดา มาแต่งการราชาภิเศกศรี
ทั้งอะหนะบุษบานารี ให้เปนที่อรรคราชชายา
จึ่งจะควรแก่ขัติยวงศ์ อันดำรงพิภพแหล่งหล้า
อย่าให้เสียธรรมบุราณมา อนุชาจะเห็นประการใด

๏ ๑๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　สามกระษัตริย์ผู้มีอัชฌาไศรย
ฟังพระเชษฐาเรืองไชย　　จึ่งบังคมทูลไปมิได้ช้า
ซึ่งพระองค์ทรงดำริห์ทั้งนี้　　ชอบธรรมประเพณีหนักหนา
ขอให้มีสารไปหามา　　ตามราชบัญชาพระภูมี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　พระจอมภพกุเรปั่นเรืองศรี
ฟังสามอนุชาก็ยินดี　　จึ่งมีสีหนาททันใด
ดูก่อนตำมะหงงกุเรปั่น　　เคยไปหมันหยากรุงใหญ่
จงเร่งถือราชสารไป　　ให้ระตูนั้นนำบุตรีมา
ทำการมงคลอภิเศก　　เปนเอกโดยซ้ายฝ่ายขวา
แล้วสั่งตะหมังเสนา　　จงถือสาราไปบัดนี้
แจ้งแก่ระตูประมอตัน　　บรรยายยุบลจงถ้วนถี่
ให้มาช่วยวิวาห์พระบุตรี　　ที่ในกาหลังเวียงไชย

๚ ๘ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงตะหมังบังคมไหว้
รับสั่งแล้วลาคลาไคล　　ตรงไปศาลาลูกขุนพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ต่างแต่งสารตามพระบัญชา　　พระผู้วงศ์เทวากระยาหงัน
ให้จารึกลงในแผ่นสุวรรณ　　แล้วจัดพลขันธ์ทันที

ทั้งสองเสนีขุนขี่ม้า　　　　ออกจากกาหลังบุรีศรี
ดั้นดัดลัดป่าพนาลี　　　　จรลีแยกมรคาไป

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๏ ฝ่ายว่าตำมะหงงเสนา　　　　ครั้นถึงหมันหยากรุงใหญ่
จึงแจ้งแก่เสนีทันใด　　　　ตามในสาราพระภูมี

๏ ๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น　　　　จึงมหาเสนาทั้งสี่
ก็พาตำมะหงงจรลี　　　　เข้าสู่ที่พระโรงรจนา

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงกราบบาทบงสุ์　　　　ทูลระตูผู้ดำรงหมันหยา
บัดนี้พระผู้วงศ์เทวา　　　　ทั้งสี่นัคราเรืองไชย
ใช้ให้ตำมะหงงกุเรปั่น　　　　ซึ่งทรงธรรม์เคยทราบอัชฌาไศรย
เชิญสารมาทูลภูวไนย　　　　แถลงไขข้อราชกิจจา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　　　ระตูผู้ผ่านหมันหยา
ได้ฟังว่ามีสารมา　　　　ให้หวาดหวั่นวิญญาพันทวี
แต่นั่งนิ่งขึงตลึงไป　　　　เร่าร้อนหฤไทยหมองศรี
จึงมีพจนาวาที　　　　แก่ตำมะหงงเสนีทันใด
เมื่ออิเหนามาร่วมภิรมยา　　　　ด้วยอะหนะจินตะหราศรีใส
พอเราตระหนักประจักษ์ใจ　　　　ก็เห็นไม่พ้นความนินทา

ได้บอกท่านไว้เปนพยาน ด้วยกลัวความอัประมาณหนักหนา
ทั้งทุกข์ด้วยเกรงสองกระษัตรา ตั้งแต่วันนั้นมาคุ้งวันนี้
อนิจาพลอยผิดด้วยลูกตน ต้องมาทนอัประยศไม่พอที่
ราชสารบรรยายร้ายฤๅดี เสนีจงแถลงให้แจ้งใจ

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ บัดนั้น ตำมะหงงผู้มีอัชฌาไศรย
ได้ฟังบัญชาภูวไนย จึงทูลสนองไปมิได้ช้า
อันสี่พระองค์ทรงฤทธิ์ ดำรงธรรม์สุจริตเปนหนักหนา
ปรานีมีพระคุณไม่ฉันทา ปฤกษากันโดยคลองประเพณี
แล้วให้ข้ามาทูลบทมาลย์ เชิญพระผู้ผ่านกรุงศรี
ทั้งองค์อรรคราชเทวี พาระเด่นบุตรีเสด็จไป
จะแต่งการวิวาห์สยุมพร ในนครกาหลังกรุงใหญ่
ทูลแล้วส่งราชสารไป ให้แก่ตะหมังเสนา

๚ ๘ คำ ๚

๏ บัดนั้น ตะหมังฝ่ายกรุงหมันหยา
ก้มเกล้ารับราชสารา มาอ่านถวายพระภูมี

๚ ๒ คำ ๚

๏ ช้า ราชสารพระผู้พงศ์เทเวศร์ จอมพิภพนัคเรศทั้งสี่
มงกุฎกุเรปันธานี อีกบุรีดาหาสถาวร
ทั้งกาหลังแลสิงหัดส่าหรี มีพระไทยสมัคสโมสร
อยู่ยังกาหลังพระนคร จะทำการสยุมพรพระลูกนั้น.

แต่วิตกด้วยนางจินตะหรา　　ถึงใช่วงศ์เทวากระยาหงัน
ก็เปนประยูรวงศ์พงศ์พันธุ์　　ฝ่ายเขตรขัณฑ์หมันหยาธานี
ควรเปนปิ่นสนมซ้ายขวา　　กับอะหนะบุษบามารศรี
จึงให้ราชสารสวัสดิ์　　โดยราชไมตรีที่มีมา
เชิญท้าวหมันหยาภูวนารถ　　นำราชบุตรีเสนหา
มาแต่งการมงคลวิวาห์　　ในภารากาหลังบัดนี้

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　ท้าวหมันหยาได้ฟังสารศรี
เห็นยกข้อเปรียบปรายพาที　　เอาแต่ดีเคลือบร้ายให้ตายใจ
จึงมีพระราชบัญชา　　แก่ตำมะหงงเสนาผู้ใหญ่
เรานี้เจียมตัวกลัวภัย　　มาได้อัประมาณเพราะลูกรัก
อนิจาเหมือนน้ำท่วมปาก　　กรรมวิบากบุญน้อยจึงถอยศักดิ์
คิดจะไปก็ให้อดสูนัก　　จะเยื้องยักก็เกรงพระทรงธรรม์
แม้นพระองค์ทรงเคืองเราอยู่　　จงเอนดูช่วยทูลผ่อนผัน
พออย่าให้มีผิดติดพัน　　ไมตรีท่านนั้นจะถึงใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงผู้มีอัชฌาไศรย
ฟังตรัสจึงทูลสนองไป　　จะแคลงพระหฤทัยไปไยมี
เพราะสิ้นความขุ่นเคืองในเบื้องบาท จึงให้มีพระราชสารศรี
มาโดยมิตรภาพสวัสดิ์　　พระภูมีไม่ควรคิดอาวรณ์

เชิญเสด็จยกพหลพลโยธา พาองค์พระธิดาดวงสมร
ไปตามราชสารพระภูธร ก็จะสโมสรสืบไป

๏ ๖ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวหมันหยาเปนใหญ่
ฟังคำตำมะหงงเสนาใน จำใจจึงตอบวาจา
ครั้นเราจะมิไปยังนี้ ก็เกรงสิ่งบรมนาถา
จำเปนจำใจไคลคลา ก้มหน้าไปรับอัประมาณ
แล้วสั่งมหาเสนี ให้เตรียมกริ้รพลทวยหาญ
คชาม้ามิ่งไชยชาญ ทั้งรถแก้วสุรกาญจน์รจิ
อีกทั้งรถประเทียบฝ่ายใน ให้เสร็จครบไว้จงถ้วนถี่
จะยกไปแต่รุ่งราตรี สั่งแล้วจรลีเข้าปรางใน

๏ ๘ คำ ๆ เสมอ

๏ ลดองค์ลงนั่งเหนืออาศน์ อันโอภาษพิจิตรแจ่มใส
แล้วมีบัญชาตรัสไป แก่ประไหมสุหรีพงคราญ
ทบทวนแต่ต้นจนปลาย บรรยายตามในกระแสสาร
พี่นี้เดือดร้อนรำคาญ จะคิดอ่านฉันใดก็ใช่ที่

๏ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ประไหมสุหรี
ได้ฟังบัญชาพระภูมี เทวีอัดอั้นตันใจ
น้อยจิตรคิดแค้นอิเหนานัก มาหาญหักเอาแต่โดยได้
อนิจาเวทนาเปนพ้นไป เลี้ยงลูกก็ไม่เทียมคน

รู้ไปถึงไหนก็ไม่ดี จะมีแต่อัปรยศทุกแห่งหน
สุดที่จะคิดผ่อนปรน นฤมลก็ร่ำโศกา

๚ ๖ คำ ๚ โอด

โอ้ปี่ ๏ โอ้พระทูลกระหม่อมจอมเกล้า บุญเรานี้น้อยเปนหนักหนา
ทั้งต่ำศักดิ์ไม่มีที่พึ่งพา จะเหลียวซ้ายแลขวาก็เปล่าใจ
ท่านเปนผู้ใหญ่ให้มาหา จะขืนขัดวัจนากะไรได้
จำเปนจำพากันคลาไคล ว่าพลางร่ำไรโศกี

๚ ๔ คำ ๚ โอด

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ท่านท้าวหมันหยาเรืองศรี
จึงมีสุนทรวาที ปลอบประไหมสุหรีไปมา
อันความทุกขาอาดูร จงระงับดับสูญเสียดีกว่า
วิบากกรรมแล้วก็จำเวทนา ไปตามเวราซึ่งทำไว้
แล้วมีมธุรศพจนาดถ์ เรียกราชธิดาเข้ามาใกล้
บอกคดีชี้แจงให้แจ้งใจ ตามในสาราทุกประการ

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น จินตะหราเยาวยอดสงสาร
ฟังพระทรงยศพจมาน ให้เดือดดาลคั่งแค้นแสนทวี
ยอกรกรายกับบาทา พระบิตุเรศมารดาทั้งสองศรี
พิไรทูลรำพรรณโศกี ลูกนี้ชั่วช้าสามาญ
อันกำเนิดเกิดมาเปนสัตรี บุรุษหนีหน่ายใจไม่สงสาร
จะแค่นตามเขาไปไม่ต้องการ จะได้ความอัประมาณพันทวี

ทั้งจะอายชาวเมืองดาหา   เขาจะค่อนนินทาว่าเสียคลี
ขึ้นชื่อเชื้อชายเช่นนี้   มิขอเห็นหน้าให้เคืองใจ
ลูกได้ชั่วแล้วก็ได้คิด   จะซ้ำผิดไปอีกหาควรไม่
จะซ่อนอายอยู่แต่กับเวียงไชย   อย่าให้ใครแลเห็นภักตรา
ขอฝากแต่สการะวาตี   กับมาหยารัศมีเสนหา
ไปให้เขาเจ้าของซึ่งพามา   ทูลพลางกัลยาก็โศกี

๏ ๑๒ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น   พระบิตุเรศผู้รุ่งรัศมี
ทั้งองค์พระราชชนนี   เห็นบุตรีกรรแสงร่ำไร
สองกระษัตริย์สงสารลูกรัก   อสุชลนองภักตร์หลั่งไหล
ต่างลูบปฤษฎางค์พลางตรัสไป   โลมเล้าเอาใจพระธิดา
เจ้าอย่ากำสรดสลดจิตร   สิ่งผิดจะเคืองไปเบื้องน่า
ซึ่งเจ้าจะมิไปดังบัญชา   เหมือนแก้วตาแกล้งทำโทษทัณฑ์
ให้แก่บิดามารดร   จะเดือดร้อนไปทั่วทั้งเขตรขัณฑ์
บุญน้อยจำจะคล้อยไปตามกัน   อย่าโศกศัลย์นักเลยฉบังอร

๏ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น   ระเด่นจินตะหราดวงสมร
ได้ฟังบิตุเรศมารดร   ได้คิดยอกรสนองไป
อันพระคุณการุญเลี้ยงมา   ถึงดินแดนแผ่นฟ้าไม่เปรียบได้
ยังมิได้สนองเท่ายองใย   มาซ้ำให้ได้เคืองพระบาทา

จะก้มหน้าไปรับความอาย ถึงจะวายชีวังสังขาร์
ก็ตามแต่ผลกรรมซึ่งทำมา ไม่นำพาอาไลยแก่ชีวี
เหมือนหนึ่งลูกได้สนองคุณ ซึ่งการุญโปรดเกล้าเกษี
พระจงเสวยสวัสดี อย่ามีวิตกหฤไทย
ทูลแล้วถวายบังคมลา พระบิตุเรศมารดาเปนใหญ่
ไปยังปราสาทแก้วแววไว พี่เลี้ยงกำนัลในก็ตามมา

๚ ๑๐ คำ ๚ ทยอย

๏ ครั้นถึงจึ่งเข้าในห้อง ชักบิดม่านทองเลขา
ตรัสสั่งสาวใช้ให้ไคลคลา ไปหาสองขนิษฐามาบัดนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น สาวใช้รับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี ตรงไปยังที่ตำหนักจันทน์

๚ ๒ คำ ๚ ชุบ

๏ ทูลนางมาหยารัศมี นางสการะวาตีเฉิดฉัน
ว่าองค์พระธิดาลาวรรณ เชิญเสด็จผายผันบัดนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมาหยารัศมี
ทั้งนางสการะวาตี ได้ฟังสาวศรีทูลกิจจา
ต่างองค์ทรงเครื่องอำไพ พร้อมฝูงกำนัลในซ้ายขวา
ทรงพระกลดคันสั้นกั้นมา เสด็จตามชาลาน่าคลัง

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ ค่อยย่างย่องเข้าห้องพระบรรธม ต่างบังคมคอยสดับรับสั่ง
พระพี่เลี้ยงเมียงชม้อยคอยระวัง ยกพานสลามาตั้งเตรียมไว้

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหราอัชฌาไศรย
เรียกสองขนิษฐายาใจ เข้ามาใกล้แล้วแถลงแจ้งคดี
ตามสารซึ่งจะให้ไปแต่งการ ยังสถานกาหลังกรุงศรี
ซึ่งจะแยกหน้าไปครานี้ อัปรยศพ้นที่จะพรรณา
จะอดสูใครใครก็ไม่คิด ไม่เจ็บจิตรเหมือนหนึ่งชาวดาหา
อันความแค้นแสนทุกข์ทรมา ยิ่งกว่านอนอยู่ในกองไฟ
เพราะชาติชายเช่นนี้ไม่มีสัตย์ สารพัดไม่เอาคำได้
มิขอพบขอเห็นสืบไป แต่รอยก็อย่าให้ร่วมกัน
หากเกรงพระชนกชนนี หาไม่ฤๅพี่จะผายผัน
นี่จำเปนจำใจจรจรัล จะต้องกลั้นแค้นไปทุกเวลา
อันตัวเจ้าทั้งสองกับพี่ จะมีแต่แสนโทมนัศา
ว่าพลางฟูมฟายชลนา กัลยาสอื้นโศกี

๚ ๑๒ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น รเด่นมาหยารัศมี
ทั้งนางสการะวาตี ได้ฟังเสาวนีก็อาไลย
ยิ่งคิดถึงตัวก็ใจหาย โฉมฉายไม่กลั้นน้ำตาได้
กราบพลางทางทูลรำพรรณไป โอ้กรรมสิ่งใดได้ทำมา

จึงจากบิตุเรศมารดร ตั้งแต่อาวรณ์ถวิลหา
ได้เห็นแต่หน้าอนุชา ก็ซ้ำมาพลัดไปเสียหลายปี
เปนบุญได้พึ่งพระพี่นาง ค่อยเสื่อมสร่างขุ่นข้องหมองศรี
แต่เมื่อมาเปนเช่นนี้ มิรู้ที่จะคิดประการใด
อันที่จะไปเหมือนใจเขา ครั้นจะนิ่งอยู่เล่าก็ไม่ได้
แม้นพี่นางเสด็จคลาไคล น้องก็จะไปตามเวรา
ถึงยากง่ายกะไรก็ไม่ทิ้ง จะพึ่งพิงไปกว่าจะสังขาร์
ไม่ขอไกลใต้เบื้องบาทา ว่าพลางโศกาพันทวี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตหรามารศรี
ฟังสองนางร่ำโศกี เทวีสลดระทดใจ
จึงว่าวิบากกรรมของเราแล้ว พี่จะทิ้งน้องแก้วอย่าสงสัย
มาไปเถิดตามกรรมซึ่งทำไว้ ทุกข์ร้อนจะได้เห็นหน้ากัน
อันจะไปครั้งนี้เจ้าพี่เอ๋ย ที่ไหนเลยจะวายโศกศัลย์
จะกินแต่น้ำตาไม่ราวัน ว่าพลางกอดกันเข้าโศกา

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น นางมาหยารัศมีเสน่หา
ทั้งสการะวาตีศรีโสภา กัลยาค่อยคลายโศกี
จึงบังคมลาพระพี่นาง ลงจากปรางรัตน์เรืองศรี
ไปยังตำหนักนางเทวี พี่เลี้ยงสาวศรีก็ตามไป

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ บัดนั้น ทั้งสี่เสนาผู้ใหญ่
แต่ออกมาจากพระโรงไชย ก็กะเกณฑ์นายไพร่พลโยธา
บ้างเทียมรถรัตน์อัศดร กุญชรนอกในซ้ายขวา
ประดับเครื่องเรืองระยับรจนา ล้วนจินดากุดั่นพรรณราย
อันรถประเทียบก็จัดสรร รถสนมกำนัลทั้งหลาย
ทั้งทหารอาสามามากมาย บ้างแต่งกายโอ่อวดประกวดกัน
ทั้งเหล่าฝรั่งอังกฤษ ยรเทศมุหงิดมักสัน
จีนจามยี่ปุ่นครบครัน มลายูวิลันดาตานี
พรั่งพร้อมทุกหมู่เปนขนัด สารวัดตรวจตราอยู่อึงมี่
เข้ากระบวนถ้วนครบตามบาญชี คอยเสด็จภูมีจะคลาไคล

ฯ ๑๐ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวหมันหยาเปนใหญ่
ครั้นรุ่งรางสร่างแสงอโณไทย ภูวไนยตื่นจากไสยา
จึงชวนองค์ประไหมสุหรี ทั้งราชบุตรีเสนหา
กับสองระเด่นดวงสุดา เสด็จมาสระสรงวารี

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

โทน
๏ ต่างชำระสระสนานทั้งห้าองค์ ทรงสุคนธ์ปนทองผ่องศรี
พระสอดสนับเพลารูจี รัดองค์มณีพรรณราย
นางทรงภูษาอำไพ ทรงสไบต่างสีเฉิดฉาย
พระทรงฉลององค์แพรวพราย ชายไหวไหวปลายทองพรรณ

นางทรงสร้อยสนตาบประดับ เพ็ชรระยับจับแสงสุริฉัน
พระทรงตาบทิศสังวาลวรรณ กุดั่นดวงเปนรูปเหรา
นางทรงทองกรบรรจง ต่างสอดข้ามรงค์มีค่า
พระทรงมงกุฎแก้วแววฟ้า กรรเจียกจรรจนาเรืองอุไร
นางทรงศิโรเพศทั้งสี่ ห้อยอุบะมณีศรีใส
พระทรงกฤชแล้วพากันคลาไคล ต่างไปขึ้นรถมิทันนาน

ฯ ๑๐ คำ ฯ เสมอ

ร่าย
๏ จึ่งให้เคลื่อนโยธีรีพล รถประเทียบสับสนอลหม่าน
ตำมะหงงนั้นขี่อาชาชาญ นำพลทวยหาญจากเวียง

ฯ ๒ คำ ฯ กลองโยน

โทน
๏ รถเอยรถทรง ดุมกงก้องลั่นสนั่นเสียง
บุษบกบัลลังก์ตั้งเตียง มีเฉลียงบังสาดดาดเพดาน
ประดับดวงดาราระย้าย้อย ซุ้มเสาผั้งพลอยฉายฉาน
เทียมด้วยสินธพอาชาชาญ สารถีเผ่นทยานขับรถ
เครื่องสูงอภิรุมชุมสาย ธงทิวริ้วรายอลงกฎ
สังข์แตรแซ่สนั่นบรรพต ผงคลีบังบดพระสุริยันต์
ทหารแห่ถือหอกเปนคู่คู่ เหล่าพวกมลายูถือปืนสั้น
เดินเปนระเบียบเรียบกัน โห่สนั่นครั่นครื้นปั๊ถพี

ฯ ๘ คำ ฯ

ชมดง
๏ เดินทางพลางชมคณานก ข้างโผนผกจับไม้อึงมี่
สาลิกาบินจับสารภี โนรีจับนางนวลนอน

นกแก้วจับกิ่งกาหลงพลอด　　ว่าสาวรักสาวกอดดังคนสอน
นกไม้มีมากตามทางจร　　แรมร้อนมาในพนาลี

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

ร่าย ๏ ครั้นถึงกาหลังให้ยั้งหยุด　　ผู้คนอุดตลุดอึงมี่
สารวัดจัดแจงโยธี　　ตั้งที่ประทับพลับพลา

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　ระตูผู้ครองหมันหยา
เสด็จลงจากรถรัตนา　　ชวนสี่สุดาบวลอนงค์
ขึ้นสู่สุวรรณพลับพลา　　จึงรับสั่งให้หาตำมะหงง
จงไปแจ้งเค้ามูลทูลพระองค์　　ให้ท้าวทรงทราบคดีที่เรามา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　ตำมะหงงกุเรปันหรรษา
ก้มเกล้ารับราชบัญชา　　รีบเข้าภาราทันใด

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์　　ทูลกระษัตริย์สี่พระองค์เป็นใหญ่
ท้าวหมันหยาพาธิดาดวงใจ　　มาอยู่นอกพิไชยธานี

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　องค์ท้าวกุเรปันเรืองศรี
ได้ฟังตำมะหงงก็ยินดี　　ภูมีซ้ำเลือนไนยนา

ดูสามอนุชารังสรรค์ ทั้งอิเหนากุเรปั่นโอรสา
จะใคร่แจ้งท่วงทีกิริยา ฤๅจะว่ากล่าวประการใด

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ท้าวดาหาแจ้งโดยอัชฌาไศรย
จึงทูลพระเชษฐาเรืองไชย ขอให้ไปรับเข้ามา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีดาหา
ได้ฟังคิดแค้นแน่นอุรา จำเป็นจำว่าให้เป็นที
ดูก่อนอิเหนาช่างนิ่งได้ เหตุไฉนเมียมาจนถึงนี่
จงไปรับเข้ามาแต่โดยดี อย่าให้มีรังเกียจกันสืบไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีก็หม่นไหม้
ชำเลืองดูยุบยาใจ แล้วภูวไนยก็ก้มภักตรา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น พระจอมภพพิไชยดาหา
จึงตรัสแก่อิเหนานัดดา ไฉนมานิ่งอยู่ดูเบา
ระตูได้มาถึงเวียงไชย เหตุไรไม่ออกไปรับเล่า
เขาจะพลอยติฉินนินทาเรา ทั้งจะน้อยใจเจ้าผู้หลานรัก

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีมีศักดิ์
รับสั่งแล้วบ่ายเบือนภักตร์ ดูองค์นงลักษณ์พอสบตา

เห็นบุษยาขุ่นเคืองค้อนให้ ภูวไนยขวยเขินเมินหน้า
จำเป็นจำใจก็ไคลคลา ตรงมาตึกาหรังวังพลัน

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงมีพระบัญชา ให้ผูกม้าเตรียมหมู่พลขันธ์
สั่งเสร็จเสด็จจรจรัล เข้าห้องสุวรรณทันใด

๏ ๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น ทั้งสี่พี่เลี้ยงผู้ใหญ่
ครั้นเสด็จขึ้นแล้วก็คลาไคล ออกไปจัดพหลพลยุทธ

๏ ๒ คำ ๏

ยานี
๏ เกณฑ์ทหารอาสาขี่ม้าแขง กางเกงแดงใส่เสื้อเสนากุฎ
ถือธนูกำซายยิ้นคายชุด ธงศรีกระบี่ครุธด้ามเงิน
พนักงานม้าต้นขนเครื่อง ผูกม้าเหลืองผู้เท้าราวเหาะเหิน
การจะไล่มฤคีไม่มีเกิน เขาสรรเสริญนักหนาม้าตัวนี้
เอาม้าเทียมเตรียมไว้เกยชาลา โต๊ะทองรองหญ้ามันน่าขี่
คนเลี้ยงถือแส้จามรี บัดแมงหวี่ยุงริ้นที่ยืนตอม

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

ร่าย
๏ เมื่อนั้น อิเหนาอ่าองค์ทรงเครื่องหอม
แล้วเยี่ยมแกลแลดูเห็นพลพร้อม เสด็จเข้าเหล่าเจ้าจอมอยู่งานพัด

๏ ๒ คำ ๏

โทน
๏ พนักงานเชิญพานภูษาถวาย สนับเพลาเพราพรายปลายสบัด
ไว้หางหงษ์ทรงเจียรบาดรัด คาดเข็มขัดใจเพ็ชร์เม็ดไม่น้อย

ทับทรวงดวงกุดั่นดอกประดับ ทรงบานพับสลับสีสายสร้อย
ชำมรงค์เรือนฝรั่งฝังพลอย ระย้าย้อยใต้มณีมีหิบเพลง
ครั้งนี้เปนที่จะออกหน้า ไปอวดชาวหมันหยาให้เหมาะเหมง
จะได้ฦๅชื่อไว้ให้ครันเครง ว่านักเลงของดีมีอัศจรรย์
ทรงมงกุฎทำใหม่ใส่กรรเจียก ถือผ้าเช็ดชุบน้ำกุหลาบกลั่น
เหน็บกฤชกรายกรจรจรัล เสด็จขึ้นเกยสุวรรณทันใด

๏ ๘ คำ ๏ เสมอ

ร่าย
๏ พร้อมพรั่งคั่งคนพลม้า ดาษดาดงทิวปลิวไสว
พระเสด็จเสร็จทรงอาชาไนย เคลื่อนพหลพลไกรออกจากเมือง

๏ ๒ คำ ๏ กลองโยน

โทน
๏ ม้าเอยม้าคลี ท่วงทีขี่ขับงามรับเครื่อง
เต้นน้อยซอยซ้ำย่ำเยื้อง ตัวเหลืองผมขาวผีเท้าดำ
สำหรับองค์ทรงคลีที่สนาม ไม่เข็ดขามควบขึ้งตะบึงร่ำ
ติดคู่ไม่สู้กินมัดจำ ถึงตัวด้านพรานต้นที่จัดเจน
เอาไปเปรียบหลายหนก่อนแต่หนี ด้วยว่าทรงขับขี่เขาเคยเห็น
ผิดเจ้าของขึ้นตกหกคะเมน องค์จันทร์เจ้าเขมรถวายมา
ม้าระเด่นเต้นซอยถูกน้อยหมด ม้าทหารพานพยศกดสามขา
เกณฑ์แห่แหนอัดรัดยา ต่างขับอาชามาพลัน

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย
๏ เดินกระบวนทัพม้ามาใกล้ จึ่งสั่งให้หยุดพหลพลขันธ์
ลงจากอัศดรจรจรัล เหล่าระเด่นทั้งนั้นก็ตามไป

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทบงสุ์ องค์ท้าวหมันหยาเปนใหญ่
ทั้งประไหมสุหรีทรามไวย แล้วกราบทูลไปดังจินดา
บัดนี้องค์พระบิตุเรศ พระชนนีเกิดเกษเกษา
ตรัสใช้ให้ข้าออกมา รับเสด็จไคลคลาเข้าธานี

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สองกระษัตริย์ได้ฟังถ้วนถี่
ให้น้อยใจอิเหนาพันทวี จึ่งมีวาจาตอบไป
ซึ่งสองพระองค์โปรดเกล้า ให้มารับเราเข้ากรุงใหญ่
พระคุณล้ำลบภพไตร ด้วยภูวไนยทรงพระเมตตา
ทั้งนี้ขอบใจพระหลานรัก อุส่าห์เหนื่อยภักตร์เปนหนักหนา
มารับถึงนอกภารา อนิจาเปนน่าปรานี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ฟังสองประหมันพาที ภูมีไม่ตอบประการใด
จึ่งกราบถวายบังคมลา ทั้งสองกระษัตราเปนใหญ่
จับชายกรายกรคลาไคล ไปยังจินตะหรายุพาพาล

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น — จินตะหราเยาวยอดสงสาร
เหลือบไปเห็นองค์พระภูบาล ให้เดือดดาลร่านร้อนในวิญญา
ทั้งโศกทั้งแค้นแสนเทวศ ชลนัยคลอเนตรซ้ายขวา
ผินภักตร์ไม่ดูภักตรา สอื้นร่ำโศกาอาไลย

๚ ๔ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น อิเหนาผู้มีอัชฌาไศรย
เห็นนางครวญคร่ำร่ำไร จึงโลมเล้าเอาใจไปมา

๚ ๒ คำ ๚

ชาตรี ๏ น้องเอยน้องรัก ผินภักตร์มานี่พี่มาหา
จะเล่าความให้ฟังแต่หลังมา เปนสัจจาจริงจังดังนี้
เมื่อเสร็จศึกนึกไว้ว่าจะกลับ กรรมวิบากยากยับเจียวเจ้าพี่
ต้องเดินป่าฝ่าดงพงพี ถึงเจ็ดปีสี่เดือนพึ่งเคลื่อนคลาย
พี่คิดถึงจึงทูลพระภูบาล ให้มีสารไปรับโฉมฉาย
เฝ้าแต่ค้อนควักไม่ทักทาย จงภิปรายเปรมปรีดิ์ด้วยพี่ยา

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ระเด่นจินตะหรา
ได้ฟังคั่งแค้นแน่นอุรา มิได้ตอบวาจาประการใด

๚ ๒ คำ ๚

โลม ๏ ดวงเอยดวงสมร พี่ว่าวอนหนักหนาไม่ปราไส
ซึ่งความผิดนิดนั้นขออไภย เจ้าดวงใจของพี่ผู้ยอดรัก

พระขยับเข้าใกล้แล้วไขว่คว้า   อุ้มองค์กัลยาขึ้นยนตัก
นางสบัดปัดกรแล้วค้อนควัก   ผูกคิ้วนิ่วภักตร์ไม่พาที

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย ๏ แต่เฝ้าเย้ายวนชวนชิด   กอดสกิดนิ่มน้องอย่าหมองศรี
ตรัสพลางทางเสด็จจรลี   มาเฝ้าภูมีที่พลับพลา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงจึงบังคมคัล   ทูลสองประหมันด้วยหรรษา
เชิญพระองค์จงเสด็จยาตรา   เข้าในมหาธานี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น   ท้าวหมันหยาทรงสวัสดิ์รัศมี
ได้ฟังระเด่นมนตรี   ชวนประไหมสุหรีทรามไวย
ทั้งองค์พระราชธิดา   กับสองกัลยาศรีใส
สระสรงทรงเครื่องอำไพ   เสด็จไปขึ้นรถรัตนา

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ ให้เคลื่อนโยธาเสนามาตย์   โดยกระบวนพยุหยาตรซ้ายขวา
อันอิเหนานั้นทรงอาชา   นำพลเข้ามายังธานี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น   ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ครั้นถึงเกยแก้วมณี   ลงจากพาชีแล้วลีลา

ทำย้อนรอยดูรถพระประเทียบ เปนระเบียบถึงรถจินตะหรา
อ้าหัดถ์จะรับกัลยา มาถึงนี่พี่จะพาเข้าวังใน

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น นางจินตะหราวาดีศรีใส
แค้นขัดขัดกรภูวไนย อรไทยลงจากรถสุวรรณ
อิเหนาเข้าประคองนงลักษณ์ นางพลิกผลักค้อนให้แล้วผินผัน
จึงพาสองสุดาลาวรรณ จรจรัลมายังพระบิดา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น พระองค์ผู้ดำรงหมันหยา
ทั้งประไหมสุหรีศรีโสภา เสด็จจากรถาอันรูจี
จึงชวนพระราชธิดา กับสองกัลยามารศรี
พร้อมด้วยสนมนารี จรลีเข้ายังพระโรงใน

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์ สี่กระษัตริย์สุริวงศ์เปนใหญ่
ทั้งประไหมสุหรีสี่กรุงไกร ให้อายใจเปนพ้นคณนา

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปั่นนาถา
จึงมีพระราชบัญชา พจนาปราไสไปพลัน
ดูราระดูผู้ทรงเดช ท่านดำรงนัคเรศเขตรขัณฑ์
ยังค่อยผาศุกทุกคืนวัน ฤๅโรคันอันตรายสิ่งใดมี

เรามีสารไปแจ้งกิจจา ให้พาธิดามากรุงศรี
จะแต่งการวิวาห์สวัสดิ์ โดยธรรมประเพณีกระษัตรา
ซึ่งท่านจงรักภักดี มานี้ขอบใจเปนหนักหนา
มิให้สูญประยูรวงศ์กันมา จะปรากฎยศถาสืบไป

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวหมันหยาสดุ้งจิตรคิดหวาดไหว
ให้อดสูแก่หมู่เสนาใน จำใจทูลสนองพจมาน
อันข้ากับไพร่ฟ้าประชากร เปนศุขสโมสรเกษมสานต์
ด้วยพระเดชานุภาพภูบาล เปนประธานโปรดเกษจึ่งเปรมปรา
แต่พอทราบสาราพระภูมี ก็รีบพาบุตรีเสนหา
มาเฝ้าใต้เบื้องพระบาทา มิให้ขัดอัธยาภูวไนย
ซึ่งเกิดเหตุเภทผลแต่ต้นนั้น ข้าจะเปนใจกันก็หาไม่
ครั้นแจ้งก็เกรงจะมีภัย ได้บอกให้ตำมะหงงเปนพยาน

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น พระจอมภพกุเรปั่นราชฐาน
ตรัสตอบไปพลันมิทันนาน ข้อนั้นป่วยการอย่าเจรจา
อันอะหนะอิเหนาเปนใจหนุ่ม เราไม่เคืองคุมโทษา
เหมือนท่านช่วยการวิวาห์ อย่าคิดฉันทาราคี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระตูหมันหยาเรืองศรี
ได้ฟังบัญชาพระภูมี ชลีกรแล้วทูลสนองไป
ซึ่งพระองค์โปรดมาทั้งนี้ พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
จะขอเอาพระเดชปกเกษไป กว่าชีวาไลยจะมรณา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ประไหมสุหรีหมันหยา
จึงพาบุตรีเข้ามา วันทาพี่นางทั้งสององค์

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหรานวลหง
จึงกรายประนมบทบงสุ์ องค์ประไหมสุหรีสี่เวียงไชย
บังคมทั้งมะดีหวีสี่กระษัตริย์ ด้วยความปดิพัทธผ่องใส
แล้วชายชำเลืองเนตรไป จะใคร่ดูองค์ไหนบุษบา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีดาหา
แลไปพอสบภักตรา กัลยาแจ้งใจในที
เคืองจิตรก็พิศดูตา สบเนตรบุษบามารศรี
จะให้ไหว้จินตะหราวาตี แต่มิได้ตรัสประการใด

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบาศรีใส
ดูทีชนนีก็แจ้งใจ ขุ่นเคืองพระไทยไปมา

จึงหยิบพานสลามาวาง เชิญเสวยพี่นางจินตะหรา
มิได้เคียมคัลวันทา แต่ชำเลืองในยนาดูที

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหรามารศรี
เห็นนางบุษยานารี ทำทีกิริยาคมใน
ยิ่งแค้นเคืองระคายในยนา กัลยามิใคร่จะยั้งได้
จึงเอาพระหัตถ์ซ้ายทรามไวย รับพานเสือกไสไว้ตรงภักตร์

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ประไหมสุหรีดาหามีศักดิ์
ครั้นเห็นเคืองขัดพระไทยนัก นงลักษณ์จึงดำรัสตรัสไป
ดูดู๋อะหนะบุษยา จะวันทาเจ้าผัวก็หาไม่
ไม่รู้จักเมียหลวงฤๅว่าไร ตกจะให้มีความนินทา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น บุษยาแค้นขัดสหัสสา
ความกลัวพระราชบิดา จะยกกรวันทาก็อายใจ
จะผ่อนผันฉันใดก็สุดคิด จำจิตรประสานหัตถ์ไหว้
พอนางจินตะหราเมินไป นางก็มิได้อัญชลี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ได้ยินองค์พระชนนี จะให้ยาหยีนั้นวันทา

ความรักพระไม่กลั้นโศกได้ ชลในยคลอเนตรทั้งซ้ายขวา
กัมภักตร์กริดเช็ดชลนา มิได้ว่าขานประการใด

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดาศรีใส
นางเห็นพี่ยาโศกาไลย ก็ขัดใจจินตะหราวาตี
ให้รังเกียจเคียดแค้นในอุรา จึ่งว่าอนิจาไม่พอที่
เมื่อครั้งเดินดงพงพี พระพี่นางนั้นเปนอุณากรรณ
ทุกกรุงกระษัตราระอาฤทธิ์ กลัวจะผลาญชีวิตรอาสัญ
ต่างมาประนมบังคมคัล ถวายบุตรธิดานั้นเปนข้าใช้
ครั้งนี้น่าเวทนานัก จะไหว้คนต่ำศักดิ์หาควรไม่
พี่นางช่างจะไหว้ฤๅไร เปนใจของน้องไม่วันทา
ถึงศรีปัตหราจะไม่โปรด ลงโทษก็จะรับใส่เกษา
สู้ตายไม่เสียดายชีวา ดีกว่าให้เปนเช่นนี้
จะนั่งอยู่ก็พลอยอัปรยศ จะอดปากอดใจก็ใช่ที่
แล้วลุกกระทืบบาทไปทันที โศกอยู่ในม่านรจนา

ๆ ๑๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ประไหมสุหรีกุเรปั่นเสนหา
จึ่งว่าอะหนะวิยะดา โมโหโกรธานั้นพ้นใจ
จะว่าสิ่งใดก็ไม่คิด จะรู้จักชอบผิดก็หาไม่
ขัดเดี๋ยวก็กลับดีไป จินตะหราอย่าได้ถือน้อง

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหราหม่นหมอง
จำเป็นทูลไปดังใจปอง มิให้เคืองละอองพระบาทา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สี่พระองค์วงศ์อสัญแดหวา
จึงสั่งมหาเสนา ให้นำท้าวหมันหยาคลาไคล
ทั้งองค์ประไหมสุหรี กับราชบุตรีศรีใส
อีกสองระเด่นทรามไวย ให้ไปอยู่ปราสาทรูจี

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น เสนารับสั่งใส่เกศี
จึงนำกระยัตราจรลี ไปปราสาทดังมีบัญชาการ

๚ ๒ คำ ๚ เพลง

อิเหนาเล่ม ๓๔

๏ บัดนั้น ฝ่ายตะหมังเสนีที่ถือสาร
รอนแรมมาหลายวันวาร ดั้นดัดดงดาลรีบไป

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ผ่านพ้นหิมวาอารัญ เข้าเขตรประมอตันกรุงใหญ่
จึงบอกข่าวชาวด่านทันใด ตามในเรื่องราชสารา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　ขุนด่านซักไซ้ไล่หนักหนา
ครั้นแจ้งความในแล้วไคลคลา　　　ขึ้นม้าควบขับเข้าธานี

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงศาลาลูกขุนใน　　　จึงกราบไหว้เสนาทั้งสี่
แจ้งยุบลต้นความตามมี　　　โดยสำเนาสารศรีทุกสิ่งอัน

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　ทั้งสี่เสนีคนขยัน
แจ้งใจในสารพระทรงธรรม์　　　ปรีดาพากันเข้ามา

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงพระโรงรัตน์รูจี　　　ชลีกรเหนือเกล้าเกษา
ทูลว่าพระผู้พงศ์เทวา　　　จะเศกองค์พระธิดายุพาพาล
ให้เสนานำพระราชสารศรี　　　บัดนี้มาอยู่ปลายด่าน
จะเข้ามาประนตบทมาลย์　　　ถวายซึ่งราชสารที่ถือมา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　ระตูประมอตันหรรยา
ได้ฟังดังอัมฤตย์ฟ้า　　　มาโสรจสรงกายาผาศุกใจ
จึงมีพระราชบัญชา　　　ตรัสสั่งเสนาผู้ใหญ่
จงเร่งเกณฑ์พลสกลไกร　　　ออกไปรับเขาเข้ามา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　　ปาเตะรับสั่งใส่เกษา
ก้มเกล้าถวายบังคมลา　　　　ออกมาจากพระโรงทันที

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ยานี
๏ ให้ผูกช้างที่นั่งหลังคาทอง　สำหรับรับรองสารศรี
ประดับเครื่องเรืองรองรูจี　　　หมอควาญขับขี่พร้อมกัน
ม้าแห่แต่ล้วนถือธง　　　　　เครื่องสูงบรรจงจัดสรร
ฆ้องกลองแตรสังข์ทั้งนั้น　　　ตรวจตราหากันวุ่นวาย
บรรดาโยธาทุกกรม　　　　　แต่งตัวนุ่งห่มเฉิดฉาย
เสร็จแล้วเคลื่อนพหลพลนิกาย　ตรงไปยังปลายด่านพลัน

๚ ๖ คำ ๚ เชิด

ร่าย
๏ ครั้นถึงจึ่งแจ้งเหตุผล　　　แก่ดะหมังนายพลคนขยัน
ว่าบัดนี้พระองค์ทรงธรรม์　　　แจ้งข่าวสารนั้นก็ยินดี
จึ่งให้นำพลโยธา　　　　　　ออกมารับราชสารศรี
เข้าไปโดยการประเพณี　　　　แล้วพาทีปราไสกันไปมา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　　ดะหมังเสนีมียศถา
จึ่งให้เชิญพระราชสารา　　　　ขึ้นยังคชาช้างสำคัญ

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　　ปาเตะเสนาคนขยัน
จึ่งให้เคลื่อนพลจรจรัล　　　　เข้าในเขตรขัณฑ์เวียงไชย

บรรดาม้าแห่เปนคู่คู่ ล้วนเสื้อชมพูงามไสว
อันทหารเดินเท้านั้นไซ้ ใส่เสื้อเหน็บกฤชเพราตา
พระหลวงขุนหมื่นเปนริ้วราย แห่ตามเบื้องซ้ายฝ่ายขวา
อร่ามเรืองเครื่องสูงเปนหลั่นมา เสียงประโคมโกลาธานี
อันปาเตะตะหมังเสนา ขึ้นม้าตามราชสารศรี
ชาวเมืองมาดูมากมี่ อึงมี่แออัดยัดเยียดกัน

ฯ ๘ คำ ฯ กลองโยน

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทมาลย์ พระผู้ผ่านพิภพไอสวรรย์
ทูลเบิกตะหมังบังคมคัล แล้วอ่านสารนั้นมิทันนาน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ช้า ราชสารพระผู้พงศ์เทเวศร์ มงกุฎเกษกุเรปั่นราชฐาน
ทั้งท้าวดาหาไชยชาญ กับภูบาลกาหลังอนุชา
อีกท้าวสิงหัดส่าหรี ทั้งสี่ทรงโสมนัศา
รลึกถึงซึ่งคุณอุปการ์ ของเจ้าภาราประมอตัน
ซึ่งบำรุงบุษบาทรามไวย โดยมิได้รังเกียจเดียดฉัน
เลี้ยงดังราชบุตรบุญธรรม์ ขอบคุณทั้งนั้นเปนพ้นไป
บัดนี้จะแต่งการสยุมพร ในนครกาหลังกรุงใหญ่
ตามคู่ตุนาหงันกันไว้ ในสี่สุริวงศ์เทวา
ขอเชิญระตูภูมี กับประไหมสุหรีเสนหา
มาช่วยอวยพรบุษบา ให้ลูกยาจำเริญชนมาน

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ระตูประมอตันได้ฟังสาร
มิพระไทยใสสุดเบิกบาน ดังได้ผ่านฉ้อชั้นไตรตริงษ์
จึงมีสุนทรบัญชา แก่คะหมังเสนาที่มาถึง
เรานี้มีจิตรคิดคนึง แสนรำพึงถึงองค์พระลูกรัก
คิดจะใคร่ไปประนตบทบงสุ์ พระผู้พงค์เทวามีศักดิ์
พอได้เห็นโฉมฉายทายทัก ความรักไม่เสียดายชีวัน
พอพระองค์มีราชสารมา ดังว่าทิพรศกระยาหงัน
มาโสรจสรงให้สร่างจาบัลย์ ความยินดีนั้นเปนพ้นไป่

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น คะหมังผู้มีอัชฌาไศรย
จึงทูลสนองพลันทันใด พระทรงไชยดำรัสตรัสมา
ซึ่งพระองค์จงรักภักดี บำรุงราชบุตรีเสนหา
พระคุณนั้นเปนพ้นคณนา ผ่านฟ้าจะสนองคลองไมตรี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระตูประมอตันเรืองศรี
ได้ฟังคะหมังก็ยินดี จึงมีพระบัญชาการ
ดูก่อนเสนาเร่งเตรียมพล ผูกทั้งมงคลคชสาร
รถประเทียบรถสนมบริวาร ทวยหาญสี่หมู่ให้พร้อมกัน
อันเครื่องสมโภชลูกรัก เครื่องสำหรับยศศักดิ์เฉลิมขวัญ
จงจัดแจงไปให้ครบครัน แต่รุ่งสุริฉันจะไคลคลา

สั่งแล้วก็เรียกเยาสารศรี　　มาจากเสนียาสา
กรายกรลีลาศยาตรา　　เข้ามหาปราสาทรูจี

ๆ ๘ คำ ๆ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงยื่นสาราให้　　แก่องค์ประไหมสุหรี
แล้วมีสุนทรวาที　　พรุ่งนี้จะพากันคลาไคล

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　องค์ประไหมสุหรีศรีใส
ทัศนาสาราแจ้งใจ　　อรไทยแสนเกษมเปรมปรา
จึงทูลว่าบุญของเราแล้ว　　จะได้พบลูกแก้วเสนหา
ทั้งจะได้พึ่งพระเดชา　　พระผู้พงศ์เทวาสืนคร
อันหมู่นักสนมกำนัล　　แจ้งเหตุก็พากันสโมสร
ต่างคนภักดีชลีกร　　จะขอตามภูธรเสด็จไป

ๆ ๖ คำ ๆ เจรจา

๏ บัดนั้น　　เสนีธิบดีผู้ใหญ่
ครั้นเสด็จขึ้นแล้วก็คลาไคล　　ตรงไปศาลาน่าคลัง

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

๏ ยานี เกณฑ์พหลพลแขกแจกอาวุธ　　ปืนคาบชุดศรกำซาบคาบดั้ง
พร้อมพรักพักทีริมทิมชาววัง　　สารวัดจัดตั้งตามตำรา
ช้างดั้งสั่งให้ผูกเครื่องถมปัด　　ที่ทรงจัดซื้อไว้ในคลังขวา
เย็บใหม่ใส่หีบติตรา　　ขนมามากมายแล้วจ่ายไป

เครื่องสูงสามชั้นคันถม　　พนักงานอภิรมย์ตัดผมใหม่
กลองชนะมลายูดูตรวจไตร　　ตำรวจใหญ่ในนอกถือหอกมา
ช้างที่นั่งหลังดีสีปลาด　　เชือชาติคชสารหาญกล้า
ผูกเครื่องทองจำหลักลงยา　　เตรียมท่าคอยเสด็จพระภูมี

๏ ๘ คำ ๏ เจรจา

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　องค์ท้าวประมอตันเรืองศรี
ครั้นแสงทองส่องฟ้าขาตรี　　สกุณีตื่นตาหากัน
ทั้งดุเหว่าเร้าเร่งสุรีใส　　เสียงไก่ปรบปีกกระพือขัน
พื้นพระองค์ลงจากแท่นสุวรรณ　　มาโสรจสรงสุคันธวาริน

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

โทน
๏ น้ำใสไขท่อประทุมทอง　　โปรยปรายคายลอองกระแสสินธุ์
ทรงกระแจะเจือบุหงาเปนอาจิณ　　หอมประทิ่นกลิ่นเกลาน่าทรง
สอดใส่สนับเพลาเชิงงอน　　ภูษารูปกินรงามระหง
ไว้หางวางกลีบจีบจง　　ฉลององค์เข้มขาบริ้วทอง
ห้อยน่าซ่าโบะโขมพัตร　　ชายไหวปลายสบัดออกทั้งสอง
เจียรบาดตาดปั้กกรุยกรอง　　ปั้นเหน่งปรุฉลุช่องผึ้งพลอย
ตาบทิศทับทรวงดวงระยับ　　สังวาลบานพับสายสร้อย
ทองกรประดับเพ็ชรเม็ดไม่น้อย　　ธำมรงค์สอดก้อยแก้วประไพ
ทรงชฎาเดินหนกุณฑลทัด　　กรรเจียกจรงอนสบัดดอกไม้ไหว
ถือเช็ดหน้าเหน็บกฤชฤทธิไกร　　เสด็จขึ้นเกยไชยคชาธาร

๏ ๑๐ คำ ๏ เสมอ

ร่าย ◎ ให้จุดขึ้นสัญญาน่าที่นั่ง คับคั่งโยธาทวยหาญ
กองน่านั้นออกนอกทวาร พระภูบาลขับช้างออกจากเกย

๑ ๒ คำ ๑ กราว

โทน ◎ ช้างเอยช้างศึก เหิมฮึกงวงกว้างงาเสย
ควาญท้ายหมายเขม้นเปนคนเคย ดูเบิ่ดเผยผิวผ่องเพียงทองแดง
สองหูกูขามรี่หอย ดาวกุดั่นเด่นพลอยพร้อยแสง
พลม้าอาสาเกราะทองแซง พวกขึ้นแดงตายตาพนาลี
รถประเทียบเปนระเบียบน่าหลัง กรมวังกำกับให้ขับขี่
สารวัดเร่งรัดโยธี ออกจากบุรีเรื่อยมา

๑ ๖ คำ ๑

ชมดง ◎ เดินทางมากลางสถลมาศ ภูวนารถรื่นเริงหรรษา
ชมสัตว์จัตุบาทนานา โคกิเลนเลียงผาตายแดง
เสือสิงห์หมีเม่นเร้นซ่อน ตามซงซอนศิลาเข้าแอบแฝง
แรดช้างกวางทรายควายแซง กรมแสงแทงตายเสียหลายตัว
ค่างลิงวิ่งหาพวกพ้อง ชะนีเหนี่ยวไม้ร้องหาผัว
วิเวกใจในดงน่ากลัว ข้างภาวนากันตัวรีบไป

๑ ๖ คำ ๑ เชิด

ร่าย ◎ รีบรัดจัตุรงค์ไม่หยุดยั้ง ถึงนครกาหลังกรุงใหญ่
ให้หยุดรี้พลสกลไกร อยู่นอกพิไชยธานี

จึ่งมีพระราชบัญชาสั่ง ดะหมังผู้ถือสารศรี
จงเข้าไปทูลพระภูมิ ให้ทราบธุลีพระบาทา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น ดะหมังรับสั่งใส่เกษา
พาพวกข่าวไพร่ไคลคลา เข้าในนัคราด้วยพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งประณตบทบงสุ์ สี่กระษัตริย์สุริวงศ์รังสรรค์
ทูลว่าระตูประมอตัน แจ้งสารทรงธรรม์กึปรีดา
จึ่งพาประไหมสุหรี เสนีนึกรซ้ายขวา
มาประทับอยู่นอกภารา จงทราบบาทาพระภูมิ

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ศรีบัตหราเรืองศรี
ได้ฟังดะหมังเสนี มีความยินดีเปนพ้นไป
จึ่งมีพระราชบัญชา ตรัสสั่งเสนาผู้ใหญ่
จงเร่งจัดพหลพลไกร ออกไปรับระตูเข้ามา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น เสนีรับสั่งใส่เกษา
ก้มเกล้าถวายบังคมลา มาเกณฑ์โยธาด้วยพลัน

๚ ๒ คำ ๚

ยานี ๏ ข้างให้ผูกช้างผูกม้า ประดับเครื่องรถาเฉิดฉัน
นายไพร่แต่งตัวพร้อมกัน เสร็จแล้วจรจรัลมาทันใด

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

ร่าย ๏ ครั้นถึงจึ่งตรงเข้าไปเฝ้า ทูลท้าวประมอตันเป่นใหญ่
สี่กระษัตริย์ตหรารับสั่งใช้ มาเชิญเสด็จเข้าในธานี

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูประมอตันเรืองศรี
ได้ฟังเสนาก็ยินดี ภูมีชวนอรรคชายา
ชำระสระสรงทรงเครื่อง อร่ามเรืองด้วยมณีมีค่า
แล้วเสร็จเสด็จขึ้นอาชา นางทรงรถาอำไพ
พร้อมด้วยเสนาพลามาตย์ แห่แหนเดียรดายงามไสว
เข้าสู่กาหลังเวียงไชย ตรงไปยังนิเวศน์วังพลัน

๚ ๖ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งลงจากอาชา เสนานำเสด็จผายผัน
มเหษีพระสนมกำนัล ตามเสด็จจรจรัลเข้าไป

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงพระโรงคัลพรรณราย จึงถวายบังคมประนมไหว้
สี่พระองค์ผู้วงศ์เทพไท ทั้งประไหมสุหรีศรีโสภา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น พระจอมภพกุเรปันนาถา
เห็นท้าวประมอตันผู้ศักดา เข้ามาบังคมก็ยินดี

จึ่งมีบัญชาอันสุนทร ดูก่อนระตูผู้เรืองศรี
ซึ่งท่านจงรักภักดี มีจิตรมิตรภาพเปนพันไป
บำรุงเลี้ยงอะหนะบุษยา ดังหนึ่งลูกยาในไส้
มิให้เคืองระคายสิ่งใด รักเพียงดวงใจไนยนา
จึ่งรอดชีวามาพบกัน คุณของท่านนั้นเปนหนักหนา
จงคิดว่าร่วมวงศ์กันมา กว่าจะสิ้นดินฟ้าธาตรี

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระตูประมอตันเรืองศรี
ฟังราชบัญชาก็ยินดี อัญชลีแล้วทูลสนองไป
ซึ่งพระองค์ทรงโปรดมาทั้งนี้ พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
จะขอพึ่งเดชาพระภูวไนย ปกไปทั่วแคว้นแดนเสมา
อันตัวข้ากับประไหมสุหรี เดิมมีแต่โทมนัศา
คิดว่าลูกแก้วแววตา หนีไปชั้นฟ้าดุษฎี
ครั้นเกิดศึกตำมะหงงไปแจ้งเหตุ ค่อยคลายทุกข์เทวศหมองศรี
แต่คิดสงไสยพันทวี ไฉนเปนสัตรีเยาวลักษณ์
ต่อมีพระราชสารไป จึ่งแจ้งตามความในแน่ตระหนัก
ก็หมายใจจะใคร่พบลูกรัก ทั้งจะพึ่งทรงศักดิ์สืบไป
ยินดีนั้นดังว่าดับจิตร แล้วกลับมีชีวิตรขึ้นมาใหม่
ขอเห็นพระบิดายาใจ ภูวไนยจงทรงพระเมตตา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　พระองค์วงศ์ยสัญแดหวา
ฟังท้าวประมอตันจำนรรจา　　　พระผ่านฟ้าสงสารพันทวี
จึงบัญชาสั่งสาวใช้　　　　　เร่งไปปราสาทนางโฉมศรี
บอกระเด่นบุษบานารี　　　　　ให้ขึ้นมาบัดนี้ฉับไว

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　　　　　　สาวศรีรับสั่งบังคมไหว้
รีบรัดลัดลงตรงไป　　　　　ยังปราสาทอรไทยแจ่มจันทร์

๚ ๒ คำ ๚ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึงถวายอัญชลี　　　ทูลองค์พระบุตรีสาวสวรรค์
ว่าท้าวเจ้ากรุงประมอตัน　　　มาบังคมคัลอัญชลี
บัดนี้องค์ศรีปิตุหรา　　　　ให้ข้ามาเชิญโฉมศรี
เสด็จขึ้นไปเฝ้าเจ้าธานี　　　ยังที่ท้องพระโรงรจนา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　ระเด่นบุษบาเสนหา
ได้ฟังสาวใช้ทูลมา　　　　กัลยาตริตรึกนึกใน
จะไปก็ให้อดสู　　　　　มิรู้ที่จะทำกะไรได้
เอาพระคุณแลรักนั้นหักใจ　　จำไปเฝ้าองค์พระทรงธรรม์
คิดแล้วสระสรงทรงเครื่อง　　อร่ามเรืองพรรณรายฉายฉัน
ครั้นเสร็จเสด็จจรจรัล　　　พี่เลี้ยงสาวสวรรค์ก็ตามมา

๚ ๖ คำ ๚ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงขึ้นพระโรงรัตน์ 　 บังคมสี่กระษัตริย์บิตุหรา
แลเห็นบิตุเรศมารดา 　 คลานมากอดบาทแล้วโศกี

๚ ๒ คำ ๚ โอด

๏ เมื่อนั้น 　 ระตูประมอตันเรืองศรี
ทั้งองค์อรรคราชเทวี 　 เห็นราชบุตรีมาร่ำไร
สองกระษัตริย์ยิ่งแสนพิศวาศ 　 มิอาจจะกลั้นกรรแสงได้
ต่างองค์ทรงประคองธิดาไว้ 　 ชลนัยคลอคลองนัยนา
จึงวันิจพิศทรงวงภักตร์ 　 นรลักษณ์วิไลยดังเลขา
ไม่ผิดอุณากรรณกุมารา 　 ทั้งจริตกิริยาก็เหมือนกัน
จึงว่าแต่เจ้าจากไป 　 เผ้าเทวศร่ำไรโศกศัลย์
กินแต่น้ำตาไม่ราวัน 　 ความทุกข์พ้นพรรณาไป
เปนบุญได้มาพบลูกแก้ว 　 ดังตายแล้วกลับคืนมาใหม่
แม้นแจ้งตระหนักประจักษ์ใจ 　 ว่าทรามไวยเปนราชธิดา
ก็มิให้ดวงใจเจ้าไปจาก 　 ได้ความลำบากมาเดินป่า
เหตุใดเจ้าจึงแกล้งแปลงมา 　 บอกบิดาว่าเปนชาวดง

๚ ๑๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น 　 ระเด่นบุษบานวลหง
จึงกราบลงแทบเบื้องบาทบงสุ์ 　 โศกทรงทูลแบ่งแถลงไป
เมื่อตั้งมงคลการวิวาห์ 　 ในพิไชยดาหากรุงใหญ่
องค์ปะตาระกาหลาเรืองไชย 　 ซึ่งเปนไอยกาธิบดี

ให้เกิดพายุใหญ่เปนโกลา หอบข้ากับพี่เลี้ยงสองศรี
ไปตกถึงชายป่าพนาลี แดนราชธานีประมอตัน
แล้วแปลงข้าให้เปนชายชาญ ประทานนามแลกฤชรังสรรค์
ทั้งสามคนดั้นไปในไพรวัน พระบิตุรงค์ทรงธรรม์จึงได้มา
พระเชษฐานั้นโศกแสนเข็ญ จึงแปลงเปนปี่นหยีมาตามหา
พบกันในกาหลังภารา ด้วยเดชพระไอยกาสาปไว้
ได้พูดเล่นเจรจาอยู่ทุกวัน จะรู้จักทักกันก็หาไม่
ซึ่งมิได้ทูลองค์ภูวไนย ด้วยอายใจเปนพ้นพันทวี

๚ ๑๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ท้าวประมอตันฟังถ้วนถี่
จึงว่าอนิจาน่าปรานี พลัดบุรีได้ยากลำบากใจ
หากปะตาระกาหลาช่วยแปลงกาย เปนชายไม่มีใครสงไสย
ซ้ำทรงอานุภาพเกรียงไกร เดินไพรจึงพบพระพี่ยา
พลางดูอิเหนากุเรปั่น ผิวพรรณดังเทพเลขา
โอษฐ์พริ้มเหมือนจะยิ้มจำนรรจา ท่วงทีกิริยาสง่าครัน
วงภักตร์ดังดวงบุหลันฉาย ขนงเนตรขวาซ้ายก็คมสัน
สมเปนโอรสพระทรงธรรม์ ผู้วงศ์เทวัญเลิศไกร
ควรคู่พระราชบุตรี ทั้งโลกไม่มีใครเปรียบได้
ดังแก้วเกมสุวรรณอันอำไพ ดูไหนก็จำเริญไนยนา
แล้วปราไสอิเหนากุเรปั่น ด้วยความเกษมสันต์หรรษา
ซึ่งมีพระไทยกรุณา ให้สังคามาระตาไชยชาญ

กรีพลไปช่วยคับเข็ญ ร่มเย็นประมอตันราชฐาน
ขอบคุณเปนพ้นจะประมาณ ได้สำราญด้วยเดชพระภูมี

๚ ๑๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ฟังท้าวประมอตันพาที จึงมีมธุรศตอบไป
ซึ่งพระองค์ทรงพระเมตตา แก่บุษบายาหยีศรีใส
บำรุงเลี้ยงมิให้ร้อนใจ รักใคร่เปนฉันพระลูกยา
อันความกรุณาปรานี ก็เหมือนหนึ่งว่ามีแก่ตัวข้า
จะสนองพระคุณพระราชา ไปกว่าจะม้วยชีวัน

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สี่กระษัตริย์สุริวงศ์รังสรรค์
มีพระไทยเมตตาผูกพัน แก่ท้าวประมอตันเปนพ้นไป
จึงเรียกเอาเครื่องทรงอลงการ มงกุฎสังวาลประทานให้
ทั้งภูษาผ้าทรงอำไพ เครื่องใช้ต่างต่างอย่างดี
อันประไหมสุหรีทั้งสี่องค์ ต่างก็จัดเครื่องทรงถ้วนถี่
ประทานอรรคราชเทวี องค์ประไหมสุหรีประมอตัน
แล้วมีพระราชบัญชา สั่งมหาเสนาคนขยัน
จงนำระตูจรจรัล ไปอยู่ปราสาทสุวรรณรจนา
ถ้าคิดถึงลูกรักเมื่อไร ก็แล้วแต่จะไปมาหา
ด้วยได้เลี้ยงดูกันมา อย่าเกรงว่าข้างน่าข้างใน

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระตูประมอตันอัชฌาไศรย
ทั้งประไหมสุหรีทรามไวย มีใจชื่นชมยินดี
รับประทานเครื่องทรงอลงกฎ ยอกรประนตบทศรี
ตำมะหงงนำเสด็จจรลี ไปอยู่ดังมีพระบัญชา

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปั่นนาถา
ครั้นรุ่งอรุณเวลา พระสุริยาจำรัสอัมพร
ชวนสามอนุชาธิบดี พร้อมด้วยมะเหษีดวงสมร
สระสรงทรงเครื่องอลงกรณ์ บทจรออกพระโรงฝ่ายใน

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

๏ เสด็จเหนือแท่นสุวรรณบรรจง ฝูงอนงค์หมอบเฝ้าอยู่ไสว
งามดังบุหลันอันอำไพ ดาดไปด้วยดวงดารา
พระจอมภพกุเรปั่นเรืองยศ มีมธุรศปฤกษา
แก่สามพระราชอนุชา สื่อรรคชายานงคราญ
อันอิเหนากุเรปั่นนั้นไซ้ ฤทธิไกรดังองค์พระสุริฉาน
กรุงกระษัตริย์น้อยใหญ่ไม่ต้านทาน เกรงเดชไชยชาญทุกนคร
แล้วมีอิสัตรีที่รัก ประไพภักตร์เพียงเทพอับศร
ประกอบด้วยยศศักดิ์เรืองขจร สถาวรเลิศล้ำธานี
แต่สององค์ควรเปนขึ้นสนม ทุกกรมกำนัลสาวศรี
แต่จะตั้งประการใดดี จึงจะมีเกียรติยศสืบไป

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ท้าวดาหาผู้มีอัชฌาไศรย
ได้ฟังคำริห์ตริไตร แจ้งในกระแสพระบัญชา
จึงกรายประนตบทบงสุ์ ทูลองค์พระบรมเชษฐา
ซึ่งจะแต่งมงคลวิวาห์ พระโอรสนัดดาลาวรรณ
เปนการใหญ่หลวงยิ่งนัก จะปรากฏยศศักดิ์ทุกเขตรขัณฑ์
แต่อะหนะอิเหนากุเรปั่น มีอิสตรีนั้นล้วนโสภา
ให้ระเด่นจินตะหราวาตี เปนประไหมสุหรีฝ่ายขวา
อันองค์อะหนะบุษบา เปนอรรคชายาฝ่ายซ้าย
ระเด่นสการะวาตี มะดีหวีฝ่ายขวาโฉมฉาย
นางมาหยารัศมีเพริศพราย มะดีหวีฝ่ายซ้ายคู่กัน
บุษยาวิลิศกัลยา มะโตฝ่ายขวาเฉิดฉัน
บุษยากันจะหนาลาวรรณ นั้นเปนฝ่ายซ้ายเทวี
ระหนากะระติกาโฉมตรู เปนลิกูฝ่ายขวามารศรี
ฝ่ายซ้ายอรสานารี ตามที่ลำดับกันมา
อันสุหรันกันจาสำหรี เปนเหมาหลาหงีฝ่ายขวา
เบื้องซ้ายนั้นให้กัลยา นางหงยาหยาควรกัน
ครบที่ซ้ายขวาทั้งสิบองค์ เปนบันอนงค์สาวสรรค์
ในราชธานีกุเรปั่น ไพร่ฟ้าทั้งนั้นจะเปรมปรีดิ์
อันระเด่นสุหรานากง จะดำรงสิงหัดส่าหรี
ให้สการะหนึ่งหรัดเทวี เปนประไหมสุหรีโสภา

เอาธิดากระษัตริย์ยศยง สี่องค์มาตั้งให้ครบห้า
ตามประเพณีวงศ์เทวา จงทราบบาทาพระทรงธรรม์

ฯ ๒๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกาหลังรังสรรค์
ทั้งอนุชาสิงหัดส่าหรีนั้น บังคมคัลแล้วทูลไปทันใด
อันระเด่นสียะตราหนึ่งหรัด ผ่านสมบัติดาหากรุงใหญ่
อะหนะวิยะดาทรามวัย เปนประไหมสุหรียุพาพาล
ตำแหน่งที่มะดีหวีนั้น ดะราหวันผู้ยอดสงสาร
จินตะหรารัศมีเยาวมาลย์ เปนมะโตนงคราญถัดมา
อันที่ลิกูโฉมยง นั้นองค์จินดาอรสา
ที่เหมาหลาหงีโสภา รัศนาวาตีทรามวัย
อันกะหรัดตะปาตีไชยชาญ ผ่านกรุงกาหลังเปนใหญ่
บุษบารากาดวงใจ เปนประไหมสุหรีนงลักษณ์
ถัดนั้นจึ่งราชบุตรี กระษัตราทั้งสี่มีศักดิ์
ตั้งเปนมเหษีที่รัก ครอบครองนักสนมนารี

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวกุเรปันเรืองศรี
ฟังสามอนุชาก็ยินดี ภูมีจึ่งตรัสตอบไป
ซึ่งเจ้าจัดแจงดังนี้ ต้องตามประเวณีธรรมวิไสย
ว่าแล้วก็ชวนกันคลาไคล เสด็จออกบัญชรไชยรจนา

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ จึงมีพระราชบัญชาการ　　สั่งโหราจารย์ซ้ายขวา
จงเร่งหาฤกษ์ยามเวลา　　จะแต่งงานการวิวาห์ยัดนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น　　ปโรหิตโหราทั้งสี่
รับสั่งกรายงามสามที　　ต่างแก้คัมภีร์ออกทันใด
ดูโชคชั้นชัณยาพระโอรส　　ทั้งสี่องค์ทรงยศมาสายใส่
เทียบกับราศีสี่เวียงไชย　　ขับไล่ได้ความตามตำรา
ครั้นแจ้งประจักษ์พร้อมพร้อมกัน　　ยังคมคัลทูลศรีบัตหรา
ซึ่งจะแต่งงานการวิวาห์　　เวลานาทีประกอบกัน
ยังอีกสิบห้าราตรี　　ฤกษ์ดีศรีสวัสดิ์เปนมหันต์
กอบทั้งอุสาโยคโชคชั้น　　สิ่งสรรพ์อันตรายไม่ราคี
บรรดาเทวาทั้งนั้น　　ประชุมกันในเมษราศี
เปนนักขัตฤกษ์เปรมปรีดิ์　　ประเวณีเทวาสถาวร
ชัณยาทั้งสี่พระโอรส　　จะปรากฏยศยิ่งสโมสร
พระเดชจะฟุ้งเฟื่องเรืองขจร　　ทุกนครจะมาบังคมคัล
บรรดาปัจจามิตรจะครั่นคร้าม　　แต่ออกนามก็ตระหนกอกสั่น
ไพร่ฟ้าจะผาศุกทุกเขตรคัน　　พระทรงธรรม์จงทราบพระบาทา

๚ ๓๔ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　องค์ท้าวกุเรปันนาถา
ได้ฟังทั้งสี่โหรา　　พระผ่านฟ้ายินดีเปนพ้นไป

จึ่งมีพระราชบัญชา ตรัสสั่งเสนาน้อยใหญ่
จงตระเตรียมแต่งการฉับไว ทั้งสี่เวียงไชยระดมกัน
เร่งจัดปราสาทราชฐาน โดยการกำหนดทุกสิ่งสรรพ์
ทั้งข้างน่าข้างในให้ครบครัน โดยวันศุภฤกษ์เวลา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนีซ้ายขวา
ก้มเกล้ารับสั่งแล้วออกมา ยังที่ศาลาลูกขุนใน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ หาตัวนายกรมวังมาสั่งเวร ให้หมายเกณฑ์ตามตำราพิธีใหญ่
นักการถือหมายรายออกไป ตามในสลักหลังสั่งมา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

ยานี ๏ แปดตำรวจได้ข่าวหาข่าวไพร่ ที่บ้านไกลใช้คนไปตามหา
บ้างไปคลังในเบิกไม้มา เอาขึ้นม้าเลื่อยถากแล้วลากลง
บ้างเจาะเสาเกลาไม้อิงมี่ ทำที่มุรธาภิเศกสรง
มุงหลังคาช่อฟ้าเยี่ยรยง ยอดตรงสูงงามอร่ามวาว
ดาดเพดานดาราระย้าย้อย บุบผาห้อยร้อยเลือกล้วนสีขาว
ทั้งสี่ทิศข้องขึงม่านราว ตั้งโต๊ะสี่ท้าวผ้าขาวปู
ขันถมใหญ่ทำมาแต่นคร ตั้งซ้อนคลุมฝาชีมีหู
ราชวัตรฉัตรทองน้ำตะกู ลาดปูเสื่อสาดสอาดตา

ฯ ๘ คำ ฯ

สระบุหร่ง ๑ ตั้งเตียงมณฑลบนปราสาท เพดานดาดห้อยย้อยพวงบุหงา
เหล่ากำนัลนั้นเชิญพระแสงมา ครบถ้วนอัษฎาสรรพาวุธ
ชาวภูษามาลามาตั้งเครื่อง กกุธภัณฑ์ค่าเมืองแลมงกุฎ
สาตราคมเชิญธงกระบี่ครุธ สำหรับยุทธมาผูกเป็นคู่กัน
ชาวที่ทอดที่ราชอาศน์ พรมเจียมปูลาดจัดสรร
สำหรับให้ฤๅษีชีกูนั้น มานั่งพร้อมกันเมื่อวันงาน
มิเหมือนกันหมดทั้งสี่แห่ง ตกแต่งตามอย่างมหาศาล
ตำมะหงงนั้นเที่ยวตรวจการ ในสถานพร้อมเสร็จตามตำรา

๚ ๘ คำ ๚

ชมตลาด ๑ นอกวังตั้งระทาดอกไม้ เรียงรายโรงโขนสิ่งละห้า
หุ่นละครมอญรำนานา พันจันทน์นั้นหามาทุกงาน
นอกวังตะหมังไปเที่ยวตรวจ ทุกหมู่หมวดพลเรือนแลทหาร
ให้กรมเมืองถางหญ้าน่าพระลาน จะมีงานการเล่นทั้งปวง
ให้ปักราชวัตรฉัตรธง รอบวงพระนครเมืองหลวง
ปักฉลากถากที่ทุกกระทรวง ร้านรวงของใครให้จัดแจง
แขวนโคมเรียงรายริมถนน ประชาชนจะได้ศุขทุกหนแห่ง
เพลาย่ำค่ำให้จุดไฟแดง ประเทืองแสงสอดสีชวาลา

๚ ๘ คำ ๚ เจรจา

ร่าย ๑ บัดนั้น เสนีชีบดียาสา
ให้หาสังฆการีเข้ามา จงออกไปป่าอารัญ

นิมนต์สังปลิเหงะฤาษี ทั้งพวกพ้องโยคีเข้ามาฉัน
สวดมนต์เย็นตามเวลามาให้ทัน แต่วันจันทร์เดือนสี่ระกา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น สังฆการีรับคำยาสา
กราบไหว้แล้วรีบไคลคลา ไปยังอรัญวาพนาลี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงสุ์ องค์สังปลิเหงะฤาษี
แจ้งโดยกำหนดพิธี นิมนต์พระมุนีทั้งปวงไป

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ดาบศฟังแจ้งแถลงไข
จึงตอบวาจาอย่าร้อนใจ จะไปให้ทันการพระภูมี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น สังฆการีกราบลาพระฤาษี
ดั้นดัดลัดป่าพนาลี คืนเข้าบุรีมิได้ช้า

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ มาจะกล่าวบทไป ถึงท้าวบั่นจรากันเชษฐา
ระตูปั่กมาหงันอนุชา ต่างผ่านภาราเสมอกัน
กับระตูผู้ชเลยบั่นหยี ทั้งสิบห้าธานีเขตรขัณฑ์
ซึ่งขอออกครั้งดำเนินเดินอรัญ ถวายต้นไม้สุวรรณบรรณาการ
บ้างถวายพระโอรสา ทั้งธิดาเยาวยอดสงสาร
กับเมืองออกอุณากรรณไชยชาญ ซึ่งถวายกุมารแลบุตรี

เปนยี่สิบเอ็ดภารา แจ้งข่าวว่ามิสารขั้นหยี
มิใช่โจรป่าพนาลี คือระเด่นมนตรีกุเรปั้น
อุณากรรณนั้นก็คือพระธิดา ท้าวดาหาสุริวงศ์รังสรรค์
บัดนี้สี่พระองค์วงศ์เทวัญ ประชุมกันในกาหลังภารา
จะตั้งราชกิจพิธี อภิเศกบุตรีโอรสา
ซึ่งเปนคู่ตุนาหงันกันมา ตามวงศ์เทวาในธานี
จำจะไปช่วยการพระภูวเรศ เอาพระเดชปกเกล้าเกศี
คิดแล้วทรงรถแลพาชี ดั้นดัดลัดคีรีรีบไป

ฯ ๑๔ คำ ฯ เชิด

๏ รีบร้อนนอนไพรไม่หยุดยั้ง ถึงด่านกาหลังกรุงใหญ่
ให้หยุดรี้พลสกลไกร อยู่นอกพิไชยธานี
แล้วสั่งเสนาในไชยชาญ ให้บอกข่าวชาวด่านกรุงศรี
ว่าเราจะไปเฝ้าพระภูมี ด้วยใจภักดีปรีดา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนีซ้ายขวา
ได้รับสั่งแล้วบังคมลา เผ่นขึ้นหลังม้ามาพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงแจ้งกิจการ กับนายด่านสิ้นเสร็จทุกสิ่งสรรพ์
ตามซึ่งเมืองออกทั้งนั้น จะเข้าไปบังคมคัลอัญชลี

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น นายด่านกาหลังบุรีศรี
แจ้งความตามคำเสนี ขึ้นพาชีขี่ควบเข้าเวียงไชย

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึ่งลงจากม้า เข้าหาเสนาผู้ใหญ่
แจ้งความแต่ต้นจนปลายไป ตามในยุบลกิจจา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น เสนีผู้มียศถา
ได้ทราบคดีก็ปรีดา เข้ามายังพระโรงรูจี

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึ่งทูลบาทบงสุ์ สี่กระษัตริย์สุริวงศ์เรืองศรี
ระตูยี่สิบเอ็ดธานี ซึ่งเปนข้าธุลีพระบาทา
ของระเด่นมนตรีฤทธิรงค์ กับองค์พระบุตรีดาหา
รู้แจ้งว่าจะแต่งการวิวาห์ ทุกภารายินดีเปนพ้นไป
ต่างแต่งจัดเครื่องบรรณาการ พุ่มสุวรรณกุสุมาลย์งามไสว
มาถวายพระองค์ทรงภพไตร โดยในขัติยาประเพณี
บัดนี้พักพลทวยหาญ อยู่ยังปลายด่านบุรีศรี
จะขอเข้ามาเฝ้าอัญชลี พระภูมีจงทราบพระบาทา

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สี่พระ[illegible]งศ์วงศ์อสัญแดหวา
ได้ฟังเสนีก็ปรีดา จึ่งมีบัญชาทันใด

ดูก่อนเสนาสามนต์ เร่งเกณฑ์ริพลน้อยใหญ่
ไปรับเข้ามายังเวียงไชย ให้เป็นเกียรติไว้ในครั้งนี้

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น เสนากาหลังทั้งสี่
รับรศพจนาวาที ถวายอัญชลีแล้วออกมา

๏ ๒ คำ ๏

ยานี
๏ กะเกณฑ์ริพลอลหม่าน ทั้งทหารพลเรือนซ้ายขวา
ให้นายเวรหมายรับสั่งดังบัญชา ตามตำราสำหรับรับแขกเมือง
สัสดีเกณฑ์ไพร่มิได้ช้า ทั้งช้างม้าโรงในให้ผูกเครื่อง
เสนีนำพลออกจากเมือง เดินเนื่องไปยังด่านชานบุรี

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

ร่าย
๏ ครั้นถึงลงจากอาชา เข้ามาทูลระตูเรืองศรี
ว่าพระองค์ผู้ทรงธรณี ทั้งสี่สุริวงศ์เทวัญ
ทราบใต้บาทบงสุ์พระทรงเดช ว่าระตูทุกนิเวศน์เขตรขัณฑ์
ภักดีมาถวายบังคมคัล ถวายเครื่องสุวรรณบรรณาการ
มีพระไทยยินดีปรีดา จึงใช้ให้ข้าคุมทวยหาญ
ออกมาเชิญเสด็จพระภูบาล เข้าในราชฐานเวียงไชย

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น บรรดาระตูน้อยใหญ่
ได้แจ้งในคำเสนาใน มีพระไทยโสมนัศเปรมปรีดิ์

ต่างองค์สระสรงทรงเครื่อง อร่ามเรืองจำรัสรัศมี
แล้วทรงคชาพาชี รถแก้วมณีอลงการ์
พร้อมด้วยเสนาพลามาตย์ เดียรดาษรัวรายซ้ายขวา
เครื่องสูงฉัตรไชยไสวมา โกลาประโคมเสียงเกรียงไกร
เสียงพลทั้งยี่สิบกอง เสียงช้างม้าร้องหวั่นไหว
เสียงกงรถลั่นสนั่นไป คลาเคลื่อนเข้าในธานี

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงสนามน่านิเวศน์วัง ก็หยุดยั้งพลไกรไชยศรี
ต่างองค์ลงรถแลพาชี เสนีนำเข้าพระโรงคัล

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงถวายบังคม สี่กระษัตริย์บรมรังสรรค์
ทั้งองค์อิเหนากุเรปั่น พร้อมกันในพระโรงรจนา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สี่พระองค์วงศ์สัญแดหวา
เห็นระตูมาถวายวันทา ก็ยินดีปรีดาเป่นพ้นไป
จึงมีพระราชบัญชา แก่ท้าวพระยาน้อยใหญ่
ทุกองค์ผู้ดำรงราไชย ยังไพบูลย์ภูลศุขสวัสดิ์
ฤๅเกิดกลียุคทุกข์ร้อน พระนครขุ่นข้องหมองศรี
ซึ่งมาช่วยการทั้งนี้ ขอบใจพ้นที่จะพรรณา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ระตูนอบน้อมพร้อมหน้า
ได้ฟังสี่กระษัตริย์ตรัสมา　　ต่างวันทาแล้วทูลสนองไป
เพราะเดชพระโอรสบทเรศ　　ปกเกษหาอันตรายไม่
อยู่เย็นเป็นศุขทุกกรุงไกร　　ดังฉัตรไชยร่มเกล้าทั้งธาตรี
บัดนี้พระเกียรติเลื่องฦๅชา　　ทุกนานาประเทศบุริศรี
ว่าพระจอมอิศโรโมฬี　　ทั้งสี่สุริวงศ์เทวัญ
เสด็จมาพร้อมกันในกาหลัง　　จะตั้งการสยุมพรเปนมหันต์
ต่างแต่งบรรณาการเนืองนันต์　　ทั้งพุ่มพวงดวงสุวรรณรจนา
มาถวายใต้เบื้องบทรัช　　ด้วยความโสมนัศหรรษา
ขอพึ่งพระเดชเดชา　　ไปกว่าชีวันจะบรรไลย

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　สี่พระองค์ทรงภพเปนใหญ่
ได้ฟังชื่นชมภิรมย์ใจ　　ภูวไนยจึ่งมีพระบัญชา
ซึ่งระตูทั้งปวงภักดี　　จงมีศรีสวัสดิไปภายน่า
ศัตรูหมู่เข็ญอันหยาบช้า　　ให้พ่ายแพ้ฤทธาราวี
แล้วสั่งมหาเสนา　　จงนำเหล่ากระษัตราเรืองศรี
ไปอยู่มณเฑียรอันรูจี　　ให้มีความศุขสถาวร

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ระตูทั้งหลายสโมสร
ก้มเกล้าคำนับรับพร　　ชลีกรถวายบังคมคัล

ออกจากพระโรงรัตนาใน　　เสนาน่าไปขมีขมัน
ไปอยู่ปราสาทแก้วแพรวพรรณ　พร้อมกันซึ่งระดูบรรดามา

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ บัดนั้น　　ฝ่ายเจ้าพนักงานถ้วนหน้า
ครั้นถึงกำหนดการวิวาห์　　ต่างมาจัดแจงทุกแห่งไป
เหล่าพวกกรมวังตั้งบายศรี　　เจ็ดชั้นล้วนมณีศรีใส
หุ้มตาดสุวรรณอันอำไพ　　แว่นไชยสำหรับเวียนติดเทียนทอง
ข้างตั้งเครื่องบูชาระย้าแก้ว　　เปนถ่องแถวสดสีไม่มีหมอง
คลังสมบัติจัดขันน้ำพานรอง　　กะโถนทองเหลืองตั้งเปนแถวทิว
กรมท่าต้มน้ำชาเร็ววาด　　น้ำตาลกรวดลูกกาแฝ่แก้หิว
ใส่ถ้วยอย่างใหม่ลายริ้วริ้ว　　มีหูหิ้วลายทองรองจาน
เหล่าพวกเกณฑ์แห่แตรสังข์　　คับคั่งธงไชยธงฉาน
อุสงหงันนั้นพวกราชยาน　　พนักงานหามมาไว้น่าเกย
ทั้งสีวิกากาญจน์ยานุมาศ　　มีกระจังบังสาดเบิกเผย
กิดาหยันนั้นคอยอยู่ตามเคย　　เรียกหมากเสวยมาเตรียมไว้

๏ ๑๒ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　องค์สังปลิเหงะอาจารย์ใหญ่
คอยเวลานาทีที่จะไป　　ครั้นว่าได้เวลาเที่ยวหากัน
แต่ล้วนโยคีชีไพร　　ต่างครองเปลือกไม้แล้วผายผัน
ตาลิบั่ตรบ้องหน้าเข้ายารัญ　　รีบไปให้ทันเวลา

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงกาหลังวังสถาน องค์พระอาจาริย์ฌานกล้า
พาเหล่าโยคีลีลา ขึ้นยังมหาปราสาทพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ นั่งเหนือสังฆอาศนะ สังฆ์การีประเคนกระยะเภสัชฉัน
ที่พื้นหักยักถวายหมากตะบัน นั่งเปนหลั่นตามกิจพิธี

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น องค์ศรีปัตหราทั้งสี่
กับประไหมสุหรีห้าขานี ครั้นแสงสุริศรีอโณไทย
จึงมีมธุรศเสาวนี แก่สี่พระโอรสพิศมัย
ทั้งห้าพระธิดายาใจ นางกระษัตริย์ทรามไวยสิบองค์
จวนจะใกล้เพลานาที จงเข้าที่ชำระสระสรง
ทรงเครื่องวิจิตรบรรจง อันปรากฎยศยงอลงการ์

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น อิเหนากุเรปันหรรษา
กับสุหรานากงสียะตรา ทั้งกะหรัดตะปาตีซาญไชย
ระเด่นบุษบาวิยดา นางสการะหนึ่งหรัดศรีใส
บุษบารากาทรามไวย บังคมไหว้รับราชบัญชา
แต่ระเด่นจินตะหราวาตี จำใจกลัวศรีปัตหรา
อสุชลคลอกลองในยนา เบือนภักตรามาสรงวารี

๚ ๖ คำ ๚ เสมอ

โทน
๏ ทั้งยี่สิบเก้าองค์สรงชล ทรงสุคนธ์ปนทองผ่องศรี
พระทรงสนับเพลารูจี พระบุตรีทรงภูษาพรรณราย
พระทรงสอิ้งแก้วสุรกาญจน์ นางทรงสังวาลเฉิดฉาย
พระทรงฉลององค์พรรณราย พระธิดาทั้งหลายทรงสไบ
พระทรงทับทรวงตาบทิศ นางทรงสร้อยวิจิตรแสงใส
พระทรงพาหุรัดอำไพ ทรามไวยสอดทรงทองกร
พระทรงมหาชำมรงค์ นางทรงศิโรเพศประภัศร
สี่องค์ทรงมงกุฎกรรเจียกจร ดวงสมรทรงกุณฑลรจนา
ระเด่นทั้งยี่สิบเก้าองค์ ต่างทรงอุบะบุหงา
ดังเทเวศร์กับเทวธิดา ครั้นเสร็จเสด็จมาบังคมคัล

๚ ๑๐ คำ ๚ เสมอ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น สี่กระษัตริย์สุริวงศ์รังสรรค์
จึงนำโอรสาลาวรรณ จรจรัลจากปราสาทอำไพ
มเหสีทั้งห้าธานี ก็พาราชบุตรีน้อยใหญ่
สาวสรรค์ตามเสด็จคลาไคล ตรงไปเกยแก้วรูจี

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ จึงให้พระโอรสทั้งสี่องค์ ขึ้นทรงอุสงหงันสดสี
พร้อมด้วยหมู่พหลมนตรี แห่โดยตำแหน่งที่คู่กัน
เครื่องสูงฉัตรไชยเรียงรอง แตรสังข์ฆ้องกลองไหวหวั่น
พวกระเด่นกับระตูทั้งนั้น เดินตามอุสงหงันเปนริ้วราย

บรรดาพระราชบุตรี ทรงสีวิกากาญจน์เฉิดฉาย
ขอเฝ้าแห่แหนมากมาย เบื้องท้ายสาวสรรค์ตามไป
อันศรีบัตหราทั้งสี่องค์ ทรงยานุมาศกงผ่องใส
มเหษีทั้งหกเวียงไชย ทรงวอตามไปทันที

๚ ๘ คำ ๚ กลองโยน

๏ ครั้นถึงขึ้นปราสาทเพ็รวพราย ต่างถวายนมัสการพระฤาษี
แล้วจุดเทียนบูชาโยคี สังฆการีเผดียงขึ้นทันใด

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์สังฆปลิเหงะอาจารย์ใหญ่
ตั้งนโมสวดโร่ตามกันไป กว่าจะได้ฤกษ์พานาที

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ บัดนั้น พระโหราหาฤกษ์ดิถี
ลอยขึ้นนาฬิกายนวารี จมลงถึงที่ให้ลั่นฆ้อง
เสียงประโคมดนตรีนี่นั้น สังข์แตรแซ่สนั่นฆ้อกก้อง
พนักงานเชิญภูษามาสำรอง ใส่พานทองถมยาราชาวดี

๚ ๔ คำ ๚ สาธุการ

๏ เมื่อนั้น จอมกระษัตริย์บัตหราทั้งสี่
พาโอรสนัดดาจรลี ไปปราสาทพิธีที่สรงชล

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

โทน ๏ พนักงานไขท่อประทุมทอง โปรยปรายอายลออเปนฝอยฝน
สี่พระองค์ทรงหม้อพุทธมนต์ รดบนเศียรเกล้าทั้งสี่องค์

พราหมณ์ชีบีกูประมาหนา ถวายอาเศียรพาทภิเศกสรง
น้ำสังข์น้ำกรดรดลง ใบมะตูมถวายทรงทัดกรรณ

ๆ ๔ คำ ๆ

ร่าย ๏ เสร็จสรงทรงเครื่องอย่างกระษัตริย์ ตำมะหงงบรรจงจัดเลือกสรร
เสด็จมาตามซาลาน่าอัฒจันท์ โปรยสุวรรณมาลีทีละฟาย
เสนากิดาหยันนั้นคอยเก็บ แย่งกันจนเล็บหักหาย
เสด็จขึ้นปราสาทแก้วแล้วโปรยปราย เจ้านายเชิดพระวงศ์ทรงแย่งกัน

ๆ ๔ คำ ๆ เจรจา

๏ นั่งเหนือแท่นสุวรรณบัลลังก์รัตน์ ภายใต้เสวตรฉัตรเฉิดฉัน
ทั้งสององค์นั่งเรียงเคียงกัน อนงค์นางที่จัดสรรมานั่งล้อม

ๆ ๒ คำ ๆ

สระบุหร่ง ๏ ตำมะหงงตรงเข้าไปจุดเทียน ติดแว่นวิเชียรเจิมจันทน์หอม
เสนากิดาหยันพรั่งพร้อม นั่งล้อมรอบองค์พระทรงธรรม์
ตำมะหงงส่งต่อตามลำดับ เวียนวงส่งรับเปนหลั่นหลั่น
มโหรีดีดสีขึ้นพร้อมกัน เสียงสนั่นบันฦๅฆ้องกลอง

ๆ ๔ คำ ๆ มโหรี

ร่าย ๏ ครั้นครบเสร็จเจ็ดรอบตามตำหรับ ตำมะหงงประจงจับทีละสอง
มาขี้กลงไว้ในขันทอง ใบพลูรองดับอัคคีแล้วคลี่คลาย
จึงโบกควันจันทน์เจิมเฉลิมภักตร์ เอาช้อนตักมะพร้าวอ่อนป้อนถวาย
จำเริญศรีอย่าให้มีอันตราย ข้าศึกแพ้พ่ายไปทุกทิศ

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ท้าวประมอตันบรรเทิงจิตร
จึ่งถวายของขวัญพระทรงฤทธิ์ กระบี่กฤชครบเครื่องสรรพาวุธ
ทั้งเครื่องทรงอย่างกระษัตริย์ตรัดเตรีจ ทับทรวงประดับเพ็ชร์แลมงกุฎ
สร้อยสังวาลบานพับชมพูนุท ทั้งพหลพลยุทธห้าพัน
อันระเด่นบุษบานารี สร้อยสนมณีล้วนจัดสรร
สำหรับองค์พระธิดาลาวรรณ นางกำนัลน้อยน้อยแปดร้อยปลาย
อันระตูทั้งยี่สิบเอ็ดเมือง ก็จัดเครื่องบรรณามาถวาย
ดอกไม้เงินทองมากมาย เรียงรายทั่วท้องพระโรงไชย

๏ ๘ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น ฝ่ายพวกมหรศพน้อยใหญ่
โขนลครมอญรำระบำใน แทงวิไสยไต่ลวดประกวดกัน
หกคะเมนสามต่อดูคอแหงน รำแพนน่ากลัวตัวสั่น
นอนดาบคาบค้อนขบฟัน ห่วงพันผ้าชุบน้ำมันยาง
สิงโตญวนควรเล่นแต่การใหญ่ หกคะเมนต่อขึ้นไปได้หลายอย่าง
มงครุ่มกลองตั้งอยู่หว่างกลาง ระเบงวางศรไปไล่นกยูง
ช่องระทาหุ่นจีนงิ้วเจ๊ก ลครแขกเล็กเล็กใส่หัวสูง
ชาตรีมีแต่ล้วนชาวตลุง ชักกันนุงตามถนนแห่กรวดลาว
ต่างเล่นเปนการประกวดกัน เสียงสนั่นโกลาฉ่าฉาว
เสียงกลองกิ่กก้องค้วยเชิดกราว เสียงส้าวสเทือนทั้งธารา

๏ ๑๐ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น หญิงชายชาวเมืองถ้วนหน้า
แต่งตัวตามมีแล้วลีลา มาตามรัถยามากมี
ลางคนอุ้มลูกจูงหลาน ดูงานสมโภชซ้องมี่
เขียดเสียดไม่เปนสมประดี ข้างเทละค่าตีนี่นั่น
พวกข้าหลวงชาววังรังเขาเกี้ยว พอใจเที่ยวดูโขนที่โลนขัน
หนุ่มหนุ่มกลุ้มล้อมพัลวัน ผูกพันเขียดสีเปนที่ไป
เหล่าหญิงแม่หม้ายไร้ลูกผัว แต่งตัวเต็มประดาหน้าเปนไข่
เห็นเจ๊กเจ้าภาษีก็ดีใจ แวะเข้าไปนั่งเคียงเรียงบนม้า
ปะเมียเจ๊กเจ้าภาษีนั้นขี้หึงษ์ ก็โกรธขึ้งเคืองขัดสบัดหน้า
โต้ตอบเปรียบปรายกันไปมา พอลครคนซาลาโรง

๚ ๑๐ คำ ๚ เจรจา

๏ ครั้นสนธยาราตรีก็มีหนัง พิณพาทย์ฆ้องกลองดังทั้งเกราะโกร่ง
บนร้านใส่ไต้จุดไฟโพลง เบิกโรงลิงจับหัวค่ำมา
ดอกไม้พุ่มพ้อมใหญ่แขวนจุด คนแน่นอุดตลุดกันหนักหนา
นกบินจุดบนช่องระทา ดอกไม้ม้าคนวิ่งหญิงชายเกรียว
พเนียงใหญ่ให้เสียงส่องแสง ไม้กระถางดอกแดงใบเขียว
โคมมังกรเดินย้อนลดเลี้ยว โคมญวนเดินเกี่ยวเปนคู่กัน
พวกโหยกเหยกกินเหล้าเมาหรา เดินพูดจาอึงอื้อถือไม้สั้น
เข้าโรงหมี่ตีเจ๊กพัลวัน นครบาลมาทันจับตัวไป

๚ ๘ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น สี่กระษัตริย์บีตหราเปนใหญ่
ครั้นสำเร็จเสร็จการพิธีไชย ภูวไนยยินดีปรีดา
จึงชวนราชสุริวงศ์มเหษี โอรสบุตรีเสนหา
เสด็จกลับเข้ายังปรางปรา เสนาตามเสด็จมากมี

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

อิเหนาเล่ม ๓๕

ช้า
๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ตั้งแต่เสร็จการวิวาห์ในธานี ภูมีศุขเกษมเปรมใจ
ด้วยพระมเหษีทั้งเก้าองค์ ฝูงอนงค์กำนัลน้อยใหญ่
แต่ระเด่นจินตะหราทรามไวย นางมิได้มาเฝ้าสักเวลา
พระแจ้งใจในนางโฉมตรู ยังเคืองข้องแค้นอยู่นั้นหนักหนา
จำจะไปไกล่เกลี่ยพูดจา ให้หายโกรธาเสียสักที

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย
๏ คิดพลางทางตรัสแก่บุษบา พี่จะลาแก้วตามารศรี
ไปหาจินตะหราวาตี เทวีอย่าระคางหมางใจ

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น บุษบาค้อนขัดอัชฌาไศรย
มาบอกความใครห้ามมิให้ไป จะแกล้งให้เขาว่านินทากัน

น้องนี้เจียมตนเปนพ้นคิด ที่จริงจิตรอยากจะใคร่ให้ผายผัน
เชิญเสด็จภูธรจรจรัล ทรงธรรม์อย่าถวิลกินใจ

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีซอบอัชฌาไศรย
พระโลมลูบปฤษฎางค์นางทรามไวย เจ้าดวงใจของพี่ผู้ยอดรัก
ตรัสพลางทางทรงเครื่องหอม แพรย้อมมะเกลือดำร่ำหนัก
หอมตระหลบอบองค์ทรงสพัก เสด็จตรงมาตำหนักกัลยา

ๆ ๔ คำ ๆ เพลง

๏ เข้าห้องสุวรรณชั้นใน นั่งบนเตียงเคียงไหล่จินตะหรา
จึงกล่าวเกลี้ยงเลี้ยงปลอบวนิดา ด้วยสุนทรวอนว่าให้อาไลย

ๆ ๒ คำ ๆ

ชาตรี
๏ ดวงเอยดวงสมร อย่าเคืองค้อนแค้นจิตรคิดสงไสย
ด้วยตัวพี่มีกรรมจึงจำไกล อรไทยอย่าระคางหมางเมิน
พี่ตั้งจิตรคิดมาหาน้อง อย่าขุ่นข้องแค้นรคางให้ค้างเขิน
ตรัสพลางสัพยอกหยอกเอิน อย่าสเทินเหินห่างอยู่อย่างนั้น
พระกรสอดกอดรัดกระหวัดไว้ นางปั๊ดกรค้อนให้แล้วผินผัน
พระปราไสไขว่คว้าเปนเชิงชั้น ทรงธรรม์วอนว่าให้อาไลย

ๆ ๖ คำ ๆ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น จินตะหราแค้นขัดอัชฌาไศรย
มิได้ตอบพจมานประการใด นางเมินภักตร์ผลักไสไม่ไยดี

ๆ ๒ คำ ๆ

โลม
๏ สุดเอยสุดสวาดิ์ นุชนาฎไม่เห็นหัวอกพี่
รักเจ้าเท่าเทียมดวงชีวิ จงปรานีพี่บ้างนางน้องรัก
ตรัสพลางลูบไล้ไขว่คว้า อุยหน่าหยิกเจ็บเล็บจะหัก
ว่าไม่พึ่งจริงจริงเจียวนงลักษณ์ นี้ก็หักมือไม้ให้ร้องอึ้ง

๚ ๔ คำ ๚

ร่าย
๏ เมื่อนั้น จินตะหรายังพิโรธโกรธขึ้ง
คอยสบัดบิดกรกะบอนกะบึง หยิกทิ้งข่วนซ้ำทำท่วงที

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
เห็นนางแค้นขัดตัดไมตรี ไม่มีเมตตาอาไลย
จะได้แคะและเล็มเห็นเต็มติด จนจิตรคิดขัดอัชฌาไศรย
จะนั่งนิ่งเนิ่นนานรำคาญใจ ภูวไนยเสด็จกลับมาฉับพลัน

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ ครั้นถึงมณเฑียรที่สถาน อันโอฬารพรรณรายฉายฉัน
เข้าห้องบุษบาลาวรรณ ทรงธรรม์ศุขเกษมเปรมปรีดิ์
อยู่อยู่แล้วก็จู่ไคลคลา ไปหาจินตะหรามารศรี
เปนหลายครั้งตั้งใจไม่ไยดี ภูมีเคืองพระไทยไม่จรจรัล

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบาสาวสวรรค์
ครั้นรุ่งรางส่างศรีรวีวรรณ แสงจันทร์ลับพ้นอัมพร

จึงสระสรงทรงเครื่องอำไพ　　งามวิไลยดังเทพอับศร
พร้อมด้วยฝูงอนงค์นิกร　　บทจรขึ้นเฝ้าพระชนนี

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นถึงสุวรรณปราสาท　　อันโอภาษจำรัสรัศมี
ยอกรถวายอัญชลี　　ด้วยความยินดีปรีดา

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　นางประไหมสุหรีดาหา
เห็นราชบุตรขึ้นมา　　กัลยาจึงตรัสไปทันใด
เปนไฉนอะหนะบุษบา　　จะพลอยให้ขายหน้าเขาว่าได้
หนักเบาเจ้าก็รู้อยู่เต็มใจ　　ช่างนิ่งเสียได้ไม่เจรจา
จะเตือนอิเหนาก็เปนไร　　ให้ไปหาระเด่นจินตะหรา
เมื่อทิ้งเสียมิได้ไปมา　　จะให้เขานินทาเปนราคี

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นบุษบามารศรี
ชลเนตรคลอเนตรนางเทวี　　จึงชลีกรสนองไปทันใด
ลูกได้ทูลเตือนเปนหลายครั้ง　　กะกังเคืองขัดอัชฌาไศรย
เมื่อพระไม่เสด็จคลาไคล　　ก็จนใจเปนพ้นคณนา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　องค์ประไหมสุหรีดาหา
จึงตอบอะหนะบุษบา　　ช่างว่าฉันใดดังนี้

ไม่รู้ฤๅว่าผัวของเขา จะชิงเอาไว้ได้ไม่บัดสี
เสียชาติเสียวงศ์พงศ์พี เสียศักดิ์ไม่มีความอาย

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบาโฉมฉาย
น้อยใจชลไนยฟูมฟาย นางถวายบังคมคลาไคล
เดินตรงเข้าห้องไสยา ชลนาแถวถั่งหลั่งไหล
ไม่ควรเปนฤๅมาเปนเช่นนี้ไป นางพิไรครวญคร่ำรำโศกี

ๆ ๔ คำ ๆ โอด

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ไม่สบายมาหลายราตรี วันนั้นภูมีลีลา
ไปหากันจะหนาดวงสมร จนทินกรเลื่อนลับพฤกษา
ราตรีเข้าที่นิทรา ด้วยองค์วนิดาเยาวมาลย์

ๆ ๔ คำ ๆ กล่อม

๏ แต่คลิ่งเคล้าเฝ้าชมสมสอง จนอุไทยไขส่องฉายฉาน
จึงสระสรงทรงเครื่องอลงการ ภูบาลตรัสสั่งกัลยา
พี่จะเข้าไปเฝ้าพระชนนี องค์ประไหมสุหรีดาหา
สั่งเสร็จพระเสด็จไคลคลา เข้ามายังปราสาทรูจี

ๆ ๔ คำ ๆ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงถวายอภิวาท แทบบาทองค์ประไหมสุหรี
เฝ้าอยู่กลางอนงค์นารี ภูมีไม่ว่าประการใด

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีศรีใส
เห็นอิเหนามาเฝ้าก็เคืองใจ อรไทยจึ่งมีวาจา
ดูก่อนนัดดาช่างทำได้ เหตุใดตัดรักจินตะหรา
หลงอยู่มิได้ไปมา จะให้เป่นฉันทาราคี
เขาจะว่าบุษบานี้แสนชั่ว หวงผัวเขาไว้ไม่ขัดสี
ซึ่งเจ้าทิ้งเขาเสียดังนี้ จินตะหราวาตีจะน้อยใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีบังคมไหว้
จึ่งทูลสนองไปทันใด พระชนนีจงได้เมตตา
อันนางจินตะหรานงลักษณ์ ลูกรักก็ได้ไปหา
นางตัดเยื่อใยไม่เจรจา แต่ภักตราจะดูก็ไม่มี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ประไหมสุหรี
จึ่งตรัสตอบอิเหนาไปทันที เจ้านี้เห็นชายจะดีครัน
เขาจึ่งไม่ดูหน้าพาที ต่อจะมีสิ่งขัดเป่นข้อขัน
แต่นี้ไปแม้นไม่จรจรัล งอนง้อนางนั้นให้ไยดี
ก็จะพรากบุษบาลาวรรณ มิให้เห็นหน้ากันทั้งสองศรี
ครั้นมิว่าโดยธรรม์ประเพณี ข้างนี้ลูกนั้นก็หลานรัก

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีมีศักดิ์
ได้ฟังเร่าร้อนฤๅไทยนัก ก้มภักตร์ไม่ตอบพระวาจา

ทั้งรักทั้งเกรงเปนสุดคิด ทั้งผิดใหญ่หลวงเปนนักหนา
จึงยอกรประนมบังคมลา มายังบุษบานารี

๚ ๔ คำ ๚ เสมอ

๏ นั่งลงแล้วเล่าความใน ตามคำองค์ประไหมสุหรี
น้องรักค่อยอยู่จงดี วันนี้พี่จะลาคลาไคล

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น บุษบาปั้ดกรแล้วค้อนให้
ใครหวงแหนไว้มิให้ไป เชิญเสด็จภูวไนยให้สำราญ

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเกษมสานต์
รับขวัญบุษบายุพาพาล แล้วภูบาลเสด็จมาสรงวารี

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ชมตลาด ๏ ทรงกระแจะเจือจันทน์คันธรศ แป้งสดหอมฟุ้งจรุงศรี
ทรงภูษาฉลึกวิลาศชาติดอกดี พวงมาลีสวมหัดถ์ทัดยาดม
ทรงบุหรี่ใส่จันทน์ประจงจุด แล้ววางชุดลงไว้ในพานถม
เสด็จออกจากห้องพระบรรธม หวังชมจินตะหราพลางคลาไคล

๚ ๔ คำ ๚ เพลงฝรั่งรำเท้า

ร่าย ๏ กรายกรอ่อนระทวยนวยนาด ขึ้นปราสาทแก้วมณีศรีใส
เข้าห้องจินตะหรายาใจ สนมในน้อยน้อยถอยออกมา

๚ ๒ คำ ๚

ชาตรี ◎ นั่งแนบแอบชิดสนิทสนิทสเกา นี่แน่เจ้าจริงจังดังพี่ว่า
พี่รักเจ้าเท่าเทียมดวงชีวา แต่วาศนาอาภัพลับเหมือนปูน
อุส่าห์มาง้อนง้อที่ข้อผิด ยังเขือนขิดจะให้ไมตรีสูญ
อย่าเคืองขัดตัดใจให้อาดูร จงเพิ่มภูลปดิพัทธกำหนัดใน
ว่าพลางทางชมเชยภักตร์ เอนดูเถิดน้องรักอย่าผลักไส
ก่นแต่หยิกตีพี่ยาไป เอออะไรว่าไม่พึ่งน่าชังจริง

ฯ ๖ คำ ฯ

ร่าย ◎ เมื่อนั้น จินตะหราเคืองค้อนแสนงอนหญิง
คอยสบัดขั้ดกรอ่อนพริ้ง นางนิ่งนั่งเมินเขินขวยอาย

ฯ ๒ คำ ฯ

โลม ◎ ดวงเอยดวงยิหวา เจ้าเคืองข้องพี่ยาไม่เหือดหาย
พี่จะเล่าแต่ต้นไปจนปลาย โฉมฉายคอยฟังสัจจังเจียว
มีรับสั่งสมเด็จพระบิดา ให้พี่ตามบุษบาในป่าเปลี่ยว
ละนางร้างรักไว้ผู้เดียว กระสันเสียวถึงเจ้าทั้งเช้าเย็น
ครั้นเสร็จสรรพรับน้องมาครองสวาดิ์ นุชนาฎน้อยจิตรไม่คิดเห็น
แสนลำบากยากเหลือเหือกระเด็น ไม่ว่างเว้นราชการท่านใช้เลย
จึงมิได้กลับไปเมืองหมันหยา เพราะเปนกรรมทำมาดอกน้องเอ๋ย
ตั้งแต่นี้ดีกันเสียฉันเคย จงปรายเปรยเปรมปรีดิ์กับพี่ยา

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ◎ เมื่อนั้น จินตะหราแค้นขัดสหัสสา
แต่อดกลั้นคันปากอยากพูดจา จึงตอบรศพจนาวาที

พระต้องตามหาคู่ตุนาหงัน ยังจะมาพัวพันอยู่ที่นี่
เชิญเสด็จภูธรจรลี ไปสมศรีที่พงศ์วงศ์เทวา
น้องนี้ต่ำศักดิ์รักตัว ทั้งคิดกลัวจะได้อายขายหน้า
ถ้าพระองค์ยังทรงพระเมตตา อย่าอยู่ช้าเชิญไปให้สำราญ

๏ ๖ คำ ๏

โลม
๏ เจ้าเอยเจ้าพี่ ไม่พอที่ว่ากล่าวให้ร้าวฉาน
ตัวพี่ไปใจคนึงถึงนงคราญ พี่ว่าขานทั้งนี้มีแต่จริง
ก่นแต่ขับไล่ไปทีเดียว เจ้าหยิกซ้ำซ้ำเขียวเจียวยอดมิ่ง
เสียแรงได้ง้องอนวอนวิง เฝ้าแต่ชิงชังพี่ไปทีเดียว
ตรัสพลางอิงแอบแนบชิด จุมพิตกรสอดกอดเกี่ยว
พระเชยแก้มแนมนมกลมเกลี้ยว อุยหน่าขาเขียวไปสิ้นแล้ว

๏ ๖ คำ ๏

ร่าย
๏ เมื่อนั้น จินตะหราเคืองข้องไม่ผ่องแผ้ว
นางขึ้ดกรค้อนคมข่วนเปนแนว เชิญเสด็จคลาศแคล้วคลาไคล
ป่านนี้ยุยงามิข้าย่น จะปะปนคนชั่วให้มัวไหม้
อย่าเฝ้าเซ้าซี้พิรี้พิไร ขัดใจนิ์กหยิกให้ยับเยิน

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีนึกขวยเขิน
นางกล่าววาจาว่าก้ำเกิน ภูมิม่อยเมินเดินออกมา

พระไทยฉุนขุ่นข้องหมองจิตร ให้แค้นคิดเคืองขัดสหัสสา
จึงเสด็จลีลาศยาตรา กลับมาขึ้นตำหนักสำนักใน

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ เข้าห้องบุษบายุพาภักตร์ นั่งแนบนงลักษณ์ด้วยรักใคร่
แล้วเล่าความแต่ต้นจนปลายไป ทีนี้ไม่ขอเห็นคนเช่นนี้

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบามารศรี
ได้ฟังพระภัศดาพาที เทวีตอบรศพจนา
เมื่อแรกเริ่มเดิมไซ้ใครใช้เล่า จึงไปเฝ้าสมสู่อยู่หมันหยา
บัดนี้ใครให้เจรจา เขาจะค่อนนินทาสารพัน

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีตอบนางจอมขวัญ
พี่ก็ได้ไปแล้วเปนหลายวัน นางนั้นหยิกข่วนทำลวนลาม
อุส่าห์ไปไกล่เกลี่ยว่ากล่าว นางพูดจาก้าวร้าวหยาบหยาม
พี่เกรงตรีกนิกประหวั่นครั่นคร้าม นี่แน่งามอยู่ดอกฤๅมือเปนริ้ว
ว่าพลางทางทำยียวน ให้นิ่มนวลได้แคะแกะสิว
พระก่ายเกยเชยปรางนางหักนิ้ว พลิกพลิ้วสรวลสันต์จำนรรจา

๏ ๖ คำ ๏ โลมปี่พาทย์

๏ เมื่อนั้น ระตูบั่นจะรากันเชษฐา
ระตูปักมาหงันอนุชา กระยัตราปีสิบเอ็ดเวียงไชย

แต่มาช่วยแต่งการสยุมพร ในนครกาหลังกรุงใหญ่
อันโอรสธิดายาใจ ก็ไปมาหากันอยู่อัตรา
ต่างโอวาทราชบุตรแลบุตรี ด้วยใจรักภักดีเสนหา
อยู่มาคำนึงถึงภารา จะอยู่ช้าเกรงจะเกิดไภยพาล
จึงปฤกษาพร้อมกันทุกองค์ สระสรงทรงเครื่องฉายฉาน
พากันยทจรมิทันนาน ขึ้นเฝ้าพระผู้ผ่านธรณี

ฯ ๘ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงถวายอภิวันท์ ทูลศรียัตตาหวันทั้งสี่
อีกองค์ระเด่นมนตรี อันมีอานุภาพมหิมา
แต่ข้ามาทูลบทมาลย์ พระผู้ผ่านพิภพนาถา
กำหนดได้สามเดือนตรา แต่เสร็จการวิวาห์ก็หลายวัน
ขอลาพระองค์ผู้ทรงเดช คืนไปนัคเรศเขตรขัณฑ์
ถึงปีจะมายังคมคัล ถวายบรรณาการนานา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สี่พระองค์วงศ์อสัญแดหวา
ฟังระตูทั้งปวงทูลลา ก็ปรีดาในราชหฤไทย
จึงตรัสอำนวยอวยพร ดัยกรอย่าต้านทานได้
ปราศจากทุกข์โศกโรคไภย อันตรายสิ่งใดอย่ารู้มี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　ระเด่นมนตรีเรืองศรี
จึงมีสุนทรวาที　　　　แก่กระษัตริย์ชีบดีทุกภารา
ซึ่งท่านจำนงจงรัก　　　　ภักดีขอบใจเปนหนักหนา
จะกลับไปไพร่อย่าบีฑา　　　　จงบำรุงไพร่ฟ้าให้สำราญ
แม้นข้าศึกย่ำยีนัครา　　　　จงบอกมาจะไปช่วยหักหาญ
มิให้เดือดร้อนรำคาญ　　　　ด้วยการณรงค์ชิงไชย

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　ระตูทั้งผองก็ผ่องใส
ก้มเกล้ารับพรท้าวไท　　　　รับสั่งภูวไนยด้วยยินดี
จึ่งกรายถวายบังคมลา　　　　ทั้งสี่ปัตหราเรืองศรี
ต่างสั่งโอรสแลบุตรี　　　　แล้วมาที่ประชุมทัพฉับพลัน

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

๏ ต่างขึ้นรถรัตน์อัศดร　　　　คลายคลื่นกรพลขันธ์
รอนแรมโดยทางพนาวัน　　　　แยกกันไปยังภารา

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ เมื่อนั้น　　　　ท้าวกาหลังสุริวงศ์นาถา
จึงทูลเชิญทั้งสองพระพี่ยา　　　　ไปประพาศคูหาให้สำราญ
ชื่อว่าบั้นจะหราคีรี　　　　มีทั้งที่เทวสถาน
เปนหลักกาหลังมาช้านาน　　　　ศักดิ์สิทธิ์เชี่ยวชาญมหิมา
อยู่ริมฝั่งฟากทเลทราย　　　　รอบรายล้วนพรรณบุหงา
เคยไปสักการะบูชา　　　　ล่าไล่มฤคามาแต่ไร

บัดนี้จะไปพลีกรรม　　เทวัญสถิตย์ทุกหนุงใหญ่
เมื่อครั้งศึกจะมาหราได้ว่าไว้　　ให้มีไชยชนะแก่ไพรี
จะแก้บนเนื้อเบื้อแลกะทิง　　ทั้งมหิงษ์เขาสุวรรณให้ถ้วนถี่
อีกทั้งดุริยางค์ดนตรี　　จะมีบวงสรวงให้ครบครัน
อนึ่งซึ่งโอรสแลนัดดา　　ได้ทำการวิวาห์เฉลิมขวัญ
น้องจะพาออกไปยังคมคัล　　ตามจารีตเทวัญแต่ก่อนมา

ฯ ๑๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ทั้งสองพระบรมเชษฐา
ครั้นได้ฟังพระอนุชา　　แสนโสมนัศาในพระไทย
ซึ่งเจ้าจะไปไหว้วันทา　　องค์ปะตาระกาหลาเปนใหญ่
จะใช้บนให้สิ้นมลทินใน　　ฝ่ายพี่ก็จะไปให้พร้อมกัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวกาหลังสุริวงศ์รังสรรค์
จึงตรัสสั่งยาสาเสนาพลัน　　ให้เตรียมพลขันธ์ตามตำรา
ทั้งสัตว์สิงสิ่งละพันเครื่องบวงสรวง　　จงสั่งกันทุกกระทรวงให้พร้อมหน้า
ให้อิเหนากับระเด่นสิยะตรา　　เปนทัพน่านำพลสกลไกร
ให้สุหรานากงพงศ์กระษัตริย์　　กับกะหรัดตะปาตีศรีใส
ให้เปนทัพหลังรั้งพลไป　　เตรียมไว้ให้พร้อมบัดนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น ยาสารับสั่งใส่เกล้า
ถวายบังคมคัลอัญชลี ออกมานั่งยังที่ทิมชาววัง

๚ ๒ คำ ๚

๏ ให้เสมียนเขียนหมายรายบอก ทั้งข้างในข้างนอกตามรับสั่ง
ใช้ทนายวิ่งไปในคลัง สั่งให้ตั้งเครื่องพลีที่ประทับ
พวกตำรวจรองงานการมาก เร่งเบิกจากในกลางคืนสักหมื่นตับ
ล่วงไปมุงหลังคาฝาเฝื่องยับ ทำห้องหับนอกในเสียให้ดี
เกณฑ์เลขข้าเจ้าที่เฝ้าศาล ให้ถากถางดายลานเผาผี
ทำให้เสร็จจะเสด็จพรุ่งนี้ ในเพลาราตรีนี้ให้แล้ว

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น กำนัลในทั้งผองผ่องแผ้ว
ดีใจจะได้ไปเหมือนคราวแล้ว ก็ชวนกันคลาศแคล้วลงไปเรือน
บ้างรื้อไข้หาตะไกรจะตัดผม มันไม่คมเดือดใจไปหาเพื่อน
เขาไม่ให้เฝ้าสำออยตะบอยเตือน ให้แล้วเหมือนทำบุญคุณมากมาย
ที่ขัดสนจนไร้ไม่มีเพลาะ เที่ยวปะเหลาะซุกซนขวนขวาย
บ้างถ่ายของต้องเถียงกันวุ่นวาย เขาคิดปลายดอกเบี้ยเสียรายวัน
บ้างไขตู้กระจกยกถาดหมาก เครื่องนากออกมาขัดจัดสรร
หวีกระจกซ้อนใส่ไปในนั้น ของสำคัญจะได้ส่องทำนองเรา
บ้างเบิดหีบจัดจีบห่มนอนตาด เห็นรอยขาดอยู่นิดติดจะเก่า
ยังอีกผืนเยียรบับซับจินเจา แต่ว่าเขายืมไปให้ข้าวทวง

ข้างมีเพื่อนชอบอารมณ์ชมชิด จะต้องไปใจจิตรคิดเปนห่วง
จะเริศร้างห่างรักหนักทรวง นั่งง่วงกอดเข่าเฝ้าทุกข์
ที่ไม่มีเพื่อนเตือนแต่งตัว หวีหัวแต่ดึกนึกสนุก
ร้องเรียกบ่าวไพร่ให้ลุก ที่หัวจุกเร่งเกล้าเช้าไม่ทัน
พนกงานเชิญเครื่องมาเนื่องแน่น ตั้งบนแท่นริมประตูดูเปนหลั่น
มหาดเล็กเด็กชาเข้ามาพลัน ตรวจกันกลัวจะหายจดหมายไว้

ฯ ๑๖ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น เสนีย์ขิยดีน้อยใหญ่
แต่สองยามย่ำฆ้องกลองไชย เข้ามาในราชวังตั้งกระบวน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ยานี จัดเปนพยุหยาตรประพาศย่ำ กองน่าพลรบครบถ้วน
ถือธงเรียงรายปลายทวน แต่ล้วนใส่เสื้อบี้ศตู
พลเขนถือเขนเขียนทอง ใส่เสื้อสีตองเดินเปนคู่
ข้างใส่เสื้อม่วงมือถือธนู มลายูถือหอกปลอกทอง
พลง้าวถือง้าวขาวปลาย ใส่เสื้อเขียวขาบแขนปล้อง
ทนายขึ้นพื้นเสื้อดำทั้งกอง ลูกดินหินสำรองสองสำรับ
เอารถามาเตรียมเทียมเทียบ โดยระเบียบตามหลั่นเปนอันดับ
รถสนมกรมในคั่งคับ คอยรับเสด็จพระทรงธรรม์

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　สี่กระษัตริย์บัตหรารังสรรค์
ครั้นรุ่งรังษีรวีวรรณ　　　　ก็จรจรัลไปสรงชลธี

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

โทน
๏ ต่างชำระสระสนานสำราญสกนธ์ ทรงสุคนธ์ปนทองผ่องศรี
สอดใส่สนับเพลาอย่างดี　　　　ภูษาทรงนุ่งหยี่สีต่างกัน
สอดทรงฉลององค์โหมดตาด　　　　เจียรบาดปั้นเหน่งสายกระสัน
ตาบทิศสร้อยสนสังวาลวรรณ　　　　ทองกรกุดั่นฝั่งพลอย
ต่างทรงธำมรงค์เรือนครุธ　　　　กุณฑลมงกุฎกรรเจียกห้อย
อุบะทำด้วยเพ็ชรเม็ดไม่น้อย　　　　เหน็บกฤชสายสร้อยกระสันองค์

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย
๏ ครั้นเสร็จเสด็จจรลี　　　　ต่างชวนมเหษีนวลหง
ยุรยาตรนาดกรมาเกยทรง　　　　ฝูงอนงค์นางในไสวมา

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ขึ้นเกยชาลาน่าปราสาท　　　　ต่างองค์ทรงราชรถา
จึงสั่งให้เคลื่อนพยุหโยธา　　　　ออกจากทวาราเวียงวัง

๚ ๒ คำ ๚ กลองโยน

โทน
๏ รถเอยรถทรง　　　　ดุมวงวิจิตรบีดทองปะหัง
เทพประนมรายเรียงรอบบัลลังก์ มีกระจังฝั่งพลอยพรอยพราย
แอกงอนอ่อนงามปลายสบัด　　　　เทียมกัณฐัศว์ชักรถผันผาย
รถประเทียบเปนระเบียบเรียบราย ตามกันดังสายธารา

เครื่องสูงหักทองขวางกวางตุ้ง สำหรับใช้ไปกุหนุงบั่นจะหรา
ฆ้องกลองกึกก้องอรัญวา ตำรวจซ้ายขวาแห่เปนทิว
บ้านกำนันรายทางวางของถวาย แจกจ่ายเกณฑ์แห่ให้แก้หิว
ทุ่งกว้างทางไกลแลตะลิว บ้างหายหิวน้ำท่าหาไปกิน

๚ ๘ คำ ๚ เชิด

ชมดง ๏ เข้าดงพระยาไฟใจพรั่น พื้นพรรณยูงยางอยู่หว่างหิน
พ่างพื้นบั่ถพี่ไม่มีดิน เปนถิ่นศิลาลาดสอาดตา
ลางแห่งเปนห้วยเหวธาร ดูสนุกสนานนักหนา
น้ำใสไหลเย็นเห็นตัวปลา ธารท่าซอกซอยกลเปนพ้นไป
ที่เหน็ดเหนื่อยหยุดพักตักอาบ เห็นแท่นร่มรื่นรายหยุดอาไศรย
พอหายเหนื่อยเลื่อยล้าพากันไป ตามเสด็จภูวไนยจะให้ทัน
เข้าแดนบั่นจะหราบรรพต เขาใหญ่ใสสดดังแสร้งสรรค์
ยอดเงื้อมเลื่อมพรายหลายพรรณ เปนน้ำพุดุดั้นไหลริน
ศิลางอกออกระย้าดังว่าภู่ พิศดูแต่ไกลใกล้เปนหิน
บ้างเปนเสาตรวยตรงลงถึงดิน ดูไม่สิ้นเลยล่วงหนทางมา

๚ ๑๐ คำ ๚ เชิด

ร่าย ๏ ครั้นถึงที่ประทับยับยั้ง ริมตระพังศิงขรบั่นจะหรา
จึงให้หยุดรี้พลโยธา เสด็จขึ้นพลับพลาพนาลี
พร้อมพระประยูรวงศ์พงศา โอรสนัดดามเหษี
อำมาตย์มาตยามนตรี โยธีพรั่งพร้อมล้อมวง

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　มะดีหวีดาหาหวลหง
จึงชวนราชบุตรีทั้งสององค์　　จะไปสรงชลธีที่ลำธาร
ทั้งจะได้ชมพรรณบุหงา　　งอกงามดายดาตามริมศาล
ต่างองค์ทรงเครื่องอลงการ　　เหล่าสนมบริวารก็ตามมา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงแท่นแผ่นผาริมวารี　　เทวีมิ่งมิตรหรรษา
ต่างองค์เรียกทรงผลัดมา　　เหล่ากำนัลกัลยาพากันลง

ฯ ๒ คำ ฯ

สระบุหร่ง ๏ มะดีหวีขัดสีฉวีวรรณ　　ระเด่นทั้งนั้นลงสระสรง
พระพี่เลี้ยงเคียงข้างสององค์　　ฝูงอนงค์แหวกว่ายเล่นไล่กัน
บ้างดำดั้นค้นคว้าในวารี　　หยอกกันซิกซี้แล้วสรวลสันต์
บ้างเก็บดอกโกมุทบุษบัน　　บัวเผื่อนบัวผันสัญจง
เห็นบัวหลวงช่วงชิงกันเก็บมา　　ถวายองค์บุษบาหวลหง
มะดีหวีซี้บอกนางอนงค์　　เจ้าจงเก็บฝักหักเอามา
บ้างซัดสาดวารีเปนคู่คู่　　ตามหมู่อนงค์ในซ้ายขวา
สรวลระริกซิกซี้ปรีดา　　หยอกกันไปมาในท้องธาร

ฯ ๘ คำ ฯ เพลงฉิ่ง

ร่าย ๏ สรงเสร็จเสด็จขึ้นแท่นศิลา　　ทรงสุคนธ์ปนบุหงาหอมหวาน
แล้วชวนกันจรจรัลมาริมธาร　　จวนจะถึงซึ่งศาลเทพา

ฯ ๒ คำ ฯ

ปะวะหลิ่ม ๏ เดินพลางทางชมรุกขชาติ เดียรดายเรียงรายซ้ายขวา
มะดีหวีชยากดอกจำปา ยุยาโน้มกิ่งลงชิงกัน
สาวหยุดยี่นย้อยห้อยระย้า วิยะดาเก็บใส่ลงในขัน
ยุยาราการาลาววรรณ เก็บดอกปะหนันริมบรรพต
นางสะการะหนึ่งหรัดรัศมี เก็บดอกมลุลีสีสด
คะราหวันสั่นสกยคันธรศ เอาไปบดแย้งไว้จะได้ทา
เหล่าขัตริกระยัตริย์ทั้งนั้น พี่เลี้ยงกำนัลก็หรรษา
ข้างเที่ยวไปเก็บได้มลิลา ซ่อนมาจะเอาไปให้เพื่อนกัน

๏ ๘ คำ ๏

สมิงทอง ๏ ลางนางข้างเก็บผลมะม่วง ผูกเป็นพวงรวบรัดจัดสรร
ข้างหาไม้น้อยน้อยสอยลูกจันทน์ ผลนั้นสุกงอมหอมดี
นางกำนัลสั่นเก็บลูกลำไย ที่ผลใหญ่มาถวายมะดีหวี
มะตูมตาดกลาดเกลื่อนบัถพี น้อยหน่าสาลีกินดีครัน
ข้างโน้มกิ่งปริงปรางประยงชิด พลางสกิดเพื่อนมาพากันสั่น
คุขเกษมเปรมใจไปด้วยกัน ทุกหน้ากำนัลอนงค์ใน

๏ ๖ คำ ๏ เพลง

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีศรีใส
กับกะหรัดตะปาติชาญไชย ชวนกันว่าจะไปเชิงคีรี
อีกทั้งสียะตราสุริวงศ์ กับสุหรานากงเรืองศรี
สังคามาระตาผู้ภักดี พี่เลี้ยงเสนีก็ตามมา

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

ชมดง
๏ เดินมาพากันชมพฤกษาสูง ยางยูงแก้วเกษรฤษณา
กระลำพักสักสนคนทา ต้นพะวาขานางยางทราย
ตะขบข่อยโคนดีมีหลายต้น ประสันตาสั่งคนให้ขุดถวาย
ตะโกกุ่มพุ่มดีแต่ที่คลาย เอาไว้หลายปีไปเห็นได้การ
เห็นโมกใหญ่ห้ากำลำต้น โตพ้นไม้ในราชฐาน
เรียกหารักษายงค์ลนลาน มีดพร้าจอบขวานเอามาพลัน
บ้างขุดบ้างคุ้ยบ้างขน ประสันตาเปนคนเลือกสรร
เที่ยวเร่เตร่หาในอารัญ ต่างสำรวลสรวลสันต์จำนรรจา

ฯ ๘ คำ ฯ เพลงฉิ่ง

ร่าย
๏ เสด็จมาพบเหล่านางชาววัง เห็นห่ออะไรรุงรังนักหนา
จึ่งตรัสถามว่าได้อะไรมา นางกำนัลทูลว่าลูกยอ
ประสันตาร้าหักกล้วยตานี เอาไปให้ทั้งหวีใส่ในห่อ
ปูนตาร้องว่าอ้ออ้อ ไปตำส้มกินให้พอเถิดน้องรัก
เสนาฮาลั่นสนั่นเสียง นางกำนัลหมอบเมียงพระทรงศักดิ์
แล้วแฝงกายอายหน้าอดสูนัก วิ่งหนีมาตำหนักพลับพลา

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

พระทอง
๏ เลียบเดินตามเนินคีรี พบราชบุตรีเสนหา
ต่างองค์ช่วยเก็บมาลา ไขว่คว้าหยอกเย้าเปนเหล่ากัน
อิเหนาเข้าเก็บพิกุลร่วง แล้วน้าวหน่วงกิ่งน้อยค่อยค่อยสั่น
บุษบากันจะหนาแย่งกัน ต่างสำรวลสรวลสันต์กันไปมา

ฝ่ายสุหรานากงศรีใส กรีดเล็บเก็บได้ดอกบุหงา
ให้สะการะหนึ่งหรัดโสภา กับธิดากระยัตริย์ทั้งนั้น
สียะตราทรงสอยดอกสร้อยฟ้า ให้ระเด่นวิยะดาดะราหวัน
องค์กะหรัดตะปาตีพี่ยานั้น เก็บดอกมลิวันยนตรี
ให้ระเด่นบุษบารากา กับบุตรีกระยัตราทั้งสี่
สังคามาระตาเก็บมาลี จำปีกาหลงซงโค
ประทานให้ขนิษฐายาใจ กุสุมารับใส่ไว้ในโถ
หาไม้น้อยสอดสอยลูกจันทน์โอ เลือกลูกโตโตน่ารัก
ไปถวายบุษบานารี ทั้งองค์มะดีหวีศักดี
นางกำนัลนั่งล้อมพร้อมภักตร์ ไม่มีใครอยู่ตำหนักสักคนเดียว
เหลือแต่จินตะหราวาตี เคืองระเด่นมนตรีไม่มาเที่ยว
บรรดามาพากันเล่นเกรียว ในไพรกว้างทางเปลี่ยวนี่นั้น

ฯ ๑๖ คำ ฯ เพลงฉิ่ง

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเกษมสันต์
จึงชวนเหล่าระเด่นทั้งนั้น พากันมาเฝ้าพระมารดา
แล้วจึงทูลเชิญให้คลาไคล เสด็จไปทเลทรายให้หรรษา
จะได้เก็บกรวดหอยนานา ตามมีในท่าหาดทราย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น มะดีหวีศักดีเฉิดฉาย
ได้ฟังแย้มยิ้มพริ้มพราย ชวนระเด่นทั้งหลายจรจรัล

เลี้ยวเดินตามเนินปากถ้ำ　　อิเหนานำเสด็จผายผัน
พร้อมพรั่งแสนสาวเหล่ากำนัล　พากันตามเสด็จจึงมา

๚ ๔ คำ ๚ เพลงช้า

๏ ครั้นถึงชายทเลแลโล่ง　　เปนน้ำขาวเปล่าโปล่งต่างหรรษา
จึงหยุดพักหายเหนื่อยที่เลื่อยล้า　แล้วก็พากันเที่ยวพ่านไป

๚ ๒ คำ ๚

เบ้าหลุด ๏ ต่างองค์ทรงเก็บกรวดหอย　ศิลาลายพรายพร้อยสีใส
ดังคนแสร้งสรรบรรจงไว้　　เต็มไปริมฝั่งชลธี
ที่เขียวสดรจนาดังว่าแก้ว　　พรายแพร้วเลื่อมระยับสลับสี
ต่างเก็บไว้ได้มากมี　　สรรเอาที่ดีใส่พานมา
ลางนางบ้างเก็บไข่มุก　　สีสุกสดสล้างพลางหรรษา
ที่เม็ดใหญ่หวงไว้เต็มประดา　จะเอามาทำแหวนสักสองวง
ลางนางบ้างได้กัลปังหา　　มาถวายบุษยานวลหง
ต่างแสนเกษมศุขไปทุกองค์　ฝูงอนงค์นารีก็ปรีดา

๚ ๘ คำ ๚ เพลงฉิ่ง

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　มะเดหวีปรีดิ์เปรมหรรษา
ครั้นบ่ายชายแสงสุริยา　　ก็ชวนกันกลับมาพลับพลาไชย

๚ ๒ คำ ๚ เพลง

๏ เมื่อนั้น　　สี่กระษัตริย์บุตรหราเปนใหญ่
ครั้นเวลาสายัณห์ลงไรไร　　เสด็จเข้าข้างในที่ไสยา

๚ ๒ คำ ๚ ตระ

๏ บัดนั้น เสนีสี่นายซ้ายขวา
เกณฑ์ไพร่รายรอบพลับพลา กองไฟตายตาดังกลางวัน
ฝ่ายเจ้าพนักงานแต่งศาลข้าว ดาดเพดานม่านราวกางกั้น
ฉัตรธงเบญจรงค์เจ็ดชั้น ราชวัตรจัดเป็นหลั่นเรียงราย
พนักงานสัตว์สิ่งสิ่งละพัน พร้อมกันนั่งคอยปล่อยถวาย
ชาวประโคมดนตรีเตรียมกาย พอสุริฉายเรืองรองส่องฟ้า

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีมียศถา
ทั้งกะหรัดตะปาตีสิยะตรา สุหรานากงทรงฤทธิ์
ทั้งระตูประมอตันท้าวหมันหยา ต่างมาสรงสหัสขัดสี
ทรงเครื่องเรืองอร่ามงามดี เสด็จมาคอยสี่พระทรงธรรม์

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ เมื่อนั้น สี่กระษัตริย์ปัตหรารังสรรค์
ครั้นอุไทยไขสีรวีวรรณ จรจรัลมาสรงวาริน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

โทน ๏ ต่างชำระสระสรงชลธาร ทรงสุคนธ์หอมหวานตระการกลิ่น
สนับเพลาขึ้กเป็นรูปนาคิน ภูษาทรงเข้าบิณฑ์พื้นแดง
ห้อยน่าผ้าทิพขลิบตาด เจียรบาดคาดทับระยับแสง
ขึ้นเหน่งลายลงยาราคาแพง ฉลององค์ก้านแย่งติดเลื่อมลาย
ตาบทิศทับทรวงดวงระยับ สังวาลบานพับกระสันสาย
ทองกรแก้วกุดั่นพรรณราย ธำมรงค์เพทายเรือนสุบรรณ

ทรงมหามงกุฎกุณฑลทอง　กรรเจียกทั้งสองสายกระสัน
ห้อยอุบะบุหงาปะกัน　เหนือกฤชเทวัญอันศักดา

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย ๏ ต่างองค์ขึ้นทรงอุสงหงัน　เสนาอภิวันท์พร้อมหน้า
วอประเทียบเปนระเบียบกันมา　เสนาแห่แหนแน่นนันต์
ระเด่นมนตรีสียะตรา　กับสุหรานากงเฉิดฉัน
ทั้งกะหรัดตะปาตีนั้น　อิกท้าวประมอตันภูมี
กับทั้งท่านท้าวหมันหยา　สังคามาระตาเรืองศรี
ต่างองค์ขึ้นทรงพาชี　จรลีตามเสด็จไปพร้อมกัน

๏ ๖ คำ ๏ กลองโยน

๏ ครั้นถึงลงจากราชยาน　เสด็จเข้าในศาลเกษมสันต์
พร้อมโอรสนัดดาลาวรรณ　สาวสนมกำนัลมากมี

๏ ๒ คำ ๏

สระบุหร่ง ๏ ต่างองค์ทรงจุดเทียนธูป　บูชาเทวรูปเรืองศรี
เครื่องสังเวยตามเคยเหมือนทุกที　ทั้งศรีเงินทองต้องตำรา
ท้าวกาหลังตั้งจิตรอธิฐาน　แก้บนบานครั้งศึกจะมาหรา
สัตว์สิงสิ่งละพันซึ่งสรรมา　ถวายแก่เทวาเลิศไกร
อนึ่งเล่าเหล่านัดดาแลโอรส　ได้ครองเมืองเรืองยศเปนใหญ่
ให้อยู่เย็นเปนศุขสนุกใจ　แล้วสั่งให้ประโคมขึ้นนั้น

๏ ๖ คำ ๏ สาธุการ

ร่าย
๏ บัดนั้น ฝ่ายเจ้าพนักงานคนขยัน
จึงปล่อยสัตว์สิงวิ่งแจจรร ตามน่าศาลเทวัญอันศักดา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สี่พระองค์วงศ์อสัญแดหวา
จึงสั่งเหล่าทหารขี่อาชา ให้ควยม้าจับสัตว์บัดเดี๋ยวนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น เหล่าทหารรับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี ต่างขึ้นพาชีไชยชาญ
มือถือสาตราอาวุธ สำหรับยุทธนากล้าหาญ
แล้วขับม้ามาน่าพระลาน กรายกรานรำเพลงสาตรา

๚ ๔ คำ ๚

๏ บ้างร่ายรำเพลงทวนกระบวนรบ ชักสินธพวางใหญ่ให้ท่า
บ้างรำหอกกละกกลับขับอาชา ไล่แทงมฤคาคาประดัง

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ โห่พลางต่างขับอัศดร เข้ารานรอนฆ่าสัตว์สกัดหลัง
โคถึกมฤคีมีกำลัง บ้างกลับหลังชันหูสู้ชน
บ้างตื่นเต้นเผ่นผาดลำพองโผน โดดโถนรอรับสับสน
บ้างบ้าเลือดเกือดดุไม่คิดตน ตามชนจนสิ้นชีวิตร

๚ ๔ คำ ๚

๏ ทหารหอกเกณฑ์หัดสกัดหน้า ควบม้าหมายมุ่งพุ่งไม่ผิด
ต่างคนเข้มแขงลำแดงฤทธิ์ ตามติดแทงซ้ำระยำลง

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ มฤคาโกกระทิงสิ่งละพัน มอดม้วยชีวันไม่หลอหลง
ทหารขี่อาชาพากันลง แล้วขนส่งวิเสศเนื่องมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นางวิเสศนอกในซ้ายขวา
บ้างเถือเนื้อนั้นมิทันช้า แต่งมัจฉมังษาวุ่นไป
บ้างยำทำพล่าฉู่ฉี่ ปิ้งจี่ต้มแกงพะแนงไก่
สมันคั่วอั่วอ่อมพร้อมไว้ แล้วขนไปเลี้ยงเหล่าโยธา

ฯ ๔ คำ ฯ ชุบ

๏ บัดนั้น ฝ่ายนางพนักงานถ้วนหน้า
ครั้นจวนยังควรเวลา ก็เชิญเครื่องเนื่องมาตามกัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ ตั้งพระสุพรรณภาชน์บรรจง ถวายองค์สี่กระษัตริย์ปิตตาหวัน
เครื่องเสวยหน่อกระษัตริย์ทั้งนั้น ตั้งรายเรียงรันเปนหลั่นมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สี่พระองค์วงศ์อสัญแดหวา
ชวนโอรสราชนัดดา ทั้งระตูหมันยาประมอตัน

ให้เสวยเอมโอชโภชนา ต่างภิรมย์หรรษาเกษมสันต์
พวกพ่อครัวคั่วผัดจัดที่มั่น ร้อนร้อนผ่อนกันมาตั้งเคียง

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น เหล่าทหารเกณฑ์แห่แซ่เสียง
สิ่นครผ่อนกันมากินเลี้ยง ข้างถุ้งเถียงเหลาะเกาะแกะกัน
พวกแขกแปลกไทยไม่กินหมู ถ้าพบเห็นมิได้ดูด้วยเดียดฉัน
ปะไทยใส่เอาหนักตักไม่ทัน ของสำคัญมันนักมักสมมม
เสนาพากันกินเปนแถว ครั้นแล้วเลี้ยงลงไปจนไพร่สม
อิ่มหมีพีมันกันทุกกรม ต่างภิรมย์ยินดีปรีดา

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น สี่พระองค์วงศ์อสัญแดหวา
ครั้นเสร็จเสวยโภชนา จึ่งตรัสแก่นัดดาแลโอรส
เจ้าจงรำมนาโบ่ะไป ถวายมือเทพไทให้ปรากฏ
จะได้เลื่องชื่อระบือยศ ตามกำหนดมาแต่บุราณ

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเกษมสานต์
คลานคล้อยถอยองค์ทรงกราบกราน พระภูบาลรำขับขึ้นฉับพลัน

๏ ๒ คำ ๏

ฝรั่งรำเท้า
๏ ขอถวายบังคมบรมนารถ พระไอยกาธิราชชรังสรรค์
ข้าพเจ้าอิเหนากุเรปั่น จะครอบครองเขตรขัณฑ์สวรรยา

ขออย่าให้มีไภยได้ทุกข์ จงมีศุขแสนโสมนัศา
ให้ภูาเลื่องเฟื่องฟุ้งเดชา ทั่วประเทศเขตรชวาแดนไตร

๚ ๔ คำ ๚ กลอง

ร่าย
๏ เมื่อนั้น กะหรัดตะปาติศิริใส
ยังคมคัลวันทาภูวไนย ลุกไปรำขับขึ้นฉับพลัน

๚ ๒ คำ ๚

น้ำค้าง
๏ ขอถวายบังคมพระไอยกา สถิตย์ยังชั้นฟ้ากระยาหงัน
หลานนี้ขอถวายอภิวันท์ จะได้ครองเขตรขัณฑ์ธานี
เข้ายากหมากพลูอย่าให้แพง ฝนฟ้าอย่าให้แล้งเกษมศรี
ให้ข้าศึกนึกเกรงฤทธิ ศุขเกษมเปรมปรีดิ์ไปด้วยกัน

๚ ๔ คำ ๚ กลอง

ร่าย
๏ เมื่อนั้น สุหรานากงวงศ์จสัญ
กราบถวายบังคมพระทรงธรรม์ จรจรัลลุกขึ้นขับรำไป

๚ ๒ คำ ๚

พระทอง
๏ ขอถวายบังคมกะระตาหลา สถิตย์ยังชั้นฟ้าเปนใหญ่
หลานนี้จะครองเวียงไชย พระไอยกาจงได้โปรดปราน
ช่วยบำรุงไพร่ฟ้าประชาชน ฝูงคนเปนศุขเกษมสานต์
ทั้งข้าศึกศัตรูหมู่ไภยพาล มารอนราญให้แพ้ฤทธิไกร

๚ ๔ คำ ๚ กลอง

ร่าย ๑ เมื่อนั้น　　สิยะตรากราบก้มประนมไหว้
ลุกมารำมนาโป่ะไป　　ขับถวายเทพไทมิได้ช้า

๏ ๒ คำ ๏

สมิงทอง ๑ ขอถวายบังคมพระทรงธรรม์ ซึ่งสถิตย์ในชั้นอสัญหยา
ข้าฤๅคือองค์สิยะตรา　　จะได้ครองคาหาธานี
ขอจงไอยกามาประสาท　　บำรุงราษฎร์ให้ศุขเกษมศรี
ให้ฦๅชาปรากฎฤทธี　　ปัจจามิตรอย่ามีมาแผ้วพาน

๏ ๔ คำ ๏ กลอง

ร่าย ๑ เมื่อนั้น　　สี่กระษัตริย์บัตหร่ามหาศาล
ครั้นสำเร็จเสร็จใช้บนบาน　　จะกลับคืนราชฐานเวียงไชย
ต่างสั่งมหาเสนี　　จงตรวจเตรียมโยธีน้อยใหญ่
เพลาบ่ายชายลมจะกลับไป　　ต่างเสด็จคลาไคลไปพลับพลา

๏ ๔ คำ ๏ เชิด

๑ บัดนั้น　　เสนีสี่นายซ้ายขวา
ออกมาจัดพลเปนโกลา　　ดีใจจะได้มาบ้านตน

๏ ๒ คำ ๏

ยานี ๑ เกณฑ์ทหารเข้ารี้วเปนทิวแถว ล้วนแล้วกล้าศึกได้ฝึกฝน
ถืออาวุธต่างต่างทุกคน　　เคยผจญรณรงค์ชำนาญยุทธ
ทหารแห่ซ้ายขวาให้มีคบ　　ถ้าค่ำพลบเมื่อใดจะได้จุด
นำน่านั้นธงกระบี่ธุช　　ใส่เสื้อเสนากุฎพลรบ

ที่หายคอนผ่อนให้ไปน่า ที่เลื่อยล้าพรั่นตัวกลัวเสือขบ
พนักงานรถามาเตรียมครบ ตามขนบตำแหน่งพนักงาน

๏ ๖ คำ ๏

ร่าย ๏ เมื่อนั้น สี่กระษัตริย์ปัตหรามหาศาล
เสร็จสรงทรงเครื่องพอประมาณ เสด็จออกน่าพระลานมาขึ้นเกย
ต่างองค์ขึ้นทรงรถา ท่วงทีมีสง่าผ่าเผย
พระประเทียบเปนระเบียบตามเคย ชักรถแล่นเลยตามกันมา
เสนาแห่แหนแน่นนันต์ ฆ้องกลองก้องสนั่นไปทั้งป่า
ทหารแซงปืนแดงดาบดา พวกรักษาองค์เดินเปนคู่เคียง

๏ ๖ คำ ๏

ชมดง ๏ เดินพลางทางชมคณานก บ้างโผนผกบินไปแล้วให้เสียง
สี่ชมพูจับอยู่เปนคู่เคียง ตวันเที่ยงเข้าแฝงบังเงา
พอลมชายบ่ายเย็นเห็นนกยูง เปนฝูงฝูงรำร่าที่น่าเขา
ไก่ป่าน่าดูประดู่เลา พาลูกเต้าออกมาเที่ยวหากิน
ค้อนหอยคอยจ้องจิกปลา ตามริมธารท่าชลาสินธุ์
กระทุงทองท่องท้องวาริน เห็นคนตื่นบินขึ้นนภางค์
พอสายัณห์บรรลุชายดง ล้วนแขมพงเวิ้งวุ้งเปนทุ่งกว้าง
เกณฑ์แห่แลลิ่วตลอดทาง ถือคบไต้ไฟสว่างดังกลางวัน

๏ ๘ คำ ๏

ปะวะหลิ่ม ๏ ต่างองค์ทัศนาดารากร ในอัมพรเลื่อนลอยล้อมขุหลัน
นักขัตฤกษ์มีนามเปนสำคัญ บ้างเด่นดั้นเมฆานภาไลย

โรหิณีสีสดบริสุทธิ์ กัตติกาโลกสมมุติดาวลูกไก่
ทีสามดวงช่วงเรียงเคียงกันไป เขาเรียกว่าดาวไถแต่บุราณ
ดาวจรเข้เหราปลาเต่า ดาวสำเภาหัวทรงดาวหงษ์ห่าน
ดาวพระเคราะห์เห็นจำเภาะแต่อังคาร สีแดงห้าวหาญกว่าทุกดวง
ตามทางน่าบ้านปลูกร้านไฟ กำนันนั้นตรวจไตรให้โชติช่วง
ทหารแห่แห่มาตามกระทรวง เร่งรัดรีบล่วงหนทางจร

ฯ ๘ คำ ฯ เชิด

ร่าย
๑ พอรุ่งรังษีสางสาง แลเห็นยอดปรางอยู่สลอน
สารถีติขับอัศดร เร่งรถบทจรเข้าธานี

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๑ ต่างองค์ลงจากรถสุวรรณ พร้อมสนมกำนัลมเหษี
จึงเสด็จย่างเยื้องจรลี ขึ้นปราสาทมณีอันโอฬาร์

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

อิเหนาเล่ม ๓๖

ช้า
๑ เมื่อนั้น ฝ่ายประไหมสุหรีดาหา
ตั้งแต่ไปใช้บนมา นางพิศดูจินตะหรามาหลายวัน
เห็นภักตราเศร้าหมองหม่นไหม้ อิเหนาไม่ไปหาเปนแม่นมั่น
นี่ก็ลูกโน่นก็หลานรำคาญครัน จะคิดกันนินทาเสียให้มิด

จำจะให้หาบุษบามา ยึดเอาไว้เสียให้สาสมจิตร
อิเหนาจะเชื่อดีว่ามีฤทธิ์ ฤๅจะคิดอย่างไรจะได้ฟัง

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ คิดแล้วจึงสั่งสาวใช้ จงเร่งออกไปดิกาหรัง
บอกให้บุษบามาในวัง จะประสงค์สั่งความตามมี

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น สาวใช้รับสั่งใส่เกษี
กราบก้มประนมกรจรลี ไปยังพระบุตรีทันใด

๚ ๒ คำ ๚ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงส์ ทูลองค์บุษบาศรีใส
พระมารดาให้เชิญเสด็จไป แต่ในเวลาบัดเดี๋ยวนี้

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบามารศรี
ทราบสารสมเด็จพระชนนี ให้หาเทวีไปวังกลาง
จึงสระสรงทรงเครื่องเรืองรอง สอดฉลองพระบาทหักทองขวาง
ทรงพระกลดคันสั้นกั้นกาง สนมในตามสล้างไสวมา

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงถวายอัญชลี องค์ประไหมสุหรีดาหา
คอยฟังพระราชบัญชา จะประภาษตรัสมาประการใด

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　องค์ประไหมสุหรีศรีใส
จึงตรัสแก่บุษยาใจ　　ช่างกระไรไม่ว่าสามี
จินตะหรามาอยู่ก็ช้านาน　　จนแต่งการราชาภิเศกศรี
ยังไม่ไปงอนง้อขอดี　　ฤๅว่ามิใช่เมียก็ว่ามา
ว่าพลางทางสั่งมะดีหวี　　จงพาราชบุตรีไปเคหา
คุมไว้อย่าให้ลีลา　　อิเหนาเขาจะว่าประการใด

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　องค์มะดีหวีศรีใส
พลางคำนับรับสั่งอรไทย　　พาบุษบาไปทันที

๚ ๒ คำ ๚ ทะยอย

๏ ครั้นถึงจึงชวนพระลูกรัก　　ขึ้นยังตำหนักนางโฉมศรี
แล้วตรัสเล้าโลมนางเทวี　　มารศรีอย่าได้น้อยใจ
รับสั่งให้เอาไว้เห็นไม่ช้า　　มารดาจะช่วยแก้ไข
ผัวเจ้านั้นเขาว่ากระไร　　จึงไม่ไปหาน่ารำคาญ

๚ ๔ คำ ๚

โอ้บี่ ๏ เมื่อนั้น　　บุษบาเยาวยอดสงสาร
ก้มเกล้าบ่ระนตบทมาลย์　　นงคราญครวญคร่ำร่ำทูลไป
ข้าได้ทูลเตือนเปนหลายครั้ง　　พระจะเชื่อฟังก็หาไม่
เปนกรรมแล้วก็จำจนใจ　　ว่าพลางร่ำไห้โศกา

๚ ๔ คำ ๚ โอด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　　　มะดีหวีพลอยโทมนัศา
จึงเรียกยาหยันนั้นเข้ามา　　　　จงเร่งออกไปหาหลานรัก
บอกให้รู้แจ้งแห่งคดี　　　　ว่าองค์ประไหมสุหรีกริ้วหนัก
ให้เราคุมขุยบายุพาภักตร์　　　　เอาไว้ในตำหนักบัดนี้

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　　　ยาหยันพี่เลี้ยงสาวศรี
สงสารเปนพ้นพันทวี　　　　ทูลลาจรลีมิได้ช้า

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึงตรงเข้าไปเฝ้า　　　　โฉมยงองค์อิเหนานาถา
ทูลแถลงแจ้งความตามกิจจา　　　　มะดีหวีสั่งมาสิ้นทั้งปวง

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　อิเหนาได้ฟังนั่งง่วง
ราวกับใครเอามีดมากรีดทรวง　　　　เด็ดดวงชีวิตรปลิดเอาไป
มิได้ตรัสกับยาหยันกัลยา　　　　ให้ขัดข้องนาสาเหมือนคนไข้
เสด็จลุกเข้าห้องบรรธมใน　　　　พระครวญคร่ำร่ำไรราบัลย์

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

โอ้บี่
๏ โอ้ว่าเจ้าดวงยิหวาพี่　　　　ปานนี้จะทรงกรรแสงศัลย์
ทำไฉนจะได้พบกัน　　　　โอ้เจ้าขวัญตาพี่จะเปลี่ยวใจ
ยามนอนเจ้าจะนอนระทวยเทวศ　　　　ยามเสวยชลเนตรจะหลั่งไหล
ใครจะช่วยเช็ดชลนัย　　　　พระทอดองค์ลงไห้โศกา

ฯ ๔ คำ ฯ โอด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดาเสนหา
คิดฉงนสนเท่ห์ในวิญญา ไม่เห็นพระเชษฐามาหลายวัน
เคยเสด็จขึ้นเฝ้าอยู่เปนนิจ เห็นทรงฤทธิ์จะประชวรเปนแม่นมั่น
อย่าเลยจะไปเยี่ยมพระทรงธรรม์ คิดแล้วสั่งกำนัลทันใด
จงไปสั่งกรมวังข้างน่า ให้เตรียมวอไว้ท่าอย่าช้าได้
เราจะไปเยี่ยมองค์พระภูวไนย ในเวลาลมชายบ่ายวันนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นางกำนัลรับสั่งใส่เกษี
กรายกรานคลานออกมาทันที ไปยังที่ศาลายามค่ำพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ หานายเวรกรมวังมาสั่งเสร็จ พระธิดาจะเสด็จผายผัน
ให้ผูกวอช่อฟ้าม่านสุวรรณ พร้อมกันที่ฉนวนตำหนักแพ
ฝ่ายข้างในวิ่งไขว่เที่ยวหากัน เหล่ากำนัลคุณหม่อมจอมเถ้าแก่
หลวงแม่จ่ามาให้ไขประแจ ขอเฝ้าคอยแห่พร้อมกัน

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น วิยดาเพราเพริศเฉิดฉัน
ครั้นบ่ายชายแสงสุริยันต์ จรจรัลมาสรงสุคนธาร

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

ชมตลาด
๏ ทรงชำระขัดสีวารีรด น้ำดอกไม้ใสสดหอมหวาน
ทรงสุคนธ์ปนทองขางตะพาน นางอยู่งานพัชนีวีลม

ทรงปรัดผัดภักตร์ผ่องใส น้ำมันจันทน์กันไรใส่ผม
สีขี้ผึ้งวาดคิ้วขำคม ทรงภูษาเทพประนมเขียนสุวรรณ
ห่มสีทับทิมพริ้มเพรา สร้อยนวมปั้กเนาไหมมั่น
สังวาลบานพับสลับกัน ทองกรกุดั่นอำไพ
ธำมรงค์รังแตนแหวนนอก ศิโรเพศมีดอกไม้ไหว
ห้อยอุบะบุหงามาไลย แล้วเสด็จคลาไคลออกมา

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย
๏ จึงชวนพี่เลี้ยงสาวสรรค์ ทั้งฝูงกำนัลพร้อมหน้า
เสด็จยุรยาตรคลาศคลา ออกมายังประตูฉนวนใน

๚ ๒ คำ ๚ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงขึ้นวอสุวรรณ สาวสนมกำนัลตามไสว
พวกขอเฝ้านำน่าคลาไคล ตรงไปยังวังพระพี่ยา

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงลงจากวอ เสด็จขึ้นบนหอข้างน่า
สงัดเงียบเสียงคนจำนรรจา ประหลาดจิตรคิดน่าอัศจรรย์
จึงเสด็จเข้าห้องรูจี เห็นระเด่นมนตรีโศกศัลย์
ก้มกราบบาทมูลทูลถามพลัน พระทรงธรรม์โศกาอยู่ว่าไร
ฤๅโรคายายีพระพี่เจ้า จึงโศกเศร้าทุกข์ทนหม่นไหม้
จงตรัสเล่าชี้แจงให้แจ้งใจ น้องจะได้พยาบาลพระทรงฤทธิ์

๚ ๖ คำ ๚

๏เมื่อนั้น อิเหนาสท้อนถอนจิตร
จึ่งตรัสว่าขนิษฐาเจ้าอย่าคิด โรคนี้เต็มติดจะฦกซึ้ง
พี่จะเล่าชี้แจงให้แจ้งใจ ที่ไหนพระน้องจะคิดถึง
ถ้าแม้นเทวัญชั้นดาวดึงษ์ นั่นแลจึ่งช่วยได้เห็นไม่แคลง

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น วิยดากรายกรมบังคมแถลง
ถ้าพระองค์ตรัสเล่าชี้แจง ให้น้องแจ้งตระหนักประจักษ์ใจ
สายสนต้นความยากฤๅง่าย น้องจะได้เบี่ยงบ่ายแก้ไข
จะประชมโศกาไปว่าไร ขอพระองค์จงได้เมตตา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น อิเหนาได้ฟังนางวอนว่า
จึ่งตรัสเล่าให้ฟังแต่หลังมา ประไหมสุหรีดาหาการ้วนัก
ว่าพี่ไม่ไปอยู่กับจินตะหรา เอายุยาไปไว้ในตำหนัก
พรากเสียมิให้พี่พบภักตร์ ยิ้มจักชีวิตรจะวอดวาย

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น วิยดาได้ฟังพระโฉมฉาย
จึ่งกราบทูลทรงธรรม์บรรยาย เพียงเท่านั้นอย่าระคายพระบาทา
จงเสวยโภชนากระยาหาร ให้สำราญหฤไทยเสียดีกว่า
น้องจะคิดอุบายด้วยปัญญา เอาพี่นางออกมาเร็วเร็วนี้

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　อิเหนาได้ฟังเกษมศรี
จึงลุกขึ้นนั่งทันที　　　　พระน้องว่ามานี่จริงฤๅไร
ถ้าเจ้าช่วยพี่ได้ในครั้งนี้　　เห็นชีวิตพี่ไม่ตักษัย
พระค่อยส่างโศกาอาลัย　　ซักไซ้ไต่ถามกันไปมา

ฯ ๔ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　วิยดาพิศดูพระเชษฐา
เห็นค่อยคลายวายทรงโศกา　ถวายบังคมลามาทันที
จะกลับไปที่อยู่ก็หาไม่　　พาฝูงกำนัลในสาวศรี
ตรงไปปราสาทรูจี　　　　องค์ประไหมสุหรีกุเรปัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ ครั้นถึงปราสาทบรรจง　　สั่งฝูงอนงค์สาวสรรค์
จงกลับไปที่อยู่ให้พร้อมกัน　แล้วนางนั้นเข้าเฝ้าพระมารดา

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　นางประไหมสุหรีเสนหา
ครั้นเห็นบุตรีก็ปรีดา　　　ต่างองค์พูดจาปราไสกัน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　วิยดานารีเกษมสันต์
พูดเล่นเจรจาจนสายัณห์　　บรรธมค้างอยู่นั่นไม่กลับไป

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ประไหมสุหรีมีจิตรคิดสงไสย
จึงตรัสถามไปพลันทันใด เปนไฉนไม่กลับออกไปวัง

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น วิยดาทูลไปดังใจหวัง
ลูกคิดถึงบาทยุคลพ้นกำลัง จะยับยั้งอยู่นอนผ่อนสบาย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ประไหมสุหรีมีจิตรคิดหมาย
น่าที่จะมิเคืองระคาย กับพระหลานชายสียะตรา
ครั้นจะตักเตือนให้จรลี ก็เกรงใจบุตรีเสนหา
แต่ไสยาศน์ด้วยราชธิดา ล่วงมาได้สองราตรี

ฯ ๔ คำ ฯ

ช้า ๏ เมื่อนั้น ฝ่ายระเด่นสียะตราเรืองศรี
วิยดาลาไปเฝ้าชนนี ถึงสองราตรีมิออกมา
ให้คิดฉงนสนเท่ห์ใจ มีเหตุผลกลใดกระมังหนา
อย่าเลยจะไปเฝ้าพระมารดา จะได้รู้กิจจาให้แน่นอน

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย ๏ คิดแล้วเสด็จออกข้างน่า กิดาหยันเสนาเฝ้าสลอน
จึงตรัสสั่งให้ผูกอัศดร แล้วบทจรเข้ายังข้างใน
แต่งองค์ทรงเครื่องเสร็จสรรพ พระหัตถ์จับเช็ดหน้าโกไสย
ลีลามาทรงม้าโนไมย เสนาตามไสวมาพร้อมกัน

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงประตูพรหมริมปราสาท ลงจากอัศวราชแล้วผายผัน
กิดาหยันนั้นมิได้จรจรัล นั่งคอยทรงธรรม์ที่ประตู
โขลนจ่าเดินตามร้องห้ามคน ที่สาวสาวซ่อนตนคิดอดสู
ขึ้นบนเรือนชวนเพื่อนกันมองดู เสด็จมาถึงประตูชานชาลา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดาเสนหา
เหลือบเหลียวแลเห็นสิยะตรา เสด็จดำเนินมาแต่ไกล
นางลุกไปหับทวารมิด ลั่นกลอนเสียให้ติดดันไม่ไหว
ให้เคืองขัดกลัดกลุ้มน้ำพระไทย ชลนัยไหลอาบภักตรา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีเสนหา
จึงตรัสแก่อะหนะวิยะดา ทำไมเจ้าจึงมาทำดังนี้
สิยะตราตามมางอนง้อ เอนดูแม่แม่ขอเถิดโฉมศรี
ให้เข้ามาพูดจากันโดยดี อย่าเคืองเคียดเสียดสีกันเลย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น วิยะดากราบก้มบังคมเฉลย
กับพระพี่นั้นก็ดีอยู่ตามเคย มิได้ว่าเกินเลยให้เดือดร้อน
แต่องค์ประไหมสุหรีดาหา พรากพี่นางบุษบาดวงสมร
เอาไปไว้ในวังมิให้จร พระเชษฐาเร่าร้อนดังนอนไฟ
ไม่สรงเสวยโภชนามาหลายวัน ผิวพรรณเศร้าหมองไม่ผ่องใส
อยู่เอองค์สงสารเปนพ้นไป ลูกจึงได้นิราศคลาศคลา

หวังจะแกล้งแสร้งเสเภทุบาย ที่ขัดข้องเคืองระคายคลายโทษา
ตรัสพลางนางทรงโศกา สอื้นไห้ไข่มาจาบัลย์

๏ ๘ คำ ๏ โอด

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีก็โศกศัลย์
ได้ฟังบุตรีทูลรำพรรณ นางกรรแสงทรงร่ำไร

๏ ๒ คำ ๏

โอ้บี่
๏ โอ้ว่าลูกรักของแม่เอ๋ย กรรมสิ่งใดเลยมาซัดให้
แสนเวทนาเปนพ้นไป เกิดมามิแต่ได้ความทุกข์
คนทั้งหลายเขามีคู่แล้ว ก็ผ่องแผ้วปรีดิ์เปรมเกษมศุข
แต่ลูกนี้แลให้เกิดกลียุค จากเมืองเที่ยวบุกป่าดง
ครั้นว่ามาพบกันเข้า กรรมเจ้าทำไว้มาตามส่ง
ตรัสพลางทางร่ำกรรแสงทรง ทั้งสององค์กอดกันรำพรรณไป

๏ ๖ คำ ๏ โอด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น สียะตราแฝงฟังยังสงไสย
ได้ยินเสียงวิยะดาโศกาไลย ทั้งประไหมสุหรีกุเรปั่น
ร่ำไรบ่นไปอยู่ในที่ มิได้แจ้งคดีที่โศกศัลย์
พระตรัสเรียกหนักหนายิ่งจาบัลย์ ทรงธรรม์สท้อนถอนใจ
จึงเสด็จกลับมายังประตู ขึ้นสู่สินธพลห้อยให้
แขงขืนอารมณ์ข่มฤไทย ขับอาชาไนยไปวัง

๏ ๖ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงหยุดง่วงอยู่เปนครู่ มิได้รู้สึกองค์ทรงนิ่งนั่ง
ต่อพี่เลี้ยงทูลเตือนเปนหลายครั้ง จึงลงจากหลังอาชาชาญ
ขึ้นตำหนักรศรักหนักอุรา มิได้เปลื้องภูษาสรงสนาน
เสด็จเข้าห้องในใส่ดาล พงพานเตะกลิ้งเกลื่อนไป

ฯ ๔ คำ ฯ

โอ้ปี่
๏ ทอดองค์เหนือที่บรรธม ให้เกรียมกรมทุกข์ทนหม่นไหม้
โอ้เจ้าดวงยิหวายาใจ เหตุไฉนจึงมาเปนเช่นนี้
พี่ถนอมกล่อมเกลี้ยงเลี้ยงเจ้า ยุพเยาว์มาระคางขนางหนี
ความผิดนิดหนึ่งก็ไม่มี ทำให้พี่พ่างเพียงมรณา
อกเอ๋ยไหนเลยจะพบเจ้า ให้ร้อนเร่าแดดิ้นถวิลหา
ไม่สรงไม่เสวยเลยเวลา ตั้งแต่โศกาจาบัลย์

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ประไหมสุหรีดาหาเฉิดฉัน
ไม่เห็นสียะตรามาหลายวัน ฤๅโรคันต์ไข้เจ็บประการใด
อย่าเลยจะไปเยี่ยมให้ตระหนัก ว่าลูกรักของแม่เปนไฉน
คิดแล้วสั่งนางกำนัลใน จงไปสั่งเรือสีมีกำลัง
เราจะไปเยี่ยมเยือนสียะตรา ยังวังดาหาติกาหรัง
หายไปไม่เห็นมาในวัง จะไปพึ่งให้ตระหนักประจักษ์ใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น นางกำนัลรับสั่งบังคมไหว้
คลานคล้อยถอยมาแล้วคลาไคล ตรงไปยังน่าท้องพระโรง

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ จึ่งร้องเรียกหากิดาหยัน เวรใครอยู่นั่นนั่งพูดโผง
สั่งสรรพกลับมาพอห้าโมง มานั่งคอยท้องพระโรงข้างใน

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีศรีใส
จึ่งสระสรงทรงเครื่องอำไพ ห่มสไบสีนวลพอควรองค์
แล้วเสด็จจรจรัลผันผาย มเหษีทั้งหลายมาตามส่ง
เถ้าแก่ชาวแม่นางอนงค์ ตามเสด็จไปลงตำหนักแพ

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงจึ่งลงเรือที่นั่ง พวกสาวสาวชาววังเซงแซ่
แย่งนั่งต้นพนักจักได้แล ตามบรรดาพ่วงแพริมน้ำ
ข้างส่งรับเครื่องอานพานสลา พวกผู้พายเงื่องง่าตั้งท่าจ้ำ
เหล่าขอเฝ้าลงท้ายเต็มลำ ออกเรือเหื่อเปนน้ำจ้ำไป

ฯ ๔ คำ ฯ โล้

๏ ถึงประทับตำหนักริมวาริ ก็ขึ้นจากเรือศรีสุกใส
สาวสาวเชิญเครื่องเนื่องไป ตามเสด็จจรไทยจะให้ทัน

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๏ ถึงปราสาทยุรยาตรเข้าห้อง เห็นบานช่องประตูปิดมิดมั่น
จึงตรัสเรียกสียะตราเข้าไปพลัน จงมาเปิดทวารนั้นออกบัดนี้

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สียะตราโศกเศร้าหมองศรี
แว่วเสียงสมเด็จพระชนนี ภูมิลีลามาถอดดาล
แล้วกลับเข้าห้องไสยาศน์ ร้อนราชฤทัยดังไฟผลาญ
ให้คิดถึงวิยะดายุพาพาล ทรมานพระกายมาหลายวัน

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีไม่มีขวัญ
เสด็จตามโอรสเข้าไปพลัน เห็นบรรธมจาบัลย์โศกา
จึงเข้าสรวมสอดกอดไว้ พ่อทุกข์ตรอมผอมไข้เปนหนักหนา
ฤๅโรคันต์ยายียีฑา ไม่บอกมารดาให้รู้เลย

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สียะตรากราบก้มบังคมเฉลย
ลูกไม่มีสิ่งผิดสักนิดเลย วิยะดามาเฉยไปอยู่วัง
กริ่งจิตรคิดคอยถึงสามทิวา ไม่เห็นนางกลับมาดีกาหรัง
สงไสยเข้าไปหมายจะพึ่ง นางแค้นคั่งมาปิดประตูไว้
ได้ยินเสียงวิยะดานารี กับประไหมสุหรีร่ำไห้
เรียกให้เปิดประตูสักเท่าไร จนอ่อนใจมิได้รู้เหตุการณ์

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　ประไหมสุหรีมิ่งจิตรคิดสงสาร
จึงตรัสว่าอย่าทุกข์ทรมาน　　　　จงสรงเสพย์กระยาหารให้สบาย
แม่จะกลับไปเฝ้าพระพี่　　　　ฟังเหตุร้ายดีที่เงื่อนสาย
จะแก้ไขมิให้เคืองระคาย　　　　ตรัสพลางนาดกรายกลับมา

๚ ๔ คำ ๚ เพลง

๏ เสด็จลงเรือที่นั่งบรรจง　　　　ฝูงอนงค์ลงเต็มแน่นหนา
ฝีพายย่ายยากนาวา　　　　โยนยาวฉาวฉ่ามากลางน้ำ

๚ ๒ คำ ๚ โล้

๏ ถึงบ่ระทับนาวาน่าตำหนัก　　　　ข้าหลวงขึ้นคึกคักกลัวจักค่ำ
ฝีพายถวายบังคมทั้งลำ　　　　เสด็จไปตำหนักน้ำพี่นางพลัน

๚ ๒ คำ ๚ เพลง

๏ ครั้นถึงขึ้นปราสาทรจนา　　　　เห็นระเด่นวิยะดาโศกศัลย์
จึงถามไปไยเจ้าจึงจาบัลย์　　　　สียะตราคอยนั้นน้อยเมื่อไร
ตรัสพลางนางบังคมประไหมสุหรี　　　　จึงทูลถามเหตุนี้เปนไฉน
จงโปรดเล่าชี้แจงให้แจ้งใจ　　　　สียะตราครวญใคร่มาหลายวัน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　ประไหมสุหรีจึงว่าไม่น่าขัน
ลูกของเจ้าเจ้ารักดังชีวัน　　　　แต่ลูกของข้านั้นแลอาภัพ
พเอิญให้ได้ทุกข์ฉุกใจ　　　　ชรอยกรรมทำไว้แต่ต้นกัป
ถึงทำดีก็ไม่มีใครนับ　　　　ตั้งแต่จะยับระยำไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　ประไหมสุหรีผู้น้องสนองไข
อันระเด่นมนตรีนี้ไซ้　　　　ก็รักใคร่เหมือนบุตรในอุทร
แต่ว่าทำผิดอยู่นิดหนึ่ง　　　　ซ่างโกรธขึ้งจินตะหราดวงสมร
ไม่ไปมาหาสู่หลับนอน　　　　ให้เขาค่อนแคะว่านินทากัน
น้องทำทั้งนี้เพราะรัก　　　　มิใช่จักรังเกียจเดียดฉันท์
เพราะสงสารจินตะหราลาวรรณ　　　　ด้วยเปนวงศ์พงศ์พันธุ์ด้วยกันมา

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　ประไหมสุหรีจึงตอบขนิษฐา
ซึ่งยำเยงเกรงเขาจะนินทา　　　　ใช่ว่าไม่เลี้ยงเมื่อไรมี
อภิเศกก็เปนเอกองค์ใน　　　　เปนเจ้าจอมหม่อมประไหมสุหรี
อิเหนาเฝ้าไปง้อจนเต็มที　　　　เขาก็ไม่ดูดีกี่ครั้งมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　องค์ประไหมสุหรีดาหา
มิได้ทูลโต้ตอบพระวาจา　　　　จึงตรัสแก่วิยะดานารี
พระพี่นางเคืองขัดก็ทำเนา　　　　ทำไมเจ้าจึงพลอยโกรธพี่
สียะตราตั้งแต่โศกแสนทวี　　　　ไฉนทำดังนี้ณหลานรัก

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　วิยะดาทูลไปให้ประจักษ์
เมื่อพี่นางบุษบายุพาภักตร์　　　　แกล้งร้างรักเชษฐาให้จาบัลย์

ลูกจากกะกังมาทั้งนี้ หวังจะให้พระพี่เกษมสันต์
ถ้าพี่นางเริศร้างอยู่อย่างนั้น กระหม่อมฉันมิได้ไยดี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ประไหมสุหรี
ได้ฟังวิยะดานารี ก็เข้าใจในที่กิริยา
แล้วลาประไหมสุหรีมีศักดิ์ จึงชวนหลานรักเสนหา
สาวสุรางค์นางกำนัลก็ตามมา ตรงไปปรางปราไม่ช้าที

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นถึงขึ้นปราสาทบรรจง ชวนองค์วิยะดามารศรี
พูดเล่นเจรจาพาที พนักงานพานพระศรีตั้งตามเคย

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น วิยะดาหยิบสลามาเสวย
แล้วจึงทูลเยี่ยงย่ายปรายเปรย หม่อมฉันจะเลยทูลลาฝ่าธุลี
ขอประทานพี่นางโฉมฉาย ไปถวายเชษฐาให้ผ่องศรี
ทูลพลางทางเสด็จจรลี ไปปราสาทมะดีหวีทันใด

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นถึงกรายกรานพระมารดา ทูลองค์บุษบาศรีใส
พระชนนีโปรดแล้วอย่าร้อนใจ เชิญเสด็จคลาไคลออกไปวัง
พระเชษฐาทรงโศกแสนเทวศ ชลในยนองเนตรไหลหลั่ง
ทุกข์ตรอมผอมซูบแทบทรวงพัง เร่งกลับไปวังอย่าช้าการ

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ยุขยาเยาวยอดสงสาร
ได้ฟังขนิษฐายุพาพาล　　　จึ่งตอบรสพจมานอันสุนทร
ตัวพี่นี้เหมือนคนโทษ　　　ถึงจะโปรดก็ยังไปไม่ได้ก่อน
ความผิดนั้นจะติดพระมารดร　ดวงสมรจงฟังพี่พาที

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　โฉมยงองค์มะดีหวี
ได้ฟังสงสารแสนทวี　　　นางจึ่งมีมธุรสพจนา
แต่เพียงนี้มิพอจะเป็นไร　　แม่จะไปทูลฉลองลองว่า
ตรัสพลางทางชวนกันไคลคลา　สนมในตามมาแจจรร

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงปราสาทแก้วแววไว　จึ่งให้ยุขยาสาวสวรรค์
อยู่นอกม่านทองพรายพรรณ　ชวนกันเข้าไปแต่สองรา
จึ่งทูลประนตบทบงสุ์　　　องค์ประไหมสุหรีดาหา
บัดนี้อะหนะวิยะดา　　　　ว่าโปรดให้ยุขยาออกไป

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　องค์ประไหมสุหรีศรีใส
รับคำมะดีหวีทรามไวย　　ให้ไปเสียเถิดหนาข้ารำคาญ
จะแขงขัดไว้บัดนี้เล่า　　　อิเหนาจะโศกาน่าสงสาร
แล้วตรัสแก่วิยะดายุพาพาล　เยาวมาลย์แม่จะสั่งฟังมารดา

จงช่วยกันหมั่นเตือนกะกังข้าง อย่าให้แรมร้างนางจินตะหรา
ถึงเพียงนี้อย่าแหนงแคลงวิญญา ใช่ว่าจะขาดเมื่อไรมี

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดามารศรี
จำใจคำนับรับวาที ด้วยรักพระพี่ยุยยา
จึงบังคมคัลอัญชลี องค์ประไหมสุหรีดาหา
ทั้งมะดีหวีศรีโสภา ก็ออกมาจากม่านทันใด
จึงกระซิบทูลถามตามคดี เมื่อตะกี้ได้ยินฤๅหาไม่
ว่าพลางสท้อนถอนใจ อรไทยโศกาจาบัลย์

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบาโศกศัลย์
จึงปลอบขนิษฐาลาวรรณ เจ้าอย่ากรรแสงเศร้าโศกา
ตรัสพลางทางเสด็จคลาไคล พร้อมด้วยอนงค์ในซ้ายขวา
ยุรยาตรนาดกรลีลา ไปยังตึกาหรังมิทันนาน

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นถึงเข้าในห้องแก้ว อันเพริศแพร้วพรรณรายฉายฉาน
จึงกรายประนตบทมาลย์ พระเชษฐาผู้ผ่านธรณี

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีเรืองศรี
เหลือบเห็นขนิษฐานารี ทั้งยาหยีน้องนุชบุษยา

ยินดีลุกขึ้นจากไสยาศน์ ความแสนพิศวาศเสนหา
คิดจะใคร่อุ้มองค์บุษบา หากเกรงขนิษฐานารี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดามารศรี
จึงทูลพระเชษฐาธิบดี แต่ต้นจนพี่นางมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระสุริวงศ์เทวัญอสัญหยา
ได้ฟังยาหยีก็ปรีดา จึงตอบวาจาไปทันใด
ซึ่งเจ้าคิดอ่านครั้งนี้ คุณนั้นพ้นที่จะเปรียบได้
หาไม่ก็จะร้างห่างไกล จะตรอมใจทุกทิวาราตรี
แล้วมิมธุรศพจนา แก่ระเด่นบุษบามารศรี
พี่เกรงว่าจากเจ้าครั้งนี้ เทวีจะเข้าปะตาปา
เหมือนครั้งภูผาตะหลากัน ให้หวาดหวั่นพรั่นจิตรนั้นหนักหนา
สุดที่จะตามแล้วแก้วตา แต่จะแสนทรมาอาไลย

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบาศรีใส
ได้ฟังคั่งแค้นเคืองใจ ค้อนให้แล้วตอบไปทันที
อันเชิงกระนี้สิดีนัก ช่างเยืองยักประดิษฐ์ใส่สี
ซึ่งพระน้องทูลแจ้งแห่งคดี ว่าประไหมสุหรีกำชับมา

อย่าช้าจงเร่งคลาไคล เสด็จไปอยู่ด้วยจินตะหรา
อย่าให้ผู้อื่นพลอยเวทนา จะก้มหน้าอยู่ให้สำราญใจ

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดาบังคมไหว้
ลาสองกระษัตริย์แล้วคลาไคล กลับไปดาหาปาตี

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงเห็นองค์พระเชษฐา กรรแสงโศกาอยู่ในที่
กราบลงตรงบาทพระภูมี เทวีสอื้นไห้ไปมา

ฯ ๒ คำ ฯ โอด

๏ เมื่อนั้น ระเด่นสียะตราเสนหา
เห็นยาหยีมาทรงโศกา พระถวิลจินดาอาวรณ์
รีบลุกขึ้นจากที่ไสยา เข้าสวมกอดวิยะดาดวงสมร
แล้วมีวาจาอันสุนทร ดูก่อนแก้วตายาใจ
ซึ่งเจ้านิราศร้างรัก พี่จะแจ้งประจักษ์ก็หาไม่
หนีเข้าไปยังวังใน พี่ผิดสิ่งใดณเทวี
จนตามเข้าไปจะไต่ถาม โฉมงามแต่เหลือบเห็นพี่
เจ้ามาลั่นกลอนเสียทันที แต่เฝ้าเรียกเทวีอยู่ช้านาน
ครั้นยาหยีมิรับก็กลับมา โศกากำสรดสงสาร
ด้วยมิได้แจ้งเหตุเภทพาล ไฉนเจ้าเยาวมาลย์จึงหมางใจ

ซึ่งเจ้ามาเศร้าโศกี พี่นี้มิวามสงไสย
เหตุผลต้นปลายประการใด ทรามไวยจงแจ้งแห่งคดี

ๆ ๑๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นวิยะดามารศรี
ได้ฟังสงสารพันทวี อัญชลีกรสนองไปด้วยพลัน
เล่าคดีถี่ถ้วนบรรยาย แต่ต้นจนปลายทุกสิ่งสรรพ์
อันองค์พระเชษฐากุเรปัน โศกศัลย์ซูบผอมตรอมใจ
น้องเห็นเปนน่าเวทนา จะกลั้นโศกาก็ไม่ได้
จึ่งรีบเข้าไปยังวังใน ทูลประไหมสุหรีให้แจ้งการ
เมื่อพี่ยาลีลาไปตามนั้น ครั้นจะทูลทรงธรรม์จะฟุ้งซ่าน
ให้เห็นเคืองเรืองแค้นพระภูบาล จึงปิดทวารมั่นลั่นตรึงตรา
ซึ่งน้องตรองการทั้งนี้ ให้พระพี่เศร้าโทมนัศา
โทษนั้นเปนพ้นคณนา พระเชษฐาจงโปรดปรานี

ๆ ๑๐ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ระเด่นสียะตราเรืองศรี
ฟังพระขนิษฐาพาที ภูมีสลดระทดใจ
คิดคนึงถึงองค์พระเชษฐา ชลนาแถวถั่งหลั่งไหล
จึงว่าอนิจาไม่แจ้งใจ เสียแรงได้มีคุณแก่น้องมา
มิได้สนองเท่ายองใย ความชั่วกะไรเปนหนักหนา
เมื่อพระชนนีเสด็จมา จะแพร่งพรายกิจจาก็ไม่มี

ซึ่งเจ้าได้ทำความชอบไว้ ที่ในพระเชษฐาเรืองศรี
ขอบคุณเจ้าอิกณเทวี พี่นี้มิได้ถือโทษกร
ว่าพลางพระทางคลึงเคล้า ยั่วเย้ายวนยีศรีสมร
ความสุขดับทุกข์ก็หายร้อน ภูธรแสนเกษมเปรมปรา

๚ ๑๐ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ฝ่ายองค์ท่านท้าวหมันหยา
ทั้งประไหมสุหรีศรีโสภา แจ้งว่าจินตะหราวาตี
เคียดแค้นอิเหนากุเรปั่น จึ่งปฤกษากันทั้งสองศรี
อันเราจะนิ่งเสียดังนี้ เห็นจะมีราคีสืบไป
แม้นศรีปัตหรานั้นแจ้งจิตร เราจะพลอยได้ผิดเปนข้อใหญ่
เมื่อมิได้ว่าขานประการใด เหมือนแกล้งให้ใจแก่ธิดา
จำจะหามาว่าเสียให้ดี กับระเด่นมนตรีนาถา
แล้วสั่งสาวใช้จึ่งไคลคลา ไปหาจินตะหรามาบัดนี้

๚ ๘ คำ ๚

๏ บัดนั้น สาวใช้รับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี ไปยังที่ตำหนักนางกัลยา

๚ ๒ คำ ๚ ชุบ

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทบงสุ์ ทูลองค์พระบุตรีเสนหา
ว่าพระบิตุเรศมารดา ให้มาเชิญเสด็จคลาไคล

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหราอัชฌาไศรย
ได้ฟังสาวสรรค์กำนัลใน อรไทยสระสรงวารี
ทรงเครื่องประดับสำหรับองค์ เพริศพริ้งยิ่งยงจำรัสศรี
เสร็จแล้วกรายกรจรลี ฝูงอนงค์นารีก็ตามมา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงจึ่งประนตบทรัช แทบบาทสองกระษัตริย์นาถา
นางนิ่งนั่งฟังรศพจนา จะบัญชาว่าขานประการใด

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวหมันหยาผู้มีอัชฌาไศรย
ทั้งประไหมสุหรีทรามไวย ให้อาไลยในองค์พระธิดา
สองกระษัตริย์จึ่งตรัสให้โอวาท แก่พระราชบุตรีเสนหา
เจ้าดังดวงใจในยนา แก้วตาจงจำคำไว้
อันอิเหนากุเรปั่นสุริวงศ์ เรืองเดชดังองค์พระสุริใส
ทุกประเทศเกรงเดชฎาไนย แล้วก็ได้ว่าขานการธานี
ตัวก็เปนปิ่นพระสนมนาฎ อย่าประมาทให้เคืองเบื้องบทศรี
จงตั้งใจจงรักภักดี ถึงจะมีสิ่งเคืองประการใด
เจ้าอย่าหุนหันจงนบนอบ ให้ประกอบด้วยอัชฌาไศรย
ถึงรักเจ้าเจ้าอย่ากำเริบใจ เร่งเจียมตัวกลัวไภยภูบาล
จงต่างฤๅไทยในยเนตร การในพระนิเวศน์วังสถาน
ซึ่งสิ่งชั่วอย่ากลั้วด้วยพวกพาล สงวนองค์นงคราญให้จงดี

เจ้าอย่าเคียดคุมโทษา องค์พระภัศดาเรืองศรี
จงฟังคำชนกชนนี จึงจะมีความศุขสถาวร

๏ ๑๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหราดวงสมร
ฟังพระบิตุเรศมารดร ชลีกรแล้วทูลสนองไป
ซึ่งโปรดตรัสสอนสั่งครั้งนี้ พระคุณนั้นหาที่สุดไม่
แต่จะคืด้วยนั้นฉันใด จนใจเปนพ้นคณนา
ความเจ็บใจในอกลูกนี้ แม้นม้วยชีวีเสียดีกว่า
พระองค์จงทรงพระเมตตา ไม่ขอดูหน้าพาที

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น พระบิตุเรศมารดาทั้งสองศรี
ได้ฟังพระราชบุตรี จึงมีพจนาดถ์ประภาษมา
ซึ่งเจ้าจะดึงดันอยู่ฉนี้ แม้นทราบถึงองค์ศรีปัตหรา
เห็นจะเคืองเบื้องบาทพระราชา ก็จะพากันผิดติดมากไป
ฝ่ายบิเหนาก็เปนเจ้าแผ่นดิน อย่าดูหมิ่นจงประหยัดอัชฌาไศรย
เจ้าอย่าตัดให้ขัดเคืองฤๅไทย ทรามไวยฝากตัวกลัวไว้ดี
อันว่าบิตุเรศมารดา ดังพฤกษาใกล้ฝั่งนทีศรี
นับวันแต่จะถมธรณี หวังฝากผีลูกรักดังดวงตา

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์นางจินตะหรา
ได้ฟังสองกระษัตริย์ตรัสมา กัลยาสงสารพันทวี

อสุชลคลั่งคลอในยเนตร แสนทุกข์แสนเทวศหมองศรี
ความรักพระชนกชนนี กลัวที่จะอาวรณ์ร้อนพระไทย
แต่แค้นอิเหนาก็สุดคิด เจ็บจิตรขื่นเลือดตาไหล
จึ่งทูลสนองสองภูวไนย เพราะลูกทำความไว้แต่เดิมมา
หลงลิ้นด้วยเชื่อลมชาย จึ่งได้ความอายเปนนักหนา
ทั้งขายลอองพระบาทา โทษาผิดพ้นพันทวี
พระอย่าอาวรณ์ร้อนฤาไทย มิให้ขุ่นเคืองเบืองยศศรี
ลูกจะสู้ทรมานอินทรีย์ ไปกว่าชีวีจะบรรไลย
ทูลแล้วถวายบังคมลา พระบิตุเรศมารดาเปนใหญ่
โขลนจ่านำน่าคลาไคล ตรงไปห้องมณีศรีไสยา

ฯ ๑๒ คำ ฯ เพลง

๏ ช้า เมื่อนั้น พระโฉมยงองค์อิเหนานาถา
สถิตย์บรรฐรณ์แท่นแว่นฟ้า กับระเด่นบุษบานารี
เคียงเขนยเชยชื่นระรื่นกลิ่น ไม่สุดสิ้นเสนหาบาหยี
นางยิ้มเยื้อนเบือนกระบวนให้ยวนยี สรวลระริกซิกซี้ทุกวี่วัน
หวนรำฦกถึงนางจินตะหรา พระมาตุฉากำชับมาคับขัน
มิไปตามความผิดจะติดพัน จะพรากขวัญเนตรไปเสียในวัง
แม้นไปง้อก็จะซ้ำรำว่า ที่สัญญาไว้ตามความหลัง
เคยรู้เห็นเช่นเชือเบือพึ่ง ไม่เหมือนดังบุษบายาใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ พระคิดพลางทางว่ากับยาหยี บรรธมที่แท่นทองอย่าหมองไหม้
วันนี้พี่ยาจะลาไป ตามประไหมสุหรีมิบัญชา
จริงจริงนะพระน้องอย่าหมองหมาง ว่ารักใคร่ในนางจินตะหรา
มิเกรงผิดติดพันถึงขวัญตา พี่ก็ไม่ปราถนาคลาไคล

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น บุษบายาหยีศรีใส
ได้ฟังรศพจนาไว้อาไลย ยิ้มละไมในหน้าแล้วพาที
หม่อมฉันรู้อยู่ว่าเขาเปนเจ้าของ ไม่ทานทัดขัดข้องให้หมองศรี
เชิญพระไปให้เกษมเปรมปริดิ์ อยู่หลายปีจึงจะสิ้นนินทา
แม้นน้องรักทักท้วงหวงหิงษ์ พระองค์จึงห้ามหั่นขั้นเกษา
เปนถ้อยยำคำมั่นน้องสัญญา เชิญเสด็จเชษฐารีบคลาไคล
อันโฉมยงนงคราญเหมือนถ่านดับ คงจะกลับติดเชื้อเปนเนื้อไข
ช่วยโปรดนางอย่างแต่ก่อนร่อนชะไร ให้ชื่นใจจินตะหราวาดี

๚ ๘ คำ ๚

ชาตรี ๏ สุดเอยสุดสวาดิ์ แสนฉลาดละเมียดช่างเลียดสี
พจมานหวานเย็นถึงเช่นนี้ จะให้พี่เหินห่างเสียอย่างไร
ซึ่งวานให้ไปรักจินตะหรา จะอุส่าห์แขงจิตรพิศมัย
จะวานมั่งฟังความนะทรามไวย ช่วยเชื่อใจพี่บ้างอย่าคลางแคลง
อันถ่านดับกลับติดก็นิดหน่อย เหมือนเพลิงน้อยหริบหรี่ไม่มีแสง
เปนสัจจังดังพี่ได้ชี้แจง ก็ย่อมแจ้งอยู่กับจิตรวนิดา

ถึงจะมีที่อื่นสักหมื่นแสน ไม่เหมือนแม้นพุ่มพวงดวงยิหวา
พลางกอดเกยเชยชมภิรมยา เกยมสันต์หรรยาพาที

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย
๏ พอแคคลบพลบค่ำย่ำฆ้อง ลาพระน้องบุษบามารศรี
ลงจากอาศน์นาดกรจรลี มาเข้าที่สรงน้ำสำราญ

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

โทน
๏ ไขสุหร่ายสายชลดังฝนตก อายอุทกธารากระยาสนาน
เสร็จสรงมาทรงสุคนธ์ธาน พนักงานพัชนีวิลม
พระฉายตั้งเทียนทองส่องสว่าง เครื่องสำอางจัดไว้ในพานถม
พวงมาไลยบุหงาแลยาคม สำหรับชมก็วางไว้ข้างองค์
พระบรรจงทรงหวีพระเกษา ผัดภักตราพอควรนวลระหง
เลือกลายอย่างภูษาเอามาทรง รัดพระองค์ลงยาราชาวดี
ห่มแพรเพลาะดำร่ำอบ หอมตระหลบฟุ้งไปทั้งในที่
พวงมาไลยใส่กรพระภูมี เหน็บกฤชฤทธิ์ของเทวา

๏ ๘ คำ ๏

ร่าย
๏ ครั้นสำเร็จเสร็จสรรพถือชัยภักตร์ ลงจากตำหนักจันทน์หรรยา
ดำเนินนาดยาตรเยื้องชำเลืองมา นางส่องโคมนำน่าคลาไคล

๏ ๒ คำ ๏

๏ ครั้นถึงห้องจินตะหราวาดี หยุดอยู่ที่ม่านทองสองไข
เห็นนางเมินเดินย่องเข้าห้องใน แกล้งมิให้นางรู้จะดูที

๏ ๒ คำ ๏

ช้าหวน ๏ เมื่อนั้น ระเด่นจินตะหรามารศรี
แต่เปลี่ยวเปล่าเศร้าใจอยู่หลายปี ถึงราตรีตรอมจิตรดังพิศม์ขึ้น
สถิตย์แท่นแว่นฟ้าเวลาดึก ยิ่งหนาวนึกน้อยใจให้สอื้น
แค้นอิเหนาคราวรักราวจักกลืน มากลับคืนคำมั่นที่สัญญา
ส่วนเมียเขากล้าเคลื่นไม่เว้นว่าง ส่วนเราร้างเริศไว้ไม่มาหา
ยิ่งแค้นคั่งนั่งสอื้นกลืนน้ำตา ทรงโศกากำสรดสลดใจ

ฯ ๖ คำ ฯ โอด

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีศรีใส
เห็นนงเยาว์เผ้าสท้อนถอนฤไทย พระรู้ในท่วงทีกิริยา

ฯ ๒ คำ ฯ

ชาตรี ๏ ยิ้มพลางทางนั่งบัลลังก์รัตน์ ประคองหัตถ์เชยกลิ่นจินตะหรา
เห็นแค้นขัดคั่งตั้งหน้าไม่วันทา จึงตรัสว่าพี่จะเล่าให้เจ้าฟัง
ซึ่งเคราะห์กรรมจำพลัดกำจัดจาก เพราะวิบากบาปสร้างแต่ปางหลัง
จนทราบความสามพระองค์ดำรงวัง มาพร้อมพรั่งตั้งงานการพิธี
จึงทูลให้ไปรับน้องรัก มาเปนอัคเรศเอกภิเศกศรี
ควรฤๅยังกังแค้นแสนทวี ไม่เห็นดีบ้างฤๅเจ้าเยาวลักษณ์
อย่าผินหลังนั่งเฉยอยู่เลยน้อง ที่ขัดข้องข้อไหนเจ็บใจหนัก
เอากฤชพี่นี่แน่น้องรัก ตามแต่จักเชือดทำให้หนำใจ

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น จินตะหราวาตีศรีใส
ทั้งรักทั้งแค้นแน่นฤไทย นางทรามไวยวันทาแล้วพาที

ไม่ลืมคุณทูลกระหม่อมชุบย้อมเลี้ยง ได้ชื่อเสียงสมจะเนมเหยื้
ไฉนพระจะมาให้ฆ่าตี น้องไม่มีข้อเคืองด้วยเรื่องไร
ฤๅมีผู้รู้เห็นเปนโจทย์ ทูลกล่าวโทษว่าน้องทำไฉน
ซึ่งทรงธรรม์สัญญาว่าไว้ เล่าก็ไม่มีผิดสักนิดเลย
แต่น้องรักศักดิ์ต่ำเหมือนน้ำมาก ขึ้นท่วมปากสุดที่จะทูลเฉลย
อย่าลูบหลังซังตายภิปรายเปรย น้องก็เคยเปนข้ามาช้านาน
เหมือนเขาเปรียบเทียบความเมื่อยามรัก แต่น้ำผักต้มขมก็ชมหวาน
ถึงยามยืดจืดกร่อยทั้งอ้อยตาล เคยโปรดปรานเปรี้ยวเค็มรู้เต็มใจ
ขออยู่เปนข้าฝ่าพระบาท ไม่แข่งวาศนาหามิได้
เสด็จมาช้าอยู่แม้นรู้ไป จะเคืองใจพระน้องจะหมองมัว
ด้วยแรกเริ่มเดิมพระสละเสีย มิใช่เมียแล้วจะวิ่งมาชิงผัว
เห็นสูงศักดิ์นักน้องจึงต้องกลัว จะฝากตัวตามประสาเปนข้าไท
แต่หนหลังพลั้งพลาดประมาทจิตร จึงต้องผิดเพียงว่าเลือดตาไหล
แม้นมิจำตำราข้างน่าไป จะซ้ำได้ความอายเพียงวายปราณ

๏ ๑๖ คำ ๏

ชาตรี ๏ เจ้าเอยเจ้าพี่ ไม่พอที่ว่ากล่าวให้ร้าวฉาน
ความรักน้องครองสัตย์ปฏิญาณ ไม่แต่งการกับพระนุชบุษบา
เจ้าก็รู้อยู่มิใช่ไม่ประจักษ์ ฤๅลืมรักเสียสิ้นจินตะหรา
จนเกิดศึกกึกก้องจึงต้องมา ช่วยรักษาสุริวงศ์ทำสงคราม
พอนางหายภายหลังรับสั่งใช้ ต้องตามไปแรมป่าพนาหนาม
จนพบองค์นงลักษณ์ประจักษ์ความ จึงทูลสามกระษัตรามาจัดการ

มิปกครองน้องหญิงจะทิ้งเสีย ให้เปนเมียข้าศึกนึกสงสาร
เจ้าก็น้องสององค์เปนวงศ์วาร อย่าคิดการเกียจกันจำนรรจา
จะรักสองน้องรักอัคเรศ เหมือนดวงเนตรพี่ชายทั้งซ้ายขวา
ความรักเจ้าเท่ากันไม่ฉันทา อย่าสงกากินแหนงแคลงฤๅไทย
จงผินมาพาทีกับพี่บ้าง จะหมองหมางมึนตึงไปถึงไหน
พระว่าพลางทางประโลมลูบไล้ นี่อะไรเฝ้าบิดสบัดมือ
เจ้าก็รู้อยู่นี่น้องเปนของหลวง จะห้ามหวงภาษีเห็นดีฤๅ
เฝ้าแค้นคิดจิตรใจเหมือนไฟฮือ ไม่หายดื้อเลยแล้วหนอแก้วตา

๏ ๑๔ คำ ๏

ร่าย ๏ โปรดเอยโปรดเกย ขอบพระเดชพระคุณบุญหนักหนา
ซึ่งทรงศักดิ์รักสุดเหมือนบุษบา เห็นเกินหน้าน้องไปจึ่งไม่ยอม
อันพระนุชบุตรีเปนที่ยิ่ง ระดูชิงรักรูปจนซูบผอม
แต่เคยเห็นเว้นหายไม่วายตรอม ทูลกระหม่อมอย่ามาเปรียบให้เทียบเทียม
ด้วยหลายปีมิได้ใกล้พระบาท คิดขยาดยังไม่หายที่อายเหนียม
โปรดเหมือนอย่างนางห้ามตามธรรมเนียม อย่าและเลียมโลมลองไม่ต้องกา
ใช่รุ่นราวสาวแส้เหมือนแม่หม้าย เช่นกับปลายอ้อยหมดที่รศหวาน
อย่าว่าดื้อถือโทษจงโปรดปราน แต่ก่อนกาลมิใช่พระไม่เคย

๏ ๘ คำ ๏

โอ้โลม ๏ น้องเอยน้องรัก กระบวนหนักขึ้นกว่าเก่าเจียวเจ้าเอ๋ย
ถึงนับปีมิใช่จะละเลย เจ้าลืมเคยพี่นี้คิดยังติดใจ

ขึ้นว่ารักยยายิ่งกว่าเจ้า จนบอกเล่าตามตรงยังสงไสย
ส่วนใจพี่นี้ไม่ลืมปลื้มอาไลย จะทิ้งให้เป่นหม้ายเสียดายนัก
พระว่าพลางทางประโลมลูบต้อง ค่อยประคองอุ้มนางขึ้นวางตัก
แนบสนิทชิดชมภิรมย์รัก ต่างรู้จักเจนเชิงละเลิงลาน
เมขลาฟ้อแก้วแววสว่าง อสุรขว้างขวานเปรี้ยงเสียงประหาร
ทั้งฝนฟ้าอาเภทใช่เทศกาล ก็ตกซ่านเซนซ่าลงน่าแล้ง
ยิ่งพรอยพรำน้ำมากเยี่ยมปากบ่อ ท่วมทั้งท่อเล็กน้อยรอยระแหง
โกสุมปทุมานยานแย่ง ฝูงแมลงภู่ผึ้งลงคลึงเคล้า
อัศจรรย์บันดาลด้วยถ่านดับ พระเพลิงกลับติดอื้อกระพือเผา
พระเอนแอบแนบองค์นางนงเยาว์ จนเลยเข้าที่หลับระงับไป

ฯ ๑๒ คำ ฯ กล่อม

ช้า
๏ เมื่อนั้น จินตะหราวาติศรีใส
ได้ร่วมรศรักร้างที่ห่างไกล อรไทยชื่นชมสมคิด
อันความขุ่นเคืองเคียดเคียดฉัน ที่ข้อนั้นหายหมดดังปลดปลิด
เพี้ยมเผ้าเคล้าคลึงพระทรงฤทธิ์ งอนจริตกระบิดกระบวนชวนพูดจา

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีมิยศถา
ได้ร่วมภิรมย์สมจิตรที่คิดมา พอเวลารุ่งแจ้งแสงทอง
พระโลมลูบจูบสั่งซังตาย แล้วผันผายลีลามาจากห้อง
ทรงฉลองพระบาทตาดปักกรอง ตรงไปเข้าห้องไสยา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ เมื่อนั้น　โฉมยงองค์ระเด่นจินตะหรา
จึงสั่งทั้งสองกัลยา　ให้ไปเฝ้าบุษบานารี
เจ้าอย่าเคียดขึ้งหึงษา　ไปวันทาเขาเถิดคนโฉมศรี
ถึงตัวข้าก็จะจรลี　เจ้าไปก่อนพี่เถิดน้องรัก

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　นางมาหยารัศมีมีศักดิ์
ทั้งสการะวาตีนงลักษณ์　บังคมก้มภักตร์แล้วทูลไป
ซึ่งจะให้ไปเฝ้าบุษบา　ตัวข้ามิได้ขัดอัชฌาไศรย
ต่างบังคมลาแล้วคลาไคล　สาวสนมกรมในก็ตามมา

ฯ ๔ คำ ฯ เพลง

๏ ขึ้นปราสาทบุษบานารี　เห็นสาวศรีเฝ้าแหนอยู่แน่นหนา
หมอบเมียงเคียงกันทั้งสองรา　ก้มหน้าพากันอัญชลี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　ระเด่นบุษบามารศรี
เห็นสองกัลยานารี　เทวีนิ่งนึกตรึกไตร
เห็นจะเปนจินตะหราวาตี　ให้ระเด่นสองศรีนี้มาไหว้
จึงดำรัสตรัสสั่งสาวใช้　ยกพานสลาไปให้สองนาง

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　สาวใช้พากันอยู่ชั้นล่าง
ได้รับสั่งตั้งพานสลาพลาง　ลางนางโบกปัดพัดวี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ขุยขาแน่งน้อยนวลศรี
จึงตรัสปราไสเปนไมตรี ด้วยสุนทรวาทีเปนที่รัก
เจ้าฤๅคือเปนพี่ยา สังคามาระตามีศักดิ์
ทั้งทรวดทรงเอวองค์วงภักตร์ งามละม้ายคล้ายนักเสมอกัน

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น สองนางพลางทูลนางจอมขวัญ
สังคามาระตาร่วมชีวัน เปนน้องรองหม่อมฉันลงไป
ตัวข้าทั้งสองขอรองบาท ไปกว่าชีวาตม์จะตักไษย
ทั้งบิดรมารดาก็อยู่ไกล จรไทยจงทรงปรานี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นบุษบามารศรี
ฟังสองสุดาพาที เทวีจึงตอบวาจา
เจ้าอย่าประหวั่นพรั่นจิตร เราไม่คิดเคียดขึ้งหึงษา
จะรักเจ้าเท่าน้องทั้งสองรา ด้วยเราร่วมภัศดาเดียวกัน
ตรัสพลางทางประทานสิ่งของ แก่สองวนิดาจอมขวัญ
ธำมรงค์สร้อยสนสังวาลวรรณ ทั้งแพรพรรณต่างต่างอย่างดี
แล้วดำรัสตรัสสั่งหกชิดา จงไปเฝ้าจินตะหรามารศรี
จะให้สองนางนำจรลี อย่าให้มีรังเกียจกันสืบไป

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　สองนางรับของด้วยผ่องใส
ถวายบังคมลาแล้วคลาไคล　　พาหกนางไปมิได้ช้า

ฯ ๒ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงชวนหกนาง　　เยื้องย่างขึ้นปราสาทจินตะหรา
ทั้งแปดนางต่างถวายวันทา　　องค์ระเด่นจินตะหราวาตี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ระเด่นจินตะหรามารศรี
เห็นหกนางกัลยานารี　　　ขึ้นมาอัญชลีก็แจ้งใจ
ว่าโฉมยงองค์ระเด่นบุษบา　　ให้หกนางนี้มาบังคมไหว้
จึงให้หาเข้ามาข้างใน　　　แล้วปราไสไต่ถามตามกิจจา
ที่จริงจิตรคิดจะไปพูดเล่น　　กับระเด่นบุษบาเสนหา
แต่ธุระไม่ได้ว่างห่างเวลา　　จึงมิได้ไคลคลาไปหากัน
ทั้งหกนางอย่าแหนงแคลงฤๅไทย เรามิได้รังเกียจเดียดฉัน
จงนึกว่าร่วมวงศ์พงศ์พันธุ์　　ไปกว่าชีวันจะบรรไลย

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　หกนางต่างบังคมประนมไหว้
ยินดีพ้นที่จะอุปไมย　　　จึงทูลไปด้วยไวปัญญา
อันระเด่นบุษบายาจิตร　　มิได้คิดเคียดขึ้งหึงษา
ตรัสไว้ว่าจะให้ข้าไคลคลา　　พอทั้งสองกัลยาไปอัญชลี

จึงให้พาข้าน้อยนี้มาเฝ้า　　ก้มเกล้าประนตบทศรี
ข้าขอรองบาทาผ่าธุลี　　ไปกว่าชีวีจะบรรไลย

ๆ ๖ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　จินตะหราวาตีศรีใส
จึงจัดแจงสิ่งของที่ต้องใจ　　มาให้หกนางล้วนอย่างดี
แหวนเพ็ชรเม็ดใหญ่มิใช่เล่น　　ซื้อเป่นพันบาทจากราชเศรษฐี
แหวนทับทิมถมยาราชาวดี　　องค์ระเด่นมนตรีประทานไว้
มรกฎใบหนึ่งถึงแปดชั่ง　　ท่านพระคลังซื้อมาแต่เมืองใหม่
แหวนมณฑปนพเก้าอีกสามใบ　　ประทานให้คนละวงด้วยจงรัก
จึงดำรัสตรัสสั่งดังประสงค์　　ช่วยทูลองค์บุษบามีศักดิ์
ว่าเรานี้จะไปให้พบภักตร์　　ให้โฉมตรูรู้จักรักใคร่กัน

ๆ ๘ ๆ คำ

๏ เมื่อนั้น　　หกนางปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
ต่างรับธำมรงค์ทรงใส่พลัน　　แล้วบังคมคัลลามา

ๆ ๒ คำ ๆ เพลง

๏ ครั้นถึงปราสาทแก้วแพรวพราย ต่างถวายบังคมก้มเกษา
ทูลความตามได้ไคลคลา　　ไปเฝ้าจินตะหราวาตี

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นบุษบามารศรี
ทรงฟังทั้งหกทูลคดี　　เทวีมิได้ตรัสประการใด

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　จินตะหราวาติศิริใส
ครั้นหกนางต่างคืนกลับไป　　อรไทยสระสรงคงคา

๚ ๒ คำ ๚

ชมตลาด
๏ ลูบไล้ขัดสีฉวีวรรณ　　ทรงสุคนธ์ปนสุคันธบุษผา
ภูษาทรงนุ่งหยี่สีจำปา　　สไบม่วงดวงชฎาจินเจา
สอดสังวาลบานพับประดับพลอย　ธำมรงค์ทรงก้อยทองเนื้อเก้า
แล้วนาดกรกรีดกรายพรายเพรา　ชวนเหล่าสนมในไคลคลา

๚ ๔ คำ ๚

ร่าย
๏ ถึงปราสาทบุษยายุพาภักตร์　เห็นผู้คนก็คึกอยู่หนักหนา
ให้คิดขวยเขินดำเนินมา　　สองราชีทางให้นางจร

๚ ๒ คำ ๚

๏ เข้าห้องเห็นระเด่นมนตรี　　กับบุษยานารีดวงสมร
นางเข้าไปบังคมประนมกร　　องค์อิเหนาเจ้านครกุเรปั่น

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　บุษยาเพราเพริศเฉิดฉัน
จึงหยิบพานสลามาพลัน　　ตั้งให้นางนั้นทันใด

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　จินตะหราวาติศิริใส
จึงกล่าวรศพจนาปราไสไป　　กับอรไทยบุษยายุพาภักตร์
เราสองครองสัตย์ร่วมภัศดา　　ทั้งเรียงวงศ์พงศาสูงศักดิ์
พบปะที่ไหนมิได้ทัก　　ด้วยว่าไม่รู้จักรักใคร่กัน

ตั้งแต่วันนี้ไปวันน่า　　เราอย่ารังเกียจเดียดฉันท์
มิศุขทุกข์ไภยให้ยอกกัน　　ไปกว่าชีวันจะบรรไลย

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　บุษบานารีศรีใส
รับคำจินตะหราแล้วว่าไป　　มิเปนไคร่จะยอกย่าแหนงแคลงวิญญาณ
คิดไว้ว่าจะไปพูดเล่น　　แต่ใช่เช่นเชื้อวงศ์ยังสงสาร
นี่ในเผ่าพงศ์วงศ์วาร　　เราสมานเสียให้สิ้นเขานินทา
ถ้ามีทุกข์ฉุกเข็ญเปนไฉน　　ก็จะได้คิดกันเมื่อวันน่า
เราสองครองรักร่วมชีวา　　ไปกว่าม้วยมอดม้วยลงด้วยกัน

๏ ๖ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นมนตรีพี่นั่งสรวลสันต์
จึงตรัสแก่ขนิษฐาสองรานั้น　　เจ้าผู้ขวัญในยเนตรเกยสุรางค์
อย่าเคียดขึ้งหึงษาเลยหนาน้อง　　มันจะต้องเปนหม้ายอายผีสาง
ไกล่เกลี่ยเสียให้ดีนี่แนะนาง　　ถ้าจัณฑาลรานทางไม่ชอบใจ

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　จินตะหราวาตีศรีใส
รับพระบัญชาภูวไนย　　อรไทยถวายบังคมลา
ลุกดำเนินเดินนาดดังราชหงษ์　　บุษบาตามส่งจินตะหรา
ถึงประตูหูช้างทางเข้ามา　　นางก็ลาไปตำหนักสำนักนาง

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ เมื่อนั้น	อิเหนาเฝ้าชมไม่แหห่าง
ไปมาหาสู่ทั้งสิบนาง	มิได้ว่างเว้นสวาดิขาดวัน
มีพระไทยใสโสมนัศา	องค์ระเด่นบุษยาสาวสวรรค์
ยิ่งกว่านางทั้งเก้าเหล่านั้น	ด้วยร่วมวงศ์เทวัญกันมา
ทั้งเป่นเพื่อนยากลำบากลำบน	ต้องซุกซนซอกซอนนอนกลางป่า
จักกะแหล่นจะตายวายชีวา	เพราะเที่ยวหาน้องนุชจนสุดฤทธิ์
ร่ายภิรมย์ชมรศต่างต่าง	ตามอย่างกระษัตริย์สุจริต
เพลิดเพลินเจริญใจอยู่เป่นนิจ	มิได้คิดฉันทาราคี

ฯ ๘ คำ ฯ

อิเหนาเล่ม ๓๗

๏ เมื่อนั้น	องค์ศรีปั่ตหราทั้ง
เสด็จออกหมู่มุขมนตรี	พร้อมเหล่าเสนีทั้งสี่เมือง
อีกทั้งโอรสแลนัดดา	เข้ามาเฝ้าแหนอยู่แน่นเนื่อง
ทรงดำรัสจัดงานการบ้านเมือง	ทรงว่าความตามเรื่องกฎหมายมา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น	ระตูประมอตันท้าวหมันหยา
หมอบเฝ้าคอยจ้องทั้งสองรา	จะทูลลากลับไปให้พร้อมกัน

พอเปนที่มิรับสั่งตรัสถาม จึงทูลตามใจ...ประดิษฐ์สรร
ข้าบาทขอถวายบังคมคัล คืนไปเขตรขัณฑ์เวียงไชย

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สักระษัตริย์บิตหราเปนใหญ่
ได้ฟังสองระตูภูวไนย ทูลลาว่าจะไปธานี
จึงมีพระบัญชาปกาสิต เราขอบจิตรท่านทั้งสองศรี
มาช่วยการวิวาห์ครานี้ จงกลับไปบุรีอย่ามีภัย
อุส่าห์สร้างกุศลขวนขวาย วัดวาบุบถลายทำเสียใหม่
จะได้เปนเกียรติยศสืบไป ราษฎรจักได้พึ่งพา
จึงดำรัสตรัสสั่งคลังวิเศษ ไปรับของในนิเวศน์แพรผ้า
เราจัดไว้ว่าจะให้เจ้าภารา ไปเรียกเอาออกมาบัดเดี๋ยวนี้

๚ ๘ คำ ๚

๏ บัดนั้น ชาวคลังรับสั่งใส่เกษี
ถวายบังคมคัลอัญชลี แล้วตรงไปยังที่ประตูทอง
จึงร้องเรียกเข้าไปใครอยู่นั่น พระทรงธรรม์ตรัสใช้ให้เอาของ
ชาวคลังข้างในขนมากอง ผ้ายกครุยกรองของดีดี
ลายวิลาดชาดสุหรัดจัดออกมา มีทั้งผ้าลายอย่างต่างสี
ขนมามากมายหลายกุลี ทั้งแพรสีต่างต่างอย่างเมืองบน
พวกขุนหมื่นชาวคลังนั่งตรวจตรา เรียกกันเข้ามาพากันขน
แยกมาเต็มทีสี่ห้าคน ขึ้นบนพระโรงรัตน์ชัชวาลย์

๚ ๘ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　สี่กระษัตริย์บัตหรามหาศาล
จึ่งตรัสสั่งชาวคลังพนักงาน　　ให้ประทานสองระตูผู้ภักดี

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　　　　　สองระตูปรีดิ์เปรมเกษมศรี
ต่างคำนับรับของด้วยยินดี　　แล้วจึ่งมีมธุรศพจมาน
แก่ระเด่นมนตรีมีศักดิ์　　ด้วยข้าจักไปนิเวศน์เขตรสถาน
ประมอตันนั้นฝากเยาวมาลย์　　ยุยบานงคราญคือดวงใจ
ท้าวหมันหยาฝากราชธิดา　　คือระเด่นจินตะหราศรีใส
ถ้าผิดพลั้งครั้งเดียวจงอไภย　　พระองค์จงได้ปรานี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　ระเด่นมนตรีเรืองศรี
ฟังสองประหมันนั้นพาที　　ภูมีจึ่งตอบวาจา
สององค์อย่าทรงพระวิตก　　จงยกไว้ให้เป็นธุระข้า
อันพระน้องสองศรีดวงสุดา　　ดังหนึ่งในยนาซึ่งวาไลย
ถึงผิดซอยหนักเบาจะเผ้าสอน　　มิให้นางอนาทรหม่นไหม้
สองพระองค์จงเสด็จคลาไคล　　กลับไปภาราให้สำราญ

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　　　　　องค์ศรีบัตหรามหาศาล
จึ่งสั่งเหล่าเจ้าจอมหม่อมอยู่งาน　ไปหาสองนงคราญขึ้นมา

๚ ๒ คำ ๚

๏ บัดนั้น สองนางต่างรับสั่งใส่เกษา
คลานคล้อยถอยหลังบังคมลา รีบมาตำหนักนางแยกทางไป

ฯ ๒ คำ ฯ ชุบ

๏ ต่างคนขึ้นบนชานตำหนัก เห็นนงลักษณ์หมอบก้มบังคมไหว้
จึงทูลว่าพระองค์ทรงภพไตร รับสั่งใช้ให้มาเชิญไปบัดนี้

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น จินตะหรายุยามารศรี
ต่างองค์ทรงแจ้งแห่งคดี เทวีทรงเครื่องเรืองระยับ
พนักงานเครื่องอานพานสลา ยกมาเตรียมเสด็จอยู่เสร็จสรรพ
พวกข้าหลวงน้อยน้อยคอยคั่งคับ จินตะหรามารับยุยา
สองนางต่างทรงรองพระบาท ยุรยาตรนาดกรซ้ายขวา
ข้าหลวงเชิญพระกลศรจนา โขลนจ่าห้ามคนถนนใน

ฯ ๖ คำ ฯ เพลง

๏ ครั้นถึงซึ่งท้องพระโรงรัตน์ บังคมสักระษัตริย์เปนใหญ่
หมอบเรียงเคียงกันเปนหลั่นไป คอยพึ่งภูวไนยจะบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น พระจอมภพกุเรปันอสัญหยา
จึงตำรัสตรัสสั่งทั้งสองรา จงไปหาบิดาจะคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　สองนางต่างบังคมประนมไหว้
เปิดม่านกลางผจงตรงออกไป　　อรไทยบังคมประนมกร

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　สองระตูครั้นเห็นสองสมร
จึงตรัสด้วยวาจาอันสุนทร　　ดูก่อนนงเยาว์เราจะลา
เจ้าอยู่หลังตั้งจิตรคิดให้ซื่อ　　ต้องระบอยคำบุราณเหมือนท่านว่า
อย่าหวงหึงหยิ่งขึงขัดต่อภัศดา　　ให้รักเพื่อนภรรยายิ่งกว่าตัว
ก็จะมีความศุขสืบไป　　ทั้งบิดาก็จะไม่มีความชั่ว
จงคิดยำเยงเกรงกลัว　　ถ่อมตัวจงรักภักดี

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นทั้งสองหมองศรี
กอดบาทบิตุรงค์ทรงโศกี　　เทวีครวญคร่ำรำไร

๚ ๒ คำ ๚

โอ้ปี่ ๏ จินตะหราว่าโอ้พระทรงเดช　　ได้ปกเกษเลี้ยงดูอยู่จนใหญ่
ไม่เคยพรากจากข้ามาแต่ไร　　กรรมใดได้ทำจึงจำเปน
บุษบาว่าโอ้พระทรงศักดิ์　　แต่ลูกรักจากบิดาพึ่งมาเห็น
ได้บังคมก้มเกล้าอยู่เช้าเย็น　　จะว่างเว้นเปล่าจิตรคิดไม่วาย
จินตะหราทูลว่านิจาเอ๋ย　　แต่ก่อนเคยเฝ้าบาทไม่ขาดสาย
ทั้งเช้าเย็นเปนศุขสนุกสบาย　　โฉมฉายครวญคร่ำรำพรรณไป

บุษบาถอนจิตรคิดอนาถ ต้องนิราศทุกข์ทนหม่นไหม้
ทั้งสององค์ต่างทรงโศกาลัย ครวญคร่ำร่ำไรไปมา

๏ ๘ คำ ๏ โอด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวประมอตันหมันหยา
ต่างองค์ทรงปลอบธิดา เจ้าอย่าโศกาอาวรณ์
ถึงตัวพ่อจากไปก็ไว้รัก นงลักษณ์จงจำที่ร่ำสอน
บิดาจะลาไปนคร ดวงสมรค่อยอยู่สวัสดิ์

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น จินตะหราบุษบามารศรี
ถวายบังคมคัลอัญชลี ทั้งองค์ศรีบัตหราแล้วคลาไคล

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น สี่กระษัตริย์บัตหราเปนใหญ่
ครั้นเพลาห้าโมงก็ครรไล เสด็จคืนเข้าไปในวัง

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ เมื่อนั้น สองระตูชื่นชมสมหวัง
ต่างเสด็จคลาไคลไม่หยุดยั้ง ไปยังมณเฑียรที่ประทับ

๏ ๒ คำ ๏ เพลง

๏ จึงสั่งตะหมังเสนี จงตรวจเตรียมโยธีให้เสร็จสรรพ
พวกเราที่จะไปให้กำชับ ที่โจทย์จับหนีหลบไม่พบตัว

เร่งให้ตามติดคิดค้นคว้า โรงลครย่อนนายตราหาให้ทั่ว
แต่ไก่ขันบอกกันให้เตรียมตัว เช้ามืดขมุกขมัวเราจะไป

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น คะหมังบังคมประนมไหว้
รับพระบัญชาแล้วคลาไคล ออกไปจัดกระบวนให้ถ้วนครบ
คะหมังสองนั่งมองดูบาญชี ตามมีรายคนไปจนจบ
ทั้งเลขสมขอเผ้าเข้าสมทบ หนีหลบมีอยู่ทุกหมู่กรม
ให้นายมุลขุนหมื่นเที่ยวตามหา บ้างปะตัวไม่มาคว้าผ้าห่ม
ผูกคออะเคะเตะเอาล้ม โคลนตมท่วมตัวหัวดังเงาะ
พวกเมืองประมอตันนั้นพานเก่ง เที่ยวตามซอกตรอกสำเพ็งริมวัดเกาะ
ปะพวกหญิงยิ่ยวนชวนหัวเราะ แย่งเพลาะชักชิงวิ่งเข้าโรง
พวกผู้ชายวายวุ่นอึงคนึง โกรธขึ้งชี้หน้าด่าโผง
ที่ใจชั่วกลัวผู้หญิงวิ่งตะโพง ที่โข้งโหยงเกะกะจะร้องฟ้อง
พวกท้าวหมื่นหยามามาก ปะย่าวฉุดกระชากลากลงถอง
จับได้ครบตัวทั่วทุกกอง ทั้งสองคะหมังนั่งตรวจตรา

๚ ๑๒ คำ ๚ เจรจา

๏ ฯานี จัดกระบวนนั่งริ้วเปนทิวแถว ล้วนแล้วแต่งตัวโอ่อ่า
ถือทูนน่าไม้ขึ้นยา กองน่าถือธงลงยันต์
ทั้งสองเมืองเนื่องแน่นตามถนน สารวัดจัดพหลพลขันธ์
ให้สีเสื้อสีธงเดินตรงกัน ดเปนหลั่นคั่นสลับซับซ้อน

ชาวเมืองหมั่นหยามาจัดรถ　　พร้อมหมดเรียงรายปลายสลอน
ประมอตันนั้นผูกกุญชร　　คอยท้าวเจ้านครทั้งสององค์

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　สองระดูตื่นแต่เช้าเข้าที่สรง
ลูบไล้สุคนธาอ่าองค์　　ต่างทรงเครื่องประดับสำหรับกาย
ชวนประไหมสุหรีมีศักดิ์　　ลงจากตำหนักแล้วผันผาย
ขึ้นเกยสุวรรณพรรณราย　　พร้อมพหลพลนิกายถวายกร
ต่างองค์ทรงรถคชสาร　　ทวยหาญขานโห่ออกกระฉ่อน
เคลื่อนคชาม้ารถบทจร　　จากนครคาหลังทั้งสองกอง

ฯ ๖ คำ ฯ กราว

๏ เดินกระบวนด่วนตะบึงถึงทางแยก พลขันธ์นั้นแตกออกเปนสอง
ต่างองค์ตรงไปดังใจปอง　　ฆ้องกลองก้องดังสังข์แตร
ต่างชมนกไม้มาในป่า　　บ้างบินมาให้เสียงสำเนียงแซ่
บ้างพักไข่ไซ้ขนบนต้นแค　　ที่ลูกน้อยคอยแม่ไปหากิน
แรมร้อนผ่อนพักตำหนักไพร　　ล่วงเข้าไปในด่านถึงบ้านถิ่น
สารวัดรักเร่งราวกับบิน　　ตรงเข้านครินทั้งสององค์

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ ลงเกยเลยขึ้นปราสาทศรี　　ชวนประไหมสุหรีนวลหง
เข้าห้องสุวรรณบรรจง　　ต่างองค์ศุขเกษมเปรมปรา

ฯ ๒ คำ ฯ

ช้า
◎ เมื่อนั้น　　สี่พระองค์วงศ์อสัญแดหวา
เสด็จออกหมู่มุขมาตยา　　พร้อมมหาเสนีสี่นคร
ทั้งโอรสนัดดาเข้ามาเฝ้า　　ก้มเกล้าพระทรงฤทธิ์อดิศร
มิได้เงยแหงนดูพระภูธร　　ชลีกรหมอบเรียงเคียงกัน

๚ ๔ คำ ๚

ร่าย
◎ ฝ่ายท้าวกุเรปันเชษฐา　　ทั้งองค์ท้าวดาหานราสรรค์
จึงตรัสแก่อนุชากาหลังนั้น　　พี่ละนิเวศน์เขตรขัณฑ์มาช้านาน
ทั้งพระน้องสิงหัดส่าหรี　　จะคืนไปบุรีราชฐาน
เจ้าค่อยอยู่เวียงไชยให้สำราญ　　โรไคไภยพาลอย่ายายี
ตรัสพลางทางสั่งตำมะหงง　　ท่านจงจัดพหลพลทั้งสี่
จะกลับไปนัคราธานี　　ให้พร้อมกันวันนี้อย่าได้ช้า

๚ ๖ คำ ๚

◎ บัดนั้น　　ตำมะหงงรับสั่งใส่เกษา
ทั้งสามคนต่างตนออกมา　　นั่งที่ศาลากรมวัง

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ยานี
◎ จัดทหารสามกองเปนถ่องแถว　　ล้วนแล้วถือสาตราทั้งน่าหลัง
กรมช้างผูกช้างพลายพัง　　คับคั่งตั้งตามสนามใน
กรมม้าผูกพาชีชาญ　　เบาะอานสองหูภู่ไสว
ขุนรถผูกรถมาเตรียมไว้　　คอยเสด็จท้าวไทจะไคลคลา

๚ ๔ คำ ๚ เจรจา

ร่าย ◎ เมื่อนั้น	องค์ท้าวกุเรปั่นสัญหยา
จึงชวนสองพระอนุชา	เสด็จมาสรงสนานสำราญสกนธ์

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

โทน ◎ ต่างองค์สรงสหัสธาร	วารีเย็นฉ่ำดังน้ำฝน
พนักงานถวายพานพระสุคนธ์	ปรุงปนนพคุณหนุนเนื้อ
พระสอดทรงสนับเพลาเพราผจง	ฉลององค์ชั้นในใส่กันเหื่อ
ชั้นนอกดอกกระจายลายเครือ	เรียกว่าเสื้อทรงประภายตาดยี่กกรอง
ห้อยน่าผ้าทิพขลิบสุวรรณ	รัดพระองค์ทรงกระสันเปนลายสอง
ปั้นเหน่งแก้วแววววับจับสีทอง	ฉลักฉลุปรุช่องลงยา
ต่างองค์สอดทรงสังวาลวรรณ	ทับทรวงดวงกุดั่นมีค่า
ทองกรฝั่งพลอยพร้อยเพราตา	ทรงชฎาห้ายอดสอดสายรัด
กรรเจียกจรงอนงามอร่ามแวว	ล้วนแล้วฝังเพ็ชรเคร็จตรัจ
ห้อยอุบะตันหยงทรงทัด	สามกระษัตริย์ประทับแท่นบัลลังก์

๚ ๑๐ คำ ๚

ร่าย ◎ ฝ่ายท้าวกุเรปั่นนาถา	ตรัสแก่อนุชากาหลัง
พี่จะไปเจ้าจะอยู่เวียงวัง	ขอฝากฝั่งกะหรัดตะปาตี
ถ้าผิดพลั้งสั่งสอนเอาเถิดเจ้า	อย่าคิดว่าเราเขาเผ้ารู้ จี้
ทำผิดคิดไม่ต้องประเวณี	ทบตีเอาเถิดตามชอบใจ
ต่างองค์สั่งเสียละเหี่ยละห้อย	บ้างเศร้าสร้อยทุกข์ทนหม่นไหม้
สั่งเสร็จเสด็จคลาไคล	ท้าวกาหลังตามไปส่งพลัน

๚ ๖ คำ ๚ เสมอ

๏ ขึ้นเกยสุวรรณบรรจง ต่างองค์ทรงรถเฉิดฉัน
องค์ระเด่นมนตรีกุเรปั่น เปนทัพน่าทรงธรรม์พระบิดา
องค์ระเด่นสียะตราหยาจิตร เปนทัพน่าทรงฤทธิ์ท้าวดาหา
สุหรานากงทรงศักดา เปนทัพน่าท้าวสิงหัดส่าหรีไป
อันพระมเหษีสามนคร ทรงรถแอกอ่อนงอนไสว
ท้าวกาหลังทรงคานหามตามไป ส่งเสด็จท้าวไทให้พ้นเมือง

๏ ๖ คำ ๏ กลองโยน

โทน
๏ รถเอยราชรถทรง แอกอ่อนงอนระหงธงสีเหลือง
กายเก็จเพ็ชรวาวอร่ามเรือง รักร้อยห้อยเฟื่องประเทืองตา
กระจังรายรอบเรียงเรือนรถ มรกฏแก้วมณีมีค่า
สารถีขี่ขับอาชา โพกผ้าพันตะบิดถือกฤชกราย
เครื่องสูงสองข้างกลางพระแสง กลองชนะทาแดงตะแบงสาย
สังข์แตรแซ่เสียงเรียงราย คับคั่งดังสายชลธี
ท้าวกาหลังหยุดยั้งเพียงประตู แลดูรถรัตน์หัตถี
ส่งเสร็จเสด็จกลับเข้าธานี สามกระษัตริย์รีบรี้พลไป

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย
๏ ล่วงแดนภารามาวันหนึ่ง ลุถึงป่ากว้างหนทางใหญ่
เปนสามแพร่งแย่งแยกแตกกันไป จึงสั่งให้หยุดยั้งตั้งพลับพลา

๏ ๒ คำ ๏

๏ บัดนั้น ฝ่ายเจ้าพนักงานพร้อมหน้า
จึงใช้ไพร่ให้ไปตัดไม้มา ข้างถางหญ้าขุดหลุมรุมประดัง

ข้างเจาะเสาเกลาฝาผ่ากลอน สามนครปลูกเสร็จสิบเอ็ดหลัง
ดาดเพดานม่านราวพวกชาววัง มาแต่งตั้งตามเคยไม่เลยละ
มีประตูเข้าออกนอกใน ตำรวจใหญ่ปลูกทิมที่ริมสระ
พวกล้อมวังตั้งทองกลองชนะ เกณฑ์กะนั่งยามตามไต้ไฟ

๏ ๖ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น , สามกระษัตริย์บิตุราเปนใหญ่
ชวนโอรสนัดดายาใจ มเหษีท้าวไททั้งนั้น
ขึ้นสู่สุวรรณพลับพลา ต่างองค์สนทนาแล้วโศกศัลย์
ด้วยจะต้องพลัดพรากจากกัน ครวญคร่ำรำพรรณไปมา

๏ ๔ คำ ๏

โอ้ปี่ ๏ บุษบาว่าโอ้พระทรงศักดิ์ แต่ลูกรักจากสถานนานนักหนา
พึ่งได้พบพระบิดรมารดา กลับจะมาพลัดไปให้ได้ทุกข์
วิยะดาทูลว่ามารดาเจ้า จะโศกเศร้าเปล่าใจไม่มีศุข
กรรมใดมามีกลียุค ให้เฉินฉุกเริศร้างห่างกัน
ร่ำพลางนางทรงกรรแสงไห้ สาวสนมกรมในพลอยโศกศัลย์
มเหษีทั้งสามเมืองนั้น ก็ชวนกันโศกาอาดูร

๏ ๖ คำ ๏ โอด

ร่าย ๏ เมื่อนั้น สามกระษัตริย์บิตุรานเรนทร์สูร
ตรัสตระโบมโลมเล้าเปนเค้ามูล จากไปก็ไม่สูญไปทีเดียว
จะมานั่งโศกาไปว่าไร ให้ทุกข์ทนหม่นไหม้ใจแห้งเหี่ยว
ลูกผู้หญิงว่ายากลำบากเจียว พระเลยเลี้ยวสั่งมหาเสนาใน

เพลาค่ำวันนี้ตีสิบเอ็ด จัดให้เสร็จอย่าให้ทันอุไทยไข
สามกองจะต้องแยกแตกออกไป ตั้งกระบวนเสียใหม่ในบัดนี้

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนารับสั่งใส่เกษี
ออกมากะเกณฑ์กันทันที ตามมีพระราชบัญชา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น สามพระองค์วงศ์อสัญแดหวา
ครั้นอุไทยไขส่องท้องฟ้า เสด็จมาสรงสนานสำราญกาย
ต่างองค์ทรงเครื่องเรืองระยับ กรจับกฤชแก้วแล้วผันผาย
ขึ้นทรงรถสุวรรณพรรณราย พลนิกายสามกองโห่ร้องเกรียว
ต่างแยกมรคาคลาไคล ไปในป่ากว้างทางเปลี่ยว
สารวัดตรวจทั่วตัวเป่นเกลียว ธงเทียวโบกสบัดเร่งรัดไป

ฯ ๖ คำ ฯ เชิด

๏ สามทัพยับยั้งมาหลายวัน เข้าขอบเขตรเขื่อนขัณฑ์กรุงใหญ่
สารถีขี่ขับรถท้าวไท ประทับกับเกยไชยน่าพระลาน
เสด็จลงจากรถยทรง พลนิกรเหล่าขุนนางต่างไปบ้าน
มเหษีสาวสนมนงคราญ ตามเสด็จภูบาลเข้าในวัง

ฯ ๔ คำ ฯ เสมอ

อิเหนาเล่ม ๓๘

ช้า ๏ เมื่อนั้น | ระเด่นมนตรีตรีกนึกสมหวัง
ได้ว่าการงานทั่วทั้งรั้ววัง | พระแต่งตั้งขุนนางวางน้ำ
กิดาหยันบรรดาข้าหลวงเดิม | ทรงตั้งเติมตามที่มิได้ต่ำ
ที่แกล้วกล้าเปนพระยาท้ายน้ำ | กินคนโททองคำนั่งทำทรง
บ้างได้เปนพระยาพระหลวง | ตามกระทรวงห้วงคลังดังประสงค์
ถ้าขุนคนใหม่ใครตายลง | พระองค์ให้ข้าหลวงเดิมเปนไป
บ้างเปนที่พระยาศรีสุริยพ่าห์ | กรมม้านายพลคนผู้ใหญ่
สำหรับหัดรถาอาชาไนย | ตามพิไชยสงครามสามก๊ก

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ จึงตรัสสั่งสังคามาระตา | พี่ยามีจิตรคิดวิตก
บิดาเจ้าชราสั่นงันงก | เจ้าจงยกพวกพ้องของเจ้าไป
จะได้ช่วยว่าขานการบ้านเมือง | ให้ฦๅเลื่องเฟื่องฟุ้งบำรุงไพร่
ป้องกันศัตรูหมู่ไภย | อย่าให้มีเหตุเภทพาล

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น | สังคามาระตาปรีชาหาญ
ได้สดับรับรศพจมาน | จึงกราบทูลภูบาลบทรัช

ข้าบาทปราถนาจะใคร่อยู่ สุดรู้สุดฤทธิ์จะคิดขัด
จะต้องจำใจจากพรากพลัด เหือโทรมโทมนัศกลัดอุรา

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นมนตรีมียศถา
เห็นระเด่นสังคามาระตา ภักตราหมองคล้ำด้วยจำใจ
จึงตรัสว่าเจ้าอย่าน้อยจิตร จะเบือนบิดคิดแชแก้ไข
รฦกถึงพี่ยาจงคลาไคล มิเปนไรดอกน้องอย่าหมองมน
จึงสั่งพวกภูษามาลา ให้ไปจัดชฎาเครื่องต้น
ให้ต้องตามสำรับอย่าสับซน อย่าให้ปนอื่นมาข้าไม่เอา

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น พวกภูษามาลาบรรดาเฝ้า
ตัวนายรับสั่งดังไม่เบา ก้มเกล้าบังคมลาแล้วคลาไคล

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ ถึงคลังนั่งเตียงเสียงโผง เรียกพันโรงเซงแซ่กุญแจไข
พวกกำนัลขนของมากองไว้ นายใหญ่ใส่แว่นตาบ้องหน้าดู
ไหนเครื่องทรงองค์เก่าคราวโสกันต์ เมื่อกะนั้นข้าเห็นอยู่ในตู้
พันโรงบ่นพึมพำกรรมของกู เห็นจะอยู่ในกำปั่นชั้นบน
ขึ้นกะไดไขประแจนี่แน่ละ เปิดปะบิดฝาพากันขน
ตัวนายนำน่าผ่าฝูงคน ขึ้นบนพระโรงคัลทันใด

๏ ๖ คำ ๏ เสมอ

๏ เมื่อนั้น พระทรงภพกุเรปั่นเปนใหญ่
เห็นเครื่องต้นขนมาตั้งดังพระไทย ประทานให้สังคามาระตา
ตรัสอำนวยอวยพรแล้วสอนสั่ง เจ้าไปยังเวียงไชยให้เร่งหา
คนฉลาดปราชญ์เปรื่องเรืองปั๋ญญา มาเลี้ยงไว้ได้ปฤกษาหารือ
ถ้าแม้นมีศึกเสือเหนือใต้ ก็เร่งให้บอกคดีมีหนังสือ
พี่จะยกกองทัพไปรับมือ ให้แตกชื่อฦๅซาระอาเรา

๚ ๖ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาทำหน้าเศร้า
รับของทรงธรรม์ค่อยบรรเทา ก้มเกล้ารับพรแล้วถอนใจ
จึงทูลขอรอพักสักสามวัน จะให้ติดตามกันบรรดาไพร่
ลาเจ้าขุนมุลนายไปไกลไกล จะต้องตามมาให้พร้อมกัน
ทูลพลางทางถวายบังคมลา พระผู้วงศ์เทวากระยาหงัน
ยุรยาตรนาดกรจรจรัล ทรงม้าเหลืองเครื่องสุวรรณจรดล
มหาดเล็กเดินเบียดเบียดคยัด แออัดเหลือหลามตามถนน
ตำรวจแห่เปนคู่ห้ามผู้คน มิให้เดินสับสนไปมา

๚ ๘ คำ ๚ เชิด

๏ ถึงเกยเลยลงม้าที่นั่ง เสด็จยังหยุดอยู่ข้างน่า
ให้หาตัวนายทั้งหลายมา สั่งให้เตรียมตรวจตราข้าไท
ทั้งกองนอกกองน่าข้าส่วย บอกมันด้วยช่วยเอาช้างเข้ามาให้
แต่ในสามทิวาจะคลาไคล กลับไปธานีบุรีเรา

สั่งเสร็จเสด็จคืนเข้าห้องทอง นั่งแนบแอบน้องแล้วตรัสเล่า
แจ้งยุบลต้นความตามลำเนา ขอเชิญเจ้าเข้าไปในวัง
ทูลลาองค์ประไหมสุหรี ได้พึ่งพาบารมีมาแต่หลัง
ถ้าไม่ไปทูลลาดูน่าชัง ไปเสียหน่อยร้อยชั่งพึ่งพี่ชาย

๏ ๘ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ระเด่นกุสุมาโฉมฉาย
ได้ฟังสามีอภิปราย นางชม้ายเมียงหมอบแล้วตอบไป
เปนไรนั่นฉันจะไม่ไปทูลลา เปนเจ้าข้ากันมาแต่ไหนไหน
แต่ครั้งเปนอุณากรรณนั้นไซ้ ท่านรักใคร่ประทานของน้องดีดี
ตรัสพลางทางสั่งนางกำนัล ไปบอกกันบันดามีน่าที่
เวลาบ่ายชายเย็นวันนี้ เราจะจรลีไปในวัง

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น นางกำนัลได้สดับรับสั่ง
บังคมลาเดินมางั่งงั่ง ถึงประตูทรุดนั่งลงทันที
ร้องตะโกนเรียกไปใครอยู่นั่น ตะบันหมากกุกกุกลุกมานี่
ช่างนิ่งได้ไม่ขานบ้าฤาผี ดูเอาเถิดซียังมิมา

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น กิดาหยันนั่งคิดปฤษณา
บ้างใบ้บอกหลอกเล่ห์กันเฮฮา ตามประสาหลงโลภละโมภคิด
บ้างคิดออกบอกเพื่อนกันเบาเบา คงจะเอาแล้วนะที่พระอิฐ
เราจะไปต้องให้มิดชิด ท่านสมภารนั้นติดจะดุร้าย

พอได้ยินสำเหนียกเสียงเรียกหา นี่ใครมาลุกเดินมาเกริ่นกร่าย
เห็นสาวใช้เจ้าขุนมุลนาย ก็ยิ้มพรายถามว่ามาว่าไรเรา

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น นางกำนัลบอกคดีนี่แน่เจ้า
องค์ระเด่นกุสุมานงเยาว์ เสด็จจะเข้าไปในวังให้สั่งวอ
มหาดเล็กยามค่ำถลำถลาก เหล่วมหมากค้นคว้าหาดินสอ
จดหมายรายรับสั่งไม่รั้งรอ เขียนวอเปนออตามกระบวน
ครั้นเสร็จส่งไปให้กรมวัง มาแต่งตั้งเตรียมไว้ในฉนวน
พวกขอเฝ้าได้ข่าวเพลาจวน ก็เดินด่วนรีบไปจะให้ทัน

๚ ๖ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น กุสุมาทรงโฉมประโลมขวัญ
ครั้นบ่ายชายศรีรวิวรรณ จรจรัลไปสรงคงคา

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

ชมตลาด
๏ ลูบไล้สุคนธ์ปนปรุง หอมฟุ้งรื่นรศนาสา
ผัดภักตร์นวลลอองดังทองทา ทรงภูษาพื้นแดงแย่งดอกลอย
ห่มสไบน้ำเงินงามงด สีสดเลื่อมสลับจับแสงสร้อย
เข็มขัดเพ็ชรประจำยามอร่ามพลอย สอิ้งห้อยสร้อยสังวาลบานพับ
ทองกรปะวะหล่ำขำมรงค์ สอดทรงมงกุฎเก็จเพ็ชรประดับ
ตุ้มหูห้อยพลอยแดงแสงระยับ เสร็จสรรพจับพัดด้ามงาจันทน์

๚ ๖ คำ ๚

ร่าย ๏ พร้อมเหล่าสาวสรรค์กำนัลใน อรไทยจึ่งเสด็จผายผัน
ยุรยาตรนาดกรจรจรัล　　สาวสนมกำนัลก็ตามไป

๏ ๒ คำ ๏ เพลง

๏ ถึงฉนวนชวนกันหยุดอยู่　　แล้วขึ้นสู่วอทองผ่องใส
พวกขอเฝ้านำน่าคลาไคล　　ตรงไปฉนวนน้ำตำหนักแพ

๏ ๒ คำ ๏ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากวอสุวรรณ　　สาวสรรค์ส่งเสียงเซงแซ่
ร้องเรียกเข้าไปให้ไขประแจ　　นายประตูรู้แร่มาเปิดรับ
ทรงฉลองรองบาทยาตรา　　เสด็จมาในวังดังฉับฉับ
พวกข้าหลวงตามหลังคั่งคับ　　ถ้าจะนับแล้วไม่น้อยสักร้อยปลาย

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ถึงปราสาทองค์ประไหมสุหรี บุษบานารีโฉมฉาย
ยุรยาตรนาดกรกรีดกราย　　เข้าไปถวายบังคมคัล

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　บุษบานารีสาวสวรรค์
เห็นระเด่นกุสุมาลาวรรณ　　เข้ามาเฝ้าจอมขวัญอัญชลี
จึงตรัสปราไสไต่ถามทัก　　น้องรักมานั่งให้ถึงนี่
เจ้ามาไยในวังวันนี้　　ฤๅว่ามีธุระประการใด

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น　　กุสุมานารีศรีใส
จึงกราบทูลบุษบแต่ต้นไป　　ด้วยพระจอมภพไตรตรัสบัญชา

ให้องค์ภัศดาของข้านั้น คืนไปเขตรขัณฑ์กับตัวข้า
จึงขอมาถวายบังคมลา ทูลพลางโศกาอาไลย

๑ ๔ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีศรีใส
ทราบว่ากุสุมาจะคลาไคล อรไทยพลอยทรงโศกี

๑ ๒ คำ ๑

๏ ครั้นโศกสร่างนางสั่งพนักงาน ให้ไปจัดเครื่องอานพานพระศรี
เครื่องในใส่ถมยาราชาวดี ต่วนบางอย่างดีสักสี่พับ
ทั้งผ้าลายนอกอย่างต่างพื้น เอามาสักสิบผืนสีสลับ
เข็มขาบเขียวริ้วทองรองซับ ที่ซื้อมาห้าพับเมื่อคราวนั้น

๑ ๔ คำ ๑

๏ บัดนั้น ชาวคลังรับสั่งแล้วผายผัน
จัดของต้องรับสั่งทั้งแพรพรรณ มาถวายจอมขวัญทันที

๑ ๒ คำ ๑ เจรจา

๏ เมื่อนั้น โฉมยงองค์ประไหมสุหรี
จึงประทานกุสุมานารี แล้วเทวีกล่าวรศพจนา
เจ้าจะไปให้มีศรีสวัสดิ์ อย่าวิบัติเศร้าโทมนัศา
อนึ่งเล่าเจ้าจงไปซลีลา ประไหมสุหรีฝ่ายขวานารี

๑ ๔ คำ ๑

๏ เมื่อนั้น กุสุมาแน่งน้อยนวลศรี
รับประทานพานสลามาทันที ทั้งลายอย่างต่างสีแพรพรรณ

จึงทูลลาอรไทยไคลคลา ไปเฝ้านางจินตะหราจอมขวัญ
ขึ้นปราสาทนาคกรจรจรัล เข้าไปอภิวันท์ทันใด

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีขวาอัชฌาไศรย
เห็นระเด่นกุรุมายาใจ จึงถามไถ่เนื้อความตามคดี
ได้ยินว่าสังคามาระตา กับน้องยาจะกลับบุรีศรี
จึงตรัสเรียกนางสการะวาตี ทั้งมาหยารัศมีมาพร้อมกัน
เจ้ามาลาพี่ไว้จะไคลคลา ไปส่งอนุชาจงผายผัน
ตรัสพลางทางสั่งนางกำนัล ไปสั่งเรือม่านสุวรรณบรรจง

๏ ๖ คำ ๏

๏ บัดนั้น นางกำนัลรับสั่งดังประสงค์
กรายกรเดินหยัดดัดทรง ถึงประตูนั่งลงส่งเสียงดัง
มหาดเล็กเวรใครไปไหนหมด มิใช่ปดบัดนี้มีรับสั่ง
ฤๅเซอะนอนซอนซอกคอกกระมัง เรียกยังไม่มาน่ารำคาญ

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น กีดาหยันเล่นหมากรุกสนุกสนาน
กำลังตั้งหมากกลจนริมกระดาน ต่อติดคิดอ่านกันวุ่นวาย
ที่นั่งมองร้องเข้ามาขอข้าที่ เอาเบี้ยนี้กินอีรีมแล้วทีมหงาย
ม้ารุกถูกคาดโคนตาย ขุนข้อยเข้าร้ายเห็นพ่ายแพ้

พอได้ยินสำเนียงเสียงร้องเรียก เคยสำเหนียกในใจจำได้แน่
เดินเข้ามายนทิมริมลับแล อะไรแม่เรียกพี่นี้ว่าไร

๏ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น สาวใช้แสนงอนค้อนให้
หน้าตาเช่นนี้เป็นพี่ใคร รับสั่งใช้ให้ข้ามาสั่งเรือ
พูดกันดีดีเช่นนี้ดอก กลับมาหยอกยั่วข้ามันน่าเบื่อ
ราชการงานเมืองไม่เอื้อเฟื้อ ฤๅไม่เชื่ออย่างไรให้ว่ามา

๏ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น กิดาหยันเสแสร้งแกล้งว่า
รับสั่งใช้แต่ไหนไหนไม่ออกมา ไปเที่ยวนอนพูดจาจนตาบวม
ว่าพลางทางหยิบสมุดดำ มือคลำหาดินสอที่ในล่วม
เขียนหวัดรัดไปใจสำรวม เหื่อจนท่วมตัวไปแล้วไคลคลา
ส่งให้กรมวังสั่งต่อไป มหาดไทยกลาโหมซ้ายขวา
จ่ายคนจนเต็มนาวา ถอยมาเทียบประทับกับแพ
ข้างร้อยสายผูกม่านเพดานดาด เสื่อสาดปูขึ้ดจัดแคร่
พนักข้างลายปรุฉลุแร น่าโขนแพรต่วนติดเลื่อมลาย
ฟูก้อยย้อยขาวราวกับนุ่น ดาวคุนกุดั่นพับทับด้าย
พร้อมพรูผู้คนพลพาย คอยเสด็จโฉมฉายจะยาตรา

๏ ๑๐ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　โฉมยงองค์ประไหมสุหรีขวา
จึงทรงจัดสิ่งของต้องอัชฌา　　ประทานให้กุสุมายาใจ
จึงตรัสแก่นางสการะวาตี　　ทั้งมาหยารัศมีศรีใส
จะไปส่งอนุชาก็คลาไคล　　กุสุมาจงไปให้พร้อมกัน

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น　　สามอนงค์รับสั่งนางจอมขวัญ
ต่างองค์ทรงถวายบังคมคัล　　จรจรัลมาตามสนามใน

๚ ๒ คำ ๚ เพลง

๏ ครั้นถึงฉนวนน่าตำหนักแพ　　สาวสรรค์เซงแซ่ตามไสว
สามนางต่างเสด็จคลาไคล　　ลงในนาวาหลังคาบัง
ม่านราวรอบรูดหมดมิด　　สนมในใช้ชิดหมอบสพรั่ง
พวกฝีพายหัวท้ายคอยระวัง　　โขลนนั่งน่ากันยาคอยว่าคน
เครื่องอานส่งเสร็จฝีพายจ้อง　　โขลนร้องให้ออกบอกสามหน
พายกระชากลากเหนี่ยวจนน้ำวน　　ปากบ่นเอาตัวคั่วแห้งไป

๚ ๖ คำ ๚ โล้

๏ ครั้นถึงจึงรอเรือที่นั่ง　　ประทับยังตำหนักน้ำที่ทำใหม่
สามนางต่างเสด็จคลาไคล　　สาวสนมกรมในตามพรั่งพรู

๚ ๒ คำ ๚ เพลง

๏ เมื่อนั้น　　สังคามาระตานั่งสั่งการอยู่
เห็นสองพี่นางทางประตู　　กับโฉมตรูกุสุมายาใจ

จึงเสด็จลีลามารับ　　น้อมคำนับบังคมประนมไหว้
เชิญพระพี่นางพลางคลาไคล　　เข้าในตำหนักนั่งสั่งสนทนา

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　สองนางต่างโทมนัศา
จึงตรัสร่ำรำพรรณจำนรรจา　　ด้วยว่าอาไลยใจผูกพัน

ๆ ๒ คำ ๆ

โอ้ปี่
๏ โอ้ว่าอนุชามาจำจาก　　กรรมวิบากอย่างไรไฉนนั่น
แต่พลัดพรากจากบิดามาด้วยกัน จะนับวันที่ได้อยู่นั้นน้อยนัก
เจ้าจะไปใจพี่นี้จะขาด　　ด้วยไกลบาทบิตุรงค์ทรงศักดิ์
ยังจะซ้ำเศร้าหมองด้วยน้องรัก　　ร่ำพลางซบภักตร์ทรงโศกา

ๆ ๔ คำ ๆ โอด

ร่าย
๏ ครั้นโศกสร่างนางสั่งดังประสงค์ ช่วยทูลบาทบิตุรงค์นาถา
ทั้งองค์สมเด็จพระมารดา　　ว่าสองข้านี้ถวายบังคมไป
เจ้าไปขอให้จำเริญศรี　　ทั้งองค์ภคินีศรีใส
สองนางต่างสอนทรามไวย　　ด้วยพระไทยเมตตาปรานี

ๆ ๔ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น　　สังคามาระตาหมองศรี
ทั้งระเด่นกุสุมานารี　　รับพรสองพระพี่ด้วยใจภักดิ์
แล้วทูลว่าตัวข้าจะไคร่อยู่　　แต่สุดรู้ด้วยรับสั่งพระทรงศักดิ์
จะขืนขัดบัญชาน่าชังนัก　　น้องรักจำใจไปตามคำ

สององค์ทรงสั่งสนทนา จนเพลาสุริยใสจะใกล้ค่ำ
สองนางสั่งเสียสอนซ้ำ ต่างองค์ครวญคร่ำจะจำไกล

ฯ ๖ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สองนางนารีศรีใส
จึ่งเสด็จลีลาคลาไคล ลงในนาวาหลังคาทอง
พวกฝีพายย่ายยากออกจากท่า โขลนจ่าส่งเสียงสำเนียงก้อง
รีบรัดเร็วยากออกจากคลอง เลยล่องโยนยาวฉาวมา

ฯ ๔ คำ ฯ โล้

๏ ถึงแพแซ่เสียงหลวงแม่เจ้า ให้เหล่าโขลนจุดคบทั้งซ้ายขวา
สองนางต่างเสด็จไคลคลา ตรงมาเข้าวังข้างใน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ บัดนั้น เสนานายพลคนผู้ใหญ่
แต่สามยามย่ำฆ้องกลองไชย เรียกหาคนใช้ให้พร้อมกัน

ฯ ๒ คำ ฯ

ยานี
๏ จัดกระบวนกองน่าขี่ม้าหมด ใส่เสื้อแสดสีสดดังแสรังสรร
เหน็บกฤชติดตัวโพกหัวพัน ปืนสั้นสายสอดพิรอดรัด
กองหลังตั้งตามกระบวนน่า ใส่เสื้อสีฟ้าคาดเข็มขัด
มือถือเกาทัณฑ์สันทัด สารวัดตรวจตราขี่ม้าน้อย
ม้าที่นั่งสั่งให้ผูกลูกประสม เครื่องถมทองถักเปนสายสร้อย
ครั้นเสร็จสรรพประทับกับเกยลอย เตรียมคอยรับเสด็จภูวไนย

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　　　　　　　สังคามาระตาอัชฌาไศรย
ครั้นแสงทองส่องฟ้านภาไลย　จึ่งเสด็จคลาไคลไปสรงชล

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

โทน
๏ ไขท่อประทุมทองต้องกาย　เย็นสบายกายาดังห่าฝน
ทรงกระแจะจรุงปรุงปน　　หอมระคนกลิ่นกลั้วยั่วยวน
จับประจงสอดทรงสนับเพลา　ชั้กเนาทองแร่พื้นแพรต่วน
ทรงภูษาอย่างใหม่ลายกระบวน　เจียรบาดคาดควรค่ากรุง
ฉลององค์ทรงเข้าบิณฑ์แย่งขอ　กรองสอหักทองขวางกวางตุ้ง
เข็มขัดแก้วแววับจับสีรุ้ง　สายรัดทองหุงเนื้อแปดซัด
ตาบทิศทับทรวงพวงเพ็ชร　แต่ละเม็ดเนื้อน้ำตะกั่วตัด
ทองกรแก้วเก้าเนาวรัตน์　นิ้วพระหัตถ์สอดใส่ธำมรงค์
ชฎาใหม่ได้ประทานวานซืนนี้　ล้วนมณีแวววามงามระหง
กรรเจียกจรงอนจำหลักลายลง　ห้อยอุบะตันหยงส่งกลิ่นไกล

ฯ ๑๐ คำ ฯ

ร่าย
๏ ครั้นเสร็จสรรพจับกฤชฤทธา　ชวนระเด่นกุสุมาศรีใส
ยุรยาตรนาดกรคลาไคล　　ตรงไปเกยสุวรรณทันที

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ พร้อมเหล่าอาชาม้าที่นั่ง　คับคั่งรถรัตน์หัตถี
เสด็จลงทรงนั่งหลังพาชี　　กุสุมานารีนั้นขี่รถ

พวกเหล่าสาวสรรค์กำนัลนาง ขี่ช้างกูบพังทั้งหมด
ม้าพี่เลี้ยงเคียงองค์พระทรงยศ ให้เร่งรถคชามาจากเมือง

๏ ๔ คำ ๏ กราว

โทน ๏ ม้าเอยม้าที่นั่ง สีสังข์เป่นพื้นผ่านเหลือง
เต้นน้อยซอยซ้ำย่ำเยือง ผูกเครื่องน่าชมถมลคร
สองหูภู่ห้อยบังเหียนติด พนังข้างวิจิตรทองร่อน
แต่ล้วนแก้วแววับซับซ้อน เป่นเครื่องหมอนทรงใช้ไล่มฤค
ทหารแห่โห่ลั่นสนั่นเสียง พึ่งสำเนียงคึกคักดังหักศึก
ด้วยได้กลับเวียงไชยดังใจนึก อึกกะทึกฮึกเหียมหาญคนอง
ย่างวางใหญ่ให้แส้เสียงขวิว แลเป่นทิวม้าทหารพานเคล่าคล่อง
สารวัดรัดเร่งทุกหมวดกอง เดินทางท้องทุ่งนาป่าละเมาะ

๏ ๘ คำ ๏

ชมดง ๏ พระชมสัตว์จัตุบาทคาดดง วิหคหงษ์ส่งเสียงเพราะเจาะ
ชนีเหนี่ยวหน่วงไม้ไล่เราะ มีทั้งเงาะน่ากลัวเนื้อตัวดำ
โคถึกมฤคีหมีเม่น กระต่ายเต้นตามเพื่อนริมเถื่อนถ้ำ
นกยูงจับคาคคื่นย่างยืนรำ ลงอาบน้ำไซ้ขนบนคีริน
ที่ท้องธารท่าน้ำลำละหาน อุบลบานเบญจขัวกลั้วกลิ่น
แมลงภู่ผึ้งพาภุมริน ย่างโยยบินกินรศเรณูนวล
บนฟากฝั่งดั่งแสร้งแกล้งปลูก มะเดื่อดูกดอกพยอมหอมหวน
ให้เร่งรถคชาเพลาจวน เดินกระบวนพลม้านำน่าไป

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย ◎ พอเวลาสายัณห์ตวันรอน ให้พักพลนิกรน้อยใหญ่
จึงตรัสสั่งให้ตั้งพลับพลาไชย ให้แล้วแต่ในบัดเดียวนี้

๚ ๒ คำ ๚

◎ บัดนั้น ตัวนายรับสั่งใส่เกษี
ออกมาสั่งกันทันที บ้างวัดวาน่าที่ทำทุกนาย
บ้างใช้บ่าวเข้าป่าหาไม้ แบกไขว่อุดตลุดขุดหลุมค่าย
บ้างปลูกทิมริมเรียงรอยราย เกณฑ์ผีพายนอนพิทักษ์รักษาองค์
ยกพลับพลาห้าห้องท้องพระโรง ดูโอ่โถงสูงตระหง่านงามระหง
แล้วผูกม่านสุวรรณบรรจง รอบวงพลับพลาข้างน่าใน

๚ ๖ คำ ๚ เจรจา

◎ เมื่อนั้น สังคามาระตาอัชฌาไศรย
ชวนระเด่นกุสุมายาใจ ขึ้นพลับพลาไชยแล้วไสยา

๚ ๒ คำ ๚ ตระ

◎ ครั้นอุไทยไขส่องท้องฟ้าขาว กลบเกลื่อนเดือนดาวในเวหา
บุหรงร้องก้องสนั่นอรัญวา พระตื่นจากไสยามาสรงชล
ทรงเครื่องอย่างกระษัตริย์สรรพเสร็จ แล้วเสด็จทรงอาชาม้าต้น
พวกกองนอกออกน่านำพล เร่งรั้นรีบลัดตัดดงดาล

๚ ๔ คำ ๚ เชิด

◎ แรมร้อนนอนไพรได้เจ็ดวัน ถึงบ้ำกมาหงันราชฐาน
เสด็จลงจากหลังอาชาชาญ เข้าท้องพระโรงธารทันที

๚ ๒ คำ ๚ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทบงส์ แทบบาทบิตุรงค์เรืองศรี
จึงกราบทูลเนื้อความตามมี่ องค์ระเด่นมนตรีบัญชามา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวบั๋กมาหงันหรรษา
จึงตรัสแก่สังคามาระตา ซึ่งเจ้ามาพ่อนี้ยินดีนัก
อันตัวของบิดาชราร่าง ก็เสื่อมส่างยศถาบันดาศักดิ์
จะมอบเวรราไชยให้ลูกรัก ให้ประจักษ์แก่ตาบิดานี้
ตรัสพลางทางสั่งเสนา จงแต่งราชสาราให้ถ้วนถี่
ไปทูลพระเชษฐาธิบดี เชิญพระพี่มาช่วยการวิวาห์
ทั้งท้าวเจ้าเมืองล่าสำนั้น ทรงธรรม์แจ้งจิตรจะหรรษา
เปนบิดาของนางกุสุมา เชิญเสด็จยาตรามาแต่งการ

ฯ ๘ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนารับสั่งดังบรรหาร
ก้มเกล้าเคารพกราบกราน ต่างคลานออกมาแล้วคลาไคล

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ นั่งบนศาลาลูกขุน ล้วนเจ้าคุณเหล่าพระยาหน้าใหญ่ใหญ่
ช่วยประดิษฐ์คิดราชสารไป แล้วเสร็จส่งให้ตำรวจเวร
สองนายรับราชสารา แล้วขึ้นม้ารีบราวกับกราวเขน
ต่างชำนาญทางชัฏจัดเจน แล้วแยกกันตามเกณฑ์ไม่หยุดยั้ง

ฯ ๔ คำ ฯ เชิด

๏ นายหนึ่งถึงขึ้นจะรากัน　　เข้าหาเสนานั้นแจ้งรับสั่ง
ส่งสำเนาเข้าไปอ่านให้ฟัง　　แล้วนิ่งนั่งคอยเฝ้าเจ้าธานี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　เสนาแจ้งใจในสารศรี
จึงพากันจรจรัลทันที　　เข้าพระโรงรูจีชัชวาลย์

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงก้มเกล้าเคารพ　　พระทรงภพขึ้นจะรามหาศาล
จึงกราบทูลข้อคดีมิทันนาน　　แล้วคลี่สารอ่านไปทันที

ฯ ๒ คำ ฯ

ช้า
๏ ราชสารพระศรีอนุชา　　ทูลมาใต้บาทบทศรี
ด้วยสังคามาระตาบุตรข้านี้　　จะแต่งตั้งพิธีการมงคล
ขอเชิญพระเชษฐามาด้วย　　จะได้ช่วยอวยพรสถาผล
บัดนี้เสนาประชาชน　　ต่างคนยินยอมพร้อมพรัก

ฯ ๔ คำ ฯ

ร่าย
๏ เมื่อนั้น　　ท้าวขึ้นจะรากันแจ้งประจักษ์
จึงโอภาปราไสถามทัก　　น้องรักอยู่ดีฤๅมีไภย
หนึ่งเล่าเข้ากล้านาน้ำ　　ยังทำเต็มมือฤๅไฉน
จงชี้แจงแถลงเล่าให้เข้าใจ　　โดยในข้อความที่ถามนั้น

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　ขุนตำรวจทูลไปทันใดนั่น
อันองค์พระอนุชาทรงธรรม์　　เกษมสันต์เปนศุขทุกทิวา

ฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล ธัญญาหารมั่งคั่งทั้งมังษา
ราษฎรศุขเกษมเปรมปรา จงทราบบาทาผ่าธุลี

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น ท้าวยี่นจะรากันเรืองศรี
จึงดำรัสตรัสสั่งเสนี ให้ตรวจเตรียมโยธีทั้งปวง
เราจะไปเมืองยี่กมาหงัน จงจัดสรรตามตำหรับทัพหลวง
แจกจ่ายหมายบอกทุกกระทรวง ให้ตำรวจรีบล่วงปลูกพลับพลา

ฯ ๔ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนารับสั่งใส่เกษา
คลานคล้อยถอยตนพ้นออกมา แล้วไปยังศาลาลูกขุนใน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ยานี ให้บัตรหมายจ่ายแจกเสื้อแสง พวกขุนแดงเสื้อดำที่ทำใหม่
พวกทวนทองสีตองถัดไป เหล่าธนูหางไก่ใส่สีฟ้า
พวกดาบเขนเกณฑ์เข้ากระบวนหลัง ใส่เสื้อสีครั่งดังลูกหว้า
ดาบดั้งตั้งต่อติดมา ใส่เสื้อแดงดาบดาดูน่ากลัว
จัดกระบวนทวนทยไว้ครบครัน นั่งเปนหลั่นสารวัดจัดแจงทั่ว
บ้างสอดใส่เสื้อแสงแต่งตัว บ้างโพกหัวผ้าตะบิดกฤชเหน็บพุง
พนักงานรถาเอามาเทียม ตรวจเตรียมอดนอนจนค่อนรุ่ง
ที่บิดพลิ้วหลบหนีตีกันนุง คอยท้าวเจ้ากรุงเสด็จจร

ฯ ๘ คำ ฯ เจรจา

ร่าย ๏ เมื่อนั้น ท้าวขึ้นจะรากันชาญสมร
ครั้นรุ่งรังษีรวีวร พระภูธรเสด็จมาสรงวาริน

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

โทน ๏ ทรงสุคนธ์ปนปรุงจรุงผิว พิมเสนใส่แก้สิวส่งกลิ่น
สนับเพลาขึ้กเนาเปนนาคินทร์ ภูษาแย่งครุฑบินจับนาคา
สอดใส่ฉลององค์ทรงประพาศ เจียรบาดตาดสีมีค่า
เข็มขัดสายประจำยามอร่ามตา ลงยาฝังพลอยพร้อยพราย
ทับทรวงดวงดอกลายกุดั่น ตาบทิศเวียนวัลย์กระสันสาย
สอดทรงทองกรมังกรกลาย ธำมรงค์เรือนรายริมเพ็ชร
ทรงมงกุฎบุษย์เหลืองประเทืองแสง กรรเจียกจรพลิกแพลงกายเก็จ
เหน็บกฤชติดพันกัลเม็ด สรรพเสร็จเสด็จมาน่าพระลาน

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ ขึ้นเกยสุวรรณบรรจง พร้อมเหล่าจัตุรงค์ทวยหาญ
เสด็จขึ้นรถทรงอลงการ ให้เคลื่อนพลจากทวารเวียงวัง

ฯ ๒ คำ ฯ กลองโยน

โทน ๏ รถเอยราชรถทรง กำกงลายกระหนกกระจกฝัง
เทพประนมพรหมเรียงรอบบัลลังก์ รายกระจังตั้งติดบึดทอง
งอนงามธงสามชายสบัด เทียมกัณฐัศว์เผ่นโจนโผนผยอง
สาระถีขี่ขับตามทำนอง ชักรถไว่ว่องดังล่องลม

เครื่องสูงรายเรียงเคียงข้าง　　พระกลดหักทองขวางด้ามถม
กลองชนะแตรสังข์ดังระงม　　พ้นนิคมแว่นแคว้นแดนภารา

๏ ๖ คำ ๏

ชมดง
๏ พอเข้าป่าพาใจให้ชื่น　　หอมรื่นดอกดวงพวงบุษผา
สาวหยุดพุดจีบยี่จำปา　　กรรณิกามหาหงษ์ซงโค
ลำดวนดอกดกตกเต็ม　　ยี่เข่งเข็มสารภียี่โถ
รศสุคนธ์ปนมลิผลิดอกโต　　ดอกส้มโอกลิ่นกล้าน่าดม
มลิวันพันกิ่งมณฑาเทศ　　แก้วเกดดอกดกตกอยู่ถม
บนเนินเขาล้วนเหล่าลั่นทม　　ดอกสุกรมยมโดยโชยรศ
พิกุลบุนนาคมากมี　　ตามทางหว่างวิถีสีขาวสด
ชมพลางทางเร่งรีบรถ　　เลียบตามบรรพตเชิงคีรี

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย
๏ ถึงด่านเมืองยักมาหงัน　　เสียงพหลพลขันของมี่
จึงดำรัสตรัสสั่งเสนี　　ให้ตั้งที่ประทับพลับพลา

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น　　เสนีรับสั่งใส่เกษา
ออกมาเกณฑ์กันดังบัญชา　　ครั้นเสร็จสรรพกลับมาทูลท้าวไท

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวยี่นจะราก้นเข่นใหญ่
เสด็จขึ้นสู่พลับพลาไชย　　แทบใกล้ตระพังฝั่งน้ำ

๏ ๒ คำ ๏ เสมอ

๏ บัดนั้น ฝ่ายทูตถือสารไปล่ำสำ
ริบรุดหยุดม้าพอกินน้ำ ครั้นพลบค่ำถึงด่านบ้านตัวนาย
เข้าไปหาบอกกล่าวเล่าเนื้อความ แจ้งตามสาราพระฤๅสาย
นั่งพูดจากันบรรยาย แล้วนอนผ่อนสบายในราตรี

ฯ ๔ คำ ฯ ตระ

๏ ครั้นรุ่งแสงสุริยาการ้อง ทั้งสองเชิญราชสารศรี
ต่างมาขึ้นหลังพาชี ตรงเข้าบุรีล่ำสำนั้น

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงลงจากหลังม้า สองนายจึงพากันผายผัน
เข้าหาเสนาผู้ใหญ่พลัน เรียนเรื่องราวนั้นให้แจ้งใจ

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น เสนานายพลคนผู้ใหญ่
ครั้นได้แจ้งตระหนักประจักษ์ใจ จึงพาเข้าไปพระโรงธาร

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

๏ ครั้นถึงจึงประนตบทเรศ ทูลเหตุเรื่องความตามราชสาร
หยิบแว่นตามาใส่แล้วกรายกราน คลี่สาราอ่านถวายพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ

ช้า
๏ ศุภสารสุนทรีศรีสวัสดิ์ จอมกระษัตริย์เมืองยักมาหงัน
ให้ทูตนำสารามาอภิวันท์ ทูลองค์ทรงธรรม์ให้ทราบการ
บัดนี้สังคามาระตา กับระเด่นธิดามาสู่สถาน
คิดไว้ว่าจะให้แต่งงาน จึงมีราชสารมาทั้งนี้

ขอเชิญท่านท้าวเจ้านคร มาช่วยอวยพรเจริญศรี
จะได้อยู่เปนศุขสวัสดิ ตามพิธียุศยามาแต่ไร

๑ ๖ คำ ๑

ร่าย ◎ เมื่อนั้น ท่านท้าวล่าสำเปนใหญ่
ครั้นทราบสารเบิกยานหฤไทย จึงปราไสไต่ถามตามเหตุการณ์
แล้วตรัสสั่งเสนาสามนต์ ให้ตรวจเตรียมรี้พลทวยหาญ
เราจะไปในรุ่งทิวาวาร แล้วภูบาลเข้าในไพชยนต์

๑ ๔ คำ ๑ เสมอ

◎ บัดนั้น เสนาพากันกลับสับสน
ผู้รับสั่งมานั่งที่เพิงพล ให้เกณฑ์คนเข้ากระบวนถ้วนอัตรา

๑ ๒ คำ ๑

ยานี ◎ เกณฑ์ทหารถือธงลงยันต์ ใส่เสื้อสีจันทร์เดินหน้า
พลขึ้นพื้นเสื้อสีฟ้า เขนงดินศิลาน่าเพลิงไก
พลทวนล้วนเสื้อเขียวขาบ พลดาบเสื้อแสดสอดใส่
พลตั้งตั้งต่อติดไป ใส่เสื้อสีไพลไม่ปะปน
พนักงานรถาเอามาเทียม ตรวจเตรียมพร้อมสรรพกับพหล
สาระวัดจัดแจงผู้คน เกลื่อนกล่นทั่วไปทั้งในวัง

๑ ๖ คำ ๑ เจรจา

ร่าย ◎ เมื่อนั้น ท้าวล่าสำตรองตรึกนึกสมหวัง
ไสยาศน์เหนืออาศน์บัลลังก์ แว่วสำเนียงเสียงระฆังกังสดาน

บรรธมตื่นฟื้นพึ่งนาฬิกา　　พอเวลาประจุสไสมยไก่ขันขาน
เสด็จเข้าที่สรงชลธาร　　พนักงานถวายพานภูษาทรง

๏ ๔ คำ ๏

โทน
๏ ทรงขันลงยาราชาวดี　　ตักวารีชำระสระสรง
แล้วลูบไล้สุคนธาอ่าองค์　　สอดทรงสนับเพลาเพราพราย
ทรงภูษาเขียนสุวรรณกระสันรัด　　คาดเข็มขัดประจำยามติดสามสาย
ผ้าทิพขลิบตาดเลื่อมลาย　　เจียรบาดชาติบุ้มข่ายลายทอง
สอดทรงฉลององค์พื้นม่วง　　ดอกดวงสดสีไม่มีหมอง
ทองกรเก้ารอบลำยอง　　ทับทรวงแสงส่องสังวาลแวว
ทรงชฎาดอกดวงพวงเพ็ชร์ห้อย　　กุณฑลทัดจัดพลอยเปนถ้องแถว
เหน็บกั้นหยั่นกลัเม็ดเสร็จแล้ว　　คลาศแคล้วออกมาข้างน่านั้น

๏ ๘ คำ ๏ เสมอ

ร่าย
๏ ขึ้นเกยเลยลงรถที่นั่ง　　คับคั่งหมู่พหลพลขันธ์
จุดขึ้นฉัตรไชยให้สำคัญ　　เดินกระบวนตามกันเปนหลั่นไป

๏ ๒ คำ ๏ กลองโยน

โทน
๏ รถเอยรถจำหลัก　　ธงปักปลายงอนงามไสว
ดุมวงกงกำอำไพ　　เทียมด้วยมโนไมยไว้หน้าตา
สารถีขี่ควบไวว่อง　　เคล่าคล่องเคยขับสำหรับขา
จามรชอนตวันกั้นสุริยา　　ชุมสายซ้ายขวาเดินน่ารถ

ฆ้องกลองแตรสังข์ดังระงม ในพนมพนาวาปรากฎ
รถประเทียบตามกันเปนหลั่นลด เร่งรถยาตราเข้าป่าไป

๏ ๖ คำ ๏

ชมดง
๏ เดินทางตามหว่างศิขเรศ ที่ประเทศลำเนาเขาใหญ่
เปนหุบเหวห้วยหินดินอุไร น้ำใสไหลเชี่ยวเรี่ยวแรง
ที่หินหักหกห้อยย้อยหยัด น้ำพัดซัดเซาะเปนเกาะแก่ง
บนฝากฝั่งชลธาศิลาแลง ดูดาดแดงดื่นดงพงพนัศ
ไม้ดอกงอกงามเงื้อมคีรี ดูท่วงทีดิ์ดังต้นไม้ดัด
ตะขบข่อยขึ้นเบียดเบียดยัด เอาไว้ตัดเมื่อมาจำป่าไว้
ชมพลางทางเร่งรถทรง ดั้นดงเดินมาในป่าใหญ่
สาระวัดรัดเร่งพลไกร เดินไปตามทางหว่างคีรี

๏ ๘ คำ ๏ เชิด

ร่าย
๏ เมื่อนั้น ท้าวยื่นจะรากันเรืองศรี
เนาในพลับพลาพนาลี แว่วเสียงโยธีนี่นั้น
เกรงกริ่งนึกนึกตรึกเหตุผล จึงตรัสสั่งเหล่าพหลพลขันธ์
จงขึ้นม้ารีบไปในไพรวัน ดูสำคัญถามไถ่ใครยกมา

๏ ๔ คำ ๏

๏ บัดนั้น เหล่าทหารชาญไชยใจกล้า
รับสั่งแล้วบังคมลา ขึ้นม้าสีมอปล่อยห้อไป

๏ ๒ คำ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงถามคนถือธง　　นี่รบรัตจัตุรงค์จะไปไหน
ใครเปนนายนำพลสกลไกร　　จงเล่าไปตามจริงอย่านิ่งนาน

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น　　คนธงผู้ใหญ่ใจเหี้ยมหาญ
จึ่งบอกกล่าวเล่าไปให้แจ้งการ　　ภูบาลล่ำสำนำพลมา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ บัดนั้น　　เสนาได้ฟังไม่กังขา
ชักยังเหียนหันกลับแล้วขับม้า　　กระทืบโกลนโผนมาพลับพลาไชย

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงจึงลงจากม้า　　แล้วเข้ามายังคมประนมไหว้
ทูลท้าวเจ้าตนแต่ต้นไป　　โดยในข้อความตามกิจจา

ฯ ๒ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　ท้าวยี่นจะราก้นหรรยา
จึงตรัสสั่งมหาเสนา　　จงไปเชิญเข้ามาพลับพลาไชย

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　เสนารับสั่งบังคมไหว้
ออกมาขึ้นม้าแล้วคลาไคล　　ตรงไปกองทัพฉับพลัน

ฯ ๒ คำ ฯ เชิด

๏ ครั้นถึงลงจากพาชีชาญ　　เข้าไปกรายกรานขมีขมัน
ทูลว่าท้าวยี่นจะราก้น　　ให้มาเชิญทรงธรรม์ไปพลับพลา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น องค์ท้าวล่าสำนาถา
ได้ฟังยินดีปรีดา ให้เร่งรถาคลาไคล

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ ครั้นถึงหยุดรถรอรั้ง ประทับยังพลับพลาทองผ่องใส
จึงดำเนินเดินตรงเข้าไป นั่งใกล้ท้าวยี่นจะรากัน
ต่างคำนับกันตามประเพณี ท่อยทีปรีดีเปรมเกษมสันต์
ต่างองค์ปราไสไถ่ถามกัน ถึงเขตรขัณฑ์เขื่อนคูหมู่ไภยพาล

๚ ๔ คำ ๚ เจรจา

๏ เมื่อนั้น ท้าวยี่นจะรากันเกษมสานต์
สนทนาปราไสกันช้านาน แล้วภูบาลตรัสสั่งทูตที่มา
ให้เข้าไปบอกข่าวเจ้านคร ว่าเราจรจากเมืองมาคอยท่า
รีบมารีบไปอย่าให้ช้า จงแจ้งกิจจาดังนี้

๚ ๔ คำ ๚

๏ บัดนั้น สองทูตรับสั่งใส่เกษี
ต่างบังคมคัลอัญชลี มาขึ้นพาชีตีตะบัน

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

๏ วางใหญ่ให้แซ่เสียงขวิว ม้าโขยกโดดปลิวถึงเขตรขัณฑ์
ลงจากอัศดรจรจรัล เข้าหาเสนานั้นแจ้งกิจจา

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ บัดนั้น　　　　　　　เสนีนายใหญ่ซ้ายขวา
แจ้งความตามข้อคดีมา　　　แล้วจึงพากันเข้าเฝ้าภูมินทร์

๒ คำ ฯ

๏ คลานหมอบยอบกายถวายกร แล้วกราบทูลภูธรให้ทราบสิ้น
สองนครจรจากนัครินทร์　　　ประทับถิ่นปลายด่านชานนคร

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ท้าวยักษ์มาหงันสโมสร
สั่งให้เตรียมเสนาพลากร　　　เราจะจรออกไปรับฉับไว

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ บัดนั้น　　　　　　　เสนารับสั่งบังคมไหว้
ออกมาเรียกหาข้าไท　　　　วิ่งไขว่หากันให้ทันที
พวกตำรวจตรวจตรัดถือมัดหวาย ข้างหอกหายถามหาออกอึงมี่
กรมแสงจัดแจงเปนสิงคลี　　รักษาองค์วิ่งตลีตลานมา
กรมวังสั่งให้เตรียมพระวอไว้　วิ่งไขว่ชุลมุนวุ่นนักหนา
ด้วยว่าเปนการด่วนจวนเวลา　　ต่างมาคอยองค์พระทรงยศ

ฯ ๖ คำ ฯ เจรจา

๏ เมื่อนั้น　　　　　　　ท้าวยักษ์มาหงันครั้นพร้อมหมด
จึงสระสรงคงคาสุธารศ　　　แป้งสดหอมฟุ้งจรุงใจ
พนักงานตั้งพานพระภูษา　　แต่งพระองค์อลงการ์ผ่องใส
ทรงเครื่องสรรพเสร็จเสด็จไป　อนงค์ในตามส่งขึ้นทรงวอ

ชาวมาลาตัวนายถวายพระกลด ตามเสด็จมาหมดทั้งมดหมอ
วิ่งตามเปนยึดหึดขึ้นคอ ย้างหัวร่อคิกคักผลักไสกัน

ๆ ๖ คำ ๆ เชิด

๏ ถึงประทับพลับพลาที่น่าด่าน ภูบาลปรีดิ์เปรมเกษมสันต์
เข้าไปเคารพอภิวันท์ พระเชษฐาทรงธรรม์ธิบดี

ๆ ๒ คำ ๆ เสมอ

๏ เมื่อนั้น ท้าวยี่นจะรากันเรืองศรี
จึงปราไสอนุชาพาที ต่างองค์ยินดีปรีดา

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ เมื่อนั้น ท้าวยี่กมาหงันหรรษา
จึงเชิญท้าวล่าสำกับพี่ยา ให้ไคลคลาพาพลเข้านคร

ๆ ๒ คำ ๆ

๏ มื่อนั้น ท้าวยี่นจะรากันชาญสมร
ทั้งท้าวล่าสำฤทธิรอน ต่างองค์ยทจรขึ้นทรงรถ
จึงให้เดินพยุหยาตรยาตรา เลิกทศโยธามาจนหมด
ท้าวยี่กมาหงันนั้นตามรถ กั้นพระกลดหักทองขวางมาข้างท้าย

ๆ ๔ คำ ๆ เชิด

๏ ถึงประทับกับเกยริมตำหนัก ท้าวยี่กมาหงันก็ผันผาย
นำเข้าพระโรงคัลพรรณราย เสนาขวาซ้ายถวายกร
ต่างองค์สนทนาพาที ศุขเกษมเปรมปรีดิ์สโมสร
จะตั้งการภิเศกสยุมพร ให้ถาวรภูลสวัสดิ์กำจัดไภย

จึงตรัสสั่งโหราบรรดาอยู่ จงเร่งดูฤกษ์ยามตามวิไสย
จะเศกสองครองสมบัติฉัตรไชย เมื่อวันไรฤกษ์พาเพลาดี

๚ ๖ คำ ๚

๏ บัดนั้น โหรคำนับรับสั่งใส่เกษี
ลงลักษณ์จันทร์ชัณยานาที ตามคัมภีร์โฉลกโชคไชย
จึงทูลว่าห้าค่ำอัมฤก จะก้องกึกโกลาสุธาไหว
แม้นเกิดเหตุเภทพาลประการใด ขอให้สังหารผลาญชีวา

๚ ๔ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น พระยั่นเกษเขตรขัณฑ์หรรษา
จึงตรัสสั่งทั้งสี่เสนา จะตั้งการวิวาห์สักห้าวัน
จงปลูกโรงพิธีอภิเศก ใส่เอกฉัตรไชยไอสวรรย์
มีการเล่นเต้นรำระบำบรรพ์ เหมือนกันกับเราคราววิวาห์
ให้พวกพ้องสองเมืองที่มาช่วย สมทบด้วยไพร่นายซ้ายขวา
ครั้นเสร็จสั่งทั้งสามกระษัตรา ต่างลีลาเข้าห้องทองประธม

๚ ๖ คำ ๚ เสมอ

๏ บัดนั้น พวกเสนามาริมทิมสนม
พร้อมพรั่งสั่งเวรเกณฑ์ระดม เลขขุนนางต่างกรมสนมใน

๚ ๒ คำ ๚ เจรจา

๏ บัดนั้น พวกหมื่นขุนมุลนายน้อยใหญ่
ต่างจัดแจงแบ่งปันกันไป เร่งรัดตัดไม้มาใช้การ

๚ ๒ คำ ๚ ตัดไม้

ยานี ๏ ปลูกโรงพิธีสิบสี่ห้อง ที่ท้องสนามน่ามหาสถาน
ห้อยโคมโขมพัตรดัดเพดาน ผูกม่านสุวรรณกั้นกำบัง
แล้วตั้งเครื่องพระสำอางอย่างเอก เทียนภิเศกเสาวรศกรดสังข์
ทั้งแท่นรัตน์ภัทรบิฐบัลลังก์ พระเต้าตั้งแปดทิศติดเทียนไชย
ทั้งกองทองกองแก้วแพร้วพร่าง กั้นกางเสวตรฉัตรจำรัสไข
ราชวัตรฉัตรแก้วแววไว เตรียมไว้พร้อมพรักพนักงาน
พวกที่ถูกปลูกโรงรำเต้น ลากเข็นแยกขนอลหม่าน
บ้างใส่สอดรอดพริงกริงกระดาน เสียงขวานสิ่วลั่นสนั่นดัง

ฯ ๘ คำ ฯ เจรจา

ร่าย ๏ ครั้นถึงวันงานการวิวาห์ ชีพราหมณ์พฤฒามาพร้อมพรั่ง
เหล่าพวกสังฆ์การีตีระฆัง ไปเร่งสังปะลิเหงะทั้งปวงมา

ฯ ๒ คำ ฯ

๑ เมื่อนั้น ท้าวบั้นจะราก้นหรรยา
ครั้นจวนใกล้ได้ฤกษ์เวลา จึงสั่งให้ลูกยาสรงวารี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น สังคามาระตาเรืองศรี
รับสั่งทรงธรรม์อัญชลี มาเข้าที่โสรจสรงคงคา

ฯ ๒ คำ ฯ เสมอ

โทน ๏ เสด็จเหนืออแท่นสุวรรณบัลลังก์ พราหมณ์ถวายน้ำสังข์ซ้ายขวา
สำอางองค์สรงชลสุคนธา ทรงภูษาค่าเมืองเรืองระยับ

ฉลององค์ทรงรัดครัดเคร่ง คาดขั้นเหน่งเปล่งเม็ดเพ็ชรประดับ
ผ้าทิพขลิบทองรองซับ สวมสังวาลบานพับสลับพลอย
ตาบประดับทับทรวงดวงแก้ว พราวแพร้วแวววิ่งดังหิ่งห้อย
ทองกรเก็จเพ็ชรกระจ่างพร่างพร้อย เรียบร้อยธำมรงค์วงวาว
แล้วทรงพระมหามงกุฎ ประดับบุศราคำน้ำขาว
กรรเจียกซ้อนจรแก้วแพรวพราว งามราวกับเทวัญชั้นฟ้า

๚ ๘ คำ ๚

ร่าย ๏ ครั้นเสร็จสรงทรงเครื่องเรืองรอง พราหมณ์ประคองสองฝ่ายซ้ายขวา
จากมณฑลพิธีลีลา เสด็จมาที่เฝ้าเจ้ากรุงไกร

๚ ๒ คำ ๚ พราหมณ์ออก

๏ เมื่อนั้น ท้าวขึ้นจะรากันเปนใหญ่
ชวนพระวงศ์พงศาเสนาใน แห่ห้อมล้อมไปโรงพิธี

๚ ๒ คำ ๚ กลองโยน

๏ ครั้นถึงจึงนั่งบัลลังก์อาศน์ พระหน่อนารถนั่งประนตบทศรี
แวดล้อมพร้อมพวกพราหมณ์ชี โหราตีฆ้องลั่นเปนสัญญา

๚ ๒ คำ ๚

๏ เมื่อนั้น องค์ประไหมสุหรีมิยศถา
จึงให้สี่พี่เลี้ยงเคียงธิดา ให้สรงน้ำมุรธาสุราไลย

๚ ๒ คำ ๚ พราหมณ์เข้า

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นกุสุมาอัชฌาไศรย
คิดสเทินเขินขวยแขงใจ　　เสด็จไปสรงสหัสนัธี

ฯ ๒ คำ ฯ

ชมตลาด ๏ ลูบไล้สุคนธ์ปนทอง　　สี่พี่เลี้ยงเคียงประคองขัดสี
ทรงสำอางสางเกล้าเมาลี　　ผัดฉวีวรรณเปล่งดังเพ็ญจันทร์
นุ่งภูษาค่าเมืองเครื่องใหม่　　ห่มสไบใยบัวดูคมสัน
คาดเข็มขัดรัดสอิ้งโอบพัน　　พลอยกุดั่นดวงแก้วแววไว
สอดสังวาลยานพับซับซ้อน　　ทองกรแก้วกระจ่างสว่างไสว
สร้อยนวมสวมพระสออรไทย　　แล้วสอดใส่มงกุฎพระบุตรี
ธำมรงค์ทรงพระหัตถ์ตรัจเตรีจ　　ทับทิมเพ็ชรพรรณรายหลายสี
แล้วพี่เลี้ยงเคียงคลอจรลี　　มาเฝ้าพระชนนีที่ห้องใน

ฯ ๘ คำ ฯ

ร่าย ๏ เมื่อนั้น　　องค์พระมารดาอัชฌาไศรย
ปลอบประโลมลูกน้อยกลอยใจ　　มาจะไปเข้ามณฑลพิธี

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　ระเด่นกุสุมามารศรี
ให้ครั่นคร้ามขามเขินสเทินที　　เทวีมิใคร่จะไคลคลา

ฯ ๒ คำ ฯ

๏ เมื่อนั้น　　องค์พระชนนีเสนหา
จึงโอนอ่อนผ่อนผันจำนรรจา　　พระบิดาจะคอยแก้วกลอยใจ

แล้วจูงกรพระยุตรีลีลาศ ประยูรญาติแห่ห้อมล้อมไสว
พร้อมพรักนักสนมกำนัลใน เสด็จไปเข้ามณฑลพิธี

๏ ๔ คำ ๏ เพลง

๏ ครั้นถึงจึงนั่งข้างเบื้องซ้าย น้อมถวายประนตบทศรี
พอได้ฤกษ์งามยามดี โหรตีฆ้องไชยให้สัญญา

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น พระองค์ทรงพิภพนาถา
จึงจูงกรสังคามาระตา กับระเด่นกุสุมาลาวรรณ
ให้นั่งเหนือกองทองกองแก้ว ผ่องแผ้วพรรณรายฉายฉัน
ให้สององค์ทรงเกี่ยวก้อยกัน แล้วทำขวัญขานโห่เปนโกลา

๏ ๔ คำ ๏ เวียนเทียน

๏ เวียนเอยเวียนเทียน ให้เวียนซ้ายส่งวงมาขวา
ประโคมอินทเภรีปี่ชวา แตรสังข์ขับกะล่ามลายู
กลองตะโพนโทนทับกระจับปี่ มโหรีเรื่อยเพราะเสนาะหู
โหราพฤฒามาตย์ราชครู ใส่พลูคะแนนแว่นเทียนไชย
พวกท้าวนางต่างคำนับรับส่ง เวียนวงวันทาอัชฌาไศรย
บำเรอรับขับร้องทำนองใน ปี่ไฉนเสนาะเพราะสำเนียง
มโหรทึกกึกก้องกลองชนะ ปี่ปะเบิ้งครึ่มกระหึ่มเสียง
ทั้งฉิ่งกรับขับกล่อมพร้อมเพรียง สนั่นเวียงวันงานการวิวาห์

ฝ่ายพวกเล่นเต้นรำโรงนอก ต่างออกโรงประชันหรรษา
บ้างเชิดฉาวกราวเขนเจรจา ชาวภาราดูงานสำราญครัน

๏ ๑๐ คำ ๏ ประโคม

๏ ครั้นเวียนเทียนสำเร็จเจ็ดรอบ ตามระบอบเสร็จสมภิรมย์ขวัญ
โหรารับดับเทียนโบกควัน ถวายจันทน์จุณเจิมเฉลิมภักตร์
ต่างอำนวยอวยไชยให้พระเดช ปรายประเทศทั่วไปทั้งไตรจักร
ได้สืบวงศ์พงศาสุรารักษ์ เปนพำนักโลกาทั้งธาตรี

๏ ๔ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น ท้าวยักมาหงันเรืองศรี
มอบสมบัติขัติยาธานี ให้ว่าที่แทนองค์พระทรงธรรม์

๏ ๒ คำ ๏

๏ เมื่อนั้น สองกระษัตริย์รับสั่งนรังสรรค์
พระลงจากกองแก้วเพรวพรรณ นางลงจากกองสุวรรณทันใด
ต่างองค์ตรงมาน่าที่นั่ง ถวายบังคมลาอัชฌาไศรย
พระมารดาพานางไปข้างใน สี่กระษัตริย์เสด็จไปออกพลับพลา

๏ ๔ คำ ๏ เสมอ

๏ บัดนั้น พนักงานการเล่นทุกภาษา
ล้วนฝึกหัดจัดสรรกันมา เข้าไปเล่นน่าพลับพลาพลัน

๏ ๒ คำ ๏ เจรจา

๏ บัดนั้น　　หญิงชายชาวพหลพลขันธ์
เป็นหมู่หมู่ดูงานการประชัน　　เสียงครื้นครั่นสรวลเสเฮฮา
พวกหนุ่มหนุ่มกลุ้มเกลื่อนกลางถนน　　เที่ยวดูคนเดินกรายซ้ายขวา
เห็นสาวสาวชาวบ้านนอกคอกนา　　เข้าพูดจาลดเลี้ยวเกี้ยวพาน
ทั้งพวกพ้องสองทัพก็เที่ยวเกลื่อน　　บ้างคบเพื่อนผูกรักสมัคสมาน
เสียงอึงอื้อซื้อสุรากินน่าร้าน　　สาบาลพันผูกเป็นลูกเกลอ
พวกอุบาทว์ชาติชั่วหัวไม้　　ไม่กลัวใครไพร่ผู้ดีตีเสมอ
เที่ยวแซกเสียดเบียดเขาเกาคะเยอ　　ใครเลินเล่อฉวยผ้าหนีหน้าไป
พวกผู้หญิงชิงที่ดูโขนหุ่น　　เถียงกันวุ่นค้อนควักผลักไส
บ้างปล้ำปลุกลุกล้มเกลียวกลมไป　　ตำรวจไล่ตีฉาวกราวเกรียว

๚ ๑๐ คำ ๚ เจรจา

๏ ครั้นราตรีมีหนังประชันฉาว　　ทั้งหนุ่มสาวแซ่ซ้องท่องเที่ยว
บ้างเดินอ้อมค้อมคดลดเลี้ยว　　บ้างตามเกี้ยวกันพลางในกลางคืน
จุดดอกไม้ไฟสว่างช้างร้อง　　เสียงแซ่ซ้องสับสนผู้คนตื่น
เสียงสนั่นลั่นพิฤกครึกครื้น　　ทั้งกลางคืนกลางวันสนั่นไป

๚ ๔ คำ ๚ เจรจา

๏ ครั้นสิ้นฤกษ์เลิกงานการวิวาห์　　ทั้งสองกระษัตราอัชฌาไศรย
เลิกทัพกลับพหลพลไกร　　ตรงไปนครเหมือนก่อนมา

๚ ๒ คำ ๚ เชิด

ช้าปี่
๏ มาจะกล่าวบทไป　　ถึงอิเหนาเผ่าพันธุ์อสัญหยา
แต่เสร็จส่งองค์สังคามาระตา　　กับระเด่นกุสุมาให้ถาวร

ทั้งแว่นแคว้นแดนชวาอาณาเขตร เกรงพระเดชนอบนบสยบสยอน
คิดรำพึงถึงระตูภูธร แต่ปางก่อนต่างถวายบุตรชายมา
จำจะให้ไปบุริมคู่ สืบวงศ์พงศ์ระตูไปภายน่า
จึงตรัสสั่งคลังภูษามาลา ให้จัดเครื่องเสื้อผ้ามาประทาน
ให้เจ็ดองค์วงศ์ระตูที่อยู่ด้วย ได้เคยช่วยชิงไชยแรมไพรสาณฑ์
มิความชอบรอบรู้ราชการ ไปอยู่ด่านเขตรแดนแทนบิดา
อันระเด่นกุดาราศมิ กับกุดาปาตีกุดาวะหา
ทั้งสามนี้พี่น้องร่วมท้องมา เปนบุตรท้าวสะมาหรังทั้งนั้น
อันระเด่นวิยาหยาที่มาอยู่ บุตรระตูตะมาเสรังสรรค์
แต่ระเด่นสุหราวาตีนั้น เปนบุตรท้าวกะปาหงันถวายไว้
ทั้งสุหรันตีกาหราดาหยน ทั้งเจ็ดคนกิริยาอัชฌาไศรย
ปูนบำเหน็จเสร็จสรรพส่งกลับไป อยู่เวียงไชยช่วยรักษาประชาชน

ฯ ๑๔ คำ ฯ กราวรำเลิก

เพลงยาว

๏ อันอิเหนาเอามาทำเปนคำร้อง สำหรับงานการฉลองกองกุศล
ครั้งกรุงเก่าเจ้าสัตรีเธอนิพนธ์ แต่เรื่องต้นตกหายพลัดพรายไป
หากพระองค์ทรงพิภพปรารภเล่น ให้รำเต้นเล่นลครคิดกลอนใหม่
เติมแต้มต่อติดประดิษฐ์ไว้ บำรุงใจไพร่ฟ้าข้าแผ่นดิน
ตั้งแต่หนึ่งถึงสี่สิบห้าเล่ม เขียนเต็มตัวดีดีนสอสิ้น
ได้ลอกต่อต่อมาเปนอาจิณ ใครยลยินยิ้มไปอย่าให้ยับ

พากเพียรเขียนยากลำยากลำบน ต้องซุกซนเต็มประดาหาฉบับ
เสียเลี่ยงโผโล่ลายหลายพับ จึงกำชับว่าไว้พอให้รู้
ครั้นจะขัดทัดทานไม่ให้เล่า ก่นแต่เฝ้าว่าขานรำคาญหู
นักเลงอ่านพาลเขลาข้างเจ้าชู้ พอใจดูสมพาศมาตุคาม
ข้างมากวนล้วนจะเอาที่เข้าห้อง ฉวยได้คล่องต้องจิตรคิดย่าม
ยิ้มต่อยอส่งย่งความ เจ้าของตามใจนักมักยับเอย

ฯ ๑๒ คำ ฯ

จบบทอิเหนา พระราชนิพนธ์รัชกาลที่ ๒ เท่านี้

